

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

**“ YARATICI MUHASEBENİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ VE
FİNANSAL RAPORLAMAYA ETKİLERİ: ADANA VE KAYSERİ
İLLERİNDE BULUNAN MESLEK MENSUPLARINA
YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İzzet AKGÜN

Niğde
Şubat, 2014

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

**“ YARATICI MUHASEBENİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ VE
FİNANSAL RAPORLAMAYA ETKİLERİ: ADANA VE KAYSERİ
İLLERİNDE BULUNAN MESLEK MENSUPLARINA
YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İzzet AKGÜN

Danışman
Prof. Dr. Abitter ÖZULUCAN

Niğde
Şubat, 2014

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Yaratıcı Muhasebenin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Finansal Raporlamaya Etkileri: Adana ve Kayseri İllerinde Bulunan Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Araştırma” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 12/02/2014

İzzet AKGÜN

ONAY SAYFASI

Prof.Dr. ABİTTER ÖZULUCAN danışmanlığında İzzet AKGÜN tarafından hazırlanan "Yaratıcı Muhasebenin Ortaya Çıkış Nedenleri ve Finansal Raporlamaya Etkileri: Adana ve Kayseri İllerinde Bulunan Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Araştırma" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 12.02.2016

JÜRİ :

Danışman : Prof. Dr. Abitler ÖZULUCAN

Üye : Doç. Dr. Haluk BERGÜ

Üye : Doç. Dr. Fatih YÜCEL

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Mehmet ÖZEL
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yaratıcı muhasebe uygulamaları, finansal bilgi manipülasyonunun bir türü olup, muhasebe ilkelerinde ve standartlarında, yasal mevzuatta bulunan eksiklerden ve esnekliklerden, işletme menfaatlerine uygun tercihlerin yapılmasıdır. Yaratıcı muhasebenin ortaya çıkış nedenleri ve uygulananın yasal çerçevede olması nedeni ile hile olarak kabul edilmeyeceği; yaratıcı muhasebe uygulama sonuçlarının yatırımcılar için olumsuz olması nedeni ile hile olarak kabul edileceği şeklinde, literatürde iki farklı görüş bulunmaktadır. Yaratıcı muhasebe hakkında çok az sayıda çalışma bulunması nedeniyle, yaratıcı muhasebenin nasıl değerlendirileceği hususunda açık bir görüşe ulaşmak oldukça zor görünmektedir. Yaratıcı muhasebe uygulamaları, mevzuata uygunluğu nedeniyle hile olarak kabul edilmemekle beraber sonuçları itibarıyla iç ve dış bilgi kullanıcıları açısından uzun vadede sakıncalar doğurmaktadır. Tez çalışması için Adana ve Kayseri illerinde faaliyet gösteren ve rastgele seçilen 120 muhasebe meslek mensubuna yaratıcı muhasebe uygulamaları hakkında bilgi düzeylerine ilişkin durum tespiti yapmak amacıyla anket uygulaması yapılmış ve bilimsel verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Son olarak tez konusunun tespitinde ve tez çalışmasına yönelik yorumlarda rehberlik yapan sayın hocam Prof. Dr. Abitter ÖZULUCAN'a teşekkür ederim.

İzzet AKGÜN

Şubat 2014

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YARATICI MUHASEBENİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ
VE FİNANSAL RAPORLAMAYA ETKİLERİ: ADANA VE KAYSERİ
İLLERİNDE BULUNAN MESLEK MENSUPLARINA
YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA**

İzzet AKGÜN

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Abitter ÖZULUCAN

Şubat 2014, 215 sayfa

İşletmenin finansal olan veya finansal olmayan verilerinin, muhasebe ilke ve standartları ile yasal mevzuat sınırları içerisinde bulunan eksikliklerden ve esnekliklerden faydalanarak farklı gösterilmesi veya hiç gösterilmemesi yaratıcı muhasebe uygulamaları olarak tanımlanmaktadır. Bu işlemler sonucunda işletme bilgilerinden faydalanacak olanlara manipüle edilmiş bilgiler sunulması, işletmeye yönelik algının istenilen şekilde yönlendirilmesine neden olmaktadır. Bu tez, muhasebe meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe uygulamaları hakkında bilgi düzeyini ölçmek ve yaratıcı muhasebenin finansal raporlara etkilerini araştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak anket çalışması ve literatür taraması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı muhasebe, finansal raporlama, bilgi manipülasyonu.

SUMMARY
MASTERTHESIS

**THE REASONS OF REVEALING OF CREATIVE ACCOUNTANCY AND
ITS AFFECTS TO THE FINANCIAL REPORTING:
AN INVESTIGATION AIMED AT CAREER MEMBERS IN
ADANA AND KAYSERİ**

İzzet AKGÜN

Post Graduate (Master) Thesis, Business Administration

Department Thesis Advisor: Professor Abitter ÖZULUCAN

February 2014, 215 pages

Misreporting or not reporting of financial or not financial data of management by deriving benefit from deficiency and flexibility in boundaries of legal regulations and accounting principle and standards is defined as creative accounting. Being presented manipulated information as a result of these transactions causes directing perception directed to management at will. This thesis is prepared with the aim of evaluating members of accounting professions knowledge level about creative accounting practices and researching effects of creative accounting on financial reports. For this purpose, literature search and questionnaire study were done.

Key Words: Creative accounting, financial reporting, manipulation of information.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
SUMMARY	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL RAPORLAMA VE MANİPÜLASYONU İLE MUHASEBE HATASI VE HİLESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. FİNANSAL RAPORLAMA	5
1.1.1. Finansal Raporlamanın Amaçları	8
1.1.2. Finansal Raporlamanın Özellikleri	9
1.2. MUHASEBE HİLESİ.....	11
1.2.1. Muhasebe Hilesinin Nedenleri	13
1.2.2. Muhasebe Hilesinin Türleri	14
1.3. MUHASEBE HATASI	16
1.3.1. Muhasebe Hatasının Nedenleri	17
1.3.2. Muhasebe Hatasının Türleri	18
1.4. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU	21
1.4.1. Finansal Bilgi Manipülasyonunun Nedenleri.....	22
1.4.2. Finansal Bilgi Manipülasyonunun Türleri	23
1.5. DENETİM.....	27
1.5.1. Bağımsız Denetim	29
1.5.2. İç Kontrol	31

İKİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBE

2.1. YARATICI MUHASEBE KAVRAMI	35
--------------------------------------	----

2.2. YARATICI MUHASEBENİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ.....	42
2.2.1. İşletmelerin Zayıf Yönetim Yapılarının Uygunluğu	43
2.2.2. Yöneticilerin Menfaatlerini Maksimize Etmek	44
2.2.3. Yetersiz İç Denetim Sistemi, Bağımsız Denetim Komitesinin Yapısı ve Bağımsız Denetim	45
2.2.4. Tahakkuk Muhasebesi ve Muhasebe Standartlarının Sağladığı Esneklik	46
2.2.5. Analistlerin Kar Tahminlerinin Baskısı	47
2.2.6. Hisse Senedi Fiyatlarını Etkilemek	48
2.2.7. Yöneticilerin Ücret ve Primlerini Arttırmak	50
2.2.8. İşletme Performansının Gelecekte Daha İyi Görünmesini Sağlamak ..	51
2.2.9. Uzun Dönemli Bir Trendde Karı İstikrarlı Hale Getirmek	52
2.2.10. Politik Düzenlemelerden Kaynaklanan Maliyetlerin Azaltılması.....	53
2.2.11. Ödenecek Vergi Tutarını Azaltmak	54
2.3. YARATICI MUHASEBE TEKNİKLERİ.....	55
2.3.1. Uygun Olmayan Gelirin Tanınması	56
2.3.1.1. Gelirin Tanınma Zamanı ve Gerçek Olmayan Gelirin Tanınması	56
2.3.1.2. Siparişi Alınmış Ancak Sevk Edilmemiş Mallar	58
2.3.1.3. Siparişi Alınmamış Ancak Sevk Edilmiş Mallar	61
2.3.2. Yükümlülüklerin ve Giderlerin Eksik Bildirimi	63
2.3.2.1. Giderlerin Uygun Olmayan Şekillerde Aktifleştirilmesi	64
2.3.2.2. Muhasebe Politikalarının Değiştirilmesi ve Cari Giderlerin Daha Önceki Dönemlere Kaydırılması.....	65
2.3.2.3. Uzun Dönemli Amortisman Ayrılması	67
2.3.2.4. Gelecek Dönem Giderlerinin Cari Yıla Kaydırılması.....	68
2.3.2.5. Varlıkların Karşılıklarının Azaltılması	69
2.3.3. Değerleme İşlemi Politikası	70
2.3.3.1. Menkul Kıymetlerde Değerleme.....	71
2.3.3.2. Alacak ve Borçlarda Değerleme	71
2.3.3.3. Duran Varlıklarda Değerleme	73
2.3.4. Özellikli İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi	74
2.3.4.1. İşletme Birleşmeleri	74
2.3.4.2. Finansal Kiralama İşlemleri	75

2.3.4.3. Finansal Araç İşlemleri	76
2.3.5. Bilanço Dışı Finansman ve Özel Amaçlı Girişimler	77
2.3.6. Maliyet Muhasebesi Yöntemleri Seçimi	78
2.3.7. Yanlış, Yetersiz ve Atlanılan Bildirimler	79
2.3.8. Kazanç Yönetimi.....	80
2.3.9. Finansal Unsurları Raporlara Alma veya Almama Kararları.....	81
2.3.9.1. Bilançoya Alma-Almama Kararları	82
2.3.9.2. Gelir Tablosuna Alma-Almama Kararları	84
2.4. YARATICI MUHASEBE UYGULAMASI TESPİTİNDE VE ÖLÇÜMÜNDE KULLANILAN MODELLER	85
2.4.1. Modeller	87
2.4.1.1. Healy Modeli.....	87
2.4.1.2. De Angelo Modeli.....	89
2.4.1.3. Jones Modeli	90
2.4.1.4. Endüstri Modeli.....	91
2.4.1.5. Beneish Modeli	92
2.4.1.6. Barton ve Simko Modeli	94
2.4.1.7. İmhoff ve Eckel Modeli	95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBENİN, MENFAAT GRUPLARINA VE FİNANSAL RAPORLARA ETKİLERİ

3.1. YARATICI MUHASEBE UYGULAMALARININ GENEL ETKİLERİ.....	97
3.1.1. İşletme ve Menfaat Grupları	98
3.1.2. Maliyet Artması	99
3.1.3. Borsa İşlemlerinin Engellenmesi	99
3.1.4. İflas.....	99
3.1.5. El Değişirme	100
3.1.6. Yatırım Maliyetleri	100
3.1.7. İş ve İtibar Kaybı.....	101
3.1.8. Müeyyide	102
3.1.9. Bağımsız Denetim İşletmelerinin Cezalandırılması	103
3.2. YARATICI MUHASEBENİN FİNANSAL RAPORLARA ETKİLERİ	104
3.2.1. İhtiyaca Uygunluk	106

3.2.2. Gerçeğe Uygun Şekilde Sunum	107
3.2.3. Karşılaştırılabilirlik	108
3.2.4. Doğrulanabilirlik	108
3.2.5. Zamanında Sunum	109
3.2.6. Anlaşılabilirlik	110
3.2.7. Güvenilirlik	110

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL RAPORLAMA SKANDALLARI

4.1. FİNANSAL RAPORLAMA SKANDALLARI	113
4.1.1. Uluslararası Örnekler	115
4.1.1.1. Enron	118
4.1.1.2. WorldCom.....	120
4.1.1.3. Parmalat.....	122
4.1.2. Türkiye Örnekleri.....	124
4.1.2.1. Çukurova Elektrik Anonim Şirketi	125
4.1.2.2. Boyasan Tekstil Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi	126
4.1.2.3. İmar Bankası	128

BEŞİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBE UYGULAMALARI İLE İLGİLİ MUHASEBE MESLEK MENSUPLARI ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

5.1. ARAŞTIRMANINI AMACI	131
5.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLARI.....	131
5.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	132
5.4. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	132
SONUÇ.....	194
KAYNAKÇA.....	198
EKLER.....	209
ÖZGEÇMİŞ	215

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.	Temel Kavramların Karşılaştırılması Tablosu	41
Tablo 2.	Yaratıcı Muhasebe Tespitinde Kullanılan Teknikler	86
Tablo 3.	ABD’de Gerçekleştirilen Finansal Bilgi Manipülasyonu Teknikleri	93
Tablo 4.	2001–2003 Yılları Arasında Meydana Gelen En Büyük Şirket İflasları (ABD)	116
Tablo 5.	Skandalların Özeti	124
Tablo 6.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	133
Tablo 6.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	133
Tablo 7.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaş Durumlarına Göre Dağılımı	134
Tablo 7.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaş Durumlarına Göre Dağılımı	134
Tablo 8.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	135
Tablo 8.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	136
Tablo 9.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı	136
Tablo 9.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı	137
Tablo 10.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Mükellef Sayılarına Göre Dağılımı	137
Tablo 10.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Mükellef Sayılarına Göre Dağılımı	138
Tablo 11.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek	

	Mensuplarının Yaratıcı Muhasebe İle İlgili Bilgi Düzeyleri	138
Tablo 11.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebe İle İlgili Bilgi Düzeyleri	139
Tablo 12.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebenin Nedenleri Hakkındaki Cevapları	140
Tablo 12.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebenin Nedenleri Hakkındaki Cevapları	141
Tablo 13.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebe Yapılması İle İlgili İsteklere Dair Cevapları	142
Tablo 13.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebe Yapılması İle İlgili İsteklere Dair Cevapları	142
Tablo 14.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hataları Hakkındaki Bilgi Düzeyleri	143
Tablo 14.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hataları Hakkındaki Bilgi Düzeyleri	144
Tablo 15.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hilesi Hakkındaki Bilgi Düzeyleri	144
Tablo 15.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hilesi Hakkındaki Bilgi Düzeyleri	145
Tablo 16.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hatalarının Nedenleri Hakkındaki Cevapları	145
Tablo 16.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hatalarının Nedenleri Hakkındaki Cevapları	146
Tablo 17.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hilelerinin Nedenleri Hakkındaki Cevapları	147
Tablo 17.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hilelerinin Nedenleri Hakkındaki Cevapları	147
Tablo 18.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Hile Tespiti Konusundaki Cevapları	148
Tablo 18.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Hile Tespiti Konusundaki Cevapları	148
Tablo 19.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının	

	GKGMİ'ne Aykırı Davranılması Taleplerine İlişkin Cevapları	149
Tablo 19.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının GKGMİ'ne Aykırı Davranılması Taleplerine İlişkin Cevapları	149
Tablo 20.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Faaliyet Sonuçlarını Değiştirme Taleplerine İlişkin Cevapları	150
Tablo 20.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Faaliyet Sonuçlarını Değiştirme Taleplerine İlişkin Cevapları	150
Tablo 21.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Finansal Raporlarını Değiştirme Taleplerine İlişkin Cevapları	150
Tablo 21.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Finansal Raporlarını Değiştirme Taleplerine İlişkin Cevapları	151
Tablo 22.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebenin Etkileri Hakkındaki Cevapları	151
Tablo 22.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebenin Etkileri Hakkındaki Cevapları	152
Tablo 23.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Bağımsız Dış Denetim Yaptıran Mükelleflerine İlişkin Cevapları	153
Tablo 23.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Bağımsız Dış Denetim Yaptıran Mükelleflerine İlişkin Cevapları	153
Tablo 24.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Mali Tabloların Dipnotlarını İnceleme Konusundaki Cevapları	154
Tablo 24.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Mali Tabloların Dipnotlarını İnceleme Konusundaki Cevapları	154
Tablo 25.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Denetlenmiş Finansal Raporları İnceleme Konusundaki Cevapları	155
Tablo 25.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Denetlenmiş Finansal Raporları İnceleme Konusundaki Cevapları	155
Tablo 26.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yanıltıcı Bilgi Veremeyeceği Hakkındaki Cevapları	156
Tablo 26.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yanıltıcı Bilgi Veremeyeceği Hakkındaki Cevapları	157
Tablo 27.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının	

	Devletin ve Toplumun Menfaatlerine Öncelik Vermesine Ait Cevapları	157
Tablo 27.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Devletin ve Toplumun Menfaatlerine Öncelik Vermesine Ait Cevapları	158
Tablo 28.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Müşteri İlişkileri Hakkındaki Cevapları	159
Tablo 28.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Müşteri İlişkileri Hakkındaki Cevapları	159
Tablo 29.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının İltimaslar İle İlgili Cevapları	160
Tablo 29.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının İltimaslar İle İlgili Cevapları	161
Tablo 30.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Hediyeler İle İlgili Cevapları	161
Tablo 30.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Hediyeler İle İlgili Cevapları	162
Tablo 31.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Müşteriler İle Ortaklık Kurmalarına Ait Cevapları	163
Tablo 31.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Müşteriler İle Ortaklık Kurmalarına Ait Cevapları	163
Tablo 32.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Denetimden Önce Anlaşma Sağlanmasına Ait Cevapları	164
Tablo 32.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Denetimden Önce Anlaşma Sağlanmasına Ait Cevapları	165
Tablo 33.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Tahsilatlar İle İlgili Cevapları	165
Tablo 33.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Tahsilatlar İle İlgili Cevapları	166
Tablo 34.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Tahsilatlar ve Ekstre Farklılıkları İle İlgili Cevapları	166
Tablo 34.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Tahsilatlar ve Ekstre Farklılıkları İle İlgili Cevapları	167
Tablo 35.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek	

	Mensuplarının Kasa Mevcuduna Ait Cevapları	168
Tablo 35.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Kasa Mevcuduna Ait Cevapları	168
Tablo 36.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Faturalar İle İlgili Cevapları	169
Tablo 36.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Faturalar İle İlgili Cevapları	170
Tablo 37.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Hizmet Alımları İle İlgili Cevapları	170
Tablo 37.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Hizmet Alımları İle İlgili Cevapları	171
Tablo 38.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yüksek Fiyatlı Alımlarla İlgili Cevapları	172
Tablo 38.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yüksek Fiyatlı Alımlarla İlgili Cevapları	173
Tablo 39.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Birden Fazla Ödeme Yapılmasına Ait Cevapları	174
Tablo 39.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Birden Fazla Ödeme Yapılmasına Ait Cevapları	174
Tablo 40.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Personel Kayıtları İle İlgili Cevapları	175
Tablo 40.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Personel Kayıtları İle İlgili Cevapları	176
Tablo 41.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Karlar ve Giderler İle İlgili Cevapları	177
Tablo 41.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Karlar ve Giderler İle İlgili Cevapları	178
Tablo 42.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Sevkiyat Noksanları İle İlgili Cevapları	179
Tablo 42.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Sevkiyat Noksanları İle İlgili Cevapları	180
Tablo 43.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının	

	Düzeltilmeler İle İlgili Cevapları	181
Tablo 43.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Düzeltilmeler İle İlgili Cevapları	182
Tablo 44.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Şüpheli Satışlar İle İlgili Cevapları	183
Tablo 44.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Şüpheli Satışlar İle İlgili Cevapları	184
Tablo 45.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının İptal Edilen Satışlar İle İlgili Cevapları	185
Tablo 45.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının İptal Edilen Satışlar İle İlgili Cevapları	185
Tablo 46.	Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Kullanılamaz Hale Gelen Mallar İle İlgili Cevapları	186
Tablo 46.1.	Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Kullanılamaz Hale Gelen Mallar İle İlgili Cevapları	187
Tablo 47	Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı (21. Soruya Ait)	187
Tablo 47.1	Kayseri İlinde Yapılan Ankette 21. Soru İle Yöneltilen Yargılara Verilen Cevaplara İlişkin Ortalama	188
Tablo 47.2	Adana İlinde Yapılan Ankette 21. Soru İle Yöneltilen Yargılara Verilen Cevaplara İlişkin Ortalama	189
Tablo 48	Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı (6, 9, 10, 19 ve 20 numaralı sorular ait)	189
Tablo 48.1	Kayseri İlinde Yapılan Ankette 6, 9, 10, 19 ve 20 Numaralı Sorulara Verilen Cevaplara İlişkin Ortalama	190
Tablo 48.2	Adana İlinde Yapılan Ankette 6, 9, 10, 19 ve 20 Numaralı Sorulara Verilen Cevaplara İlişkin Ortalama	190
Tablo 49	Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı (22. soruya ait)	191
Tablo 49.1	Kayseri İlinde Yapılan Ankette 22. Soru İle Yöneltilen Olaylara Verilen Cevaplara İlişkin Ortalama	191
Tablo 49.2	Adana İlinde Yapılan Ankette 22. Soru İle Yöneltilen Olaylara Verilen Cevaplara İlişkin Ortalama	192

KISALTMALAR LİSTESİ

Sermaye Piyasası Kurulu	SPK
Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu	KGK
Türkiye Muhasebe Standartları	TMS
Türkiye Finansal Raporlama Standartları	TFRS
İstanbul Menkul Kıymetler Borsası	İMKB
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	BDDK
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	TMSF
Devlet İç Borçlanma Senetleri	DİBS
Vergi Usul Kanunu	VUK
Çukurova Elektrik Anonim Şirketi	ÇEAŞ
Katma Değer Vergisi	KDV
Aktaran	akt.
Adı Geçen Eser	age
Ve Benzeri	vb.
Ve Diğer/Diğerleri	vd.
Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri	GKGMİ
Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları	US GAAP
Uluslararası Sertifikalı Hile Denetçileri Kurumu	ACFE
Amerika Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu	US SEC
Uluslararası Muhasebe Standartları	IAS
Uluslararası Finansal Raporlama Standartları	IFRS

GİRİŞ

Yatırımcıların ekonomik kararlarını etkileyecek olan işletmeler ile ilgili bilgilerin, kendilerinden istenilen etkiyi verebilmeleri için, finansal bilgiye kaynak teşkil eden verinin kaydedilmesinde, sınıflandırılmasında, analiz edilmesinde ve finansal rapor haline getirilmesinde, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine ve Uluslararası/Ulusal Finansal Raporlama Standartlarına uygun hareket edilmesi gerekmektedir. Kriter olarak alınan raporlama standartları ile muhasebe ilkelerinin küresel bazda kabul görmesinin nedeni, finansal raporların etkilediği veya etkileme olasılığı olan her ekonomik bireye, gerçek bilgilerin sunulması zorunluluğudur. Ancak, muhasebe politikaları ve/veya standartlarındaki esneklik ve/veya eksiklikler, finansal raporların birbirinden farklı bir şekilde hazırlanmasına ve sunulmasına neden olabilmektedir.

Muhasebede bulunan esneklikleri ve/veya eksiklikleri kullanan işletme yöneticileri, işletme tarafından üretilen finansal nitelikteki bilgilerin istedikleri yönü göstermesini sağlayabilmektedirler. Bu tür esneklikleri ve/veya eksiklikleri kullanılarak yapılan uygulamalara “yaratıcı muhasebe” adı verilmektedir. Yaratıcı muhasebe uygulamaları, işletmelerin gerçek finansal durumlarını görmemizi engellemektedir. Kısa vadede kazançlı gibi görünen yaratıcı muhasebe uygulamaları, uzun vadede işletmelerin iflasına kadar varan sonuçlar ortaya koyabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı; finansal raporları etkilemeye yönelik olarak uygulanan yaratıcı muhasebe hakkında bilgi vermek ve muhasebe meslek mensuplarının konu ile ilgili bilgilerini ölçmektir.

Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, yaratıcı muhasebe ile karıştırılabilecek olan kavramlar ve finansal raporlama tanımlanmıştır. İkinci bölümde, yaratıcı muhasebe kavramı açıklanarak

yaratıcı muhasebe uygulamalarına neden olan saikler, yaratıcı muhasebenin teknikleri ve ölçümü incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, yaratıcı muhasebenin piyasalar (genel) üzerindeki ve finansal raporlamaya etkileri anlatılmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde, yaratıcı muhasebe kaynaklı finansal raporlama skandallarından örnekler verilmiştir.

Çalışmanın beşinci ve son bölümünde ise, araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemi açıklandıktan sonra, yapılan anket uygulaması doğrultusunda analizler yapılarak, bilimsel verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Sonuç kısmında ise, çalışmanın özeti sunulduktan sonra, elde edilen bulgular ışığında bazı önerilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL RAPORLAMA VE MANİPÜLASYONU

İLE MUHASEBE HATASI VE HİLESİ

HAKKINDA GENEL BİLGİLER

İşletmelerin finansal verileri, o işletmelerin muhasebe sistemi sayesinde elde edilebilir. Muhasebe, işletmenin varlıklarında ve kaynaklarında meydana gelen, tamamen veya kısmen finansal nitelikteki ve para ile ifade edilebilen, ayrıca belgelendirilen işlemlere ait bilgilerin ilgili kaynaklardan toplanması, doğruluklarının tespiti, kaydedilmesi, sınıflandırılması, elde edilen sonuçların rapor haline getirilerek ilgili kişilere sunulması ve bu bilgilerin analiz edilip yorumlanması sanatı ve tekniğidir (Durmaz, 1994: 4). Muhasebe, işletmelerin finansal durumu ve faaliyet sonuçları ile ilgilenen kişi ve kurumların bilgi ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Güçlü, Gören, 1999: 22). Açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, muhasebenin temel işlevi tek başına bir şey ifade etmeyen verileri kaydederek, anlamlı bilgiler üretmektir (Karakaya, 2007: 7). Bu tanımlar muhasebenin sadece defter tutmaktan daha kapsamlı olduğunun göstergesidir (Üstün, 1992: 5).

20. yüzyılın son çeyreğinde yaşanan teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan bilgi toplumu ve bilişim teknolojisi ile küreselleşme olgusu dünyanın küçülmesine yol açarken, diğer taraftan da bilginin işletmeler açısından makinelerin yerine asıl güç ve ana sermaye olmasını sağlamıştır (Duman, Özpeynirci, Bezirci, 2005: 112). Küreselleşen dünya ekonomisinde yaşanan krizler neticesinde yatırım için güvenli liman arayan yatırımcılar ve menfaat sahipleri, işletmelerin finansal durumu ve riskleri konusunda daha şeffaf ve açıklayıcı bilgi alma taleplerini arttırmışlardır. Bu talepler doğrultusunda birçok ülke, finansal raporlama sistemlerinin iyileştirilmesi ve işletmelerin karşı karşıya kaldıkları risklerin iyi yönetilebilmesi için, yeni standart

ve mekanizmalar oluşturmuştur (TÜSİAD, 2012: 23). Bu durum, geleneksel muhasebeye analiz etme, yorumlama gibi yeni misyonlar yüklemiştir.

İşletmeler, sahip oldukları varlıklar ile bu varlıkların kaynakları arasındaki ilişkiyi dengeli bir şekilde tutmak suretiyle faaliyette bulunan ekonomik ünitelerdir. Bundan, başta işletme sahipleri olmak üzere, yöneticiler ve işletme dışındakiler çeşitli şekillerde etkilenir (Bektöre, Çömlekçi, Sözbilir, 1993: 1). İşletmelerin temel amacı, ekonomik nitelik taşımaktadır. Ekonomik nitelik ise, kar elde etme ve işletmenin cari piyasa değerini artırarak sürekliliğini sağlamaktır. Bunun dışında, riskin dağıtılması ve ekonomik bünye içinde tek başına etkin olmayan sermayelerin birleştirilmesi de işletmelerin amacıdır (Ataman, 1997: 13). İşletmeler bu amaçlarına ulaşabilmek için yatırımları çekebilmelidir. Yatırımları çekebilmek için ise, işletmeler performanslarının iyi olduğu izlenimini menfaat gruplarına verebilmelidirler.

İşletmelerin performansları konusunda temel kaynaklar ise, finansal tablolarıdır. Sürmeli vd. (2008) finansal tabloları, işletmenin finansal yapısını, faaliyet sonuçlarını ve bu sonuçların oluşumu ile genelde bu bilgilere dayalı diğer bazı amaçları karşılayacak özet bilgileri içeren araçlar olarak tanımlamışlardır. Yine aynı eserde finansal tablolar, belirli bir süre içinde oluşan finansal nitelikteki olayların işletmenin varlıklarının ve kaynaklarının unsurlarında yarattığı değişmelerin özeti şeklinde ifade edilmiştir. Finansal tabloların amaçlarını ise, Çömlekçi vd. (2009) aşağıdaki şekilde belirtmişlerdir.

- a) İlgililer için karar almada yararlı bilgiler sağlamak,
- b) Gelecekteki nakit akımlarını değerlendirmede yararlı bilgiler sağlamak,
- c) Varlıklar, kaynaklar ve bunlardaki değişiklikler ile işletme faaliyet sonuçları hakkında bilgi sağlamak.

Bu çalışmanın ana konusu olan yaratıcı muhasebe uygulamaları, ileriki bölümlerde de açıklanmaya çalışılacağı üzere, muhasebeye olan güvenin sarsılmasına,

işletmelerin ekonomik kaynak üretme fonksiyonlarına olan inancın zayıflamasına, finansal tablolarla kamuoyuna sunulan bilgilerin gerçeği yansıtmayabileceği düşüncesine neden olabilmektedir. Yaratıcı muhasebe uygulamaları, işletme ve çevresinden başlayarak en nihayetinde ulusal ve/veya uluslararası piyasaları da etkilemektedir.

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının sonuçları, işletme yöneticileri açısından kısa dönemde mutluluk verici olsa da uzun vadede hüsrarla sonuçlanması kesine yakın gözükmektedir. Yöneticiler yapmış oldukları yaratıcı muhasebe uygulamaları ile işletmenin maliyetlerinin ve giderlerinin azalmasına, karlılığının artmasına neden olacaklarından doğal olarak kendi gelirleri ve tanınmışlıkları da artacaktır. Ancak, yaratıcı muhasebe uygulamalarının yoğun bir şekilde uygulanması neticesinde, uygulamanın boyut değiştirmesi ile beraber yaşanan krizler ve iflaslar, öncelikle yöneticilerin gelir ve iş kaybına, daha sonra da işletme içi (yöneticiler, hissedarlar, çalışanlar) ve işletme dışı (devlet, yatırımcılar, rakip işletmeler) tüm paydaşların aleyhine neden olacaktır.

1.1. FİNANSAL RAPORLAMA

Ekonomi aktörleri tarafından alınacak kararları etkileyen en temel veri kaynağı, işletmelerin faaliyetleri ile ilgili, aynı işletmeler tarafından hazırlanmış ve bağımsız denetimden geçirilmiş finansal raporlardır. İşletmelerin faaliyet sonuçları ile finansal olan-olmayan verileri hakkında bilgi kaynağı olan finansal raporlama bir süreçtir ve işletmelerin muhasebe sistemi, finansal raporlama sürecine dayanak teşkil etmektedir. Finansal raporlar, TMS 1: Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı'nda "işletmenin finansal durumunun ve finansal performansının biçimlendirilmiş sunumu" olarak tanımlanmıştır.

Finansal raporlar, genel olarak işletmelerin finansal durumlarını ve faaliyet sonuçlarını ortaya koymak ve gelecekteki nakit akımlarını tahmin etmek amacıyla

düzenlenir. Finansal raporların, işletmenin aynası olduğu ve işletmeyle ilgili tarafların işletme hakkında karar almalarını sağladığı varsayılır (Kalmış, 2007: 140).

Kısaca finansal raporlama, finansal raporu hazırlayıp sunan ve finansal raporu teslim alan, kullanan tarafları içeren çok taraflı bir mesaj iletme işlemidir (Arıkan akt. Yahyaoğlu, Korkmaz, Çatulay, 2011: 319). Finansal tablolarda aşağıdaki bilgilerin açık bir şekilde gösterilmesi ve sunulan bilginin anlaşılması için gerekli durumlarda tekrarlanması gerekir (Demir, Bahadır, 2012: 38).

a) Raporlayan işletmenin unvanı ve önceki raporlama döneminin sonundan itibaren raporlayan işletmenin unvanında meydana gelen değişiklikler,

b) Finansal tabloların bireysel olarak bir işletmeyi mi yoksa işletmeler grubunu mu ilgilendirdiği,

c) Raporlama döneminin sona erdiği tarih ve finansal tabloların kapsadığı dönem,

ç) Kullanılan para birimi,

d) Finansal tablolarda sunulan tutarlarda yuvarlama yapılmışsa, derecesi.

Finansal raporlama sistemi; teknolojik, politik, kültürel, ekonomik ve iş çevresi gibi çeşitli faktörler tarafından etkilenen karmaşık bir süreçtir. Finansal raporlama modeli, finansal tablo kullanıcılarının, özellikle yatırımcıların ve kredi verenlerin bilinçli finansal kararlar alabilmeleri için gerekli olan; kullanışlı, güvenilir, ilgili, karşılaştırılabilir, tutarlı ve şeffaf bilgileri sağlamak amacıyla özel sektörün ve kamu otoritelerinin süregelen çabalarıyla oluşturulmuştur (Arı, 2007: 7).

Ancak, yaratıcı muhasebenin de oluşumunda önemli bir faktör olan muhasebe politikalarındaki esneklikler ve ülkelerin muhasebe uygulamaları arasındaki farklılıklar, finansal raporlamada farklı ve yanıltıcı sonuçların ortaya çıkmasına neden

olmaktadır. Örneğin, bilindiği üzere hem İMKB'ye (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası) hem de New York Borsası'na hisse senetleri kote edilmiş olan Turkcell 2000 yılı ilk 9 ayında iki farklı faaliyet sonucu açıklamıştır. Türkiye'de ilk 9 ayda 23,7 trilyon TL zarar açıklayan Turkcell, New York Borsası'nda 157,8 trilyon TL kar açıklamıştır. Bu iki farklı faaliyet sonucu US GAAP (Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları-United States Generally Accepted Accounting Principles) ile Türk Sermaye Piyasası Muhasebe Standartlarının farklılığından kaynaklanmaktadır. Diğer bir örnek ise, 1993 yılında New York Borsası'nda hisse senetlerini kote ettiren ilk Alman şirketi olan Daimler-Benz ile ilgilidir. Daimler-Benz hisse senetlerini New York Borsası'na kote ettirmek için düzenlediği finansal tablolarında 1993 yılında Almanya Muhasebe Standartlarına göre 615 milyon Mark net dönem karı açıklamışken, Amerika Birleşik Devletleri Muhasebe Standartlarına göre 1,839 milyon Mark zarar açıklamıştır. Bu iki değişik faaliyet sonucu da Almanya'nın ve ABD'nin (Amerika Birleşik Devletleri) muhasebe standartları arasındaki farklılıkları göstermektedir (İbiş, Özkan, 2006: 26).

Finansal raporların hazırlanması ve sunulması ülkeden ülkeye farklılık arz edebilmektedir. Bunun nedeni ise, her ülkenin maliye politikalarının farklılık göstermesi ve kamuoyunun/devletin işletmelere bakış açısıdır. Kimi ülkeler işletmeleri vergi geliri kaynağı olarak görürken, kimi ülkeler ise, işletmeleri küçük yatırımcıları çekerek atıl sermayeyi engelleyen ekonomik araçlar olarak görmektedir. Örneğin, ABD'de yatırımcıları işletmelere yönlendirmeye yönelik uygulamalar mevcut iken, gelişmekte olan ülkelerde işletmelerden maksimum düzeyde gelir elde edilmeye çalışılmaktadır. Bu durum, uluslararası işletmelerin finansal raporlarının ülkeden ülkeye farklı algılanmasına neden olduğu için, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu olan IASB (International Accounting Standards Board) tarafından Uluslararası Finansal Raporlama/Muhasebe Standartları oluşturulmuş ve ülkelerin bu standartlara uyum göstermeleri istenilmiştir. Böylece, küresel anlamda ortak bir dil bulunması, yatırımcıların ve işletmelerin maksimum düzeyde kar elde etmelerine dolayısıyla toplumsal refahın yükselmesine neden olacaktır.

1.1.1. Finansal Raporlamanın Amaçları

Finansal raporlar, işletmelerin genel performansı hakkında bilgi sağlayarak, işletme içi ve işletme dışı bilgi kullanıcılarına alacakları kararlarda ışık tutmak amacıyla hazırlanmaktadır. Yatırım kararları alacak olan menfaat gruplarının, kaynaklarını optimal seviyede kullanılabilmeleri amacıyla oluşturulan finansal raporlar, işletme içi ve işletme dışı bilgi kullanıcıları için yol haritası niteliğindedir. KGK (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu) tarafından yayınlanan Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçevenin 1. bölümünde, genel amaçlı finansal raporlamanın amacının, mevcut ve potansiyel yatırımcılara, borç verenlere ve kredi veren diğer taraflara faydalı olacak finansal bilgiyi sağlamak, şeklinde açıklama yapılmıştır.

Maliye Bakanlığı tarafından 1992 yılında yayınlanan 1 sıra nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde de genel finansal raporları oluşturan finansal tabloların amaçları, üç başlık altında toplanmıştır.

- a) Yatırımcılar, kredi verenler ve diğer ilgililer için karar almada yararlı bilgiler sağlamak,
- b) Gelecekteki nakit akımlarını değerlendirmede yararlı bilgiler sağlamak,
- c) Varlıklar, kaynaklar ve bunlardaki değişiklikler ile işletme faaliyet ve sonuçları hakkında bilgi sağlamak.

Her ne kadar finansal raporların amacı işletme içi ve işletme dışı bilgi kullanıcılarına fayda sağlamak gibi gözükse de finansal raporların özellikle ekonomileri yeni yeni gelişen ülkelerde zorunluluktan dolayı hazırlanması ve işletmenin gerçek durumunu yansıtmaması nedeni ile işletme içi ve işletme dışı bilgi kullanıcılarına önemli derecede bir katkı sağlayamamaktadır. Dolayısıyla finansal raporlar, sermaye ve para piyasası gelişmiş ülkelerde bulunan yatırımcılara ve tüm

paydaşlara işletme ile ilgili alacakları kararlarda, önemli katkıları sağladığı da gerçektir.

1.1.2. Finansal Raporlamanın Özellikleri

İşletmelerin dünü, bugünü ve yarını hakkında bilgi vermesi ve karar alıcıların optimal karar vermelerine yardımcı olması beklenen finansal raporların taşıması gereken özellikler, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve’de aşağıdaki şekli ile belirtilmiştir.

a) İhtiyaca uygunluk: İhtiyaca uygun finansal bilgi, kullanıcılar tarafından verilen kararları etkileme gücüne sahiptir. Bazı kullanıcıların bilgidan faydalanmayı tercih etmemeleri veya bilgiyi diğer kaynaklardan elde etmiş olmaları durumunda dahi bilgi, verilen kararları etkileme gücüne sahip olabilir.

b) Önemlilik: Bir bilginin verilmemesi veya yanlış verilmesi, kullanıcıların verecekleri kararları etkileyebiliyorsa, bu bilgi önemlidir. Önemlilik, ihtiyaca uygunluğun işletmeye özgü halidir.

c) Gerçeğe uygun şekilde sunum: Finansal raporlarda, ekonomik olaylar kelimelerle ve sayılarla ifade edilir. Finansal bilginin kullanıcılara faydalı olabilmesi için, ilgili olayları sunması yeterli değildir. Ayrıca, açıklamayı amaçladığı ekonomik olayları gerçeğe uygun bir şekilde sunmalıdır. Gerçeğe uygun bir sunumun, tam anlamıyla sağlanabilmesi için, üç özelliğe sahip olması gerekir. Buna göre sunum; tam, tarafsız ve hatasız olmalıdır.

ç) Karşılaştırılabilirlik: Kullanıcılar, bir yatırımın satılması, elde tutulması veya yatırım yapılacak işletmenin seçimi gibi alternatifler arasında tercih yapmayı gerektiren kararlar verirler. Bu doğrultuda, raporlayan işletmeye ilişkin bilgiler diğer işletmelere ilişkin benzer bilgilerle ve aynı işletmenin başka bir döneme veya başka bir tarihe ait benzer bilgileri ile karşılaştırılabilir ise daha faydalıdır.

d) Doğrulanabilirlik: Doğrulanabilirlik, kullanıcıların, bilginin açıklamayı amaçladığı ekonomik olayı gerçeğe uygun bir şekilde sunduğundan emin olmasına yardımcı olur. Doğrulanabilirlik, farklı bilgi düzeyindeki ve bağımsız gözlemcilerin belirli bir açıklamanın gerçeğe uygun sunulduğu hususunda görüş birliğine varabilmeleri (gözlemcilerin tam bir uzlaşmaya varmaları gerekmez) anlamına gelir. Sayısal bilginin doğrulanabilir olması için, tek bir nokta tahmini olması gerekmez. Bir dizi olası tutarlar ve ilgili olasılıklar da doğrulanabilir niteliktedir.

e) Zamanında sunum: Zamanında sunum, bilginin, karar verenler açısından kararlarını etkileyebileceği zamanda mevcut olması anlamına gelir. Genellikle, bilgi eskidikçe faydası da azalır. Ancak, bazı bilgiler, bazı kullanıcıların eğilimleri belirlemeye ve değerlendirmeye ihtiyaç duyması gibi nedenlerle raporlama dönemi sona erdikten uzun süre sonra da kullanışlı olmaya devam edebilir.

f) Anlaşılabilirlik: Bilginin açık ve öz olarak sınıflandırılması, tanımlanması ve sunulması onu anlaşılır kılar. Bazı ekonomik olaylar, doğası gereği karmaşıktır ve basitleştirilemezler. Bu tür olaylara ilişkin bilgilerin finansal raporların dışında bırakılması, raporlardaki bilgilerin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Ancak böyle bir durumda, bu raporlar, eksik olmalarından dolayı yanıltıcı olabileceklerdir. Finansal raporlar, işletme faaliyetleri ve ekonomik faaliyetler hakkında makul seviyede bilgisi olan, bilgileri dikkatle gözden geçiren ve analiz eden kullanıcılar için hazırlanır.

Finansal raporların amaca hizmet edebilmesi için taşınması gereken özelliklerden “önemlilik” ve “gerçeğe uygun şekilde sunum” kavramları içeriği bakımından yaratıcı muhasebenin sıklıkla uygulanmasına neden olabilecek konumdadırlar.

1.2. MUHASEBE HİLESİ

Muhasebe, işletmelerde gerçekleşen finansal nitelikteki işlemlere ilişkin bilgileri saptayan, ölçen, kaydeden, sınıflandıran, özetleyen ve yorumlayan bir sistemdir. Dolayısıyla, muhasebe hilesi, bu sistem içerisinde işletmeye veya üçüncü kişilere karşı bilinçli olarak yapılan her türlü düzensizliğe verilen isimdir (Bayraktar, 2007: 13-14).

Günümüzde işletmeler bir takım mesleki hile ve güveni kötüye kullanma yöntemleriyle, çalışanları tarafından çeşitli kayıplara uğratılmaktadır. Bu duruma düşen işletmeler, hilenin varlığını uzun zaman sonra fark etmektedirler veya hiçbir zaman böyle bir hilenin varlığından haberdar olamamaktadırlar (Dönmez, Karausta, 2011: 18).

Bir suç olan hile, Uluslararası Sertifikalı Hile Denetçileri Kurumu olan ACFE (Association Of Certified Fraud Examiners) tarafından “Bir çalışanın içinde bulunduğu işletmenin varlıklarını veya kaynaklarını kasıtlı olarak, uygun olmayan bir şekilde kullanması ve bundan haksız bir yarar sağlanması” şeklinde tanımlanmıştır (ACFE Report akt. Göksu, 2011: 34). İşletmelerin finansal raporlarını istenilen şekilde sunabilmek için, kasıtlı olarak muhasebe işlemlerinde ve kanıtlayıcı belgelerde tahrifat yapılması, muhasebe hilesi olarak adlandırılmaktadır.

Hile, çoğunlukla belgeler ve kayıtlar üzerinde bilinçli ve kasıtlı olarak yapılması nedeniyle, muhasebe sistemi içinde kendiliğinden ortaya çıkması mümkün değildir. Aksine, bilinçli olarak yapılması nedeniyle ortaya çıkarılması son derece güçtür (Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 2004: 151). Nitekim, işletmeler ve kamu kuruluşları, muhasebe hileleri başta olmak üzere, yolsuzluk olaylarına karşı bilinen her türlü yöntemi kullanarak mücadele etmelerine karşın, hilelerin %75’inin ortaya çıkarılmadığı saptanmıştır (Coenen akt. C. Kandemir, Ş. Kandemir, 2012: 39).

Muhasebe hilesini doğuran esas unsur, yapılan işlem ve olayın kasıtlı olarak yapılmasıdır. Kasıt, kişinin hukuka aykırı bir işlem yaptığını bilmesi ve bu işlemi

bilerek ve isteyerek işlemesidir. Aynı zamanda kasıt, bilinçli bir iradeyi ifade eder (Bayraklı, Erkan, Elitaş, 2012: 51). Örnek olarak muhasebe hatası olarak nitelendirilebilecek bir muhasebe işleminin, işletmenin veya çalışanın menfaatlerine uygun olarak bilinçli olarak yapılması gösterilebilir.

ABD’de yürürlükte olan içtihatlarla ve hileye hukuki sonuçları açısından bakan adli muhasebeye göre, hileden söz edebilmek için, dört temel unsurun var olması gerekmektedir (Kandemir, 2010: 11);

a) Önemli yanlışlık içeren bir söz, yazı veya açıklama,

b) Beyan edildiği tarihte söz konusu yazı veya ifadenin yanlış olduğunu bilmek (kasıt unsuru),

c) Açıklamayı kullanan karar alıcı kişilerin, kurumların söz konusu söz veya yazıya (bunların doğruluğuna) güven duyması,

ç) Karar alıcı kişilerin, kurumların söz konusu söz veya yazıya güven duymasından kaynaklanan kayıplar olması.

Ahlaki bir sorumluluk duygusu taşınmadan, muhasebe hilelerinin tamamıyla engellenmesi mümkün görünmemektedir. Bu noktada etik değerlere sahip muhasebecilerin yetiştirilmesi zorunlu olmaktadır. Nitekim, muhasebenin temel kavramlarından biri olan “sosyal sorumluluk” kavramı bu gerçeğin açık bir ifadesidir (Küçüksavaş akt. Kutlu, 2011: 116). Standartların veya kanunların her zaman ve her yerde, tam anlamıyla etkin olmadığı, küresel etkileri olan skandallar neticesinde ortaya çıkmıştır. Gerçek şu ki, finansal skandalların çıkış nedenleri ne olursa olsun, altında yatan temel neden, meslek ahlakının ve bilincinin olmaması veya eksik olmasıdır.

İşletmelerin hileyi önleyebilmeleri, etkin denetim mekanizmalarının varlığı ve kurum kültürünün yerleşik olması ile mümkün olabilir. Çünkü, etkin denetim

mekanizmalarının varlığı, hilenin her zaman ortaya çıkartılabileceğinin göstergesidir. Ayrıca, kurum kültürünün varlığı, işletme çalışanlarında, işletmeye karşı sahiplik duygusu geliştireceğinden hile yapılma olasılığını düşürecektir.

1.2.1. Muhasebe Hilesinin Nedenleri

İşletmelerde hilenin oluşmasına neden olan unsurların bir araya gelmesiyle hile yapmaya müsait bir ortam oluşmakta, çalışanlar veya yöneticiler tarafından hileler, yolsuzlukları gizlemek, işletmenin gerçek durumunu başka göstermek, daha az kar dağıtma isteği, teşviklerden haksız yere yararlanma arzusu, vergi kaçırma ve benzeri amaçlarla yapılmaktadır. Muhasebe literatürüne 20. yüzyılın ilk yarısında eklenen hile üçgeni teorisine göre, hilenin oluşmasına neden olan unsurlar şunlardır (Bozkurt akt. Kirik, 2007: 53-54);

a) Teşvik/Baskı unsuru: İşletme çalışanları üzerinde çeşitli nedenlerle ortaya çıkan baskıları ifade eder. Örneğin, çalışanın borcu nedeniyle ölüm tehdidi alması.

b) Fırsat unsuru: İşletmenin hile yapılmasına fırsat verecek bir yapı içerisinde bulunması. Örneğin; çalışanın işletmede sağlıklı bir iç kontrol, iç denetim sisteminin olmadığını düşünerek rahatlıkla parayı zimmetine geçirmesi.

c) Haklı gösterme unsuru: Yapılan hileleri haklı gösterme çabaları. Örneğin; çalışanın aldığı parayı sonradan yerine koyacağını, bununla suçlanacağını düşünmediğini ileri sürmesi.

SPK (Sermaye Piyasası Kurulu) ise X-22 seri nolu tebliğinde işletmede hile ve usulsüzlüğe yönelik baskı, fırsat elde etme veya harekete geçirici olabilecek olay ve koşulları, aşağıdaki şekilde belirtmiştir;

a) İşletmeye ilave öz sermaye sağlayacak olan üçüncü şahısların beklentilerini karşılama ihtiyacı, hile ve usulsüzlük yapmak için baskı yaratabilir,

b) Gerçekçi olmayan kar hedeflerine ulaşılması durumunda, prim ödemesinin taahhüt edilmesi, hile ve usulsüzlük yapmak için bir teşvik unsuru olabilir,

c) Etkin olmayan kontrol sistemleri, hile ve usulsüzlük yapmaya fırsat yaratabilir.

Hile unsurlarının hepsi bir arada bulunmasa bile, herhangi birinin varlığı, hile yapılmasına neden olabilir. Ancak, burada dikkat edilmesi gereken nokta, işletme yöneticilerinin veya çalışanlarının kişilik özellikleridir. Çünkü, etik değerlere sahip bir işletme yöneticisi veya çalışanı hile yapmak yerine, yasal zeminde sorunlarına çare bulmaya çalışabilir. Ayrıca, dış ve iç denetimin varlığı ile hile karşılığında uygulanacak müeyyidelerin ağırlığı, hileye iten nedenleri geçersiz kılabilir.

1.2.2. Muhasebe Hilesinin Türleri

Muhasebe hileleri farklı amaçlardan dolayı yapıldığı için, uygulamada çok farklı türlerde hile yapılmaktadır. Ancak, genelde görülen muhasebe hilelerini, aşağıdaki şekillerde sınıflandırmak mümkündür (Çelik, 2010: 26-27);

a) Kasti hatalar: Muhasebe hataları bilgisizliğe, dikkatsizliğe dayanır. Ancak, söz konusu yanlışlıklar, belli bir amaçla sistematik olarak yapılırsa, kasti hata olur ve muhasebe hilesi sayılır (Genç, 2009: 41). Matematik hatalarının veya rakam hatalarının belirli bir amaca yönelik olarak sürekli tekrarlanması gibi.

b) Kayıt dışı işlemler: İşletmelerin her türlü finansal işlemleri ile muhasebe kayıtlarının belgelere dayanması, muhasebe ilkelerine göre bir zorunluluktur. Bu nedenle muhasebe işlemlerinin bir kısmının resmi belge olmaksızın yapılması veya bir kısım işlemlerin muhasebe kayıtlarına yansıtılmamasına, kayıt dışı işlem denir (Bayraklı vd., 2012: 78). Alımı yapılan varlıklara ilişkin alış faturası almamak veya satılan bir varlık ile ilgili satış faturası düzenlememek örnek olarak verilebilir.

c) Sahte belge düzenlenmesi ve kullanılması: Yapılmamış faaliyetlere ait uydurma belgeler ile işlem tesis edilmesidir. Bu duruma, Türkiye’de de sıklıkla başvurulan ‘‘naylon faturalar’’ örnek olarak verilebilir.

ç) İşlemden önce ve sonra kayıt: İşlemlerin defterlere kaydedilmesi sırasında aksamaların yaşanmasıdır. İşlemler bilerek zamanından önce veya sonra defterlere kaydedilmektedir (Yükçü, Atağan, s.5). Örneğin, yıl içerisinde işletmeye giren malların kaydını dönem sonuna bırakarak işletmenin stoklarının eksik gösterilmesi veya gelecek dönemlerde kasaya girecek olan para tutarını bilançonun kapanışından önce kaydederek, dönem sonunda işletmenin nakdinin fazla gösterilmesi gibi (Çelik, 2010: 33).

d) Uydurma hesaplar: İşletmenin gerçek finansal durumunu gizlemek için, gerçek olmayan kişiler adına uydurma, yanıltıcı hesap açılmasıdır. Uydurma hesaplara başvurulması ile hedeflenen amaç, belgesiz ve kayıt dışı olarak yapılan işlemleri denkleştirmektir. Örnek olarak, gerçek bir kişiye yüksek bedelle faturasız satılan malın, sahte bir isme düşük bedelle satılmış gibi fatura edilmesi gösterilebilir.

e) Bilanço hileleri: İşletmenin finans yapısını olduğundan farklı göstermek amacıyla yanlış bilgi verilmesidir. Örneğin, alış iskontolarının kayda alınmayarak bilançonun olduğundan farklı sonuçlar vermesinin sağlanması.

f) Bilgisayar hileleri: Teknolojik gelişim ile birlikte muhasebe kayıtlarının artık dijital ortamlarda tutulması, saklanması ve iletilmesi nedeniyle, elektronik ortamlarda yapılan hile türüdür. Örneğin, yevmiye maddeleri ve hesaplardaki tutarları değiştirmeden, geliri olduğundan eksik gideri ise, olduğundan fazla gösteren bir bilgisayar programı kullanılarak hile yapılması. Bunun en çarpıcı şeklini Türkiye’de İmar Bankası icra etmiştir. BDDK’nın (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu) tespitlerine göre banka, yapılan kayıtları sonradan silen bir yazılım kullanmıştır.

1.3. MUHASEBE HATASI

Muhasebe hataları genel olarak kanunlara, yönetmelik ve yönerge gibi yasal mevzuata, GKGMİ (Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri) ile işletme politikalarına ve doğruluğu kabul edilen diğer ilke ve prensiplere aykırı, ancak kasıt unsuru içermeyen fiil ve davranışlar olarak ifade edilebilir (MHUD, 2004: 128). SPK'nın, Seri: XI, No: 25 Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliği gereğince hata kavramı, "cari dönemde fark edilen, geçmiş dönem veya dönemlere ilişkin finansal tabloların hazırlanması ve açıklanması esnasında mevcut ve dikkate alınmış olması beklenen güvenilir bilginin finansal tablolar dışında bırakılması veya diğer raporlama yanlışlıklarının yapılmasını ifade eder." şeklinde tanımlanmıştır. Muhasebe hatalarının, muhasebe hilelerinden ayrılan yanı, kasıt unsurunun olmamasıdır. Ancak, bu farkın tespit edilmesi oldukça zordur.

SPK'nın Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğinin (Seri: X, No: 22) 4. maddesinde;

a) Finansal tabloların hazırlanmasında kullanılan verileri toplarken ve bunları analiz ederken yapılabilecek bir yanlışlık,

b) Olayların gözden kaçırılmasından veya hatalı yorumlanmasından kaynaklanan yanlış bir muhasebe tahmini,

c) Muhasebe ilkelerini uygularken, değerlendirme, kayda alma, sınıflandırma, sunma veya açıklama konuları ile ilgili yapılabilecek bir yanlışlık, unsurları hata olarak değerlendirilir hükmü mevcuttur.

Muhasebe işlemlerinde, aşağıdaki hallerde kastın var olduğu kabul edilebilmektedir (Çaldağ akt. Göksu, 2011: 38).

a) Olağanüstü durumlar dışındaki önemli düzensizlikler: Örneğin, bir işletmenin yıllık satışlarının %5'i tutarındaki bir düzensizliğin yetkililerin gözünden kaçması mümkün değildir.

b) Muhasebede tespit edilebilen bir hatanın başka bir hatalı kayıt ile örtülmesi: Bu durumda ilk kayıt sehven yapılmış olsa bile ikinci kayıt artık hilenin varlığını göstermektedir. İşletmenin borcuna karşılık düzenlenen çek için sehven 101 Alınan Çekler hesabının kullanılması ancak hesap düzeltme kaydı için 103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri hesabı yerine 102 Bankalar hesabının kullanılması örnek verilebilir.

c) Fiilin sıkça tekrarlanması: Hata olarak kabul edilebilecek bir işlemin bir dönem içerisinde defalarca tekrar edilmesi veya art arda dönemlerde süreklilik arz edecek şekilde yapılması da kasıt olduğunu gösterir. Örneğin, düzenlenen çek için 103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri hesabı yerine sehven 101 Alınan Çekler hesabının kullanıldığının muhasebe çalışanlarınca beyan edilmesine rağmen, bu hatanın sürekli tekrarlanması.

1.3.1. Muhasebe Hatasının Nedenleri

Bayraklı vd. (2012), muhasebe hatalarının nedenlerini eserlerinde iki başlıkta incelemişlerdir. Bunlar;

a) Bilgisizlik ve tecrübesizlik: Yeterli mevzuat bilgisine sahip olmayan, genel muhasebe ilke ve kavramlarını bilmeyen personelin yapacağı muhasebe işlemlerinde hata olma olasılığı yüksektir. Ayrıca, her türlü bilgiye sahip olduğu halde, bu bilgileri nerede ve ne zaman kullanacağını bilmeyen muhasebeci, muhasebe hatalarına davetiye çıkarabilir.

b) İhmal ve dikkatsizlik: İhmal ve dikkatsizlikten doğan hatalar, muhasebe ile ilgili olayların kayıtlara eksik geçirilmesi veya hiç kaydedilmemesinden ileri gelir.

Genel anlamda muhasebe hatalarında kasıt unsuru bulunmadığı için, hataların ana nedenleri yukarıda belirtildiği gibi olup, hataların kaynağı ise, muhasebe çalışanlarıdır. Ayrıca, bu nedenlerin arasına iş yoğunluğu eklenebilir. Çünkü, iş yoğunluğu çalışanların aynı anda bir çok farklı iş ile ilgilenmelerine neden olmaktadır. Bu durum, doğal olarak hata yapılma olasılığını artırmaktadır.

1.3.2. Muhasebe Hatasının Türleri

Kasıt unsuru taşımayan ve muhasebe hatası olarak literatürde üzerinde uzlaşılan türler;

a) Matematik hataları: İşlemlerin muhasebe kayıtlarına geçirilmesi sırasında yapılan matematiksel (dört işlem) hesaplama hatalarıdır. KDV (Katma Değer Vergisi) hesaplaması sırasında yapılan veya yeniden değerlendirme işlemleri sırasında yapılan çarpım hataları gibi.

b) Rakam hataları: Sehven olması gereken rakam yerine, farklı bir rakam yazılmasıdır. Buna en güzel örnek “takdir tehir hatası”dır. Örneğin, 81 sayısının 18 olarak yazılması gibi.

c) Kayıt hataları: İşletmelerin gerçekleştirdikleri finansal nitelik taşıyan işlemlere ait belgeleri muhasebede kayıt altına alınması sırasında; bu belgelerde yer alan tutarların yanlış kayıt edilmesi, finansal nitelikli belgelerin yanlış yorumlanarak olması gereken hesaplara değil de başka hesaplara kaydedilmesi veya kayıt işlemi borç alacak hesaplarının karıştırılması neticesinde ortaya çıkması muhtemel olan hatalardır (Çelik, 2010: 6). Örneğin, kullanım amaçlı alınan bilgisayarın 255 Demirbaşlar hesabı yerine 153 Ticari Mallar hesabına kaydedilmesi, 999 TL’ye alınan bir malın 99 TL olarak kaydedilmesi gibi.

ç) Nakil hataları: Elle yapılan yevmiye kayıtlarına ait toplamlar başka bir sayfaya aktarılırken veya yevmiye defterindeki muhasebe kayıtlarının büyük deftere

aktarılması sırasında yapılan hatalar veya mizana kaydedilirken yapılan yanlışlıklara nakil hataları denir. Örneğin, borca karşılık yapılan ödemenin 320 Satıcılar hesabına kaydedilmesine rağmen, defter-i kebire aktarılması sırasında isim benzerliği nedeniyle 420 Satıcılar hesabına kaydedilmesi gibi.

d) Unutma ve tekrarlama hataları: Muhasebe işleminin ilgili bulunduğu dönemde kaydedilmemesi, tamamen unutulmuş kayıtların kayıtlar dışı bırakılması veya aynı işlemin bir defadan fazla kaydedilmesi şeklinde ortaya çıkan muhasebe hatalarıdır. İşletmenin satmış olduğu hurda bir varlığın bedelinin tahsil edilmediği için, satış ile ilgili kayıtların unutulması gibi.

e) Bilanço hataları: Bilançonun oluşturulmasında Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde belirtilen ilke ve esaslar göz önünde bulundurulur. Bu ilkelere aykırı olarak yapılan her türlü işlem, muhasebede hatalara yol açmakta ve bu hatalar bilanço hataları olarak adlandırılmaktadır. Örneğin, gelir tabloları ilkelerinden olan “Gerçekleşmiş Hasılat İlkesi” gereği gerçekleşmemiş satışların gelir kaydının yapılmaması gerekirken özellikle konsinye satışlarda bu ilkeye uyulmaması gibi.

f) Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 8) Muhasebe Hataları: Geçmiş dönem hataları, işletmenin bir veya daha önceki finansal tablolarında, güvenilir bilgiyi kullanmaması veya yanlış kullanması sonucu ortaya çıkan ihmaller veya yanlış bilgilendirmelerdir. Bu tip hatalar; matematiksel hataları, muhasebe politikalarının uygulanmasındaki yanlışlıkları, yolsuzlukları ve bilgilerin yanlış yorumlanmasından veya yönetilmesinden kaynaklanan etkileri içerir (TMS 8, madde 5). Örneğin, amortismanına tabi duran varlıkların ekonomik ömürlerinin hatalı olarak tahmin edilmesi nedeni ile gelecek yıllar giderleri farklılık gösterebilmektedir. Bu durumun farkedilmesi ile Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı gereğince belirlenen ekonomik ömürlerin düzeltilmesi gerekmektedir.

Muhasebe hatası ile muhasebe hilesi arasındaki fark, işlemlerin gerçekleştirilmesindeki niyet farkıdır. Bu da incelemeler sonucunda ortaya çıkan hususların işletmeler tarafından “sehven” olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır. Niyet hiçbir zaman net olarak tespit edilemez. Bazı karineler kastın varlığı için belirti olabilmektedir. Bu durum ise, hata ile hilenin ayırımındaki en önemli noktadır ve olay bazında değerlendirme farklı olabilmektedir (Gürsoy akt. Elitaş, 2012: 38-39). Örneğin, %18 KDV’li satılan bir malın fatura üzerinde %8 KDV’li belirtilmesi durumunda, ilk seferde hata olarak kabul edilerek düzeltilme yoluna gidilebilir. Ancak, bu durumun sürekli olması, kastın varlığına işaret edeceği için, hile olarak kabul edilecektir.

Uyar ve Küçükkaplan’ın (2011) muhasebe hatalarının veya hilelerinin etkilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada, SPK haftalık bültenlerinde finansal tablolarında hata veya hile olduğu tespit edilip yayınlanan şirketlerin, hisse senetlerindeki getirinin bu durumdan etkilenip etkilenmediği araştırılmıştır. Çalışmada, hata ve hile bildirimlerinin şirketlerin piyasa getirileri üzerindeki etkisi araştırılırken “Beklenen Getiriler Piyasa Modeli” kullanılmıştır. Hata/Hile yaptığı belirlenen 16 şirket için ayrı ayrı tahmin edilen modeldeki kukla değişken katsayılarının “0,05” önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulgusuna ulaşılmış olup, bu durum Sermaye Piyasası Bültenlerinde açıklanan hile/hata bildirimlerinin şirketlerin getirilerini etkilemediği anlamına gelmektedir. Yapılan çalışma neticesinde yatırımcıların, işletmelerin hata ve hile bildirimlerini dikkate almadıkları anlaşılmaktadır.

Muhasebe hatasının önlenmesi, çalışanların dikkat düzeyinin ve motivasyonunun artırılması, yeterli düzeyde bir meslek bilgisi eğitimi verilmesi ile mümkün olabilir. Muhasebe hilesinin önüne geçebilmek ise, işletmelerin yaptırımları dışında, kanuni yaptırımlarında caydırıcı özellikte olması ve işletmelerin sık sık detaylı denetlenmesi ile sağlanabilir. Ayrıca, bağımsız dış denetimin yapılması, sağlıklı işleyen iç kontrol ve iç denetim sistemlerinin varlığı, muhasebe hataları ve hileleri ile karşılaşılmasının önüne geçebilir.

1.4. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU

Finansal bilgi manipülasyonu, yatırımlarını sermaye piyasasında değerlendiren tasarruf sahiplerinin finansal haklarını ve borsada işlem gören menkul kıymetlerin fiyatını, kamuyu aydınlatma ilkesi düzenlemelerine aykırı olarak, gerçek olmayan alım-satımlar veya açıklamalarda bulunmak suretiyle, yapay bir şekilde etkileyebilecek aldatıcı işlemler yapmak şeklinde tanımlanabilir (Canbulut, 2008: 12-13). Finansal piyasalarda manipülasyon, kısaca menkul kıymet fiyatlarının yapay olarak kontrolü biçiminde tanımlanmaktadır (Küçüksözen, 2004: 27). Manipülasyonu ifade etmek için, yapay işlemle pazarı etkilemek, akılcı veya hileli yollardan hisse senedi fiyatlarını kontrol etmek, yıkama satış yöntemi veya uydurma emirlerle menkul değerlerin fiyatlarının artmasına veya düşmesine sebep olmak, borsada hile, alım-satım yaparak piyasanın daha canlı görünmesini sağlayarak fiyatları etkilemek gibi tabirler de kullanılmaktadır (Evik akt. Yücel, 2012: 366).

Doğal olarak, manipüle edilen finansal bilgiler çerçevesinde oluşturulan finansal raporlar, muhasebe literatüründe “hileli finansal raporlama” kavramı ile tanımlanabilmektedir. Nitekim, Varıcı (2012) eserinde, Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü’nün (AICPA-Amerikan Institute Of Certified Accountant) yayınlamış olduğu SAS No: 99 (Statements On Auditing Standards) standardından yapmış olduğu çeviride, hileli finansal raporlamayı, finansal tablo kullanıcılarını aldatmak amacıyla kasıtlı bir şekilde finansal tablolarda yer alması gereken tutarların yer almaması ve/veya yer almaması gereken tutarların finansal tablolarda yer alması şeklinde aktarmıştır.

Finansal tablo kullanıcılarını aldatma niyetiyle yapılan ve US GAAP’ın uygunluk ve önemlilik kriterlerini ihlal edecek şekilde finansal duyuruların tahrif edilmesi sonucunu doğuran Hileli Finansal Raporlamanın oluşumuna genellikle birbiriyle ilişkili birçok faktör neden olmaktadır (Küçük, Uzay, 2009: 17). Hileli finansal raporlama, doğru olmayan finansal tabloların şirketler tarafından bilerek ve isteyerek, finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak veya yanlış yönlendirmek amacıyla hazırlanması ve yayınlanması teşebbüsüdür (Rezaee akt. Arı, 2009: 416).

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere, hileli finansal raporlama, finansal bilgi manipülasyonunun sonucu olarak meydana gelmektedir. Manipüle edilen bilgilerin, piyasanın algısını değiştirmeye yönelik uygulanması ile finansal raporlardaki bilgileri değiştirmeye yönelik kullanılması arasında fark bulunmaktadır. 2012 yılı içerisinde dünya çapında perakende satış yapan Wal-Mart'ın, Türkiye de Migros'u satın alacağı ile ilgili İngiliz gazetelerinde çıkan haberler üzerine, Migros'un hisse senedi fiyatları artmıştır ama bu satış işlemi gerçekleşmemiştir. Bu durum piyasa algısını değiştirmeye yönelik finansal bilgi manipülasyonuna örnek verilebilir. Finansal raporlardaki bilgilerin değiştirilmesi ise, hileli finansal raporlama olarak nitelendirilir.

1.4.1. Finansal Bilgi Manipülasyonunun Nedenleri

Finansal bilgi manipülasyonunun nedenleri ana başlıklar itibariyle aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir (Canbulut, 2008: 22).

- a) Şirketlerin zayıf yönetim yapıları,
- b) Yöneticilerin menfaatleri ve şirketlerin ortaklık yapıları,
- c) Şirketlerdeki zayıf iç denetim sistemi ve yetersiz bağımsız denetim komiteleri veya bağımsız denetimin hiç olmaması,
- ç) Finansal raporlama sürecinde, finansal bilginin raporlanması açısından gerçek zamanlı bilgilendirmenin yerine periyodik bilgilendirmenin olması,
- d) Finansal analistlerin tahminleri ve bu tahminlerin şirketlerin yönetimi üzerinde oluşturduğu baskı,
- e) Muhasebe standartlarındaki, gerçekleşme, tahsis ve tahakkuk kavramları ve bu kavramlar da dahil olmak üzere muhasebe sisteminin bir şirket için ekonomik

sonuç doğuran işlem ve olayların gerçekleşme zamanı, tutarı ve raporlanmasına ilişkin sağladığı esnekliklerdir.

Finansal bilgi manipülasyonunun en önemli nedeni, kanuni dayanakları olan cezai müeyyidelerin caydırıcı özelliklerinin bulunmaması veya bu müeyyidelerin hiç olmamasıdır. ABD’de gerçekleşen şirket iflasları sonucu oluşturulan Sarbanes-Oxley Kanunu, Almanya’da uygulanan 10 Adım Kanunları ve son olarak Türkiye’de uygulanmaya başlanılan yeni Türk Ticaret Kanunu, finansal bilgi manipülasyonunu engellemek adına önemli çabalar olarak örnek verilebilir.

1.4.2. Finansal Bilgi Manipülasyonunun Türleri

Finansal bilgi manipülasyonun türleri, aşağıdaki gibi sıralanabilir.

a) Kar yönetimi: Yöneticilerin muhasebe politikalarını, bir muhasebe standartları setinden seçme imkanları olduğu dikkate alındığında, onların kendileri için en yararlı olan ve/veya şirketlerinin piyasa değerini maksimize eden politikaları seçmelerini beklemek doğaldır. Bu uygulama, kar yönetimi olarak adlandırılmaktadır (Scott akt. Küçüksözen, 2004: 50).

Bu yöntemden SEC’in (Amerikan Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu-Securities and Exchange Commission) 1999 yılı raporunda da bahsedilmiştir. Buna göre kar yönetimi, bir şirketin gerçek finansal performansını çarpıtarak, istenen ekonomik sonucu elde etmek için değişik hileli yöntemlerin kullanılmasını kapsamaktadır (SEC Report akt. Yücel, 2012: 379).

Diğer bir şekilde kar yönetimi, ekonomik kaynak sahiplerinin, alacakları kararları etkileyecek nitelikte olan finansal bilgilerin veya karar vericiler için önemli olabilecek finansal olmayan durumların, işletme için en fazla faydayı sağlayacak şekilde açıklanması olarak ifade edilebilir.

b) Karın istikrarlı hale getirilmesi: Karın istikrarlı hale getirilmesi, istikrarlı bir kar dağıtımını sağlayarak daha az riskli bir şirket izlenimi yaratmak üzere, karın yüksek olduğu dönemlerde düşürülmesi, düşük olduğu dönemlerde ise yükseltilmesine yönelik uygulamalar şeklinde ortaya çıkmaktadır (Mulford, Comiskey akt. Küçüksözen, 2004: 67).

Açıklanan karın, bir firma için normal olarak düşünülen kar seviyesi etrafında dalgalanma boyutunun kasıtlı olarak azaltılması, karın istikrarlı hale getirilmesidir. Yetersiz finansal tablo açıklamasının özel bir durumu olup, kar akımının değişkenliğinin azaltıldığına ilişkin bir finansal bilgi açıklanmasına yönelik, suni olarak gerçekleştirilen bilinçli bir çabadır (Canbulut, 2008: 77).

İşletme yöneticileri, işletmelerin performanslarında oluşabilecek dalgalanmaların piyasanın güvenini zedeleyebileceklerini düşündükleri için, işletmenin kar oranlarının istikrarlı olmasını sağlamak amacıyla finansal raporlar ile oynamaktadırlar. Bu şekilde karın istikrarlı hale getirilmesi, yatırımcılar açısından riskin ortadan kalktığı algısını vereceğinden, işletmeye yönelik nakit akışını sağlayacaktır. Böylece, işletmeler ucuz kaynak elde edebileceklerdir. Bu durum, dolaylı olarak işletmenin kapasitesinin artmasına neden olacaktır.

c) Yaratıcı muhasebe uygulamaları: Muhasebe kurallarında bazen birden fazla seçenek sunulur, farklı yöntemler öngörülür, geniş esneklikler tanınır. İşte yaratıcı muhasebe uygulamaları bu yöntem, seçenek ve esneklikleri yalnızca belli kişi veya grupların lehine sonuçlar doğuracak şekilde kullanma anlamına gelir (Saltoğlu, 2003: 108).

Yaratıcı muhasebe uygulamaları, yasal çerçeve sınırları içerisinde yapılmaktadır, ancak sonuç itibarıyla yaratıcı muhasebe uygulamaları finansal bilgi kullanıcılarının kararlarını etkileyebilecek bir takım bilgileri gizlemesi veya yok etmesi nedeniyle yasaların ve muhasebe standartlarının amaçlarına aykırılık teşkil etmektedir. Örneğin, doğası gereği karşılık ayırma işlemi, işletmelerin şüpheli alacakları ile ilgili tahminlerine dayanmaktadır. İşletmelerin bilinçli bir şekilde

gereğinden fazla karşılık ayırması, cari dönem giderlerini artırarak, dönem karını düşürecektir. Bu durum işletmelerin olduğundan farklı algılanmasına neden olacaktır.

ç) Agresif muhasebe: Yürürlükteki muhasebe standartlarına uygun veya uygun olmayan yöntemler kullanılarak, hedeflenen bir sonuca ulaşmak üzere, örneğin tipik olarak yüksek dönem karı göstermek amacıyla, muhasebe standartlarının bilinçli ve zorlayıcı bir şekilde seçilmesi ve uygulanmasıdır (Mulford, Comiskey akt. Küçüksözen, 2004: 91). Muhasebe politikaları büyük ölçüde yönetim kararı ve yönetimin bir fonksiyonudur. Bu kararların finansal sonuçları, kutuplaşmaya neden olmakta ve bir yönde veya başka bir yönde pozisyon almalarına neden olmaktadır. Bu uygulama, agresif muhasebeyi ifade etmektedir. Eğer yapılanlar GKGMİ sınırları içerisinde gerçekleşirse, hileli finansal raporlama olarak kabul edilmez (Mulford, Comiskey akt. Binici, 2011: 49).

Örneğin, esnekliklerden faydalanılarak, faturası kesilmiş ancak henüz müşteriye sevk edilmemiş mal tutarlarının satış geliri olarak kaydedilmesi, ayrıca gelir olarak kaydedilen faaliyetlere ilişkin bazı harcama ve giderlerin sonraki dönemlere ertelenmesi gibi uygulamalardır.

d) Büyük temizlik muhasebesi: Büyük temizlik muhasebesi, bir şirketin üst yönetimi ve genel müdürü değiştiğinde, yeni yönetimin gelecekte karın istikrarlı hale getirilmesi veya yükseltilmesi için kullanılacak kalemleri finansal tablolardan temizlemesi ve geçmiş yönetimin aslında kamuya açıklanandan daha kötü sonuçlar devrettiği izlenimini vermesidir. Ayrıca, bu şekilde bir uygulama ile yeni yönetim, kendileri için karı ileriki dönemlerde artırma imkanı sağlamaya çalışmaktadır (Stolowy, Breton akt. Küçüksözen, 2004: 95).

Healy'e göre büyük temizlik muhasebesi; bazı gelirleri ertelemek suretiyle cari dönem gelirini azaltmak veya bazı kalemleri zarar yazmak suretiyle finansal tablolardan çıkarmak, bir nefes almak olarak bilinen bir stratejidir. Healy, bu durumu gelir artırıcı ya da gelir azaltıcı muhasebe politikaları olarak tanımlamakta ve bunun mantığını, yöneticiler bir prim almak için gerekli kar düzeyine efektif olarak

ulaşmanın mümkün olmadığı durumlarda, karı daha da düşürerek gelecekte daha karlı bir finansal tablo açıklamak (gelecek için yıldızları daha da netleştirmek) için kullanılmaktadırlar (Healy akt. Küçüksözen, 2004: 95).

e) Aldatıcı finansal raporlama: Agresif muhasebe uygulamaları, aldatma kastıyla veya yeterli bilgi ve deneyime sahip olunmadığı için yanıltıcı bir yolla idari, hukuki veya cezai işlem gerektirecek nitelikte gerçekleştirilirse, bu durum aldatıcı finansal raporlama olarak nitelendirilmektedir. Aldatıcı finansal raporlama, yaratıcı muhasebe uygulamalarına göre, kasıt unsuru açısından olmasa bile, sonuçları itibariyle daha tehlikeli olarak değerlendirilmektedir (Mulford, Comiskey akt. Küçüksözen, 2004: 99).

Aldatıcı finansal raporlama, bilinçli olarak uygulanması ve bu kapsamda gerçeğe aykırı fatura veya sevk irsaliyesi vb. belgeler düzenlenmesi gibi konusu ceza kanunlarına göre ayrı bir suç oluşturan uygulamalar nedeniyle ve sonuçları itibariyle çok tehlikelidir.

f) Muhasebe hata ve usulsüzlükleri: Muhasebe usulsüzlükleri kavramı; bağımsız denetçinin tespit ederek raporlamak zorunda olduğu hata ve usulsüzlükleri belirleyen ABD'deki bağımsız denetim standartlarında finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak üzere, hesapların finansal tablolara bilinçli olarak yanlış yansıtılması veya finansal tablolardan çıkarılması veya açıklanmaması şeklinde tanımlanmaktadır. Kamuya açıklanan finansal bilgilerdeki gerçeğe aykırı durumlar, kamuyu yanlış bilgilendirme amacıyla kasıt olmaması durumunda, yapılan bu gerçeğe aykırı açıklamaların muhasebe hatalarından kaynaklandığı kabul edilmektedir. Muhasebe hatalarının tespiti durumunda, finansal tablolar geçmişe yönelik olarak düzeltilmektedir (Mulford, Comiskey akt. Canbulut, 2008: 96).

Manipülasyon kavramı genel bir tanıma sahip olup işletmelerin menfaatlerine uygun, yatırımcıların menfaatlerine aykırı her türlü finansal veya finansal olmayan işlemlerin, gerçeğe aykırı veya gerçeği gizleyici şekilde etkilenmesidir. Literatürde karışıklık olmaması adına, yukarıdaki bölümde de açıklandığı gibi, tanımları birbirine

yakın ama küçük ayrıntılarla farklılaşan manipülasyon türleri belirlenmeye çalışılmıştır. Doğal olarak birbirine bu kadar yakın olan kavramlar bazen karıştırılabilmektedir. Ancak, bütün finansal manipülasyon uygulamaları yatırımcıları işletme menfaatlerine uygun olarak etkilemeye yöneliktir.

1.5. DENETİM

1980’li yıllardan itibaren, ABD başta olmak üzere tüm dünyada görülen hileli finansal raporlama uygulamaları ve şirket iflasları, işletmelerin denetlenmesi çabalarının yoğunlaşmasına neden olmuştur (Sinnar, 2006: 16). Muhasebe denetimi mesleğinin yokluğu veya iyi çalışmaması, ekonomik kargaşa döneminin ortaya çıkmasını kolaylaştırmakta, erken teşhisi önlemekte ve geciktirmekte, kargaşayı önleyici önlemlerin etkisiz kalmasına neden olmaktadır (Aysan, 2005: 27-28). Denetim, sadece şirketin işlemlerinin kaydını tutmaya yaramaz, aynı zamanda şirketin içinde bulunduğu durumu ortaya koyduğu gibi, şirket yönetimi için gerekli olan bilgileri de sağlar. İngiltere, İtalya, Fransa gibi gelişmiş ülkelerde borsada işlem görmeyen şirketler için bile yaptırılması zorunlu olan bağımsız dış denetim, Türkiye’de hisse senetleri borsada işlem gören halka açık anonim ortaklıklar düzeyinde bile, bireysel yatırımcılar tarafından gerekli ilgiyi görmemektedir (Ulusoy, 2005: 268).

Denetim, iktisadi faaliyet ve olaylara ilişkin iddiaların, önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçlarını ilgi duyanlara bildirmek amacıyla, tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Kaval, 2008: 3).

Modern anlamda denetim; olasılık ve görelilik esaslarıyla belirlenmiş hedef ve standartlar doğrultusunda ortaya çıkan sonuçların verimlilik, etkinlik ve ekonomiklik derecelerini ölçmek, karşılaştırmak ve değerlendirmektir. Diğer bir ifade ile denetim; bir kuruluşun ekonomik faaliyetlerine ve olaylarına ilişkin açıklanan bilgilerin, önceden belirlenmiş kriterlere uygunluk derecesini belirlemek ve raporlamak

amacıyla bu ekonomik faaliyetlere ve olaylara ilişkin bilgilerle ilgili kanıtların tarafsızca toplanması, değerlendirilmesi ve sonucun bilgi kullanıcılarına raporlanmasıdır (Kenger akt. Çatıkkaş, Okur, Balkan, 2012: 5).

Muhasebe denetiminin özellikleri, yapılan muhasebe denetimi tanımında da sayılmaktadır. Buna göre, muhasebe denetiminin özellikleri (Bozkurt akt. Elitaş, 2012: 19),

a) Muhasebe denetimi, ekonomik bir birim veya döneme ait bilgiler üzerine yapılır,

b) Muhasebe denetimi bir karşılaştırma sürecidir,

c) Muhasebe denetimi kanıt toplama ve elde edilen kanıtların incelenmesi ile bir görüş oluşturma sürecidir,

ç) Muhasebe denetimi, konusunda uzman kabul edilen bağımsız kişilerce yürütülür,

d) Her muhasebe denetimi çalışması sonucunda bir denetim raporu düzenlenir. Böylece, denetim görüşü yazılı hale getirilmiş olur.

İşletmede denetim görevini icra eden denetçiler, işletme içinden olabileceği gibi, işletme dışından da olabilmektedir. İşletme içinden olan denetçiler işletme yönetimine bağlı iken, işletme dışından olanlar ise bağımsızdırlar. Ancak, her iki denetçinin de hileli finansal raporlama bağlamında sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklar hem kurallarla hem de etik değerlerle sabittir. Ancak, şunu belirtmek gerek ki; hileli finansal raporlama ile ilgili temel sorumluluk, denetim standartlarında da belirtildiği üzere, yönetime aittir (Varıcı, 2012: 129).

İşletme yöneticilerinin, piyasalara güven verebilmeleri etkin bir iç kontrol ile iç denetim sisteminin varlığı ve bağımsız denetimle mümkün olabilecektir. Finansal

raporların ve raporlara dayanak teşkil eden muhasebe sisteminin denetimden geçmiş olması ve denetim sonucunun yazılı hale getirilmesi, piyasa tarafından işletmede ortaya çıkabilecek risklerin minimum düzeyde olacağı inancını yerleştireceğinden, işletmeye olan güvenin artmasını sağlayacaktır. Böylece, işletme yatırımcıları çekerek iş hacmini artırabilecektir. Dolayısıyla, işletmenin piyasa değeri ve karlılığı yükselmeye başlayacaktır.

1.5.1. Bağımsız Denetim

İşletme yöneticileri ve ortakları, kendi yararları doğrultusunda işletme ile ilgili çeşitli kararlar almak durumundadırlar. Alınacak ekonomik kararlar için bilgiye gereksinim bulunmaktadır. Ancak, alınacak kararlardan üst düzeyde yarar sağlayabilmek için, bilginin konusu ile ilgili ve güvenilir olması gerekmektedir. İlgili ve güvenilir bilgiye gereksinim, bağımsız denetim hizmetlerine olan talebi doğurmuştur (Bozkurt, 2012: 1).

Bağımsız denetim, gelir tablosu ve bilanço gibi finansal tablolar aracılığı ile şirketlerin durumlarını ortaya koyan bir denetim şeklidir. Bağımsız denetim kuruluşu, bu denetimi yaparken iç kontrol sistemini başlıca denetim kanıtları arasında değerlendirebilir ve şirketlerin finansal durum ve faaliyet sonuçları üzerinde görüş belirtebilir (W. Holmes Arthur - S. Overmyer Wayne akt. Polat, 2006: 91).

SPK, bağımsız denetimin amacını, “finansal tabloların, standartlar doğrultusunda bir işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarını tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde gösterip göstermediği konusunda bağımsız denetçinin görüş bildirmesini sağlamaktır. Bağımsız denetçinin görüşü, finansal tabloların güvenilirlik derecesini yükseltmekle beraber, bu görüş finansal tabloları bağımsız denetime tabi tutulan işletmenin gelecekteki durumu hakkında ve işletme yönetiminin işletmenin faaliyetlerini etkin ve verimli bir biçimde yürüttüğüne dair bilgi sağladığı şeklinde değerlendirilmez.” şeklinde belirlemektedir (SPK, Seri: X, No: 22 Tebliğ, 3. madde).

Bağımsız denetim birçok ülkede borsada işlem gören ve/veya halka açılmış işletmeler için zorunlu hale getirilmiştir. Türkiye’de yer alan zorunlu bağımsız dış denetime tabi şirket türleri, KGK tarafından “Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar” ile aşağıda gösterildiği şekilde belirtilmiştir.

a) Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca Sermaye Piyasası Kurulunun düzenleme ve denetimine tabi şirketler,

b) Bankacılık Kanunu uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun düzenleme ve denetimine tabi şirketler,

c) Sigortacılık Kanunu ile Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu kapsamında faaliyet göstermekte olan sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri,

ç) İstanbul Altın Borsasında üye olarak faaliyet göstermesine izin verilen; yetkili müesseseler, kıymetli madenler aracı kurumları, kıymetli maden üretimi veya ticareti ile iştigal eden anonim şirketler,

d) Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu hükümleri uyarınca anonim şirket halinde kurulan tarım ürünleri lisanslı depo şirketleri ile Umumi Mağazalar Kanunu hükümleri uyarınca anonim şirket şeklinde kurulan şirketler,

e) Ulusal karasal, uydu ve kablolu televizyon sahibi medya hizmet sağlayıcı şirketler.

Halka açık şirketlerin kamuoyunu bilgilendirmek için yayınladıkları finansal tablolar ancak bağımsız dış denetimden geçtikten sonra bir anlam kazanacak, böylelikle dış denetim sermaye piyasalarında kamuyu aydınlatma işlevini yerine getirirken aynı zamanda piyasada istikrar, güven ve açıklığı da sağlamış olacaktır. Bunun sonucunda da piyasaya uzun vadeli fonların girmesi sağlanarak, sermaye

piyasasının ilkelerinden biri olan sağlam finansman kaynağı oluşturulduğu gibi, sermaye piyasasında sürekli bir derinlik de sağlanabilecektir (Ulusoy, 2005: 267-268).

İşletmelerin bağımsız denetimden geçmiş olmasının, o işletmelerin kesinlikle güvenilir olduğu anlamına gelmediğini, Enron ve Parmalat şirketlerinin iflası kanıtlamıştır. Her iki işletme de hatırı sayılır denetim şirketleri tarafından denetlendiği halde, söz konusu işletmelerde yaşanan problemler gün yüzüne çıkarılamamıştır. Zaten işletmelerin bağımsız denetimden geçmiş olmalarının makul bir seviyede güvence sağlayacağını ve denetlenen finansal raporların tamamen doğru olduğu anlamına gelmeyeceğinin yatırımcılar tarafından bilinmesi gerekmektedir.

1.5.2. İç Kontrol

İç kontrol, bir işletme veya diğer bir kuruluştaki yönetim kurulu, üst yönetim ve diğer personel tarafından etkilenen ve bu kişilerin içinde bulunduğu,

- a) Faaliyetlerin etkinlik ve verimliliği (performans amaçları),
- b) Finansal raporlamanın güvenilirliği (raporlama amaçları),
- c) Yürürlükteki mevzuata ve diğer düzenlemelere uyum (mevzuata uyum),

şeklinde sınıflandırılabilir üç gruptaki amaçlara yönelik makul bir güvence temin etmek üzere tesis edilen süreçtir (COSO akt. Kaval, 2008: 125). İç kontroller maruz kalınan riskleri kabul edilebilir seviyelere indirebilmek amacı ile oluşturulduğu için, etkin bir iç kontrol sisteminin varlığı, başarılı bir risk yönetim sürecinin ön koşullarından biridir (TÜSİAD, 2012: 47). İç kontrol, bir işletmenin arzu ettiği yöne gitmesini ve gitmek istemediği sürprizli yollardan kaçınmasını sağlar (Çömlekçi vd., 2009: 59).

İç kontroller, finansal raporlamanın güvenilirliği gibi belirlenmiş amaçlara ulaşılmasını tehdit eden işletme ve hile risklerini hedef almak üzere, kurumsal yönetimden sorumlu olanlar tarafından tasarlanmakta, uygulanmakta ve sürdürülmektedir. Kontrol, her zaman olası bir riske karşılık olarak (azaltmak üzere) tasarlanır. Riske yönelik olmayan kontrol, tamamen gereksizdir (Bozkurt, 2012: 31).

Kurulan iç kontrol sisteminin etkin ve ucuz maliyetli olması bir zorunluluktur. Fakat başka bir zorunluluk, bu sistemin aksayan taraflarının ortaya çıkarılması, yeni gelişen teknolojilere uyum sağlanması, yeni bilgilerin ve gelişmelerin ışığı altında iç kontrol sisteminin devamlı yenilenmesi gereğidir. Bu amaçları sağlamak üzere iç kontrol sisteminin devamlı gözlemlenmesi, iç kontrol sisteminden sapmaların ortaya çıkarılması gerekir (Kaval, 2008: 136).

İç kontrol sistemi, işletmeler için oto-kontrol mekanizmalarıdır. İşletmelerin kaynaklarının yerinde kullanılıp kullanılmadığını, kanun ve kural koyucu otoritelerin çizmiş oldukları sınırlar içinde kalıp kalınmadığı hususlarının tespitinde başrol oynamaktadır. İç kontrol sistemi, düzenleyici kurumlar ve işletme yönetimi tarafından oluşturulan düzenlemeler çerçevesinde kurulan bir süreç olduğu için, ortaya çıkabilecek risklerin tespitini daha fazla mümkün kılmaktadır. İç kontrol, işletmelerin amaçlarına hizmet eden ve işletme çalışanlarının tutumlarından etkilenen bir yapıda olması nedeniyle makul seviyede güvence verebilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBE

Enron olayı ile tüm dikkatleri üzerine çeken yaratıcı muhasebe, son yıllarda yabancı literatürde sıkça sözü edilen bir kavram haline gelmiştir. Esasen yeni bir konu teşkil etmeyen yaratıcı muhasebe kavramı, dar anlamda finansal tablolara yapılan makyaj olarak ifade edilebilir. Yaratıcı muhasebe, finansal tabloların, işletmelerin durumunu olduğundan farklı göstermesi amacına hizmet eden muhasebe uygulamaları olarak tanımlanabilir (Saltoğlu akt. Gacar, 2012: 77). Yaratıcı muhasebe uygulamaları, finansal tablolarda nasıl bir bilgi açıklandığında, nasıl bir tepki alınacağından önceden kestirilerek, finansal bilgi kullanıcılarının beklentileri de göz önünde bulundurularak, finansal tablolardaki görünümün değiştirilmesi esasına dayanmaktadır (Yaman, 2008: 211). Yaratıcı muhasebe uygulamalarıyla katı muhasebe kurallarında bir esneklik oluşması mümkün olabilmektedir. Bu adımlar geliri artırmak için yapılır; böylelikle de kar, dönen varlıklar, öz sermayede artışa ve borçlarda bir düşüşe neden olmaktadır. Bir şirketin finansal sonuçlarında ve pozisyonunda yapılan bu tür değişiklikler, finansal oranların olması gereken miktarını ya karşılar ya da aşmasını sağlar. Giderleri azaltıcı adımlarda yine aynı etkileri göstermektedir. Yaratıcı muhasebe, bir şirketin görünen finansal durumunu iyileştirmek ve mevcut finansal şartlara karşı bir koruma inşa etmek için kullanılmaktadır (Mulford ve Comiskey akt. Binici, 2011: 48).

Yaratıcı muhasebe, yaklaşım meselesi olarak kendi başına sakıncalı değildir. Ancak, bu durum ne zaman etik olmayan unsurların elde edilmesine neden olursa, elde edilen muhasebe detayları “herhangi bir şey” haline gelir. Böylece, yaratıcılık yarısı su dolu bardak yerine, yarısı boş bardak olarak tarif edilir (Sen, Inanga, s.2). Yaratıcı muhasebe, yasalara aykırı değildir. Yaratıcı muhasebe kanun ve muhasebe standartları sınırları içinde gerçekleştirilir, ancak her ikisinin ruhuna, özüne açıkça aykırıdır (Yaman, 2008: 211). Ülkelerin maliye politikası üzerine koyulan kanuna

dayalı sayısal sınırlamalar, ağırlıklı olduğu zaman, “yaratıcı finansal muhasebe” uygulamalarının ortaya çıkma olasılığı artmaktadır. Yunanistan’da yaşanan borç krizinin ardından, bütçe açığı ile ilgili yanıtıcı işlemler yapıldığının ortaya çıkması, yaratıcı finansal muhasebe uygulaması açısından güncel ve önemli bir örnektir (Drazen akt. Arıkboğa, 2011: 15).

Muhasebe ilkelerinde, kavram ve standartlarında yer alan esneklikler ve bazı eksiklikler, işletme yönetimlerinin bu durumdan faydalanmasına ve finansal tabloları kendi amaçları doğrultusunda oluşturup istedikleri algıyı yaratma gayretine girmelerine neden olmuştur. Başta yatırımcılara cazip görünmek ve uygun koşullarda kredi sağlama amacı olmak üzere, değişik birçok amaçla finansal bilgiler, yöneticiler ve işletme sahipleri tarafından kendi istekleri doğrultusunda finansal tablolara yansıtılmaktadır. Böylece, işletme daha çok yatırım çekebilecek, daha uygun koşullarda borçlanabilecek, yöneticiler ve işletme sahipleri şirket karından daha çok prim alabilecektir. Yaratıcı muhasebe olarak adlandırılan uygulamalar, her ne kadar işletme açısından cazip olarak görünse de sonuç olarak hem işletme hem de işletme dışındaki finansal tablo kullanıcılarının aleyhine sonuçlar doğurabilmektedir (Gökgöz, Ülkü, Yılmaz, Erol Fidan, Zeytin, 2012: 110). Yatırımcıların optimal karar vermelerinin önüne geçilerek kaynakların verimsiz hale getirilmesi, olması muhtemel işletme iflasları nedeniyle çalışanların işsiz kalması, ülke kaynaklarının israfı, işletme yöneticilerinin birikimlerini kaybetmeleri ve yasal cezalar ile karşı karşıya kalmaları gibi çoğaltılabilecek bu tür örnekler, yaratıcı muhasebe uygulamalarının sonuçları olarak ortaya çıkmaktadır.

İşletmeler, daha fazla kredi alabilmek, borsada hisse senedi fiyatlarını yükseltmek, hisse başına karı artırmak, işletmenin kamuoyunda imajını güçlendirmek vb. nedenlerle işletmenin finansal raporlarını olduğundan iyi göstermeye yönelik yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurabileceği gibi; az vergi ödemek, az kar dağıtmak veya ayrılan ortaklarla avantajlı anlaşmalar yapmak için de finansal raporlar üzerinde olumsuz etkileri olan düzenlemeler yapabilmektedirler. Bu düzenlemeler (Bozkurt akt. Pazarçeviren, 2005: 6);

a) Henüz son aşamaya gelmemiş ve gelir doğuracak işlemleri önceden gelir unsuru olarak kaydetmek (Örneğin, satış işlemi bitmeden yüklemesi yapılan malları gelir kaydetmek, önemli belirsizlikler varken bir unsuru gelir yazmak, gelecekte yapılacak bir hizmet için alınan bir avansı gelir kaydetmek vb.),

b) Sahte gelir kalemleri kaydetmek (Örneğin, işletmelerin aralarında benzer değer varlıklarını değiştirerek gelir yaratmaları, gelen iade paralarını gelir yazmaları, ara dönem finansal tablolarda düzmece tahminlerle geliri artırmaları vb.),

c) Bir defalık kazanç operasyonları ile geliri artırmak (Örneğin, düşük değerlenmiş bir varlığı yüksek değerle satmak, gereksiz bir şekilde borçları erken ödeyerek iskonto geliri sağlamak.),

ç) Cari dönem giderlerini sonraki dönemlere aktarmak (Örneğin, ödenen bir cezayı ertesi dönemde kayıtlara almak.),

d) Gelecek dönem giderlerini cari döneme gider olarak kaydetmek vb. (Peşin ödenen kiranın sonraki faaliyet dönemlerine ait kısmında cari dönemde muhasebeleştirmek gibi.)

Esnekliklerden ve eksikliklerden yararlanılarak finansal raporları etkilemeye yönelik olarak yapılan bu düzenlemeler, yöneticilerin işletme ile ilgili piyasalara vermek istedikleri algıyı sağlamaktadır. Bu tür düzenlemeler ile yapılan yaratıcı muhasebe uygulamaları yasal zeminden ayrıldığı ve yoğun bir şekilde uygulandığı takdirde, sonuçlar her kesim için olumsuz olmaktadır.

2.1. YARATICI MUHASEBE KAVRAMI

Yaratıcı muhasebe, muhasebe kuralları tarafından tanınan seçenek ve esnekliklerin, sadece belli bir zümrenin lehine sonuçlanacak şekilde kullanılmasıdır (Gökgöz, 2012: 319). Geniş anlatımla muhasebe kurallarında bazen birden fazla seçenek sunulur, farklı yöntemler öngörülür, geniş esneklikler tanınır. İşte yaratıcı

muhasebe uygulamaları bu yöntem, seçenek ve esneklikleri yalnızca belli kişi veya grupların lehine sonuçlar doğuracak şekilde kullanma anlamına gelir. Asıl amaç, işletmelerin finansal tablolarını mevzuat ve standartlara uygun olmak koşuluyla öyle bir hazırlamaktır ki, finansal tablo kullanıcıları işletmeyi gerçekte olduğundan farklı algılasın ve kararlarını işletmenin iktisadi/finansal gerçeklerine göre değil de nasıl algıladıysa öyle versin. Dolayısıyla yaratıcı muhasebe uygulamalarının esas itibarıyla finansal tabloların, işletmenin durumunu olduğundan daha farklı göstermesi amacına (ki bunun daha çok işletmeyi olduğundan daha iyi göstermek amacına) dönük olduğu gözlemlenmektedir. Buradaki asıl tehlike, her şeyin görünürde muhasebe kurallarına ve diğer mevzuata harfiyen uymasıdır. Ancak yaratıcı muhasebe uygulayıcıları, muhasebe mevzuatı, muhasebe standartları ve diğer muhasebe düzenleyicilerinde bulunan seçenekleri, esneklikleri veya boşlukları işletmeyi olduğundan farklı göstermek amacıyla sonuna kadar kullanır. Dolayısıyla yaratıcı muhasebe özünde hileli finansal raporlamanın bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kırbaki, Civriz, 2013: 29). Bazen işletmeleri olduğundan daha iyi göstermek, bazen de yöneticiler hakkında iyi bir intiba uyandırmak amacıyla başvuru yaratıcı muhasebe yöntemleri, kısa vadede şirketlere önemli katkılar sağlasa bile, orta ve uzun vadede şirket için olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. İşletmeleri yaratıcı muhasebeye iten en önemli neden, kurumsal yönetim anlayışına sahip olunmamasıdır. Diğer bir deyişle, yaratıcı muhasebe uygulamaları, şirket yönetiminin işletme paydaşlarına adil, şeffaf, hesap verebilir ve sorumluluk anlayışına göre bilgi sunmamasından kaynaklanmaktadır (Gacar, 2012: 78-79).

Son yıllarda mesleki bilgi ve tecrübeye sahip olmanın yanı sıra, ahlaki değerleri taşımayan meslek mensuplarının gerçekleştirdikleri faaliyetler sonucunda ürettikleri bilgiler, kendilerinde var olan tecrübe ve bilginin kötü niyetli olarak kullanıldığını göstermekte ve dikkatleri yaratıcı muhasebe uygulamalarına çekmektedir. Mesleki bilgi ve tecrübe ile işin gerektirdiği kuralları iyi bilen meslek elemanları, bu kuralların uygulanmasında yer alan boşlukları ve açıkları da çok iyi bildiklerinden, geliştirecekleri farklı uygulamalar sonucu üretilen muhasebe bilgilerini yanıltıcı ve yanlış sonuçları içerecek şekilde manipüle edebilmektedirler (Akyel, Karaca, 2005: 243). Bu durum, işletme yöneticilerinin ve muhasebe çalışanlarının

yaratıcı muhasebe uygulamaları yapılmasında kanunlarda, muhasebe ilkelerinde ve standartlarında bulunan esnekliklerden/eksikliklerden daha önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

Yaratıcı muhasebe, ilke ve kuralların, değerlendirme ölçülerinin ve uygulamaya yönelik düzenlemelerin eksikliğinden yararlanmak suretiyle muhasebe rakamları üzerinde oynamak, finansal tabloların biçimini veya finansal tablolarda yer alan bilgilerin sunuluşunu değiştirerek, finansal durumu olduğundan farklı göstermek amacıyla yapılan işlemlerin tümü olarak tanımlanabilir (Saltoğlu akt. Çıtak, 2009b: 21).

Ekonomi yazarı-gazeteci olan Ian Griffiths yaratıcı muhasebe üzerine yazdığı kitabında yaratıcı muhasebeyi, şirketlerin karları üzerinde oynanması, yayınlanan, kayıtlar üzerinden hazırlanan finansal bilgilerin az ya da çok üzerinde oynanması ve bu uygulamaların genellikle iyi bir görünüm ile ve kurallara uygun olarak yatırımcılara sunulması olarak tanımlamaktadır (Griffiths akt. Ulusoy, 2007: 19). Akademisyen Naser (1993) ise, yaratıcı muhasebeyi, finansal raporlarda yer alan bilgilerin gerçekte olduklarından, mevcut kuralların sunduğu imkanlardan yararlanarak veya kuralları tamamen veya kısmen görmezden gelerek hazırlayanların istediği şekle dönüştürülmesi olarak tanımlamıştır (Naser akt. Ulusoy, 2007: 19). Yaratıcı muhasebe yöntemi, vergi uygulamaları açısından da vergiden kaçınmak maksatlı başvurulan yöntemler arasında yer almaktadır. Yöntem, kanun koyucunun uygulamaya yönelik tanıdığı esnekliklerden veya kanunda yer alan boşluklardan, işletmenin menfaatlerine uygun bir şekilde kullanılmaktadır. Bu çerçevede, Jameson (1988)'in “muhasebe sonuçlarının çarpıtılması ile ortaya çıkan yapının teorisyenler tarafından da doğru bulunması durumunda uygulamanın yaygın bir hal alarak karar vericiler için içinden çıkılmaz bir durum meydana getireceği gerekçesiyle olumsuz bir yaklaşım” olarak konuyu ele aldığı; Leung ve Cooper (1995)'in ise, Avustralya'daki 1500 muhasebeci üzerinde yaptıkları çalışmada “yaratıcı muhasebe uygulamasının muhasebe mesleğindeki en ana etik problemlerinden biri” olarak görüldüğü değerlendirilmesi dile getirilmektedir (Daştan, 2010: 11).

Yaratıcı muhasebe uygulamaları ile ilk olarak 1970’lerde Anglo-Sakson literatürde karşılaşılmıştır (Balaciu, Bogdan, Vladu, 2009: 174). Yöntem, İngilizce “creative accounting” ifadesinin karşılığı olarak Türkçeye “yaratıcı muhasebe” biçiminde tercüme edilmiştir. Yaratıcı kavramı Türkçe’de ve özellikle toplumsal değerler açısından Türk toplumunda pozitif manada çağrışım yapar, fakat burada durum bu istikamette değildir. Bu kullanım hoş olmayan bir durumun şirin gözükmesine neden olma gibi yanlış bir sonuç da ortaya çıkarabilmektedir. Oysa, yaratıcı muhasebe, doğru ve güvenilir finansal tablo anlayışına ters düşen çeşitli oyunlarla finansal tablolara yapılan makyaj olarak, finansal tabloların işletmelerin durumunu olduğundan daha iyi/farklı göstermesi amacına hizmet eden bir muhasebe uygulama ve anlayışını nitelemektedir (Daştan, 2010: 11). Yaratıcı muhasebe kaynaklı manipülasyon uygulamalarına Anglo-Sakson ülkeleri finansal sistemlerindeki seçim özgürlüğü nedeniyle daha yatkındır. ABD ve Avrupa ülkelerinde yaratıcı muhasebe yerine gelir yumuşatma, kazanç yönetimi, kazanç yumuşatma, finans mühendisliği ve kozmetik muhasebe gibi isimler kullanılabilir. Ancak yazarların ortak görüşü “yaratıcı muhasebe” olarak ifade edilmesidir (Salome, Ifeanyi, Ezemoyih, Echezonachi, 2012: 3).

Yaratıcı muhasebe uygulamaları, esasında yasal sınırlar içerisinde gerçekleştirilmektedir. Finansal raporlar; yasalar, muhasebe ilkeleri ve muhasebe standartlarındaki esneklik ve boşluklardan faydalanarak gerçeğe uygun bir şekilde sunulmamaktadır. İşletmenin gerçek finansal durumunu, finansal performansını ve nakit akışlarını tam olarak yansıtmayan finansal tablolar, finansal tablo kullanıcılarının alacakları ekonomik kararları olumsuz yönde etkilemektedir. Şirketin hisse senetlerini alarak şirkete yatırım yapan yatırımcıların zarara uğramasına, borç verenlerin hatalı kredi kararı vermesine ve dolayısıyla ekonomide var olan kit kaynakların yanlış kullanılarak verimliliğin düşmesine neden olmaktadır. Bu tür uygulamalar kullanıcıların finansal tablolara olan güvenini sarsmaktadır (Gökgöz vd., 2012: 111). Örneğin, yapılmakta olan yatırımlar için kullanılan finansman giderlerine ait borçlanma maliyetlerinin ve kur farklarının, yatırım tamamlandığı veya kullanılabilir duruma geldiği dönemden sonraki kısımlarının maliyete dahil edilmesi

veya giderleştirilmesi tercih durumunun işletme menfaatlerine uygun kullanılması gibi.

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının hileli finansal raporlama kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği ile ilgili farklı yaklaşımlar mevcuttur. Birinci yaklaşımda, yaratıcı muhasebe uygulamalarının yasal çerçevenin içinde yapıldığı, mevzuatın müsaade ettiği sınırları aşmadan gerçekleştirildiği ve bu yüzden hileli finansal raporlama kapsamında değerlendirilemeyeceği yönündedir. Buna göre, meslek etiği ve yasal sınırlar içinde kalındığı sürece, yaratıcı muhasebe uygulamaları finansal tablo kullanıcılarını aldatmaya yönelik olarak yapılan işlemler değil, işletmenin bilgi yönetiminin bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. İkinci yaklaşımda, yaratıcı muhasebe uygulamalarının işletmenin mevcut durumunu olduğundan farklı gösterecek işlemleri kapsadığı, asıl amacının finansal rapor kullanıcılarının işletmeler hakkında, işletme yönetiminin istekleri doğrultusunda algılamalara sahip olmasını sağlamak olduğu ve bu açıdan da hileli finansal raporlama kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönündedir (Gökgöz vd., 2012: 117).

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının oluşmasına asıl etken, yasal mevzuatta, muhasebe ilke ve standartlarında eksiklik bulunması veya esnekliklerin var olmasıdır. Bu durumda doğal olarak işletmelerin kendi menfaatlerine uygun davranışı seçmeleri normal karşılanmalı, ancak işletmeler tercihlerini finansal raporların dipnotlarında belirtmelidir. Finansal raporlarda işletmelerin menfaatlerine uygun olarak seçmiş oldukları tercihleri belirtildiği takdirde, en azından yatırımcılar kararlarını verirken, aldatılma riski ile karşılaşmayabilirler. Eğer işletme eksikliklerden ve/veya esnekliklerden faydalandığını finansal raporlarında belirtmez ise, işletmenin finansal durumunu yatırımcılar hatalı değerlendirebileceği için, “yaratıcı muhasebe” uygulamaları “hile” olarak kabul edilebilir.

Muhasebe standartlarında politika belirlenirken izin verilen seçimlik hakkını kullanmak (Örneğin; stok değerlendirme yöntemleri arasındaki seçimlik hakkının kullanılması, FIFO veya LIFO ya da Ağırlıklı Ortalama Maliyetin seçilmesi); muhasebe tahminlerinde tarafsız olunması gerektiği halde taraflı davranılması

(Örneğin; muhasebe standartlarına göre maddi duran varlıkların kullanım ömrünün belirlenmesinde); işlemleri finansal raporlara yansıyacak sonuçları manipüle edecek biçimde yapılandırmak (Örneğin, bir banka aracılığı ile yürütülecek maddi varlığa ilişkin sat ve geri kirala sözleşmesinin koşullarını, kira bedelleri ile eşleştirmek veya kira bedellerini karşılamak üzere, varlığın cari değeri daha düşük olacak şekilde yapılandırmak); doğal bir işlemin zamanını ayarlamak (Örneğin, finansal tablolarda tarihi değeri ile yer alan bir varlığın satışı durumunda cari değeri arasındaki farktan dolayı kar oluşabilecek olup, bu varlığın satış tarihini dolayısıyla bu satışın kara yansıyacağı zamanı yönetici olarak ayarlamak) gibi uygulamalar yaratıcı muhasebe uygulamalarına örnek olarak gösterilebilir (Amat, Blake, Dowds akt. Ulusoy, 2007: 20).

Son olarak yaratıcı muhasebenin ortaya çıkış nedenlerine geçmeden, yaratıcı muhasebe ile karıştırılabilecek kavramlar arasındaki farklar aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi belirtilebilir.

Tablo 1: Temel Kavramların Karşılaştırılması Tablosu

Kavram	Nedenler	İşletme Etkileri	Yatırımcı Etkileri	Uygulayıcı	Müeyyide
Hata	Bilgisizlik, dikkatsizlik, iş yoğunluğu vb.	Olumsuz	Olumsuz	Muhasebe çalışanları	Çalışanların işten çıkarılması, kınama veya para cezası
Hile	Daha az vergi ödemek, daha çok kar etmek vb.	Olumlu	Olumsuz	İşletme yöneticileri ve muhasebe çalışanları	Hapis veya para cezası
Finansal Bilgi Manipülasyonu	Yatırımcıların işletme ile ilgili algılarını istenilen şekilde etkilemek	Olumlu	Olumsuz	İşletme yöneticileri ve spekülâtörler	Hapis veya para cezası, hak mahrumiyeti
Hileli Finansal Raporlama	Karı arttırmak, işletmenin imajını kuvvetlendirme vb.	Olumlu	Olumsuz	İşletme yöneticileri	Hapis veya para cezası, hak mahrumiyeti
Yaratıcı Muhasebe	Yatırımcıların işletme ile ilgili algılarını istenilen şekilde etkilemek	Olumlu	Olumsuz	İşletme yöneticileri veya yönetim kurulu başkanı	Yaptırımı bulunmamaktadır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere, muhasebe kayıtları ve finansal raporlar üzerinde yapılan her türlü usulsüz işlemin nedenleri ve uygulayıcıları birbirine yakın olup aralarında çok az farklar olmaktadır.

2.2. YARATICI MUHASEBENİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

Yönetim, önceden saptanan amaçlara ulaşmak için, kaynakların organize edildiği ve gelecekteki faaliyetlerin belirlenmesi amacıyla sonuçların değerlendirildiği bir süreçtir. Amaçlarına ulaşan bir şirket, başarılı olarak ifade edilebilir. Amaçlarına ulaşamamış şirket ise, yeniden gözden geçirilmiş bir planı tasarlamak zorundadır (Çetin ve Mutlu akt. Çıtak, 2009a: 135). Her iki durumda da işletmeler, yaratıcı muhasebenin cazibesine kapılabilir. Çünkü, bu uygulamalar ile işletmelerin marka değeri yükselebilir ve işletmeler yüksek tutarda kar etme, yüksek prim ve ikramiye dağıtımına olanağına kavuşabilir.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları özünde dürüstlük anlayışına ve meslek etiğine dayanmaktadır. İş hayatında, dürüstlük ve etik davranışları büyük ölçüde ülkelerin maliye politikalarına bağlıdır. Şayet hükümetler uygun girişimcilik ortamı oluşturmazsa veya vergilendirme düzeyi her zaman yukarıya hamle yaparsa, şirketlerin kredilere ulaşamamaları artar, bu durumda yaratıcı muhasebe beklenenden fazla etkin olabilir (Fišerová, s.63). Netice itibarıyla, farklı çıkar grupları arasındaki çıkar çatışmaları, yaratıcı muhasebenin gerçek nedenlerini temsil eder (Balaciu, s.939).

Hırslı yöneticiler ve işletme sahipleri/ortakları, işletmelerin maksimum düzeyde kar etmesi ve şahsi itibar elde etme amacıyla bulunmalarından dolayı, yaratıcı muhasebe uygulamalarına yönelmektedirler. Yaratıcı muhasebe uygulamalarının yapılması için, karar verme pozisyonuna sahip olan yöneticiler ve işletme sahipleri gerçekleştirmek istedikleri her şey için tasvip edilemeyecek tasarrufları yapmaktan çekinmemeleri, yaratıcı muhasebe uygulamalarının asıl nedeni gibi görünmektedir.

2.2.1. İşletmelerin Zayıf Yönetim Yapılarının Uygunluğu

Kurumsal yönetime sahip olmayan işletmelerde bağımsız denetim ve iç kontrol istenilen düzeyde yapılmadığından, yönetim kurulu veya üst kademe yöneticileri tarafından çeşitli nedenlerle yaratıcı muhasebe uygulamalarına gidilerek, finansal raporlarda işletmenin gerçek durumu gizlenmektedir.

ABD’de 1982-1992 yılları arasında finansal bilgi manipülasyonu yaptıkları, SEC tarafından gerçekleştirilen denetimlerde veya başka bir şekilde (bağımsız denetim raporlarındaki şartlı görüşlerden) tespit edilerek kamuya açıklanan şirketlere ilişkin olarak Dechow, Sloan ve Sweeney (1996) tarafından yapılan araştırmaya göre, inceleme konusu şirketlerde (Küçüksözen, 2004: 108),

a) Yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğu, şirketin aynı zamanda genel müdürü ve diğer üst düzey yöneticilerinden oluşmaktadır,

b) Büyük çoğunluğunun genel müdürü, aynı zamanda yönetim kurulu başkanlığı görevini de yürütmektedir,

c) Büyük çoğunluğunun genel müdürü, aynı zamanda şirketin kurucusudur,

ç) Çoğunluğunda, bağımsız denetim komitesi yoktur,

d) Çoğunluğunda, yönetim dışında bulunan ve önemli miktarda paya sahip ortak bulunmamaktadır.

Bu tespitler kurumsallaşmamış zayıf yönetim yapılarının piyasalar için ne denli tehlikeli olduğunu işaret etmektedir. SPK Kurumsal Yönetim İlkeleri’nde, kurumsal yönetim hedefleri, şu şekilde sıralanmaktadır.

a) Pay sahiplerinin haklarının güçlendirilmesi,

- b) Şeffaflığın artırılması,
- c) Muhasebe eksikliklerinin giderilmesi,
- ç) Yaptırımların ve bunların icrasının geliştirilmesi,
- d) Yönetim kurulunun bağımsızlığı ve sorumluluğu,
- e) Rekabetin teşvik edilmesi,
- f) Haksız kazancın önüne geçilmesi (SPK, 2005).

Enron, WorldCom ve ÇEAŞ (Çukurova Elektrik Anonim Şirketi) gibi şirket skandallarından anlaşılacağı üzere, işletmelerin zayıf yönetim yapıları, yaratıcı muhasebe uygulamalarına ve muhasebe hilelerine başvurulmasında temel etken olmuştur. Bu durumun önüne geçilebilmesi için, özellikle halka arz edilmiş işletmelerde kurumsal yönetim anlayışının yerleşmesi gerekmektedir. Böylece, işletme yöneticilerinin veya ortaklarının, yönetim kurulu başkanı veya üyelerinin verecekleri kararların denetlenmesi ve izlenmesi sağlanacağından, işletmeler için en verimli adımların atılması olanağına kavuşulacaktır.

2.2.2. Yöneticilerin Menfaatlerini Maksimize Etmek

Genel olarak yöneticiler, kendi menfaatleri doğrultusunda kazançlarını arttırmak ve itibar edinmek için hareket ederler. Bu nedenle yönettikleri işletmelerde hisse senetleri fiyatlarının artmasını ve piyasa değerinde oluşabilecek dalgalanmaların engellenmesini sağlamak amacıyla, işletmelerin gerçek durumlarını gizleme ihtiyacı duyarlar. İşletmede iç kontrol zayıf, bağımsız denetim şirketi denetim sırasında dikkatsiz ise, yöneticilerin istedikleri ortam oluşmakta ve yaratıcı muhasebe uygulamaları ile finansal raporlar düzenlenebilmektedir.

Yöneticileri yaratıcı muhasebe uygulamalarını gerçekleştirmeye sevkeden güdülerin belirlenmesi oldukça zor bir iştir. Literatürde araştırmacılar ve akademisyenler tarafından yapılan araştırmalar öncelikle, yöneticileri yaratıcı muhasebe uygulaması yapmaya sevk eden güdülerin çok güçlü olduğu durum veya koşulları tanımlamaya, belirlemeye, daha sonra ihtiyari tahakkuk işlemleri veya muhasebe politikası seçiminin bu güdülerle örtüşüp örtüşmediğini test etmeye yönelmiştir. Test edilen bu güdülerden bazıları, zarar göstermekten kaçınma, karda önemli bir düşüş göstermekten kaçınma ve piyasa analistlerinin kar tahminlerini karşılamadır (Bayırlı, 2006: 239).

Finansal raporların yaratıcı muhasebe uygulamaları ile değiştirilmesi sonucunda, piyasada işletme hakkında oluşan olumlu hava ile işletmenin kar oranı artacak, bu da yöneticilere prim, ücret artışı şeklinde yansiyabilecektir. Ayrıca, işletmenin göz kamaştırıcı görüntüsü nedeni ile yöneticiler parmak ile gösterilen ekonomik aktörler haline gelebilecektir. Bu durum, yöneticilerin çalışma ve emeklilik hayatlarında menfaatlerini maksimize etmelerine olanak sağlayacaktır.

2.2.3. Yetersiz İç Denetim Sistemi, Bağımsız Denetim Komitesinin Yapısı ve Bağımsız Denetim

Bağımsız denetim komitesi, işletmelerin finansal raporlama sürecinin doğru ve gerçeğe uygun bilgi üretecek şekilde çalışmasını gözetlemektedir (Küçüksözen, 2004: 111). Komite üyelerinin, denetim faaliyetlerini, asli görevleri olarak kabul edip, bu yönde çaba sarf etmeleri gerekmektedir. Bağımsız denetim komitesi, denetim faaliyetlerini sadece belge ve kayıtlar üzerinde yapmayarak, işletmenin uzman personel çalıştırıp çalıştırmadığını ve yeterli imkan tanınıp tanınmadığını da denetlemelidir. Ancak, burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus da bağımsız denetim komitesindeki denetim personelinin de görevleri ve denetlenen işletmelerin faaliyet alanları ile ilgili yeterliliğe sahip olmalarıdır. Denetim personelinin ve işletmenin uzman personelinin denetim ve denetlenecek sektör konusunda yeterliliğe sahip olmaları, güvenilir finansal raporlamaya katkı sağlayacaktır.

İşletmelerde bir iç denetim biriminin bulunması ve bu denetim biriminin doğrudan yönetim kuruluna bağlı olması, denetim raporlarını yine doğrudan yönetim kuruluna sunması, işletmenin faaliyetleri ile ilgili muhasebe kayıtlarında, veri analizlerinde ve finansal raporlama sürecinde olumlu katkılar sağlayacaktır. Yine iç denetim biriminde görevli denetim personelinin aynen bağımsız denetim personeli gibi yeterliliğe sahip olmaları gerekmektedir. İç denetim biriminin, yönetim kurulu dışında herhangi bir yetkiliye karşı bağıllığı olmamalı ve denetim personeli herhangi bir işsizlik kaygısı yaşamamalıdır. İç denetim biriminin denetim raporu ayrıca ortaklara ve kamuoyuna da açıklanmalıdır. Çünkü, yaratıcı muhasebe uygulamaları yönetim kurulu üyeleri gibi üst düzey yöneticiler tarafından yapılmaktadır.

Bağımsız denetim komitesinin ve iç denetim sisteminin uzman ve bağımsız kişilerden oluşturulmaması, yaratıcı muhasebe uygulamaları ve hileli finansal raporlamanın, en önemli nedenlerinden birisi olarak görülmektedir.

2.2.4. Tahakkuk Muhasebesinin ve Muhasebe Standartlarının Sağladığı Esneklik

Tahakkuk esasının bir sonucu olarak yöneticiler, gelir ve giderlerin tahakkuk zamanı ve tutarı konusunda bir değerlendirme yapıp, karar vermelidirler. Tahakkuk esası, nakit akımı esasına göre işletmelerin bir döneme ilişkin ekonomik performanslarını daha iyi ölçmektedir. Ancak, yaratıcı muhasebenin temel nedenlerinden birisi, tahakkuk muhasebesi ve bunun yöneticilere sağladığı esnekliktir. Bu esnekliği ortadan kaldırmak ise, mümkün görünmemektedir ve kaldırıldığı düşünülürse de sonuç olarak, işletmelerin ekonomik performansını daha iyi ölçen bir ölçüden mahrum kalınacaktır (Dechow, Skinner akt. Canbulut, 2008: 25). Bu nedenle, tahakkuk muhasebesi uygulamasından vazgeçilemeyeceği için, iç kontrol sürecinin sağlıklı bir şekilde işleminin ve denetim faaliyetlerinin düzenli bir şekilde yapılmasının sağlanması gerekmektedir.

2.2.5. Analistlerin Kar Tahminlerinin Baskısı

ABD’de 1998 yılında bankacılık sektöründe yapılan çalışmada, bankaların piyasada oluşan kar beklentilerini karşılayabilmek amacıyla karlarını yükseltip yükseltilmediği araştırılmıştır. Bu çalışmada, 149 adet bankanın 1986-1991 yılları arasındaki üçer aylık dönemlerde analistlerin kar tutarlarına ilişkin tahminleri incelenmiş ve en az üç adet analiz raporunun birbirleriyle tutarlı olduğu dönemlerdeki banka finansal tabloları istatistiki çalışmadaki veri setine dahil edilmiştir. Çalışmanın sonunda, analistlerin tahminleri birbirlerine yakın olduğunda karları tahminlerin altında kalan bankaların karlarını yükselttiklerine, buna karşılık analistlerin raporlarındaki kar rakamları birbirlerine yakın olmadığı ve bankaların karlarının tahminlerin üzerinde olduğu durumlarda karların aşağıya doğru düzeltildiğine dair bulgulara ulaşılmıştır (Yükseltürk, 2006: 65). Bahsedilen araştırmanın sonuçları, işletmeler üzerinde oluşan analistlerin tahminlerinin baskılarına ilişkin güzel bir örnek teşkil etmektedir. Yatırımcıların, analistlerin tahminlerini göz önünde bulundurarak karar vermeleri doğal olarak işletme yöneticilerinin bu tahminlere göre pozisyon almalarına neden olmaktadır. Bu da yaratıcı muhasebe uygulamalarına kapı açmaktadır.

Canbulut’a (2008) göre, finansal bilgi kullanıcıları (yatırımcılar, kreditorler vb.) işletmelerin üçer, altışar ve onikişer aylık dönem aralıklarıyla yayınlamış oldukları finansal raporlara göre karar vermektedirler. Yayınlanan finansal raporlara ve piyasa koşullarına göre analistler, işletmeler hakkında yorum yapmaktadırlar. Ancak, analistlerin yorumları tahminden öteye gitmemektedir. Bu durum, finansal bilgi kullanıcıları tarafından göz önünde bulundurulmalıdır.

Küçüksözen’e (2004) göre, üçer ve altışar aylık finansal raporların analistlerin tahminleri ile örtüşmesi durumunda piyasaya etkisi olmamaktadır, ancak tersi durumda, piyasaya olumsuz etkisi olmaktadır. Bu tespit piyasayı şekillendiren etkinin, finansal raporların kendisinden çok analistler ile uyumu olduğunu göstermektedir.

Yaratıcı muhasebe ve finansal bilgi manipülasyonunun nedenlerinden biri, finansal piyasalardaki mevcut periyodik raporlama sistemidir. Young'a (2002) göre, finansal piyasaların beklediği anında finansal bilgi talebi ile mevcut finansal sistemimizin sağladığı yıllık veya üçer aylık dönemlere ilişkin gecikmiş bilgi sunumu arasındaki boşluk, son zamanlarda çok artan yaratıcı muhasebe ve finansal bilgi manipülasyonunun temelini oluşturmaktadır. Bu boşluk finansal analistler tarafından doldurulmakta, analistlerin tahminlerinin de sübjektif olmasından dolayı, işletmeler üzerinde çok büyük bir baskı oluşmaktadır (Young akt. Canbulut, 2008: 26). Bu baskının nedeni, piyasaların finansal analistlerin tahminlerini göz önünde bulundurarak pozisyon almasıdır.

Periyodik bilgilendirme sisteminin neden olduğu olumsuzluğun önüne geçilebilmesi, işletmelerin finansal bilgilerinin anında piyasaya ulaştırılabilmesi ile mümkün olabilir. Ancak, tam zamanlı bilgilendirmenin, şu anki teknolojik altyapı ile sağlanması hem zor hem de sakıncalıdır. Örneğin, işletmelerin finansal raporları günlük olarak web sayfalarında güncellenebilir, ancak bu durum işletmelerin atacakları adımları gösterme açısından sakıncalar doğurabilir.

Dolayısıyla, finansal bilgi manipülasyonunun temel nedeni, mevcut periyodik finansal raporlama sistemi ve bunun ortaya çıkardığı analistlerin tahminleri ve bu tahminlerin şirketlerin yönetimi üzerinde oluşturduğu baskıdır. Bunun çözümü ise, gerçek zamanlı finansal bilgilendirme sistemine geçmektir (Küçüksözen, 2004: 117).

2.2.6. Hisse Senedi Fiyatlarını Etkilemek

Yatırımcılar yatırım kararlarını verirken, işletmelerin kar üretme gücüne bakarlar ve kar üretme gücü yüksek olan işletmelerin hisse senetlerine yüksek fiyat öderler. Kar üretme gücü; bir işletmenin istikrarlı ve gittikçe büyüyen bir oranda kar etmesi ve bunun doğal sonucu olarak da nakit yaratmasıdır. Bu nakit akımı, işletme tarafından cari dönemde yaratılabileceği gibi, gelecek dönemlerde nakit yaratacağına dair yatırımcılarda bir beklenti oluşturulması da olabilir. Yüksek kar üretme gücü

olduğuna dair yatırımcılarda beklenti yaratan işletmeler, bunun olumlu sonucunu hisse senetleri fiyatı üzerinde görmek isterler. Çünkü, bir işletme için yüksek hisse senedi fiyatı, o işletmenin piyasa değerini yükseltecek ve sermaye maliyetini düşürecektir. İşletme yöneticileri için de sahip oldukları hisse senedi veya hisse senedi opsiyonuna bağlı olarak, yüksek hisse senedi fiyatı kişisel servetlerini artıracaktır. Dolayısıyla, yaratıcı muhasebe ve finansal bilgi manipölasyonu, yatırımcılara işletmenin hisse senedi fiyatını yükseltecek yüksek bir kar gücü olduğu izlenimi yaratmak için bir vasıta olarak ortaya çıkmaktadır (Küçüksözen, 2004: 172).

1999 yılında Kanada’da yapılan araştırmada 1990-1996 döneminde bilişim sektöründeki 25 adet işletmenin birincil halka arzları sırasındaki finansal tabloları tek tek incelenmiştir. İncelemeler sonucunda, işletmelerin halka arz döneminin hemen öncesinde karlarını yükselttikleri ve yüksek karların bir dönemden fazla sürdüğü daha sonra da işletmelerin karlarının tekrar “normale” döndürüldükleri gözlenmiştir (Yükseltürk, 2006: 72). İşletmelerin, hisse senetleri fiyatları ile çeşitli ihtiyaçlarına göre oynayarak istedikleri sonuçları elde etmeleri neticesinde yatırımcılardan haksız olarak kaynak temin etmeleri, yaratıcı muhasebenin işletmeler açısından avantajı olarak anlaşılabilir. Ancak, burada hile ile yaratıcı muhasebe arasında ince bir çizgi bulunmaktadır. İşletmelerin spekülasyonlar aracılığıyla hisse senetleri fiyatlarını etkilemeleri hileli finansal uygulamalarına, işletmelerin yöneticilere hisse opsiyonu tanınması ve işletme yöneticileri aracılığıyla, hisse opsiyonları ile elde edilen hisse senetlerinin düşük fiyattan elden çıkarılmaları yaratıcı muhasebe uygulamalarına işaret etmektedir.

Yatırımcılar yüksek kar üretmek ve nakit yaratmak dışında, dönemler itibariyle kardaki dalgalanmanın düşük olmasını da isterler ve bunun için hisse senetlerine yüksek fiyat öderler. İşletmenin karındaki dalgalanmanın düşük olması, yani karının istikrarlı olması ve işletmenin karı ile ilgili belirsizliklerin azalması, riskin az olması anlamına gelmektedir. Bu da işletme hisse senedinin fiyatını yükseltmektedir (Mulford, Comiskey akt. Canbulut, 2008: 36).

Burada önemli olan nokta, kar yaratmaktan öte, o karın istikrarlı bir şekilde artması veya azalmamasıdır. İşletmeler olağan faaliyetleri içerisinde muhtemelen kar yaratma gücüne sahiptirler. Bu durum her dönem için geçerli olmayabilir. Bu durumda da ertesi döneme kar aktarımı yapılarak yaratıcı muhasebe türü olan kar düzleştirme uygulanır. Ayrıca ortalama kar oranı artışından fazla artış olduğu takdirde de fazla kısım, finansal raporlarda gösterilemeyebilir.

2.2.7. Yöneticilerin Ücret ve Primlerini Arttırmak

İşletmeler, yönetici ve diğer personelini motive etmek amacıyla çeşitli teşvik unsurları kullanmaktadırlar. Bu teşvik unsurları içerisinde, ücret artırım ve prim sistemi en etkili olanlardır. Örneğin, prim olarak hisse senedi verilmesi, piyasa fiyatı altında hisse senedi alım opsiyonu tanınması ve hisse senedinin değerinde oluşacak artışlar ile orantılı ücret artışları gibi. Bu şekilde yönetici ve çalışanların çıkarları ile işletmenin çıkarları örtüştürülmeye çalışılmaktadır.

Literatürde bu konuya ilk dikkati çeken Healy'dir. Healy'e (1985) göre, şirket yönetimini ödüllendirmenin en iyi yöntemlerinden biri, kara dayalı teşvik primi uygulamasıdır. Buradan hareketle, yöneticiler ücretlerinde istikrarlı bir trend sağlamak üzere, şirketin finansal bilgilerini manipüle etmektedirler. Bu görüş özellikle büyük temizlik muhasebesi ile ilgili araştırma bulguları ile tutarlıdır. Healy'nin bu kapsamda yaptığı araştırma sonucuna göre yöneticiler, ücretleri kar düzeyinden etkilenmeyecekse, diğer bir ifade ile kar düşük gösterilse bile ücret tutarları değişmeyecekse, gelir azaltıcı tahakkuk veya diğer muhasebe işlemleri gerçekleştirmektedirler. Eğer karın biraz yükselmesi kendi ücret tutarlarının artması sonucunu doğuruyorsa, bu durumda gelir artırıcı veya gider azaltıcı tahakkuk veya diğer muhasebe işlemleri gerçekleştirmektedirler. Sonuç olarak, Healy muhasebe politikalarını değiştiren şirketlerde en önemli saikin yöneticilerin ücret paketleri-teşvik primleri olduğu sonucuna varmaktadır (Küçüksözen, 2004: 178).

Genel olarak teşvik primleri, işletmenin vergi öncesi kar rakamı baz alınarak hesaplanmaktadır. Teşvik primlerinin işletmenin açıkladığı vergi öncesi kara göre hesaplanması, yöneticileri daha yüksek tutarda prim alabilmek için işletmenin karını yükseltmeye yönelten nedenlerden biridir. Dolayısıyla bu durum, yöneticileri yaratıcı muhasebe uygulamaları ve finansal bilgi manipülasyonu yapmaya teşvik etmektedir. Bu kapsamda işletmenin karı, teşvik primi verilmesi için gerekli asgari kar rakamının az üstünde veya daha fazla teşvik primi için gerekli maksimum kar rakamının çok az altında ise, yöneticiler açısından işletme karını, teşvik primini maksimuma çıkaracak asgari ve azami kar hedefleri arasında tutabilmek, yaratıcı muhasebe uygulamalarının ve finansal bilgi manipülasyonunun amacı haline gelmektedir (Mulford, Comiskey akt. Canbulut, 2008: 38).

Özünde işletme yöneticileri ile işletmenin menfaatlerinin örtüştürülmesi, yöneticilerden optimal verimlilik elde edilmesi için uygun bir yöntemdir. Bu durum ise, hırslı yöneticilerin yaratıcı muhasebe uygulamalarına yönelmelerine neden olabilir. Aslında ücret, prim gibi ödemelerin standart bir oranda artırılması ve kar tutarının istenilen düzeyde oluşması durumunda performans ödülü gibi ödemelerin yapılması, daha iyi neticeler verebilir.

2.2.8. İşletme Performansının Gelecekte Daha İyi Görünmesini Sağlamak

İşletmelerin yatırımları çekebilmesi için, piyasa aktörleri tarafından işletmenin performansının iyi algılanması, bu algının gerçekleşebilmesi için ise, işletme karlılığının yüksek olması ve dönemler arası kar dalgalanmalarının en az düzeyde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu durumu gerçekleştirebilmek ve olumsuzlukları gizlemek için, işletme yöneticileri yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurabilmektedir. İşletme yöneticileri, işletme performansının arttığı izlenimini verebilmek için, özellikle bazı verimsiz aktiflerin kayıtlardan çıkarılmasını sağlayarak, işletmenin gelecek dönemlerdeki aktif karlılığının artırıldığı algısını yerleştirmeye çalışmaktadırlar.

Benzer bir durum şirketlerin yeniden yapılanmaya gittikleri dönemlerde de görülmektedir. Şirketler yeniden yapılanmaya gittiklerinde, harcamalarını tahmin ederek, bunun belirli bir kısmını cari dönemde gider olarak kaydetmektedirler. Yeniden yapılanmanın gelecekte şirket karlılığını artıracığı ve Levitt'in dediği gibi, Wall Street'in, bir dönemlik zarara değil gelecekteki karlara odaklanacağı dikkate alındığında, başlangıçta gider tahminini yüksek yaparak cari dönemde daha yüksek gider yazmak, buna karşın gelecekte gerçekleşen giderler daha az olacağı için, yeniden yapılanmanın karlılığına ek olarak "konusu kalmamış gider karşılığı geliri" kaydetmek mümkün olacaktır. Bu da gelecek dönemler için daha yüksek kar ve karlılık demektir (Küçüksözen, 2004: 201-202).

2.2.9. Uzun Dönemli Bir Trendde Karı İstikrarlı Hale Getirmek

İşletmelerin hisse senetleri fiyatlarındaki istikrarlılık, piyasalar tarafından algılanan işletme riskinin olumlu olduğu izlenimini verdiği için, işletme yöneticileri çeşitli yöntemlerle işletme karını istikrarlı olmamasına rağmen, istikrarlı gibi gösterilebilmektedirler. Bu yaratıcı muhasebe uygulamasının temel nedeni, işletme karındaki dalgalanmaların işletmeyi risk altında göstermesinden dolayı, piyasa aktörlerinin işletme ile ilgili kararlarını etkileyebilmesidir. İşletme hisse senedi fiyatlarında aşırı dalgalanma olması, işletme risk primini yükselteceği için, doğal olarak hisse senetlerinin fiyatlarını da düşürmektedir.

Bu durum, karı istikrarlı hale getirme amacına yönelik yaratıcı muhasebe uygulamalarına hız kazandırmıştır. Kamuoyuna sunulan kardaki olabilecek aşırı dalgalanmaların azaltılması, diğer bir ifade ile uzun dönemli istikrarlı bir kar politikası sağlanması işletme yönetimlerinin önemli bir amacı olabilmekte ve bu durum kara ilişkin trendin bazı geçici olumlu veya olumsuz koşullar nedeniyle bozulmaması için yaratıcı muhasebe ve finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarının ortaya çıkış nedenlerinden birini teşkil etmektedir (Küçüksözen, 2004: 203). Karın istikrarlı hale getirilmesi ve kardaki sağlanacak istikrarın bozulmaması amacı, yaratıcı

muhasebe uygulamalarının ortaya çıkış nedenlerinden sayılabilir. Çünkü, yatırımcı bu durumda zarar etme riskinin minimum düzeyde olduğunu varsayacaktır.

İşletmelerin doğal hedefi olan karı arttırmak ne kadar önemli ise de karın istikrarlı bir şekilde devam etmesinin sağlanması bir o kadar önemlidir. Konuya yardımcı olması açısından verilebilecek örneği ise Yükseltürk (2006) doktora tezinde, “COSO (Treadway Komisyonu’nu Destekleyen Kuruluşlar Komitesi-The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) tarafından Ocak 1987 ve Aralık 1997 döneminde ABD’de SEC tarafından soruşturmaya konu olmuş 204 adet işletme arasında gerçekleştirilen araştırmaya göre, işletmelerin %50’sinin gelirlerini yüksek göstererek, %50’sinin varlıklarını yüksek göstererek ve %18’inin giderlerini veya yükümlülüklerini düşük göstererek karlarını yüksek gösterdikleri ortaya çıkarılmıştır.” şeklinde aktarmıştır.

2.2.10. Politik Düzenlemelerden Kaynaklanan

Maliyetlerin Azaltılması

Genel olarak işletmeler karlarını sürekli yükseltme amacı güderken bazı işletmeler ise, yüksek kar marjını daha düşük göstererek politik ve yasal düzenlemelerden (örneğin, vergi mevzuatı değişiklikleri) ve düzenleyici otoritelerin dikkatinden kaçınmaya çalışarak belirli yükümlülüklerden (vergi ödeme, kar payı dağıtımı gibi) kurtulmaya çalışırlar. Örneğin, belirli bir büyüklüğe sahip işletmelerin zorunlu bağımsız dış denetime tabi olmasının veya belirli bir oranın üstünde oluşacak karlardan ekstra vergi alınmasının mevzuat düzenlemeleri ile istenilmesi, işletmeleri yaratıcı muhasebe uygulamaları yapmaya itebilir.

Bu konuyla ilgili son yıllarda yaşanan örnek Microsoft şirketine ilişkindir. Bu şirket, kişisel bilgisayar piyasasındaki payı %90 olmasına karşılık, federal mahkemedeki savunmasında tekel gücü bulunmadığını ileri sürmüştür. Muhasebe standartları, yazılım geliştirme maliyetlerinin, tasarım ve teknolojik olarak verimli (fizibil) olana kadar, diğer bir ifadeyle tasarım özelliklerine göre üretime geçilinceye

kadar, dönem gideri yazılması yerine aktifleştirilmesini öngörmektedir. Bu düzenlemeye rağmen, Microsoft şirketinin yazılım geliştirme maliyetlerinin tamamını dönem gideri olarak kaydettiği, herhangi bir tutarı aktifleştirmedeği ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım, yazılım geliştirme maliyetleri yanında araştırma geliştirme giderlerinin muhasebeleştirilmesinde de sürdürülmüştür. Bu kapsamda 1997, 1998 ve 1999 yıllarında sırasıyla; 1,8 milyar (%28), 2,6 milyar (%29) ve 3 milyar (%23) Dolar tutarındaki yazılım geliştirme maliyeti ve araştırma-geliştirme giderleri dönem gideri olarak kaydedilmiştir. Böylece şirketin karı azaltılmış ve daha az karlı bir izlenim yaratılmak suretiyle düzenleyici otoritelerin hedefi olmamak amaçlanmıştır (Mulford, Comiskey akt. Küçüksözen, 2004 : 181-182).

1970'li yıllarda ABD'de bulunan petrol şirketlerinin, OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü-Organization of Petroleum Exporting Countries) tarafından petrol fiyatlarının yükseltilmesine yönelik olarak uygulanan petrol ambargosu sonucunda petrol fiyatlarının yükselmesi nedeniyle elde ettikleri yüksek karlar kamuoyunun dikkatini çekmiş ve elde edilen bu yüksek karlar aşırı-haksız kar olarak adlandırılmış, sonrasında petrol şirketlerinin bu aşırı karları (akaryakıt fiyatlarının yükselmesinin nedeni olarak değerlendirilerek), özel olağanüstü kar vergisi kanunu çıkararak vergilendirilmiştir. Petrol fiyatlarının çok hızlı yükseldiği bu dönemde petrol fiyatlarının yükselmesinin şirket karları üzerinde yaptığı olumlu etkiyi azaltmak için şirketler bu olaydan sonra zamanla, petrol şirketleri kamuya açıkladıkları kar rakamını daha düşük göstermek üzere, gelirleri azaltıcı, giderleri arttırıcı yönde finansal bilgi manipülasyonuna yönelik işlemlere girişmişlerdir (Mulford, Comiskey akt. Canbulut, 2008: 41).

2.2.11. Ödenecek Vergi Tutarını Azaltmak

Kar azaltmaya yönelik uygulamalardaki amaç, esas itibariyle halka açık şirketten, hakim ortağın sahibi olduğu halka kapalı şirket veya şirketlere örtülü kar aktarımı ise de, örtülü kar aktarımındaki amaçlardan biri de vergi matrahının azaltılması, diğer bir ifade ile mümkün olan en az tutarda vergi ödenmesidir. Hatta,

bir grup içinde halka açık veya kapalı şirketler dahil, grup olarak en az tutarda vergi ödenmesi amacıyla kar aktarımı yapıldığı Türkiye'deki genel kanılardan biridir. Dolayısıyla, Türkiye'de yaratıcı muhasebe uygulamalarının en önemli amaçlarından birinin vergi matrahını azaltmak olduğu söylenebilir. Bu kapsamda verilebilecek çok açık bir örnek ÇEAŞ'ın 1998-2000 yıllarındaki uygulamasıdır. ÇEAŞ söz konusu yıllarda ödenecek vergi tutarını azaltmak üzere, yapılmakta olan yatırımların finansmanında kullanılan kredilerle ilgili finansman giderlerini, yapılmakta olan yatırımlar hesabına ekleyerek aktifleştirmek yerine, doğrudan dönem giderine yansıtmak suretiyle dönem karını, dolayısıyla vergi matrahını 1998, 1999 yılları ile 30.06.2000 tarihli finansal tablolarında, sırasıyla 14,7 trilyon TL, 49,2 trilyon TL ve 32,5 trilyon TL tutarında düşük göstermiştir. (Küçüksözen, 2004: 200-201).

Özellikle gelişmekte olan Türkiye'de ve az gelişmiş ülkelerde, devletin işletmelerden beklentisi daha çok vergi alabilmektedir. Bu tür ülkelerde yatırımcıların elinde kaynak bulunmadığı veya çok az bulunduğu için, devletin önceliği işletmelerin iyi performans göstermesinin sağlanması ve bu işletmelerden azami düzeyde vergi geliri elde edilmesidir. Vergi hesaplaması oransal olduğu için kar arttıkça ödenecek vergi tutarında artacağından, işletmeler bu durumdan kaçınmaya çalışacaklardır. Maliye politikalarını bu tarz oluşturan ülkelerde, doğal olarak işletmelerin yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma nedeni, devletin kendilerine yüklemiş olduğu vergilerden kaçınmaya yöneliktir.

2.3. YARATICI MUHASEBE TEKNİKLERİ

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının, hisse senetlerinin fiyatını arttırma, zararları gizleme veya karda önemli dalgalanmaları engelleme, piyasa analistlerinin kar tahminlerini karşılama, borç sözleşmeleri koşullarını yerine getirememeye durumundan veya politik risklerden kaçınma gibi daha birçok hedefleri bulunmaktadır. İşletmeler bu amaçlarına ulaşabilmek için finansal tablolarındaki gelir ve gider kalemlerini olduğundan farklı göstermek, üzere yaratıcı muhasebe

uygulamalarına başvurumaktadırlar. Yaratıcı muhasebe uygulamalarının en temel tekniği, muhasebe standartları içinde yer alan esnekliklerden yararlanmaktır.

Yaratıcı muhasebe uygulamalarında en sık karşılaşılan durum, karmaşık değerlendirme veya karar vermeyi gerektiren durum veya anlaşılması zor hesap ve işlemlerden çok, görece olarak rutin işlem ve olayların gerçeğe aykırı şekilde sunulmasıdır. ABD’de ortaya çıkan yaratıcı muhasebe uygulamalarından aldatıcı finansal raporlama şeklinde gerçekleştirenlerin tamamı SEC denetimi sonucu ortaya çıkartılan olaylardır ve bunların %70’i gelirin erken kayıtlara alınması veya fiktif gelir kaydedilmesi şeklinde oluşan kar yükseltici işlemlerdir (Cox, Weirich akt. Küçüksözen, 2004: 204). Yaratıcı muhasebe uygulamalarında temelde iki teknik kullanılmaktadır. Bunlardan ilkinde, finansal tablolarda yer alan kalemlerin sınıflandırılmasının değiştirilmesi, diğerinde ise, dönemler arası gelir gider kaydımları söz konusudur (Stolowy, Breton akt. Küçüksözen, 2004: 204).

2.3.1. Uygun Olmayan Gelirin Tanınması

Gelirin erken kaydedilmesi veya gerçek olmayan gelir işlemi yaratarak gelirin olduğundan fazla gösterilmesi şeklinde yapılan yaratıcı muhasebe uygulamaları olup, yapay satışlar, satışın tüm şartları taşımadan ve tamamlanmadan kaydedilmesi, onaylanmamış yüklemeler, konsinye satışlar bu tip yaratıcı muhasebe uygulamalarının tipik örnekleridir (Rezaee akt. Çıtak, 2007: 37).

2.3.1.1. Gelirin Tanınma Zamanı ve Gerçek Olmayan Gelirin Tanınması

Gelirin tanımı Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, “muhasebe döneminde, ekonomik yararlar da işletme bünyesine varlık girişi veya diğer şekillerdeki varlık çoğalmaları sonucundaki artışı veya özkaynaklarda hissedarların yatırdıkları fonlar dışındaki kalemlerde artış meydana getiren borçlardaki azalmayı ifade eder.” şeklinde yapılmıştır. Gelir dönemsellik kavramı

gereği tahakkuk ilkesine göre muhasebeleştirilir. Gelir tanınması için, tutarın gerçekleşmiş veya gerçekleşebilir olması ve kazanılmış olması gereklidir. Gelirin tanınmasının en sık görülen ihlalleri sahipliğin alıcıya geçmeden satışların kayda alınması, geri dönen işlemler, indirimlerin, iadelerin veya garantilerin ertelenerek muhasebeleştirilmesi olarak sıralanabilir (Çıtak, 2007: 39).

Nitekim SEC Komisyonu üyesi Isaac Hunt, 2000 yılının Haziran ayında yaptığı açıklamada, SEC'in önüne gelen vakaların %20'sinin hileli finansal raporlamaya ilişkin olduğunu ve bunların da yaklaşık üçte birinin gelirin kayda alınmasına ilişkin usulsüzlüklerden oluştuğunu belirtmektedir. Benzer şekilde SEC'in 1999'da yaptığı 525 soruşturmada (227'si adli, 298'i ise idari soruşturma) 94'ünün (yaklaşık %18'i) hileli finansal raporlamaya ilişkin olduğu ve bu olayların % 34'den fazlasının hasılatın uygun olmayan zamanlarda kayıt edilmesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır (Küçük, Doğan, 2009: 280).

Farklı endüstri kollarında özellikle gelirin ne zaman tanımlanacağını belirlemede problemler ortaya çıkabilmektedir. Gelir tanıma problemleriyle yıllarca uğraşmış olan yazılım endüstrisi bu konuya iyi bir örnek olarak gösterilebilir. Endüstri, yazılım adı verilen ve ürünün satışından, abonelik şeklinde devam eden bir hizmet türüne dönüşmüştür. Yazılım firmasının sunduğu hizmetler sadece kurulum ve eğitimi değil, satış sonrasında uzanan, aynı zamanda da süregelen telefon desteği ve belirlenmemiş güncellemeler ve geliştirmeleri de içermektedir. Bu tür hizmetlerin uzatılmış sürelerde sunulması durumu gelirin ne zaman tanımlandığının belirlenmesinde problemlere neden olmaktadır. Gelirin yazılım endüstrisinde ne zaman tanımlanacağı belirsiz olduğu için, işletmeler oldukça çeşitlilik gösteren gelir tanıma uygulamaları geliştirmek zorunda kalmaktadırlar (Mulford, Comiskey akt. Çıtak, 2007: 38).

Bilgi teknolojisi yoğun bir yapıya sahip Microsoft şirketi 1997, 1998 ve 1999 yıllarında bu özelliğinin kendisine sağladığı avantajı ve muhasebe standartlarındaki düzenleme eksikliklerini kullanarak yaratıcı muhasebe uygulamasını abartılı bir şekilde gerçekleştirmiştir. Şirket satış tutarının bir kısmını, satışa bağlı ileride

sunulacak servis hizmetlerin bedeli olarak tahmin edip, bu geliri henüz kazanılmamış gelir olarak yorumlayıp dönem ayırıcı gelir hesapları marifetiyle ertelemiş ve satılan ürünün faydalı, kullanım ömrü süresi içinde gelir olarak kaydetme yolunu seçmiştir. Böylece giderlerin muhasebeleştirilmesinde atak, satış gelirlerinin muhasebeleştirilmesinde çok ihtiyatlı (muhafazakar) davranarak, dönem karlarını daha düşük göstermiştir (Mulford, Comiskey akt. Bayırlı, 2006: 221).

Gelir veya gider olma ihtimali olan, örneğin mahkeme sürecinde olan, ancak kayıtlara geçirilmemiş işlemler ile ilgili işletmelerin finansal raporlarının dipnotlarında bilgi vermesi ve kesinlikle ihtimaller ortadan kalkmadığı sürece herhangi bir gelir veya gider kaydı yapmamaları gerekmektedir.

2.3.1.2. Siparişi Alınmış Ancak Sevk Edilmemiş Mallar

Henüz doğmamış gelirin muhasebeleştirilmesi, gerçek bir satışın GKGMİ'nin öngördüğü dönemden önceki bir dönemde muhasebeleştirilmesini ifade etmektedir. Örneğin, siparişi alınmış ancak henüz yüklemesi yapılmamış ürünlerin müşteriye teslim edilmiş gibi gösterilerek, satış geliri kaydı yapmak henüz doğmamış gelirin muhasebeleştirilmesi olarak değerlendirilebilir (Holt ve Eccles akt. Demir ve Bahadır, 2007: 116).

Siparişin alınmış olması gelir kaydı yapabilmek için yeterli bulunmamaktadır. Çünkü, alıcı ve satıcı arasında bir anlaşmanın varlığı söz konusu olmasına rağmen bunun ikna edici kanıtlarının olması gerekmektedir. Aşağıdaki hususların varlığı halinde işletmelerin gelir kaydı yapması finansal raporların doğruluğunu olumsuz yönde etkileyecektir (ACFE akt. Çıtak, 2007: 43-44-45).

a) Bir Anlaşmanın Varlığının İkna Edici Kanıtının Olmaması

a.1) Hiçbir yazılı veya sözlü anlaşmanın olmaması,

- a.2) Sözlü bir anlaşmanın olması ama alışlagelen yazılı bir anlaşmanın bulunmaması,
- a.3) Yazılı siparişin olması ancak son kullanıcılara satış (konsinye satış gibi) için şart konulmuş olması,
- a.4) Yazılı bir siparişin olması ancak iade hakkı içermesi,
- a.5) Yazılı bir siparişin olması ancak anlaşma için gerekli koşulların bir ek mektupla değiştirilerek iptal edilebiliyor olması.

b) Teslimat Gerçekleşmemiş veya Hizmetler Verilmemiş

- b.1) Yükleme yapılmamış ve gelir olarak kaydedebilmek için gerekli kriterlerin gerçekleşmemiş olması,
- b.2) Yükleme müşteriye değil de satıcının acentesine veya işletmeye ait bir depoya yapılmış olması,
- b.3) Yanlış özellikteki kalemlerin yüklenmiş olması,
- b.4) Anlaşmaya göre kurulum yapılana ve müşteri testi ile kabulü tamamlanıncaya kadar teslimat tamamlanmamış sayılıyor olması,
- b.5) Hizmetlerin hiç sunulmamış olması,

c) Satıcının Alıcıya Verdiği Fiyat Sabit veya Belirlenebilir Değil

- c.1) Fiyatın gelecekteki bazı olaylara bağlı olması,
- c.2) Yapılan satışın başka ürünlerle değiştirilebilme opsiyonunu içeriyor olması,

c.3) Ödeme şartlarının hatırı sayılır bir döneme uzatılmış ve ek indirimler sağlanmış olması.

ç) Tahsilat Makul Bir Şekilde Garanti Edilmemiş

ç.1) Tahsilatın, örneğin ürünün elden çıkması, ek fon alınması veya dava gibi gelecekteki bazı olaylara bağlı olması,

ç.2) Müşterinin, örneğin finansal açıdan bir sorunu olması, ödeyebileceğinden fazlasını almış olması veya küçük bir işletme olduğu için ödeme olanağının olmaması.

Bazen işletmeler stoklarında yeterli ürün olmaması nedeniyle alınan siparişleri yerine getirmekte zorlanmakta ve bu siparişleri aynı dönem içerisinde teslim edememektedirler. Siparişi alınan bazı ürünler raporlama döneminden sonra sevkedilmesine rağmen, dönemin satışlarına kaydedilmekte ve bu nedenle de henüz üretimi gerçekleşmemiş bu işlemlerin kayıtları açık bırakılarak geriye dönük kayıt yapma imkanı sağlanmaktadır.

Örneğin, ABD'deki Pinnacle Micro Şirketi, Temmuz 1993'te ilk kez halka açılışından yaklaşık 1 yıl sonra sürekli artan satış ve kazançlar rapor etmiştir. Herhangi bir genç ve büyüyen bir işletme gibi Pinnacle Micro Şirketi de iddialı satış hedefleri koymuştur. Ancak, bazen o hedeflere ulaşmakta zorlanmıştır. Eğer birinci ara dönemde yüklemeleri hedefe ulaşmadıysa, yükleme departmanına satış hedeflerine ulaşmaya kadar yükleme yapması için talimat verilmiştir. Birinci ara dönem bittikten sonra, yapılan bu tür yüklemelerin gelirlerinin tanımlanması ve yüklenmemiş siparişlerin daha sonra yükleneceğini gizlemek için çalışanlara paketleme listelerine, yükleme kayıtlarına ve faturalara eski tarihler vermeleri talimatları verilmiştir. Bu tür önceden tarih verme işlerini oluşturmak için bilgisayardaki takvim daha önceki bir tarihe göre yeniden ayarlanmıştır. Pinnacle Micro, çoğu kez gereken sipariş miktarından daha az ürün buldurması nedeniyle, yüklemeler raporlama tarihinden sonra bile devam etmek zorunda kalmıştır. Bu

uygulama, işlere karışmak istemeyen ve yeni alınan bir kontrolörün işletmenin denetim komitesiyle ve bağımsız denetçisiyle iletişim kurup onları geçmiş dönem yüklemeleri hakkında uyarmasına kadar devam etmiştir. Sonunda işletmenin finansal sonuçları, erkene alınmış gelirleri iptal etmek için tekrar bildirilmiştir. Yeniden hazırlanan finansal raporlar önemli derecede eski raporlara göre farklılık göstermiştir. İşletmenin 1993 yılı net geliri 2,6 milyon Dolardan 1,6 milyon Dolara düşmüş ve o yılın 4. ara dönemi için bildirilen net gelir 652.000 Dolarlık kar yerine 804.000 Dolar zarar gerçekleşmiştir (Mulford, Comiskey akt. Çıtak, 2007: 46).

Konsinye satışlar, malların ve ürünlerin şubelere, acentalara veya perakendecilere satılmak üzere gönderilmesi, şube veya perakendeci tarafından satışın gerçekleştirilmesi ile şirket açısından gelirin tahakkuk ettiği bir satış yöntemidir. Dolayısıyla, bu satış işlemi, şube, acenta veya perakendeci tarafından satışın gerçekleştirildiği ve bu durumun şirkete bildirildiği tarihte şirket tarafından gelir kaydının yapılması gerekmektedir. Finansal bilgi manipülasyonu ile ilgili olaylarda ise, şirketlerin konsinye satışları şube veya perakendeciye sevkettikleri tarihte gelir olarak kaydettikleri, hatta dönem sonlarına doğru konsinye mal sevkiyatını hızlandırarak o döneme ilişkin karı artırmaya gittikleri görülmektedir (Küçüksözen, 2004: 210).

2.3.1.3. Siparişi Alınmamış Ancak Sevk Edilmiş Mallar

Gerçek siparişin olmayışı göz önünde bulundurulunca, bu tür bir hareket gerçek olmayan gelir olarak kabul edilmektedir. Eğer beklenen sipariş sonradan alınsa dahi bu durum işlemin sahte gelir olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu konuya ilişkin bir örnek vermek gerekirse, ABD'deki Digital Lightwave şirketi, henüz sipariş vermemiş olan bir müşteriye sevkiyat yaparak bu ürünün gelirini kayda almıştır. Aslında yüklenen ürünler hiçbir şekilde ve hiçbir zaman kesin sipariş teyidi alınmamış tanıtım amaçlı ürünlerdir. Gönderilen ürünler daha sonra şirkete iade edilmiş ve gelir de ters işlemle kapatılmıştır. Benzer şekilde Ernst&Young, Premier Laser Systems şirketinin bazı lazer ürünlerini müşterileri tarafından sipariş edilmemiş

olmasına rağmen gelir olarak kaydettiğini öğrenmiş ve bu yüzden bu şirketin bağımsız denetçiliğinden istifa etmiştir (Mulford, Comiskey akt. Çıtak, 2007: 49).

Gerçek olmayan gelir tanımının sıkça görülen bir çeşidi de yönetimin faaliyetlerini gizlemek için attığı adımlardır. Bu tür ört bas etme faaliyetleri aşağıda anlatılan örnekte olduğu gibi faturalara eski tarih vermek, yükleme tarihlerini değiştirmek veya tamamen yanlış kayıtlar yaratmak şeklinde olabilir. Örneğin, 1993 Eylül'ünün sona eren finansal yılında Automated Telephone Management Systems şirketi (ATM) 4,9 milyon Dolar gelir bildirmiştir. Bu gelir toplamında bir tek müşteriye satılan 1,3 milyon Dolarlık telekomünikasyon ekipmanı satışı da yer almaktadır. Ancak National Health Services şirketi (National Health) söz konusu ürünleri gerçekten almamıştır. Aslında şirket teslimatı almamış ve ödemelerini de yapmamıştır. Bunun yerine National Health'in başkanı sanki 1,3 milyon Dolarlık alış yapmış gibi belgeleri imzalamıştır. Tam olarak söz konusu ekipmanların tesisatının tamamlandığını belirten belgeleri içeren bir satış sözleşmesi ve denetim teyit mektubu imzalamış ve bunların hepsi ATM'nin bağımsız denetçilerine satışın destekleyici belgeleri olarak verilmiştir. National Health'in başkanı bu sahte belgeleri imzalamak için hediye ve ödeme olarak 17.000 Dolar almıştır. Sonunda işler ortaya çıkmış ve National Health'in başkanı kendisini ATM yönetimiyle birlikte bir SEC davasının içinde bulmuştur (Çıtak, 2007: 50).

Türkiye'de kamu kurumlarınının 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu gereğince alım yapmak için sonuçlandırdıkları ihaleleri müteakip mal teslimi, muayene ve kabul komisyonunun uygun görüşü üzerine yapılır ve ödeme gerçekleştirilir. Ancak işletmeler numunelerin kabul edilip edilmediği belli değilken, yani ihale konusu alımın kabulü ve siparişi gerçekleşmeden, yükleme yapılması ve gelir tahakkuklarını tamamlaması bu tür yaratıcı muhasebe tekniğine örnek olarak verilebilir.

2.3.2. Yüklümlüklerin ve Giderlerin Eksik Bildirimi

Gider, varlıklardan ekonomik faydalanma, varlıkların çıkışı veya değerlerinde azalmalar şeklinde tarif edilebilir. İşletmelerin dönen ve duran varlıklarındaki çıkışlar ile değerlerindeki azalmalar neticesinde uygun şartlar çerçevesinde gider tahakkukları yapabilmektedirler. Ayrıca işletmelerin olağan faaliyetlerinden kaynaklanan amortisman, üretimlerin ve satışların maliyeti vb. gibi çeşitli giderleri de bulunmaktadır. İşletmeler giderlerini gizleyerek veya eksik bildirerek karlarını yüksek göstermek amacıyla yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurabilmektedirler. Örneğin, hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir işletmenin, çalışanlara dağıtacağı kıyafetleri yeni temin ettiği halde, kıyafetlerin yarısını envanter sayımında tespit edilmesi şeklinde kaydederek, söz konusu nakit çıkışlarının bir kısmını eksik bildirmesi gibi.

Cari yıl karını artırma yollarından biri de giderleri daha sonraki döneme aktarmaktır. Giderleri cari dönemden sonraki döneme aktarmanın 5 ana tekniği vardır. Bunlar (Schilit akt. Çıtak, 2007: 69);

- a) Giderlerin uygun olmayan şekillerde aktifleştirilmesi,
- b) Muhasebe politikalarının değiştirilmesi ve cari giderlerin daha önceki dönemlere kaydırılması,
- c) Uzun dönemli amortisman ayrılması,
- ç) Değersiz varlıkların zarar kaydedilmemesi,
- d) Varlıkların karşılıklarının azaltılması.

Yüklümlük, işletmelerin geleceğe dair taahhütleri şeklinde tanımlanabilir. Yüklümlüklerin eksik bildirilmesine örnek olarak, işletmenin yıllara sari üstlendiği

inşaat işine ilişkin gerçekleşmemiş ama taahhüt edilmiş faaliyetlerini finansal raporlarında eksik sunması gösterilebilir.

2.3.2.1. Giderlerin Uygun Olmayan Şekillerde Aktifleştirilmesi

Giderlerin uygun olmayan şekillerde aktifleştirilmesi şirketler tarafından finansal bilgi manipülasyonu ve yaratıcı muhasebe için bir teknik olarak kullanılabilir. Dönem karının beklenen ya da hedeflenen seviyenin altında gerçekleşeceği dönemlerde, herhangi bir aktifin edinilmesi ile doğrudan ilgili olmayan, işletme sermayesi ihtiyacı için kullanılan dolayısıyla, doğrudan dönem giderlerine aktarılması gereken borçlanma maliyeti ile ilgili faiz giderleri ve kur farkları duran varlık veya üretilen ürün maliyetine ilave edilerek aktifleştirilmekte, böylece dönem giderleri daha az gösterilerek istenen kar hedefine ulaşılmış şekilde finansal tablolar kamuya sunulmaktadır (Küçüksözen, 2004: 216-217).

İşletmeler farklı düzenlemelerin yarattığı uygun koşulların teşvik edici etkisi nedeniyle gelecekte yarar sağlayacak maliyetlerini aktifleştirerek karlarını olduğundan yüksek gösterebilirler. Bir işletme maliyetlerini uygun olmayan şekilde aktifleştirince (örneğin, bu tür maliyetleri gider yerine aktif olarak gösterince) cari yıl giderlerini sonraki döneme aktarmış olmaktadır. İşletmelerin aktifleştirdiği maliyetler; kuruluş maliyetleri ve araştırma geliştirme maliyetleri olarak ifade edilebilir. İşletmenin aktifleri cari yıl ve sonrasında işletmeye yarar sağlayacak varlıkları ifade etmektedir. Bunun aksine giderler işletmeye gelecekte yarar sağlaması beklenmeyen maliyetleri ifade etmektedir. Bu nedenle işletmeler aktiflerini yüksek göstermek istemekte ve maliyetleri gider göstermek yerine, aktif olarak sınıflandırmaktadır (Schilit akt. Çıtak, 2007: 70).

Giderlerin doğru bir şekilde kaydedilmemesi ilk zamanlarda işletmenin lehine olumlu sonuçlar doğurmakta ise de, kısa bir süre sonra fark edilip ilgili işletmenin iflasına kadar gitmektedir. Giderlerle ilgili hileler Türkiye’de işletmelerin daha çok düşük vergi amaçlı uygulamaları şeklinde, ABD’de daha çok halka açık şirketlerde

hisse senetlerinin değerini yükseltmek amacıyla yapılan uygulamalar şeklinde görölmektedir (Demir akt. Çıtak, 2007: 72).

Maliyetlerin aktifleştirilerek gider yazılması varlıkların artmasına neden olmaktadır. Böylece, katlanılan maliyeti bir defada giderleştirmek yerine, bir sonraki döneme veya daha sonraki dönemlerde itfa ederek oluşan giderin değişik muhasebe dönemlerine yayılması sağlanabilmektedir. Duran varlıkların iktisabında ve iktisap sonrasında katlanılan maliyetleri dönem giderleri arasına kaydetmek yerine duran varlığın bilançodaki kayıtlı değerine dahil etmek, mamullerin üretim maliyetleri ile ilişkili olmayan giderleri üretim maliyetleri ile ilişkilendirilerek bilançoda stokların kayıtlı değerini artırmak, gider ödemelerini peşin ödenen gider olarak bilançoğa dahil etmek, araştırma ve geliştirme giderlerini aktifleştirmek, bu gibi faaliyetlere örnek olarak verilebilir. Konu ile ilgili olarak Türkiye’den somut bir örnek vermek gerekirse, ÇBS Boya Kimya Sanayi ve Ticaret Anonim şirketi’nin 1996 yılı finansal tablolarında gerçekteştirilen incelemede işletmenin döneme ilişkin 1.620.380 milyon TL tutarında finansman giderini gelir tablosuna yansıtmadığı ortaya çıkmıştır. İşletme, bu giderlerin 453.001 milyon TL’sini ilk madde ve malzemeler, 320.566 milyon TL’sini mamuller, 552.705 milyon TL’sini diğer dönen varlıklar ve 274.107 milyon TL’sini de diğer duran varlıklar hesapları altında dönemin SPK mevzuatına aykırı olarak aktifleştirmiştir. Bu sayede işletme, aslında 1.267.527 milyon TL zarar etmekte iken, 334.852 milyon TL tutarında kar raporlamıştır (Yükseltürk, 2006: 116-117).

2.3.2.2. Muhasebe Politikalarının Değiştirilmesi ve Cari Giderlerin Daha Önceki Dönelere Kaydırılması

Cari giderlerin önceki dönemlere kaydırılması şeklinde uygulanan teknik, yönetime daha uzun vadeli bir çözümler sunarak ilgili giderlerin sonsuza kadar yok olmasını sağlayabilir.

İçecek devi Snapple (SNAP), bazı gelecek dönem giderlerini daha önceki döneme kaydırarak pazarlama giderlerini ortadan kaldırmıştır. Bunu şu şekilde

gerçekleştirmiştir. 7 Haziran 1994'te (birinci ara dönem bitmeden 3 hafta önce) SNAP, reklam giderleriyle ilgili bir muhasebe değişikliği ilan etmiş, bu değişikliklerle cari ve gelecek dönem giderlerinin 1,6 milyon Doları o sırada sona ermiş olan ilk ara döneme kaydırılmış, bunun sonucunda bu giderlerin gelir tablosunda görünmemesini sağlayarak, giderlerini olduğundan düşük göstermiştir. Aslında, Snapple'ın birinci ara dönemin bitiminden haftalar önce ilan ettiği muhasebe değişikliği yatırımcılara bir problemin olduğunu işaret etmiş, muhasebe değişikliğinden 2 ay sonra şirket problemleri olduğunu ve hisse fiyatlarının yarıya (14 Dolar) indiğini ilan etmiştir. İzleyen aylarda ise, fiyat yine yarı yarıya, 7 Dolara inmiştir. Bu şirketle ilgili kırmızı bayraklardan bir tanesi, birinci ara dönem bitmeden 3 hafta önce muhasebe politikalarında değişiklik yapmış olmasıydı. Bir diğer kırmızı bayrak ise, alacaklarının satışlardan daha hızlı artması ve stok dönüşüm hızının da çok düşük olmasıydı (Schilit akt. Çıtak, 2007: 73).

Yine Snapple işletmesi, önce 1996 yılında olması gerektiğinden çok fazla tutarda karşılık ayırmak suretiyle gider yaratmış, daha sonra da 1997 yılında bu karşılıkları ters çevirerek gelir kaydı yaratmıştır. Böylece işletme, içinde bulunulan dönemde fazla gider yaratarak bir sonraki yılki karın yüksek çıkmasını sağlamıştır. Ayrıca ABD'de bulunan Dollar General adlı ucuz ve seri sonu ürünler satan mağazalar zinciri yöneticileri, 1999 yılına ait yaklaşık 10 milyon Dolar tutarındaki nakliye giderlerini 2000 yılına aktararak 1999 yılı için önceden belirlenmiş prim ve hisse başına kazanç hedeflerini tutturmayı başarmıştır. Bunu yapabilmek için, toplam 13,4 milyon Dolar tutarındaki nakliye giderlerinin 4 milyon Dolarlık kısmı 1999 yılına gider olarak kaydedilmiş, geri kalan 9,4 milyon Dolar tutarındaki bölüm de 2000 yılında aylara bölünerek gider kaydedilmiştir. Ertelenen giderin bir kısmını saklayabilmek için, bu tutarın 1,3 milyon Dolarlık kısmı "diğer gider tahakkukları" hesabına ve 2,7 milyon Dolarlık kısmı ise, banka mutabakat hesapları içine aktarılmıştır. Böylece işletme 1999 yılında gider kaydetmesi gereken tutarları bir sonraki muhasebe dönemine aktararak kısa vadeli hedeflerini tutturabilmiştir (Yükseltürk, 2006: 110-111).

Örneklerden anlaşılacağı üzere, işletmeler cari dönem giderlerini muhasebe politikaları değişiklikleri ile geçmiş yıllara veya yaratıcı muhasebe uygulamaları ile gelecek yıllara aktararak, giderlerini düşük, karlarını ise yüksek gösterme gayreti içerisinde dirler. Bu durum ise, yatırımcıların hatalı yargılara vararak, optimal yatırım kararları almasının önünde bir engel olarak durmaktadır.

2.3.2.3. Uzun Dönemli Amortisman Ayrılması

Amortisman ayırma işleminin yaratıcı muhasebe uygulamaları amacıyla sıklıkla kullanılmasının temel nedeni, bu konuda yöneticilerin inisiyatifinin çok fazla olmasıdır. Bu inisiyatif, ekonomik ömrün belirlenmesi, hurda değerin belirlenmesi ve amortisman yönteminin seçilmesi konularını kapsamakla birlikte, belli ölçülerde vergi kanunları ile sınırlandırılmaktadır (Bayırlı, 2006: 180).

Amortisman hesaplamasının amacı, duran varlıkların yenilenmesini sağlamak olduğu için, duran varlığın hizmet ömrünün bilinmesi ve belirlenen hizmet ömrü sonunda yaratılan fonlarla o duran varlığın yenilenme imkanının sağlanmasıdır. Duran varlıkların hizmet ömrü muhasebe standartlarına göre ekonomik şartlara, teknolojik değişime ve fiziki şartlara bağlıdır (Türkiye’de duran varlıkların faydalı ömrü ve amortisman şekli VUK (Vergi Usul Kanunu) genel hükümleri ile 333, 339 ve 364 seri nolu VUK Tebliği çerçevesinde Maliye Bakanlığı tarafından belirlenmektedir). Ancak, bazı işletmeler duran varlığın hizmet ömrünü belirlerken bu şartları göz önüne almak yerine, ulaşmak istedikleri hedeflere varabilmek için gerçek hizmet ömrünü amortisman tabii tutmamaktadırlar. Örneğin, General Motors, ilk başta şerefiyeyi alıştan itibaren 20 yılda amortize etmekteydi. Ancak bir ara dönem sonra şirket amortisman süresini 35 yıla uzattı ve böylece giderleri daha sonraki dönemlere aktarmış oldu (Çıtak, 2007: 73).

Bu uygulama amortisman tabii duran varlıklarda olduğu gibi özel maliyet ve finansal kiralama işlemlerinde de yapılabilmektedir. Kira süreleri sabit kıymetin ekonomik ve yararlı ömürleri gerçeğe aykırı şekilde tespit edilerek, gelir ve gider

ayarlamaları yapılabilmektedir. Finansal raporları inceleyen yatırımcıların, ilgilendikleri işletmenin amortisman uygulamalarının, aynı sektördeki diğer işletmelerin uygulamış olduğu amortisman politikalarıyla örtüşüp örtüşmediğine dikkat etmeleri gerekmektedir (Çıtak, 2007: 74).

2.3.2.4. Gelecek Dönem Giderlerinin Cari Yıla Kaydırılması

Gelecek dönemlerde maliyet ya da gider yaratabilecek işlemlerin, önceki dönemlere büyük tutarda özel bir gider olarak kaydedilip gelecek dönem performansını olduğundan iyi göstermek, kötü durumdaki şirketlerin kendilerini düzlüğe çıkarmak için çok yüksek prim ve ücretlerle transfer ettikleri CEO'lar tarafından başvurulan bir yaratıcı muhasebe tekniğidir. Özellikle gider yüklemeleri daha çok yeniden yapılandırma harcamaları, küçülme vb. adlarla yapılan operasyonlarda görülür. En tipik gider kalemleri kıdem tazminatı, araştırma ve geliştirme giderleri gibi giderlerdir. Ayrıca, cari dönemdeki gelir tahminlerini yakalaması mümkün olmayan şirketlerde, gelecek dönemin giderlerini cari döneme kaydırarak yaratıcı muhasebe uygulamaktadırlar. Bu uygulamaya tipik bir örnek olarak ABD'de Sunbeam şirketini verebiliriz. Sunbeam'in ABD'de dillere destan CEO'su olan Al Dunlap Temmuz 1996'da kötü durumda olan şirketin başına getirildiğinde şirketin hisse senedi bir günde %60 değer kazanmıştır. Dunlap, daha önce 8 ay başında olduğu Acot Paper şirketinin hisse senetlerinin değerini %225 artırmış, şirketin piyasa değerini 6,3 milyar Dolara çıkarmış bunu takiben şirketin Kimberly Clark'a 9,4 milyar Dolara satışını sağlamıştır. Kendisi bu başarılı satıştan 100 milyon Dolar almıştır. Dunlap'ın Acot Paper'da uyguladığı yöntem, 11.000 çalışanı işten atmak, Ar-Ge giderlerini kesmek olup 1983'den beri sattığı bu altıncı şirket nedeniyle Wall Street kendisini alkışlamıştır. Bu başarı öyküsünü takiben Sunbeam'a transfer olan Dunlap benzer teknikleri bu şirkette de uygulamıştır. 35 milyon Dolar özel gider karşılığı oluşturarak 1997 ve 1998 de şirketi olduğundan daha başarılı göstermiştir (Stiglitz akt. Çıtak, 2007: 79-80).

Konuya ilişkin başka örnek bir uygulama ise, Sears (ABD) şirketi tarafından 1992 yılında gerçekleştirilmiştir. Şirket zaten zararlı bir dönem olması nedeniyle, o yıl yeniden yapılanma kapsamında, pek karlı olmayan yerel katalog programını kapatmış, yüksek ücret alan bazı çalışanlarına gönüllü emekli olma hakkı vermiş, bazı verimsiz perakende satış bölümlerini tasfiye etmiş, verimsiz aktiflerini gider yazmak suretiyle bilançodan çıkarmış, böylece 2,65 milyar Dolar tutarında bir yeniden yapılanma harcamasını gider kaydetmek suretiyle, 1992’de 4,3 milyar Dolar zarar açıklamıştır. Bu işlemler sonrasında şirket izleyen yıllarda daha karlı bir faaliyet sonucunu kamuya açıklamıştır (Mulford, Comiskey akt. Küçüksözen, 2004: 222).

2.3.2.5. Varlıkların Karşılıklarının Azaltılması

Karşılıklar, bir işletmenin aktifinde meydana gelen kıymet azalışlarının ve hesap dönemi sonunda tespit edilmiş bulunan risklerin, yani zarar unsurlarının telafisi için alınan tedbirler olarak tanımlanabilir (Tekinalp akt. Dursun, 2007: 21). Muhasebe ilke ve standartlarına göre, işletmeler ileride oluşabilecek değer düşüklüğü ve tahsil edilemeyen alacaklar gibi durumları gözönünde bulundurarak, yeterli seviyede karşılık ayırmaları gerekmektedir. Tabii bu karşılık ayrılması işlemi, cari dönem için gider olarak raporlanacağından, karşılıkların eksik ayrılması veya hiç ayrılmaması durumunda giderler azalacağından, işletmenin karları suni olarak artmış olacaktır.

Örneğin, ABD’de bulunan HBO&Company (HBOC)’nin, 1996 yılı finansal tablosunda alacakları %60 artarken, şüpheli alacak karşılıkları, %1,1 azalmıştır. Oransal olarak 1995’de %5,01 olan şüpheli alacak karşılıkları 1996’da % 3,16’ya inmiştir. Oysa ki, HBOC karşılıklarını bütün dönem boyunca %5,01’de tutmuş olsaydı, işletme karı 3,6 milyon Dolar az olacaktı (Çıtak, 2007: 76).

2.3.3. Değerleme İşlemi Politikası

Ölçüm (değerleme), finansal tablolarda yer alan unsurların bilançoda ve gelir tablosunda gösterilecekleri parasal tutarların belirlenmesi işlemi ifade eder. Bu işlem, uygulanacak ölçüm (değerleme) esasının da seçilmesini içerir (KGK, Kavramsal Çerçeve, 4.54). Yine kavramsal çerçevede tarihi maliyet, cari maliyet, gerçekleştirilebilir değer ve bugünkü değer olmak üzere dört çeşit değerlendirme türü vardır.

Değerleme, belirli bir iktisadi kıymetin belli bir zamandaki kıymetinin belli bir para cinsinden ifade edilmesi işlemidir. Ekonomik ve sosyolojik olarak değer biçme işlemine etki eden birçok unsur bulunmaktadır. Bu bağlamda, genel kabul görmüş anlayış çerçevesinde değerlemenin özünde sübjektiflik vardır (Çalış, 2008: 12-13). Türkiye’de finansal tabloların hazırlanmasında esas alınan, KGK tarafından yayınlanan mevcut Türkiye Muhasebe Standartları ile Türkiye Finansal Raporlama Standartlarında varlık, yükümlülük ve özkaynak unsurlarının para birimi cinsinden ifade edilmesine yönelik birden çok değerlendirme esası ve değerlendirme ölçüsünün bulunması, aynı bilanço unsurunun ilk kayıt veya takip eden değerlendirme dönemlerinde farklı değerlendirme ölçüleri ile para cinsinden ifade edilebilmeleri, değerlemeyi muhasebe açısından karmaşık bir süreç haline getirmektedir (Tokay, Deran, 2008: 18).

Değerleme işlemleri, döneme ilişkin işletme performansının ve işletmenin raporlama tarihindeki mevcut varlık ve borç durumunun doğru yansıtılması açısından önemlidir. Değerleme işlemindeki sorun, varlık ve borçlar ile gelir ve giderlerin değerlendirilmesinde hangi ölçünün dikkate alınacağıdır. İster doğrudan, ister dolaylı olsun finansal performansın ve finansal durumun raporlanmasında kullanılan değerlendirme ölçüleri neredeyse her kesimi etkilemektedir (Türel, 2012: 8-9).

Değerleme işlemlerinin doğasındaki seçimlik hakların varlığı ve envanterle olan bağlantısı, bu işlemlerin yaratıcı muhasebe amaçları için kullanılmasını kolaylaştırmaktadır (Bayırlı, 2006: 172).

2.3.3.1. Menkul Kıymetlerde Değerleme

Menkul kıymetlerin değerlemesi ile ilgili hükümler Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçmeye İlişkin Türkiye Muhasebe Standardında (TMS 39) yer almaktadır. Menkul kıymetler, finansal varlık tanımı içerisinde yer almakta ve değerlemesi bu hükümler çerçevesinde yapılmaktadır. Bu hükümlere göre menkul kıymetlerin değerlemesinde temel kriter elde tutma amacıdır. Finansal bir varlık veya borç ilk muhasebeleştirilmesi sırasında gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülmelidir. Finansal varlık veya finansal borç alım satım amaçlı olarak izlenmeyecekse, söz konusu gerçeğe uygun değere finansal varlığın edinimi veya finansal borcun oluşumu ile doğrudan ilişkilendirilebilen işlem masrafları da ilave edilmelidir (TMS 39, Madde 43).

Menkul kıymetlerde elde etme amacının kasıtlı olarak yanlış belirlenmesi, değer düşüklüğünün göstergesi olan koşullar oluşmadan menkul kıymete değer düşüklüğü karşılığı ayrılması ve menkul kıymetlere değerlendirme yapılırken, tek tek değerlendirme veya portföy bazında (topluca) değerlendirme alternatiflerinden amaca uygun seçim yapılması, yaratıcı muhasebe uygulamalarına olanak tanıyacak durumlardır (Bayırlı, 2006: 174).

2.3.3.2. Alacak ve Borçlarda Değerleme

Alacaklarda ve borçlarda, değerlendirme işlemi olarak reeskont ve karşılık ayırma uygulamaları yaratıcı muhasebe işlemleri için uygun olan durumlardır.

a) Reeskont Ayırma İşlemi: Reeskont uygulaması, vadesi henüz gelmemiş senetlere bağlı alacak ve borçların tamamına uygulanan, değerlendirme günü itibariyle söz konusu alacak ve borcun gerçek değerlerinin bulunması suretiyle bilançoda yapılan bir düzeltme olarak tanımlanabilir (Cevre, s.1). Türkiye’de vergisel açıdan reeskont işlemi ihtiyari olmakla birlikte, Maliye Bakanlığınca yayımlanan 1 seri nolu

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği uyarınca mükellefler alacak ve borç senetlerini reeskonta tabi tutmak zorundadırlar (Arpacı, 2007: 150).

Alacak senetlerine reeskont ayrılması ancak borç senetlerine reeskont ayrılmaması, borç senetlerine reeskont ayrılması ancak alacak senetlerine reeskont ayrılmaması, hatır senetlerine reeskont ayrılması, şüpheli ticari alacaklara reeskont ayrılması, reeskont hesaplamasının dış iskonto formülü kullanılarak yapılması, bir dönem reeskont ayrılıp ertesi dönem ayrılmaması gibi uygulamalar yaratıcı muhasebe uygulaması olarak adlandırılabilir. Ancak, VUK'da yapılabilecek yaratıcı muhasebe uygulamalarını sınırlandırmak üzere, alacak senetlerine reeskont ayıran işletmelerin (reeskont faiz gideri yazan) borç senetlerine de reeskont ayırması (reeskont faiz geliri yazması) zorunlu kılınmıştır. Bu sınırlamaya rağmen VUK'a göre; ihtiyari olan bu uygulamada işletmelere borç senetleri için hesapladıkları reeskont, alacak senetlerine hesapladıkları reeskonttan fazla ise, hiç reeskont ayırmama imkanı verilmiş olmaktadır. Diğer taraftan hatır senetlerine ve şüpheli ticari alacaklara reeskont ayrılması VUK'a aykırı bir uygulamadır (Bayırlı, 2006: 175).

b) Karşılık Ayırma İşlemi: Şüpheli ticari alacaklara karşılık ayırma işlemi, alacağın şüpheli hale geldiğini gösteren göstergeler olduğu halde karşılık ayrılmaması, gereğinden fazla veya az karşılık ayrılması şeklinde yaratıcı muhasebe uygulamalarına konu olabilir. Ayrıca, borçların ve giderlerin artma ihtimaline de karşılık ayrılması söz konusudur. Bu uygulamalar, yapıları gereği şarta bağlı yükümlülükleri de içerebileceğinden, yaratıcı muhasebe amaçları için kullanılmaya müsaittir (Bayırlı, 2006: 176). Örneğin, finansal sorunları olan bir müşteriden alacağın tahsil edilememesi durumunda dahi karşılık ayrılmaması, GKGMİ'nin yerine getirilmediğini gösterir. Bu duruma daha çok bankacılık ve sigorta şirketleri örnek olarak gösterilebilir (Çıtak, 2007: 75).

Canbulut (2008) doktora tezinde Mulford ve Comiskey'den dilimize çevirdiği örnekte Sun Trust Bankasının verdiği krediler için yüksek düzeyde karşılık ayırdığını belirtmiş ve SEC tarafından yapılan inceleme neticesinde bankadan 1994-1996 yılları finansal tablolarının düzeltilmesinin talep edildiğini aktarmıştır. Bu kapsamda banka

toplam 100 milyon Dolar tutarında karşılıklarını azaltarak, dönem karlarını sırasıyla 40, 35 ve 25 milyon Dolar arttırmıştır. Aynı şekilde bankanın 1997 yılına ilişkin kredi karşılıkları 100 milyon Dolar azaltılmış, bunun sonucunda bankanın öz sermayesi 61,1 milyon Dolar yükselmiş ve hisse senetlerinin fiyatı artmıştır.

Karşılık ayrılması gerekirken keyfi olarak ayrılmaması dönem karını artırıcı etki gösterecektir. Tabii ki bu karı artırıcı etkinin dışında likiditenin ve faaliyet durumunun iyileştirilmesi anlamında da etki yaratacaktır. Karşılık ayırma uygulamaları sırasında keyfi görünümdeki uygulamalar etik değildir. Fakat ayrılacak karşılık tutarının belirlenmesi çoğu zaman yöneticilerin kişisel değerlendirmelerine dayanmaktadır (Bayırlı, 2006: 88).

2.3.3.3. Duran Varlıklarda Değerleme

Maddi duran varlık, işletmelerin faaliyetlerinde birden fazla dönemde kullanılan ve satılmak amacıyla alınmayan yıpranmaya, tükenmeye ve değer kaybına tabi varlıklardır. Bir maddi duran varlık kaleminin maliyeti, bu kalemlerle ilgili gelecekteki ekonomik yararların işletmeye aktarılmasının muhtemel olması ve ilgili kalemin maliyetinin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi durumunda, varlık olarak finansal tablolara yansıtılır (TMS 16, madde 7). Maddi olmayan duran varlık ise, işletmenin kontrolünde bulunan, fiziksel varlığa sahip olmayan ve fayda sağlaması beklenen duran varlıklardır. Örneğin, patentler, telif hakları, araştırma ve geliştirme giderleri gibi.

Vergi mevzuatının izin verdiği ölçüde finansman gideri ve olumsuz kur farklarının maliyete dahil edilmesi veya edilmemesi kararları amaca uygun şekilde verilerek yaratıcı muhasebe yapılmaktadır. Eğer amaç dönem gelirini olduğundan az göstermek ise, duran varlık alımıyla ilgili finansman gideri doğrudan gider yazılmakta, aksi takdirde maliyete intikal ettirilerek amortisman yoluyla dönemlere dağıtılmaktadır. Amaç dönemsel karları olduğundan daha fazla göstermeyi sağlamak ise, yararlı ömür baştan daha uzun belirlenebilmekte veya kalıntı değer yüksek

belirlenebilmektedir (Bayırlı, 2006: 182-183). Örneğin, maddi duran varlıkları yeniden değerlendirme işlemine tabi tutmayarak, amortisman giderinin daha az ayrılması sağlanabilmektedir. Bu durum ise, giderleri azaltıcı yönde bir etki göstermektedir.

2.3.4. Özellikli İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi

Özellikli işlemlerin muhasebeleştirilmesi sırasında, seçimler yoluyla yaratıcı muhasebe uygulaması yapılabilmektedir.

2.3.4.1. İşletme Birleşmeleri

Şirket birleşme ve ele geçirmelerinde, yeniden yapılanma harcamalarına veya özel harcamalara gereğinden fazla karşılık ayırmak gibi durumlar söz konusu olabilmektedir. Şirket birleşmelerinde birleşme sonrasında, birleşen şirketlerin kendi performanslarının üstünde bir performans beklenmektedir. Bu nedenle birleşme sırasında; muhasebeleştirilen kıdem tazminatı, işten çıkarma tazminatı, yeniden yapılandırmaya ilişkin harcamalar, kiralama işlemlerinden kaynaklanan giderler, varlıkların yer değiştirmesinden, sökülüp takılmasından kaynaklanan zararlar, giderler vb. özel harcamalar muhasebeleştirilmektedir. Yatırımcılar bu süreçte birleşme, ele geçirme ile ilgili kaydedilen giderleri-harcamaları önemsemeyerek, gelecekteki, birleşme-ele geçirme sonrasında oluşacak karlılığa yoğunlaşmaktadırlar. Böylece, birleşme sürecinde, birleşme ile ilgili belirtilen nitelikteki harcamalar ve karşılıklar yüksek olarak gösterilip muhasebeleştirilmek suretiyle, gelecekte finansal tablolara yansıtılacak harcamalar azaltılmakta ve gelecek dönemlerin daha karlı olması sağlanmaktadır (Canbulut, 2008: 60-61).

Piyasa aktörleri birleşen işletmelerle ilgili olarak olumlu düşünceler beslerler. Bunun nedeni, piyasanın büyüyen yeni işletmenin daha iyi yönetileceği, daha güçlü hale geleceği ve daha çok rekabet gücüne sahip olacağı inancıdır. ABD’de 1994 ile 1998 yılları arasında incelenen 740 birleşme haberinin öncesi ve sonrası analiz

edildiğinde, üç ögenin hisse senedinin fiyat artışında etkili olduğu ortaya çıkarılmıştır. Yatırımcılar birleşmenin biçimi, birleşen şirketlerin iş yaptığı sektörler ve birleşecek şirketlerin büyüklüğü etkenlerini göz önüne alarak beklentilerini oluşturmakta ve beklentileri doğrultusunda hisse senedi piyasasında pozisyon almaktadırlar (Bieshaar, Wassenaar akt. Bayırlı, 2006: 186).

İşletme birleşmeleri öncesinde hazırlanan finansal raporların, bağımsız denetim şirketince denetlenmesi ve görüş bildirmesinin ardından yeni işletmenin hazırlayacağı ilk finansal raporlara, birleşen işletmelerin birleşme öncesi hazırlamış oldukları raporlarında eklenmesinin sağlanması ve bu durumun yatırımcılara duyurulması, işletmelerin birleşmeden önceki kayıtlarının hesaben yok edilmesinin önüne geçilebilmesini sağlayabilir.

2.3.4.2. Finansal Kiralama İşlemleri

Finansal kiralama işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili TMS 17 Kiralama İşlemleri Standardı'nda ve VUK'da yer alan hükümler, özün önceliği ilkesini benimsemektedir. Finansal kiralama, işletmelerin çalışma sermayesi ihtiyacını karşılayarak uzun dönemde finansman açığını kapatan önemli bir finansman kaynağıdır. Finansal kiralama, finansal kiralama işlemine ait kira ödemelerinin gider olarak vergi matrahında indirim kalemi olarak kabul edilmesi sebebiyle vergi yükünü hafifletmesi; teknolojik gelişmelere uyum sağlaması; kiralanan varlığı, kira dönemi sonunda sembolik bir bedelle satın alma opsiyonu kazandırması ve nakit şeklindeki banka kredilerine göre daha kolay ve ucuz maliyetle elde edilmesi gibi avantajları nedeniyle, işletmeler tarafından yaygın bir finansman aracı olarak kabul edilmektedir (Alagöz, Eren, 2010: 29).

Finansal kiralama (Leasing) işlemleri de şirketlerin kazançlarını olduğundan fazla göstermek için başvurdukları bir yaratıcı muhasebe uygulama yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Finansal kiralama sözleşmesinde kiralama konusu varlığı kiralaayan taraf, kira süresince gelir kaydetmesi gereken toplam kira gelirini bir defada

tahakkuk ettirebilmektedir. Böylece, o dönem için şirket karını kira geliri tutarı kadar artırabilmektedir. Burada kiralayan taraf, kiralama konusu olan varlığı satın almasından dolayı hem vergi avantajından faydalanmakta hem de kiralama süresi boyunca elde edeceği tüm kira gelirini bir defada tahakkuk ettirmek suretiyle dönem karını artırmaktadır. Söz konusu uygulamaya, Xerox şirketinin geçmişte yaptığı bir kiralama işlemi örnek olarak gösterilebilir. Xerox, satın aldığı bir makineyi kiralama uygulamasıyla kiraladığında tüm kira gelirini kayda geçirmiş, bu işlemi hilesiz bir satış işlemi gibi değerlendirmiştir. Kiralamanın yapıldığı yılda şirketin hisse senetlerinin piyasa değeri önemli ölçüde yükselmiştir (Akyel, Karaca, 2005: 247).

2.3.4.3. Finansal Araç İşlemleri

Finansal araçlar spekülatif amaçla kullanılabilirler gibi riskten korunma amacıyla da kullanılabilirler. Finansal araçlar aynı zamanda finans mühendisliğinin de konusunu oluşturmaktadır. Ancak, türev finansal araçlar asıl finansal araçlara göre, yaratıcı muhasebe uygulamalarına konu olmaya daha çok müsaittirler. Çünkü, gelecek işlemleri ile riskten korunma işlemi dinamik bir işlemdir. Bir riskten korunma işlemi bir kere başladığında aktif olarak yönetilmeli, sürekli olarak değerlendirilmeli ve izlenmelidir. Riskten korunmayı bir tarafa bırakıp onu unutmak akıllıca bir iş değildir. Aslında yatırımcıların istedikleri durum, riskten korunmaya asla girmemiş olmayı fakat açık pozisyonda çalışmayı arzu ediyor olmalarıdır (Uzunlar akt. Bayırlı, 2006: 194).

Finansal araç türü olan türev ürünler, yaratıcı muhasebe uygulamaları için uygun bir araç niteliğindedir. Zira türev ürün işlemleri oldukça karmaşıktır. Türev ürün işlemleri temel alınarak yapılan yaratıcı muhasebe uygulamalarına; ileride teslim edilmek üzere yapılan bir sözleşmeye bağlı olarak paranın gelecekte alınacak olmasına ve teslimatın gelecekte yapılacak olmasına karşın, bu işlemin şirketin defterlerine satış gerçekleşmiş gibi gelir kaydedilmesi örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca, future ve forward sözleşmelerine taraf olduğunda sözleşmelerin belli aralıklarla değerlemeye tabi tutulması neticesinde ortaya çıkan değerlendirme farklarının

istenildiğinde gelir, istenildiğinde gider kaydedilmesi ile bir dönemin karı manipüle edilebilmektedir (Akyel, Karaca, 2005: 248). Forward sözleşmelerinde gelecekte yapılacak olan alım-satım işlemine ait tarih, tutar ve teminatlar belirlenmesine rağmen, bu sözleşmeye dayanılarak ilgili işletmelerin yükümlülüklerini Nazım Hesaplar yerine, gelir-gider hesaplarına kaydederek finansal raporlarını istedikleri yönde etkilemesi ve dönem karları üzerinde oynamalar yapması örnek olarak verilebilir.

2.3.5. Bilanço Dışı Finansman ve Özel Amaçlı Girişimler

Bilanço dışı finansman, ortaklıkların faaliyetlerini sürdürmek ve yeni yatırımlarını finanse edebilmek amacıyla bilançolarının aktif ve pasifini etkilemeyecek şekilde finansman politikası gütmelerini, bilanço dışı muhasebe işlemleri ise, ortaklıkların maruz kalacakları riskleri ve vergi yükümlülüklerini azaltmak gibi amaçlarla varlık ve yükümlülükleri ile gelir ve giderlerini finansal tabloların dışına çıkarmaları veya dışında bırakmaları şeklinde gelişen işlemleri ifade etmektedir. Bilanço dışı finansman ve bilanço dışı muhasebe işlemleri, yaratıcı muhasebenin değişik formlarında en çok kullanılan işlemleri olarak göze çarpmaktadır. İşletmeler tarafından yatırımcılardan bilgi saklamaya yönelik kullanılan bu işlemleri örtmek üzere oluşturulan özel amaçlı girişimler (enstrümanlar) oluşturulmuştur (Bayırlı, 2006: 206-207).

Gelişmiş mali piyasalara sahip ülkelerde birçok kuruluş tarafından yaygın olarak kullanılan özel amaçlı girişimler, işletmenin mali kaynaklarında iyileştirme sağlamak, daha iyi koşullarda finansman sağlamak, risk yönetimi ve vergi avantajı sağlamak amaçları çerçevesinde oluşturulmuş, yapılandırılmış finansman araçlarıdır. Çok geniş bir alanda faaliyet gösterebilen özel amaçlı girişimlerin günümüzde yaygın olarak kullanılan ve en basite indirgenmiş işleyiş biçimleri, sponsor olarak adlandırılan ana şirketin, varlıklarının bir kısmını özel amaçlı girişimlere nakit veya bir başka varlık karşılığı devretmesi olarak özetlenebilir (Pamukçu, 2010: 489). Bu işlemlere örnek olarak, Adelpia Communication Corporation tarafından, 2.3 milyon

Dolar tutarındaki banka borcunun, bilinçli olarak, şirketin finansal tablolarının dışına, konsolide olmayan ilişkili şirketlere taşınması verilebilir (Ulusoy, 2007: 62).

2.3.6. Maliyet Muhasebesi Yöntemleri Seçimi

Geleneksel anlamda maliyet bilgilerine, ağırlıklı olarak finansal tabloların düzenlenmesi açısından ihtiyaç duyulmuştur. Bir başka ifadeyle, maliyet muhasebesi işletme muhasebe sistemi içerisinde bir genel envanter değerlendirme aracı olarak görülmüştür (Karakaya, 2007: 10). Genel muhasebe ile maliyet muhasebesi arasında bilgi alışverişi, işletmelerin benimseyeceği organizasyon biçimine ve kayıt düzenine göre gerçekleşmektedir (Akdoğan, 2009: 29).

Yöneticilerin inisiyatiflerine dayanan seçimlik hakların çokluğu, yönetim aracı olarak kullanımda gelecekle ilgili beklentilerin ağırlık basması ve maliyet bilgilerinin kullanımında yönetim için yararlılık/etkinlik esaslarının geçerli olması gibi gerekçeler ile maliyet muhasebesi yöntemlerinin seçimleri esnetilerek yaratıcı muhasebe yapılmasına imkan sağlanmaktadır. Maliyet muhasebesi sistemi ile ilgili yapılanmayı, varsayımları ve maliyetlendirme yöntemlerinden seçim hakkındaki kararları yöneticiler vermekte ve bunların neden olduğu etkileri de en iyi onlar bilmektedir. Bu bakımdan maliyet muhasebesi, yöneticilerin elinde yaratıcı muhasebe amaçları için kullanabilecekleri çok önemli bir araç halini alabilmektedir. Maliyet muhasebesinin yaratıcı muhasebe amaçları için kullanımını özendiren ve motivasyon unsuru olan durumlar, aşağıdaki gibi açıklanabilir (Bayırlı, 2006: 215-216).

- a) Üretim yöntemlerinin karmaşıklaşması,
- b) Maliyet muhasebesi kayıt düzeninin karmaşıklığı,
- c) Maliyet muhasebesi sistemi kurabilme özgürlüğü,
- ç) Muhasebe dönemi ile maliyet muhasebesi döneminin farklılığı,

d) İşletmelerdeki bilgi yoğunluğunun maliyet hesaplamalarını üretim safhasından tasarım safhasına taşıması.

Üretim aşamalarının fazla olması veya giderlerin çeşitli şekillerde dağıtılması nedeni ile doğrudan finansal tablolara aktarılamaması gibi maliyet muhasebesi sisteminin özgülüğü, yaratıcı muhasebe uygulamalarına olanak tanımaktadır. Örneğin, sipariş maliyet sistemini kullanan bir işletme, Aralık-Ocak döneminde üreteceği bir mamulün maliyetini, aralıklı envanter veya sürekli envanter yöntemlerinden tercih edeceği birini kullanarak, istediği dönemde raporlayabilir.

2.3.7. Yanlış, Yetersiz ve Atlanılan Bildirimler

İşletmeler gelir ve varlıkları yüksek, giderleri de düşük bildirerek işletmenin durumunu olduğundan daha iyi gösterebilmektedirler. Ancak, işletme hakkında finansal tablo kullanıcılarına açıklanması gereken bazı önemli olayların bildirilmemesi, hatta bilinçli olarak gizlenmeye çalışılması da yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında yer almaktadır. Bazı yükümlülüklerin sadece dipnot açıklamaları gerektirmesine ve rapor edilen kazançlara hiçbir etkisi olmamasına rağmen, bazen kaydedilmeyen yükümlülükler bilançodakilerden çok daha önemli olabilmektedir. Yanlış, yetersiz veya atlanılan bildirimler arasında yer alan bir diğer önemli konu da ilişkili taraf işlemleridir. Bu tür uygulamalar önemli tutardaki ilgili şirket işlemlerini, olağandışı görünen işlemleri veya amacı belli olmayan işlemleri içermektedir (Çıtak, 2007: 93-99). Türkiye’de ilişkili taraf işlemleri Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ Seri: X, No: 22’de ele alınmış, bu işlemlerin işletme yönetimi tarafından gerçekleştirilmesi ve dolayısıyla iyi gizlenebilecek olması nedeniyle ortaya çıkartılmasının çok daha güç olduğu ifade edilmiştir. Aynı tebliğde, işletme yönetimi, ilişkili tarafların belirlenmesi ve bu taraflarla gerçekleştirilen işlemlerin açıklanmasından sorumlu tutulmuş ve bu sorumluluğun gereğinin, işletme yönetiminin ilişkili taraflarla gerçekleştirilen işlemlerin işletmenin bilgi sisteminde uygun bir şekilde belirlenerek finansal tablolara

doğru yansıtılmasını temin edecek iç kontrol sistemlerinin kurulması ile sağlanacağı da ayrıca belirtilmiştir.

İşletmelerin nemlilik kavramı gereği yatırımcıların kararlarını etkileyebilme gücüne sahip her türlü bilgiyi finansal raporlarını oluşturan mali tablolarında veya tablo dipnotlarında göstermeleri gerekmektedir. Kaydedilmemiş hisse opsiyonu yükümlülüklerinin bilançolarda eksik bildirilmesi ya da hiç bildirilmemesi bu yaratıcı muhasebe tekniğine örnek olarak verilebilir. Çalışanlara verilen hisse opsiyonları şirketlerin bilançolarında yer almayan yükümlülüklerden yatırımcılar açısından en maliyetli olanlarından sayılabilir. Çünkü, hisse opsiyonlarının kar ve nakit akışındaki büyük etkisi yatırımcılardan gizlenmiş olmaktadır.

2.3.8. Kazanç Yönetimi

Arzulanan bir sonuç doğrultusunda karları değiştirmek için kullanılan isteğe bağlı muhasebeleştirme yöntemlerini ve bunların kullanımlarını kar yönetimi (kazanç yönetimi) olarak tanımlayan Giroux, ayrıca kar yönetimini yöneticilerin kendi çıkarları doğrultusunda karları değiştirmek için sahip oldukları güdüleyiciler olarak da tanımlamıştır (Ayarlıoğlu, 2007: 45). Kazanç yönetimi Healy ve Wahlen tarafından ise, ‘‘bir şirketin ekonomik performansı hakkında, şirketle ilgili bazı tarafların yanıtılması veya kamuya açıklanan kar rakamına bağlı bazı sözleşmesel sonuçların etkilenmesi amacına yönelik olarak, yöneticilerin finansal raporlama sürecinde aldıkları kararlarla veya gerçekleştirdikleri işlemlerle finansal tablo sonuçlarını değiştirmeleridir.’’ şeklinde tarif edilmiştir (Dalđar ve Pekin, 2011: 31).

Birçok faktör yatırımcıların ilgilendikleri işletmeyle ilgili kazanç kalitesini algılamalarını etkileyebilir. Bu nedenle yönettikleri işletmeyi olduğundan iyi göstermek isteyen yöneticiler muhasebe politikası seçimlerini belirlerken bu durumu göz önünde bulundurmaktadırlar. Bu faktörlerden biri işletmeyle ilgilenenlerin o işletme hakkındaki izlenimleridir. Bu izlenimleri etkileyebilmek için ise, yöneticiler bilinçli bir biçimde işletmenin imajıyla oynamaktadırlar. Bir kişinin başarısında

donanımı kadar kişisel olarak algılanması da son derece etkilidir. Benzer olarak şirketin gelecekteki piyasa başarısında algılanan kazanç kalitesi şirketin gerçek kazanç kalitesi kadar önemlidir. Yöneticiler bunun farkında oldukları için sürekli olarak işletmenin finansal durumunun iyi olduğunu göstermeye çalışmaktadırlar. Bu nedenle aynı finansal durumda olan iki şirket, kazanç yönetimi uygulamaları nedeniyle farklı kaliteye sahipmiş gibi algılanabilir (Ayres akt. Çıtak, 2007: 96).

İşletmeler finansal raporlarını etkileyebilmek adına dönem giderlerini arttırıp arttırılmaması konusunda, işletmeye sağlayabileceği faydalar göz önünde bulundurularak, verecekleri kararlar kazanç yönetimi kapsamında değerlendirilebilir. Örneğin, satışlara hiçbir katkısı olmayacak promosyon kampanyası uygulaması yapılarak reklam giderleri arttırılabilir ya da promosyon kampanyası uygulanmayarak herhangi bir gider oluşturulmayabilir. Bu hal, işletme yöneticilerine veya sahiplerine/ortaklarına, işletmenin karı ile belirli çerçeveler içinde oynayabilme imkanı vermektedir.

2.3.9. Finansal Unsurları Raporlara Alma veya Almama Kararları

Tahakkuk, finansal tablo unsuru tanımına giren bir kalemin tahakkuk için gereken ölçütleri taşınması halinde bu unsurun bilançoya ve gelir tablosuna dahil edilmesi sürecini ifade eder. Bu süreç bir kalemin parasal tutar ve sözel olarak tarifini ve bu parasal tutarın bilanço ve gelir tablosu toplamları içine dahil edilmesini içerir (KGK, Kavramsal Çerçeve, Madde: 4.37). Finansal tablolara alınması gereken bir kalemin finansal tablolara alınmayıp, kullanılan muhasebe politikalarında veya finansal tablo dipnotlarında açıklanması, ilgili kalemin finansal tablolara alınmamasını haklı çıkarmaz (SPK Tebliği).

Finansal tablo unsuru tanımına giren kalemler, aşağıda belirtilen ölçüt veya koşullara uygun olması halinde, bilançoda veya gelir tablosunda gösterilmelidir (KGK, Kavramsal Çerçeve, Madde: 4.38).

a) Unsur tanımına giren bu kalem muhtemelen ileride işletmeye ekonomik yarar sağlayacak veya işletmeden ekonomik yarar çıkışına neden olacaktır.

Burada beklenen ekonomik fayda ile ilgili ihtimalin belirlenmesi önem kazanmaktadır. Bu ihtimal varlığın işletmeye girmesi veya işletmeden çıkması ile ilgili belirsizlik düzeyi ile ilgilidir. Bu belirsizlik düzeyi işletmenin içinde bulunduğu koşullar ve ekonomik işlemin gerekleri dikkate alınarak saptanır.

b) Söz konusu kalemin maliyeti veya değeri güvenilir bir şekilde ölçümlenebilmelidir.

Finansal tablodaki değerler veya maliyetin ölçülmesi çoğu zaman tahmine dayalı bir işlem niteliğindedir. Önemli olan bu tahminlerin işletmenin içinde bulunduğu özel şartlar ve ekonomik işlemin gerekleri dikkate alınarak makul bir düzeyde yapılmış olmasıdır.

Yaratıcı muhasebe tekniklerinden biri de karar alıcı noktasında bulunan yöneticilerin, finansal bilgilerle oynayarak veya gizleyerek yatırımcılara yanıltıcı bilgiler sunmasıdır. Bazen de finansal raporlara, esnekliklerden faydalanarak olması gereken bilgilerin konmaması şeklinde yaratıcı muhasebe uygulamaları yapılabilmektedir. Önemlilik kavramı hiçe sayılarak, yatırımcıların kararları için etkili olabilecek bilgiler saklanmaktadır.

2.3.9.1. Bilançoya Alma-Almama Kararları

IAS/IFRS'ye (Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları-International Accounting/Financial Reporting Standards) uygun muhasebe ve finansal raporlama yapacak işletmelerin, ilk geçişte dikkat edecekleri hususlar, IAS/IFRS hükümlerine göre bilançoya dahil edilmesi gereken tüm varlık ve yükümlülüklerin bilançoya dahil edilmesi, IAS/IFRS hükümlerine göre bilançoya dahil edilmesine izin verilmeyen varlık ve yükümlülüklerin ise, bilanço dışı bırakılmasıdır. Bu doğrultuda,

örneğin kıdem tazminatı karşılıkları, ertelenmiş vergi varlıkları ve yükümlülükleri, finansal kiralama varlık ve yükümlülükleri, karşılıklar (sadece uygun olanlar), finansal türev araçlar, edinilmiş maddi olmayan duran varlıklar, geliştirme maliyetleri, canlı varlıklar, ilişkili taraflardan alacaklar/borçlar bilançoya dahil edilecek; IFRS kriterlerine uymayan karşılıklar, IFRS kriterlerine uymayan ertelenmiş vergi varlıkları, araştırma giderleri, bazı varlıkların maliyetine dahil edilmiş faiz giderleri gibi unsurlar da bilançodan çıkarılacaktır (Ağca, Aktaş, 2007: 8).

Görüleceği gibi borsalarda işlem görecekle ve/veya halka arz edilecek işletmelerin, muhasebe ve/veya finansal raporlarını IAS/IFRS'ye uygun şekilde hazırlamaya başlayacakları sırada yaratıcı muhasebe uygulamaları ile görünümünü düzeltme imkanları bulunmaktadır. Ayrıca, IAS/IFRS'ye uygun hareket ettikleri zamanlarda ise, esnekliklerden/eksikliklerden yararlanarak bilançoya alma-almama kararlarını yaratıcı muhasebe uygulaması yaparak verebilirler.

Bir varlığın gelecekte işletmeye ekonomik yarar girişine neden olacağı muhtemelse ve maliyeti ya da değeri güvenilir bir şekilde ölçümlenebiliyorsa, bu varlık bilançoda gösterilir. Yapılan bir harcamanın, içinde bulunulan muhasebe döneminden sonraki dönemlerde, işletmeye ekonomik yarar girişi sağlaması mümkün değilse, bilançoda herhangi bir varlık gösterilmez. Bunun yerine bu harcama, gelir tablosunda gider olarak gösterilir (Bayırlı, 2006: 16).

Mevcut bir yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik yarar sağlanabilecek kaynakların işletmeden çıkışı gerçekleşecekse ve ortadan kalkacak yükümlülük güvenilir bir şekilde ölçümlenebiliyorsa, bilançoda borç tahakkuku yapılır.

Bir yıl ödemesiz olarak vadeli duran varlık satın alan işletmenin, almış olduğu varlığa ilişkin cari dönemde aktif kaydı veya borç tahakkuku yapmayarak bilançoda göstermemesi örnek olarak verilebilir..

2.3.9.2. Gelir Tablosuna Alma-Almama Kararları

Gelir tablosu, işletmenin belli bir dönemde elde ettiği tüm gelirler ile aynı dönemde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda işletmenin elde ettiği dönem net karını veya dönem net zararını topluca gösteren bir muhasebe raporudur (MEGEP, 2008: 31). Finansal tablolara alınma ise, aktif değer, borç ve gelir-gider tanımına uyan ve finansal tablolara alınma ölçütlerini taşıyan kalemlerin finansal tablolarla ilişkilendirilmesi şeklinde tarif edilebilir (Akbulak, 2006: 1).

KGK tarafından yayınlanan “Kavramsal Çerçeve”de gelir tablosunda tahakkuk kaydı yapılması “güvenilir bir şekilde ölçümlenmek şartıyla, varlıklardaki bir artış ya da borçlardaki bir azalış nedeniyle gelecekte ekonomik yarar artışı olacaksa, gelir tablosunda gelir tahakkuku yapılır. Bunun anlamı, varlıklarda artışlar veya borçlarda azalışlar meydana getiren tahakkuklar yapıldığında bunlarla eş zamanlı olarak gelir tahakkuklarının da yapılmasıdır (Örneğin, mal veya hizmet satışları nedeniyle varlıklardaki net artışlarda veya alacaklının alacağından vazgeçmesi halinde borçlarda meydana gelen azalışlarda olduğu gibi). Varlıklardaki bir azalış ya da borçlardaki bir artış nedeniyle ortaya çıkan ve ölçülebilen gelecekteki ekonomik yarar azalması, gelir tablosunda gider olarak tahakkuk ettirilir. Bunun anlamı, borçlarda artışlar veya varlıklarda azalışlar meydana getiren tahakkukların yapıldığında, bunlarla eş zamanlı olarak gider tahakkuklarının da yapılmasıdır (Örneğin, çalışanların ödemelere hak kazanmasında ya da maddi duran varlıkların amortismanında olduğu gibi).” şeklinde tarif edilmiştir.

Giderlerle ilgili finansal tablolara alma kararları sırasında, yaratıcı muhasebe amaçları için yapılan uygulamalar “giderin gerçekleşme anının yanlış tespit edilmesi”, gerçeğe uygun olmayan şekilde kaydedilmesi, hayali olarak kaydedilmesi, ertelenmesi ya da hiç kayıtlara alınmaması şeklinde gerçekleştirilmektedir (Bayırlı, 2006: 163). İşletmenin kiraladığı bir binaya ait cari yıla ve takip eden yıllara ait kira bedellerini peşin ödemesine rağmen, bütün gideri cari yılda göstererek, diğer dönemlere ait olan kira bedellerini ilgili dönemlerde göstermemesi ile işletmenin cari yılda ve takip

eden yılda tahsil edeceği kira gelirleriyle ilgili tahakkuk kaydını vermemesi veya geç vermesi örnek olarak verilebilir.

2.4. Yaratıcı Muhasebe Uygulaması Tespitinde ve Ölçümünde Kullanılan Modeller

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının araştırmacılar ve denetçiler tarafından tespit edilmesi, ölçülmesi ve bu konuda kanıt toplanması oldukça zordur. Bu sorun öncelikle, yaratıcı muhasebe uygulamaları yapılmıyorsa, açıklanan karın ne kadar olacağını bilinememesi veya tahmin edilememesinden kaynaklanmaktadır. Bu bilgiye, sadece içerden öğrenenler, başka bir ifade ile yaratıcı muhasebe uygulamalarını gerçekleştiren yöneticiler sahiptir.

Finansal bilgi manipülasyonuna başvuran işletmeleri, halka açıkladıkları finansal bilgilerle, tespit etmek oldukça güçtür. Düzenleyici kurullar kadar yetkisi olmayan ve şirket bilgilerine onlar kadar ulaşamayan akademisyenler finansal bilgi manipülasyonuna başvuran işletmeleri tespit açısından birtakım modeller geliştirmeye çalışmaktadır. Literatüre sunulan modeller açıklama güçlerine göre finansal bilgi manipülasyonuna başvuran ve başvurmeyen işletme ayrımına giderek, manipüle edilmiş finansal bilgiyi ortaya çıkarmaya çalışmaktadır (Küçükkoçaoğlu, K.Benli, Küçüksözen, s.1-2).

Yaratıcı muhasebenin nasıl yapıldığının tespiti ve ölçümü sorununu aşmak üzere, tahakkuklar üzerine yoğunlaşmaktadır. Kar yönetimi görünümündeki yaratıcı muhasebe uygulamalarının tespit ve ölçümü için yapılan çalışmalarda tahakkuklar üzerine yoğunlaşılmasının üç nedeni bulunmaktadır. Bunlar (Beneish akt. Bayırlı, 2006: 239),

a) Tahakkukların, GKGMİ ve muhasebe standartlarının temel ürünü olması ve eğer kar yönetilecekse, bunun karın nakit kısmında değil tahakkuklar kısmında gerçekleşeceği,

b) Tahakkuklar üzerine yoğunlaşmak, kar üzerinde etkili olan değişik muhasebe politikaları tercihlerinin ölçülmesindeki sorunu azaltmaktadır,

c) Kar yönetimi, tahakkukların gözlenemeyen bir parçası ise; bu durumda yatırımcılar açısından kar yönetiminin açıklanan kar üzerindeki etkisini ortaya çıkarmak ihtimal dahilinde olmayacaktır.

Aslında kullanılan teknikler veya modeller salt olarak belirli bir konu için oluşturulmamıştır. Aksine finansal raporlama ve muhasebe usulsüzlüklerinin (Hileli finansal raporlar, yaratıcı muhasebe uygulamaları vd.) tamamına yöneliktir. Akademisyenlerin muhasebe usulsüzlüklerinin tespiti ve bu tespitlere yönelik model geliştirme konusunda kaynakları sıkıntılı olduğu için, denetim ile yükümlü kamu veya özel kesimin yayınlamış oldukları raporlar çerçevesinde araştırma yapabilmektedirler.

Mulford ve Comiskey tarafından likert ölçeğine göre düzenlenen anket çalışması sonucunda, ankete katılan 190 kişinin yaratıcı muhasebe uygulamaları sırasında kullanılan tekniklerle ilgili düşünceleri Tablo 2’de özetlenmiştir. Ankete akademisyenler, finansal analistler, şirket üst düzey yöneticileri ve master/doktora öğrencileri katılmıştır.

Tablo 2: Yaratıcı Muhasebe Tespitinde Kullanılan Teknikler

TEKNİK	SAYI	YÜZDE
Trend analizi (analitik inceleme)	50	26,3
Yüksek olasılıklı durumlar ve koşulların incelenmesi	27	14,2
Finansal tablo dipnotlarının incelenmesi	16	8,4
Günlük istatistikler	15	7,9
Tahminlerle gerçekleşenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi	11	5,8
Motive edici faktörler ve neden olan durumların incelenmesi	7	4,2
Nakit akımı ve tahakkuk ilişkisinin incelenmesi	8	4,2
Diğer teknikler	56	29,5
Toplam	190	100

Kaynak: Mulford, Comiskey akt. Bayırlı, 2006: 243.

2.4.1. Modeller

Yaratıcı muhasebe uygulamaları ile finansal bilgi manipülasyonu yapıldığı düşüncesi çok popüler ise de araştırmacılar açısından bunu kanıtlamak oldukça güçtür. Bu sorun öncelikle finansal bilgi manipülasyonu yapılmadan önce gerçekleşecek faaliyet sonuçlarının tahmin edilmesi gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle araştırmacılar öncelikle, yöneticilerin yaratıcı muhasebe uygulamaları ile manipüle edilen finansal bilgilere ilişkin amaçlarının çok güçlü olduğu durum veya koşulları tanımlamaya veya belirlemeye; daha sonra olağanüstü ya da beklenmedik tahakkuk ya da muhasebe politikası seçimi uygulamalarının bu amaçlarla örtüşüp örtüşmediğini (consistent with) test etmeye çalışırlar. Bu araştırmalar kapsamında iki temel sorunla karşılaşmaktadır. Bunlardan ilki, yöneticilerin finansal bilgi manipülasyonuna ilişkin amaçlarını belirlemek, ikincisi ise yöneticilerin beklenmedik ihtiyari tahakkuk uygulamalarının ya da muhasebe politikası seçimlerinin etkilerini ölçmektir (Healy akt. Küçüksözen, 2004: 250).

2.4.1.1. Healy Modeli

Healy 1985 yılında yaptığı çalışmada, yöneticilere firmanın performansına bağlı olarak maaşından ayrı ikramiye veya prim verilmesi durumunda, yöneticilerin kendilerine verilecek olan bu ek kazançlarını artırmak için toplam tahakkukları kullanarak yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurabileceklerini belirtmiş ve bu hipotezini test etmiştir. Healy çalışmasında karların, faaliyetlerden kaynaklanan nakit akımları, isteğe bağlı olmayan tahakkuklar ve isteğe bağlı tahakkuklardan oluştuğunu belirtmiştir (Ayarlıoğlu, 2007: 99).

Bu modelde “ihtiyari olmayan tahakkuklar” aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

$$NDA_t = 1 / n \sum (TA_t / A_{t-1})$$

NDA_t = Tahmini ihtiyari olmayan tahakkuklar

TA_t = Toplam tahakkuklar

A_{t-1} = Bir önceki yıl toplam aktifi

n = Gözlem yılı sayısı

Healy, tahminlerinin üzerinden bulgulara ulaşmıştır. Bu bulgulara göre, kar belirli bir eşğin altında veya belirli bir tavanın üstünde olduğu zaman tahakkuklar genel olarak gelir düşürücüdür. Kar bu iki sınır arasında ise, tahakkuklar %46 oranında gelir artırıcıdır. Tahakkuklar, kar belirli bir eşğin altında veya belirli bir tavanın üstünde olduğu zaman sadece %9-%10 düzeyinde pozitif olmaktadır. Bu sonuçlar, kar artışı yöneticilerin teşvik primi tutarını yükseltiyorsa, bu durumda kar artırıcı kar yönetimi uygulamaları daha çok gerçekleşmektedir varsayımı ile uyumludur (Bayırlı, 2006: 245-246).

Bu modelin diğerlerinden temel farkı sistematik olarak her dönemde kar yönetimi yapıldığı esasına dayanıyor olmasıdır.

Healy, yöneticilerin ihtiyari tahakkukları muhasebe seçeneklerinin kullanımı yoluyla finansal bilgi manipülasyonunu iki periyoda ayırmıştır. Yöneticiler bonus ödülleri maksimize etmek için her dönem finansal bilgi manipülasyonu yapmaktadır. Healy, yöneticilerin kararlarında iki dönemi dikkate aldığını varsaymaktadır. Healy'e göre yöneticilerin bonus ödülleri maksimize etmek için (Duman, 2010: 92-93),

a) Yöneticiler, finansal tablolarda gelirin maksimum olması için ihtiyari tahakkukları minimum yapacak muhasebe politikalarını seçse bile, şirketin faaliyet performansı kötü olduğundan, gelirler için belirlenmiş alt limiti aşmamakta ve bonus ödülleri de alamamaktadır. Bu yüzden kazancı düşürme yolunu seçerek ihtiyari tahakkukları artırmakta ve gelecek periyotta alacağı ödülleri maksimize etmeyi tercih etmektedirler.

b) Yönetici, önceki periyotta ihtiyari tahakkukları artırarak gelecekteki bonus ödülleri artırmayı tercih etmiştir. İçinde bulunduğu periyotta ise, kendisi için belirlenmiş minimum gelir seviyesini aşabileceğini tespit ettiği anda gelirini maksimize yapmak amacıyla ihtiyari tahakkukları azaltmayı tercih etmektedir. Yönetici, ikinci bir yol olarak gelirinin üst limite ait sınıra gelmeyeceğini tespit ettiğinde, yine gelecekte daha fazla gelir elde etme beklentisi ile ihtiyari tahakkukları artırma yolunu tercih etmektedir.

c) Yönetici, bonus planlarına göre içinde bulunduğu dönemde belirlenmiş olan üst sınırı aşacağını tespit ettiği takdirde, ihtiyari tahakkukları artırmayı tercih etmektedir. Çünkü, üst limiti aştığı takdirde bonus kaybına uğrayacaktır. Bunun yerine ihtiyari tahakkukların artırılması ile cari dönemde yöneticiler bonuslarını düşürmeksizin gelecekte daha fazla bonus elde etmeyi sağlamaktadır.

2.4.1.2. De Angelo Modeli

De Angelo modelini ihtiyari olmayan tahakkukları, bir önceki dönem toplam tahakkuklarını iki yıl önceki toplam aktife oranına eşitleyerek kurmuştur.

De Angelo, kar yönetimi uygulamalarının olmadığı hipotezi ışığında bir firmanın cari dönemdeki toplam tahakkukları ile bir önceki dönemdeki toplam tahakkuklar arasındaki farkların beklenen değerinin sifıra eşit olacağını varsayarak toplam tahakkuklardaki değişimleri hesaplayarak kar yönetimini test etmiştir. De Angelo modeli isteğe bağlı olmayan tahakkukların tutarını hesaplarken, bir önceki dönemin toplam varlıkları (A_{t-2}) ile fiyat referans dönemindeki fiyatlarla değerlendirilmiş (deflate edilmiş) son dönemin toplam tahakkuk tutarını (TA_{t-1}) kullanır. Bu yüzden isteğe bağlı olmayan tahakkukların (NDA_t) hesaplamasında kullanılan model aşağıda gösterildiği gibidir (Zhang akt. Ayarlıoğlu, 2007: 102).

$$NDA_t = TA_t / A_{t-1}$$

NDA_t = Tahmini ihtiyari olmayan tahakkuklar

TA_t = Toplam tahakkuklar

A_{t-1} = Bir önceki yıl toplam aktifi

Bu haliyle De Angelo'nun modeli, Healy modelinin özel bir versiyonu olarak kabul edilebilir. Healy modelinden tek farkı, ihtiyari olmayan tahakkukların tahmin döneminin önceki dönemlerle sınırlanmış olmasıdır. Her iki modelin zayıf yanı, ihtiyari olmayan tahakkukların incelenen dönemde sabit olduğu varsayımıdır (Dechow, Sloan, Sweeney akt. Bayırlı, 2006: 247).

2.4.1.3. Jones Modeli

Jones çalışmasında, standart zaman serisi modelini kullanmıştır. Jones modelinin temel varsayımı, ihtiyari tahakkukların aktiflerle ilişkilendirilmesi sonucu, bu ilişki ya da orantıda temel bir sapmanın kar yönetimi uygulamasının varlığını ortaya koyacağıdır. Bu modelle yapılan çalışma, ABD'deki şirketlerin gümrük tarifelerinin yükseltilmesi ya da kotaların kısıtlanması gibi gümrük bağışlıklarından yararlanmak için, ABD Uluslararası Ticaret Komisyonu tarafından inceleme yapılan dönemde, kar yönetimi ile karlarını düşük gösterip göstermediklerini test etmek üzere yapılmıştır (Bayırlı, 2006: 248).

Jones, modelinde cari dönem ile önceki dönem tahakkukları arasında bir fark var ise, bunun nedeninin ihtiyari tahakkuklarda ki değişim olduğunu savunmuştur. Ona göre, ihtiyari olmayan tahakkuklar dönemden döneme sürekli değişiklik göstermez.

Model aşağıdaki şekilde formülize edilmiştir.

$$TA_{it} / A_{it-1} = \alpha_i [1/A_{it-1}] + \beta_{1i} [\Delta REV_{it}/A_{it-1}] + \beta_{2i} [PPE_{it}/A_{it-1}]$$

Modeldeki değişkenlerin tanımları ise aşağıdaki gibidir.

TA_{it} = Toplam tahakkuklar,
 A_{it-1} = Bir önceki yıl aktif büyüklüğü,
 REV_{it} = Gelirlerdeki değişim,
 PPE_{it} = Brüt makine, tesis ve cihazlar

Bu modelde, en küçük kareler yönteminin uygulanması suretiyle α_i , β_{1i} , β_{2i} katsayıları bulunmakta ve daha sonra bu katsayılardan yararlanılarak bulunan tahmini değerleri (beklenen değerler), gerçek değerler arasındaki farkların bulunmasıyla elde edilen tahmin hataları (μ_{it}) değerleri, t zamanındaki ihtiyari tahakkuk tutarlarını vermektedir (Küçüksözen, 2004: 264).

2.4.1.4. Endüstri Modeli

Jones modeline paralel olarak, Endüstri Modeli, ihtiyari olmayan tahakkukların bütün dönemlerde sabit olduğu varsayımını gevşetmekte, bununla birlikte, ihtiyari tahakkukların belirleyicilerini doğrudan modellemek yerine, bu belirleyicilerdeki değişimin aynı sektördeki bütün şirketlerde aynı olduğu varsayımından hareket etmektedir. Yöntem, incelemeye alınan örnek şirketler dışında aynı sektörde yer alan şirketlerin aktif büyüklüğüne göre ölçeklendirilmesi suretiyle hesaplanan toplam tahakkuk oranlarının medyan değerlerinin kullanılmasına dayanmaktadır (Küçüksözen, 2004: 265).

Bu modele göre her bir firmanın sektördeki hassasiyetleri dikkate alınarak tahakkuklar aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$TA_{it} / A_{it-1} = i_{1t} + i_{2t} (\text{Endüstri Medyanı } TA_{it} / A_{it-1}) + e_{it}$$

TA_{it} = Toplam tahakkuklar
 A_{it-1} = Bir önceki yıl toplam aktifleri
 e_{it} = Hata terimi

İsteğe bağlı tahakkukların hesaplanmasındaki ölçüm hatalarını azaltmayı hedefleyen endüstri modeli, eleştirilebilecek iki faktöre dayanmaktadır. İlk olarak, endüstri modeli aynı sektördeki firmalar arasında ortak olan isteğe bağlı olmayan tahakkuklardaki değişimi (variation) ortaya koyar. Eğer isteğe bağlı olmayan tahakkuklardaki değişimler firmaya özgü durumlardaki değişimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmışsa, bu durumda endüstri modeli isteğe bağlı olmayan tahakkuklardan isteğe bağlı tahakkuk göstergelerini çıkartamayacaktır. İkinci olarak, endüstri modeli aynı sektördeki firmalar arasında karşılıklı ilişki içinde olan isteğe bağlı tahakkukları ortaya koyar. Bu durum hatalı bir şekilde araştırmacıları “kar yönetimi vardır” sonucuna ulaştırabilir (Dechow, Sloan, Sweeney akt. Ayarlıoğlu, 2007: 109).

2.4.1.5. Beneish Modeli

Beneish altı değişkenli olarak belirlediği modelini 1987 –1993 yılları arasında ABD’de finansal tablolarını manipüle ettikleri SEC tarafından kamuya bildirilmiş olan 64 firmadan oluşan bir örnekleme test etmiştir. Çalışmanın sonucunda modelinin isteğe bağlı tahakkuk modellerine nispeten daha iyi sonuçlar verdiğini belirlemiştir. Beneish ayrıca 1999 yılında 1997’de yaptığı çalışmada kullandığı örnekleme kullanarak yöneticilerin karları abartmalarının altında yatan nedenleri ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmanın sonucunda firmalarının karlarını abartan yöneticilerin diğer firma yöneticilerine nispeten ellerinde tuttukları hisse senetlerini satma olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirlemiştir (Ayarlıoğlu, 2007: 118). Beneish’in tespitlerine göre uygulanan finansal bilgi manipülasyonu teknikleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Küçüksözen, 2004: 268).

Tablo 3: ABD’de Gerçekleştirilen Finansal Bilgi Manipülasyonu Teknikleri

Gelirin Belirlenmesi Prensipleri	Şirket Sayısı
• Fiktif gelir kaydetmek	23
• Henüz kazanılmamış ya da gerçekleşmemiş geliri kaydetmek	13
• Satış iadelerini kayıt dışı bırakmak	4
• Tamamlama oranını uygun olmayan şekilde kullanmak	2
• Olağanüstü gelirleri normal faaliyet geliri olarak kaydetmek	1 <u>43</u>
Karşılaştırma Prensipleri	
• Fiktif stok kaydetmek	12
• Tahsil edilemeyen alacakları ve yıpranmış stokları zarar/gider kaydetmemek	7
• Pazarlama ve araştırma geliştirme giderlerini aktifleştirmek	6
• Borç ve yükümlülükleri düşük göstermek	3
• Giderleri kayıt dışı bırakmak	2 <u>30</u>
Diğer	
• Olmayan aktifleri var gibi göstermek	2
• Leasing işlemlerinin standarda aykırı muhasebeleştirilmesi	2
• Teknik sorunları kamuya açıklamamak	2
• Şirketler arasındaki işlemleri yanıltıcı bir şekilde raporlamak	1
• Aktifleri yanıltıcı bir şekilde açıklamak	1
• Kefalet harcamalarını kayda almamak	1
• Şartlı yükümlülükler hakkında gerekli uyarıda bulunmamak	1 <u>10</u>

Beneish’in modelinde kullandığı değişkenler şunlardır.

- a) Alacak devir hızı endeksi,
- b) Brüt kar marjı endeksi,
- c) Aktif kalitesi endeksi,
- ç) Satışlardaki büyüme endeksi,

- d) Amortisman endeksi,
- e) Genel yönetim giderleri / Net satışlar endeksi,
- f) Finansal kaldıraç endeksi,
- g) Toplam tahakkuklar / Toplam aktif oranı,

Beneish hazırladığı modelde, yukarıda açıklanan değişkenleri kullanarak yapılan analizler sonucunda, GKGMİ'yi ihlal eden şirketlerin,

- a) Daha küçük,
- b) Daha genç (yeni),
- c) Daha düşük hisse senedine sahip,
- ç) Borç ağırlıklı kaynak yapısı ile büyüyen,
- d) Alacak ve stok devir hızları düşmekte olan,
- e) Aktif kalitesi kötüleşen,
- f) Brüt kar marjı kötüleşen, şirketler olarak saptamıştır (Bayırlı, 2006: 251-252).

Bu çerçevede Beneish modeli (Probit Model);

$$M_i = \beta X_i + \epsilon_i \text{ şeklinde olup burada;}$$

M_i = Dummy (kukla) değişkeni (İkili değişken; Finansal bilgi manipülasyonu yapan şirketler için 1 değeri almakta, finansal bilgi manipülasyonuna başvurmeyen şirketler için 0 değerini almaktadır),

X_i = Açıklayıcı değişkenlerin oluşturduğu matrisi,

ϵ_i = Hata terimini ifade etmektedir (Küçüksözen, 2004: 273).

2.4.1.6. Barton ve Simko Modeli

Barton ve Simko (2002) yapmış oldukları çalışmada, daha önce yapılan kar manipülasyonlarının yöneticilerin yeniden kar manipülasyonu yapmalarını zorlaştırıp

zorlaştırmadığını araştırmışlardır. Modelin varsayımları bilançonun daha önce yapılan muhasebe yöntemi seçimlerinin etkilerini (diğer bir ifade ile daha önce yapılan kar yönetiminin etkilerini) yansıttığı, bu nedenle net faaliyet varlıklarının da bu etkiyi kısmen yansıtacağıdır (Tekin, Kabadayı, 2011: 150). Modelde bu durumu test etmek amacıyla kar yönetiminin sadece finansal analistlerin kar tahminlerini karşılama arzusuna yoğunlaşmıştır. Modelin iddiası, yöneticilerin geçmişte yaptıkları kar manipülasyonlarının, bilançoya aktiflerin yüksek değerle gösterilmesi suretiyle yansması nedeniyle, gelecekte kar yönetimi uygulamalarını yapmalarını güçleştirdiğidir (Barton, Simko akt. Bayırlı, 2006: 252-253).

2.4.1.7. **İmhoff ve Eckel Modeli**

İmhoff ve onu takiben Eckel tarafından ayrı ayrı geliştirilen modeller “gelirin istikrarlı gösterilmesini” ölçmede kullanılmak üzere geliştirilmiş modellerdir. Modellerde karın sapması satışların sapması ile test edilmiştir. İmhoff ve Eckel karın belirli ölçüde satışlara bağlı bir değişken olduğunu varsaymışlardır. Varsayıma göre, satışlardaki bir değişim, belirli bir oranla, görel olarak daha geniş bir etki ile kar üzerinde de bir değişime neden olmalıdır. Dolayısıyla eğer kardaki değişim satışlardaki değişimden daha az ise, bu durumda karın istikrarlı gösterildiği sonucuna ulaşılabilir (Stolowy, Breton akt. Bayırlı, 2006: 254).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBENİN, MENFAAT GRUPLARINA

VE FİNANSAL RAPORLARA ETKİLERİ

İşletmeler sürekliliklerini sağlayabilmek ve maksimum kar elde edebilmek için yeterli sermayeye ve gerekli donanımına sahip olmak zorundadırlar. İşletmeler, bu sermaye ve donanımı ya işletme ortaklarından ya da işletme dışındaki yatırımcılardan temin etmektedirler. Ticari sınırların neredeyse kalktığı günümüz de işletmeler, yatırımcıları etkileyebilmek için işletme performansını en üst düzeyde tutmaya çabalamaktadırlar ve bu çabaların sonucunu da finansal raporlar ile paylaşmaktadırlar. İşletmeler, yayınlamış oldukları finansal raporlar aracılığı ile yatırımcıları etkileyerek kendileri için uygun sermaye temin edebileceklerdir. Bu hususta en önemli nokta, yayımlanan finansal raporlarda işletme hakkında doğru bilgilerin sunulmasıdır.

Finansal Tabloların Sunuluşu (TMS 1) Standardının 13. paragrafında “finansal tablolar işletmenin finansal durumunu, finansal performansını ve nakit akışlarını gerçeğe uygun olarak sunar. Gerçeğe uygun sunuş, işlemlerin sonuçlarının, diğer olayların ve koşulların çerçevede belirtilen varlıklar, yabancı kaynaklar, gelir ve giderlerin tanımlarına ve tahakkuk kriterlerine sadık kalınarak, sunulması demektir.” ifadesi ile finansal tabloların gerçeğe uygun olarak sunulması gerekliliği vurgulanmıştır.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları, firmaların temel finansal performanslarını deforme etme gücüne sahiptir. Bu durumda bir yatırımcı veya finansal analist için firmanın performansını değerlendirmek ve farklı şirketler arasında karşılaştırma yapmak daha zor bir hale gelmektedir (Vladu, Matiş, 2010: 332). Literatürde yaratıcı

muhasebe tartışmaları özellikle yatırımcıların borsa kararları üzerine etkilerine odaklanmıştır (Amat, Blake, Dowds, 1999: 7).

3.1. YARATICI MUHASEBE UYGULAMALARININ GENEL ETKİLERİ

İşletmelerin, genel olarak toplum için refah üretme ve üretilen bu refahı toplumun bireylerine çeşitli şekillerde dağıtma işlevi nedeniyle finansal raporlar aracılığıyla yayınlamış oldukları finansal bilgilerin doğru ve güvenilir olması zorunludur. Çünkü, bu bilgiler birçok ekonomik karar için referans niteliğindedir. Alınan kararlar neticesinde ekonomik kaynaklar tahsis edilmekte ve finansal bilginin doğruluğu ölçüsünde etkin bir şekilde kullanılarak ülke ekonomisinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Finansal bilginin oynanmış veriler ile oluşturulması neticesinde ise, ekonomik kaynaklar heba edilmiş olmaktadır.

İşletmelerin faaliyetleri ve performansı ile ilgili bilgiler sunan finansal raporların nihai amacı, menfaat sahiplerinin ekonomik kararlar almalarına yardımcı olmaktır. KGK tarafından yayınlanan Finansal Tabloların Sunuluşu Standardının 7. paragrafında finansal tabloların amacı, “finansal tablolar işletmenin finansal durumunun ve finansal performansının biçimlendirilmiş sunumudur. Genel amaçlı finansal tabloların hedefi, geniş bir kullanıcı kitlesinin ekonomik kararlar almalarına yardımcı olan işletmenin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında bilgi sağlamaktır.” şeklinde açıklanmıştır.

Finansal raporların güvenilebilirlik, karşılaştırılabilirlik, önemlilik ve şeffaflık vd. gibi kavramlara uygun hazırlanabilmesi için GKGMİ ve muhasebe standartları ile IFRS/TFRS’ye uygun hazırlanmaları gereklidir. Ayrıca, işletmenin iyi işleyen bir iç kontrol mekanizmasına sahip olması ve bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetlenmesi de finansal raporların güvenilirliğine katkı sağlamaktadır. Ancak, mevcut düzenlemeler bazen şirketlere farklı muhasebe uygulamaları arasında seçim hakkı tanıdığı için, şirketler kendilerine istedikleri görüntüyü verebilmek amacıyla her

yıl farklı muhasebe uygulamalarını tercih ederek, finansal tablo kullanıcılarını yanıltabilirler (Parlakkaya akt. Arı, 2007: 40).

3.1.1. İşletme ve Menfaat Grupları

İşletmelerin faaliyetleri ile ilgili finansal raporların, doğru ve güvenilir olduğu kabul edildiğinde, işletmenin muhasebe kayıtlarında, finansal raporlara alınması gerektiği halde alınmayan faaliyetlerinde ve finansal olmayan olaylarında aldatici unsurların tespit edilerek kamuoyuna duyurulması durumunda, hisse senedi fiyatlarının otomatik olarak olumsuz etkilenmesi ve aşağıya doğru sert bir düşüş yaşaması beklenir.

Dechow, Sloan ve Sweeney tarafından 1996 yılında yapılan çalışmada, yaratıcı muhasebe uygulamaları ve muhasebe manipülasyonu yapıldığının kamuya duyurulduğu gün, hisse senedi fiyatlarında ortalama yaklaşık %9'a varan düşüş yanında, alım-satım kotasyonları arasındaki farkın yükseldiği, hisselerin analistler tarafından takibinde bir azalma olduğu, şirkete ilgide kısa vadeli bir artış ve analistlerin şirketle ilgili tahminlerindeki dağılmada, farklı değerlendirme yapılması durumunda bir artış gerçekleştiği bulgularına ulaşılmış olup, bu durum, yatırımcıların şirketin gelecekteki performansı konusundaki düşüncelerini ve şirketin kamuyu aydınlatma konusundaki kredibilitesini olumsuzya çevirdikleri, ayrıca şirkete atfettikleri değeri de düşürdükleri şeklinde yorumlanmaktadır (Dechow, Sloan, Sweeney akt. Bayırlı, 2006: 115).

Hisse senedi fiyatlarının düşmesi ve hisse senetlerinin işlem görmemesi nedeniyle, işletmenin hisse senetlerini elinde bulunduran menfaat grupları ile işletmenin ortakları ve çalışanları, direkt olarak bu durumdan etkilenmekte olup, finansal anlamda kayıp yaşamaktadırlar.

3.1.2. Maliyet Artması

Yaratıcı muhasebe uygulaması yapan işletmeler, performanslarının piyasa tarafından iyi algılanması nedeniyle kısa vadede kaynak ihtiyaçlarını kolay ve düşük maliyetle sağlayabilirler.

Ancak, işletmelerin yaratıcı muhasebe uygulamalarına bağlı olarak manipülasyon yaptıklarının tespiti ile işletmelerin sermaye edinim maliyetleri artmaktadır. Kreditorler ve diğer sermaye sağlayıcılar, finansal raporlarında doğru ve güvenilir bilgi vermeyen işletmelere daha ihtiyatlı yaklaşacakları için, işletmeler sermaye ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken zorlanacak ve yüksek maliyetli sermaye edinebileceklerdir.

3.1.3. Borsa İşlemlerinin Engellenmesi

Yaratıcı muhasebe uygulamaları yapan işletmelerin tespit edilmesi neticesinde, genel anlamda piyasanın korunması amacıyla, yapılan yaratıcı muhasebe uygulamasının etkilerinin büyüklüğüne göre ilgili işletmelerin borsa işlemleri geçici veya sürekli olarak durdurulabilir. Bunun nedeni ise, işletmenin piyasayı aldatmaya yönelik uygulamaları en nihayetinde ülke ekonomisini ve bu ülkenin ticari anlamda entegre olduğu diğer ülke ekonomilerini de etkileyebileceği için, borsada ilgili işletmelerin işlem görmeye devam etmeleri sakıncalar doğurabilecektir. İşletmelerin hisse senetlerinin borsada işlem görmesi, muhtemel bir işletme iflasında kaynakların israfına ve yatırımcıların mağdur olmasına neden olacaktır.

3.1.4. İflas

İşletmelerin özellikle yükümlülüklerini finansal raporlarına almamaları sonucunda işletme karı yüksek çıkmaktadır; ancak yaratıcı muhasebe uygulamalarının tespitini müteakip, finansal raporların düzeltilerek yeniden yayınlanması ile işletme

karları bir anda gerçek görünümüne kavuşarak işletme zararına dönüşebilmektedir. Diğer taraftan işletmenin aktiflerinde kayıtlı olan malvarlıkları, paravan işletmelere veya yönetim kurulu üyeleri ile işletme yöneticilerine aktararak, işletmenin içi boşaltılabilmektedir.

Sonuç olarak, işletme yaratıcı muhasebe uygulamalarını uzun süre yaptığı ve uygulamanın boyutlarını ayarlayamadığı zaman, aldatıcı finansal bilgilerin olumsuz etkileri çok büyük bir skandala dönüşerek işletmenin iflasına neden olabilir.

3.1.5. El Değişirme

İşletmeler tarafından uzun süre yapılan yaratıcı muhasebe uygulamaları, artık bir noktadan sonra işletme ile ilgili finansal gerçeklerin hatalı ve eksik kalmasına neden olabilmektedir. Bunun sonucu olarak işletme faaliyetlerde bulunamaz hale geldiği için, yeni bir başlangıca ihtiyaç duyar. Çünkü, hesapların temizlenebilmesi ancak bu şekilde gerçekleştirilebilir. Bu nedenle işletme bilinçli olarak devredilir. Yönetimi devralan yani işletme ise, 2-3-4-1 bölümünde açıklandığı şekilde yaratıcı muhasebe uygulamaları yaparak hesapları temizlemektedir.

3.1.6. Yatırım Maliyetleri

Yaratıcı muhasebe uygulamasının yanlış raporlama ile sonuçlanması, yatırım kararları bakımından iki tür maliyete yol açmaktadır. Bunlar,

- a) Yanlış raporlama imkanı yaratmak için yapılan ölü yatırımlar ve
- b) Etkin olmayan yatırım kararlarıdır.

Bu ölü yatırımlar, işletmenin gerçek faaliyetlerinin maliyetli bir şekilde çarpıtılmasını da kapsamaktadır. Yani, yaratıcı muhasebe uygulamalarının gerçek

ekonomik işlemlere dayandırılması durumunda, bunun şirkete bir maliyeti vardır. Muhasebeye ilişkin yasal ve teorik düzenlemelerin göreceli olarak esnek olduğu koşullarda, bir şirket yeni bir proje planladığında, yanlış bilgilendirmenin boyutuna ve yanlış bilgilendirmenin bu projenin beklenen sonuç değeri üzerindeki etkisine bağlı olarak, yanlış bilgilendirme yapabilmek için oldukça yüksek boyutta bir yatırım yapmak zorundadır (Bebchuk, Gilli akt. Bayırlı, 2006: 120).

Kıt kaynaklar, yaratıcı muhasebe nedeniyle yapılan hatalı finansal raporlama sonucunda ya mümkün olmayan yatırımlara ya da kazanç sağlamayacak yatırımlara aktarılacaktır. Bu durumda söz konusu yatırımlara ait maliyetleri yatırımcılar üstleneceğinden, özellikle küçük yatırımcıların kaynak kaybı, piyasalarında bu maliyete ortak olmalarına neden olabilecektir.

3.1.7. İş ve İtibar Kaybı

Fiili olarak yaratıcı muhasebe uygulamalarını kayıt altına alan çalışanlar, işletmelerin muhasebe departmanlarında görev yapmaktadırlar ve üst yöneticilerin emirleri gereği bu işlemleri tamamlamaktadırlar. Yaratıcı muhasebe uygulamalarında muhasebe çalışanınin direkt olarak herhangi bir menfaati olmadığı için, “hile unsurları” söz konusu olmamaktadır.

Yaratıcı muhasebe uygulamalarında asıl sorumluluk emri veren ve sonuçlarının neler olabileceğini bilen yönetim kurulu üyelerine veya işletme yöneticilerine aittir. Bu nedenle, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile manipüle edilen finansal raporların gerçeği yansıtmadığı ortaya çıktığı zaman, özellikle sorumlu sıfatı ile yöneticiler işlerini kaybetmektedirler. Bu durum, ilgili yöneticilerin geçmiş performansları ne kadar iyi olursa olsun, üzerlerinde bir leke olarak kalmakta ve yeni iş bulmaları konusunda önlerinde engel olabilmektedir.

3.1.8. Müeyyide

Yaratıcı muhasebe uygulamaları sonucunda finansal raporların gerçeği yansıtmadığı ve menfaat gruplarının olumsuz etkilendiği tespit edildiği takdirde, sorumlu kişilerin iş ve itibar kaybı yanında, yasal müeyyideler ile karşılaşmaları kaçınılmazdır.

Türkiye’de 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 110. maddesine göre, yönetim, denetim veya sermaye bakımından dolaylı veya dolaysız olarak ilişkili bulunduğu diğer bir teşebbüs veya şahısla emsallerine göre bariz şekilde farklı fiyat, ücret ve bedel uygulamak gibi örtülü işlemlerde bulunarak halka açık ortaklıkların karını veya mal varlığını azaltmak ile halka açık ortaklıklar ve kolektif yatırım kuruluşları ile bunların iştirak ve bağlı ortaklıklarının, yönetim, denetim veya sermaye bakımından doğrudan veya dolaylı olarak ilişkide buldukları gerçek veya tüzel kişiler ile emsallerine uygunluk, piyasa teamülleri, ticari hayatın basiret ve dürüstlük ilkelerine aykırı olarak farklı fiyat, ücret, bedel, şartlar içeren anlaşmalar veya ticari uygulamalar yapmak veya işlem hacmi üretmek gibi işlemlerde bulunarak karlarını veya malvarlıklarını azaltmak veya karlarının veya malvarlıklarının artmasını engellemek suçlarını işleyenler, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili maddelerine göre cezalandırılırlar.

Ayrıca, yine aynı kanunun 112. maddesine göre,

Kasıtlı olarak;

a) Kanunen tutmakla yükümlü oldukları defter ve kayıtları usulüne uygun tutmayanlar,

b) Saklamakla yükümlü oldukları defter ve belgeleri kanuni süresince saklamayanlar, altı aydan iki yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

Kasıtlı olarak;

a) Finansal tablo ve raporları gerçeği yansıtmayan şekilde düzenleyenler,

b) Gerçeğe aykırı hesap açanlar,

c) Kayıtlarda her türlü muhasebe hilesi yapanlar,

ç) Yanlış veya yanıltıcı bağımsız denetim ve değerlendirme raporu düzenleyenler ile düzenlenmesini sağlayan ihraççıların sorumlu yönetim kurulu üyeleri veya sorumlu yöneticileri,

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümlerine göre cezalandırılır.

Konu ile ilgili Türkiye mevzuatında bulunan örnekleri çoğaltmak mümkün, ancak dikkat edilmesi gereken bu tür müeyyidelerin her ülke yasalarında mevcut olduğu ve yaratıcı muhasebe uygulamaları neticesinde hak kaybına uğrayan taraflar olduğu sürece, sorumlu yöneticilerin müeyyideler ile karşı karşıya kalacağıdır.

3.1.9. Bağımsız Denetim İşletmelerinin Cezalandırılması

Bağımsız dış denetçiler açısından yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya çıkaramama, göz yumma ve gözden kaçırma durumlarında listeden çıkarılma, para cezası, hapis cezası ve itibar kaybı şeklinde sonuçlar gerçekleşmektedir. Denetim firmaları aleyhine açılan davaların bir çoğu, denetçilerin davalı şirketle ilgili bir sahtekarlığı kasıtlı olarak ortaya çıkartmadıkları veya müşterilerinin problemleri ilişkilerini gizledikleri ileri sürülerek açılmaktadır (Bayırlı, 2006: 123).

Genel olarak bağımsız denetim firmaları tarafından yapılan denetim yanlışlarının doğasında, dört sistematik hata bulunmaktadır. Bunlardan ilki denetçinin, Genel Kabul Görmüş Denetim Standartlarını yanlış yorumlaması veya

yanlış uygulaması nedeniyle ortaya çıkan hatadır. ZZZZ Best Company ve Earnst&Whinney olayında ortaya çıkan denetim hatası, bu hata türüne örnek gösterilebilir. İkincisi, denetçinin kasten yaptığı işlemlerdir ki, bu tarz işlemler ESM Securities ve Alexander Grant olayında olduğu gibi, müşteri baskısına boyun eğmek veya rüşvet alınması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Üçüncüsü, denetçinin müşteri ile olan dolaylı veya doğrudan çıkar ilişkisinden etkilenmesi nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Enron ve Arthur Andersen olayında olduğu gibi, müşterisine danışmanlık sağlayan bir denetçinin müşterisini kaybetme korkusuyla daha esnek davranması bu hata türüne örnek gösterilebilir. Dördüncüsü ise; denetçi ile müşteri arasında denetim sürecinde olan ilişkinin ötesinde bir ilişkinin var olması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu durum daha çok Amre ve Prices Waterhouse olayında olduğu gibi, denetim firması personelinin müşteriyi denetledikten sonra, bu müşteri ile çalışmak için işten ayrılması durumunda ortaya çıkmaktadır (Tackett, Wolf, Claypool akt. Senal, 2011: 84).

Yaratıcı muhasebe uygulamaları sonucunda yapılan manipülasyonların ortaya çıkması her kesimi etkilediği gibi bu durumdan en fazla etkilenen taraflardan biri de ilgili işletmelerin bağımsız denetimlerini yapan firmalardır. Örneğin, ABD'den başlayarak küresel etkileri olan Enron skandalı sonucunda, Enron şirketini denetleyen Arthur Andersen bağımsız denetim şirketi de faaliyetlerine son vermiştir.

3.2. YARATICI MUHASEBENİN FİNANSAL RAPORLARA OLAN ETKİLERİ

Finansal raporların kamuya açıklanmasının ekonomideki rolü, ekonomik kararları belirlemek değil, kurumsal ve kamusal sosyal sorumluluğun bir parçası olarak, bu karar alma süreçlerinde kullanılacak finansal bilgiyi sağlamaktır. Finansal bildirim, mevcut ve potansiyel yatırımcılara, kredi sağlayanlara, karlılık, riskler, öngörülmesi zor, nakit değişimleri gibi konularda ya da resmi kamu kurumlarının finansman kaynakları ve bunların kullanım yerleri hakkında, doğru bilgiye ihtiyaç duyan diğer girişimcilere finansal bilgi sağlamaktır (Ünsal, 2010: 56-57).

Finansal bilgi çeşitli formlarda ortaya konabilmektedir. Ancak, finans literatüründe finansal bilgi denildiğinde ilk akla gelen, şirketler tarafından düzenlenen finansal raporlar (finansal tablolar, dipnotlar, bunlara ilişkin bağımsız denetim raporları, yıllık faaliyet raporları vb.) olmaktadır. Dolayısıyla, sermaye piyasalarında şirketlere yapılacak yatırımlarda, yatırımcıların yatırım kararı verecekleri şirketlerin seçiminde en önemli bilgi kaynağı, söz konusu şirketlerin finansal raporlarıdır. Yatırımcı en başta yatırım yapmayı düşündüğü şirketlerin finansal raporlarına bakarak, yatırım kararına varmaya çabalamaktadır. Bu itibarla, finansal raporlar kamuyu aydınlatmanın en temel unsuru haline gelmektedir. Diğer taraftan, finansal raporların kamuya açıklanması kamuyu aydınlatmanın sadece şekli gayesini ifade etmektedir. Aynı zamanda, muhasebenin bir fonksiyonu olan bu raporların belirli muhasebe ilke ve kurallarına göre hazırlanması da gerekir. Aksi takdirde, finansal bilginin karşılaştırılabilir olması ve yatırım kararı alma sürecinde kullanılabilmesi, dolayısıyla kamuyu aydınlatmanın asli gayesine ulaşılması söz konusu olamaz (Pirgaip, 2008: 14).

KGK tarafından yayınlanan Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçevenin A4 paragrafında “genel amaçlı finansal raporlamanın amacı, mevcut ve potansiyel yatırımcılara, borç verenlere ve kredi veren diğer taraflara raporlayan işletmeye kaynak sağlama kararlarını verirken faydalı olacak finansal bilgiyi sağlamaktır.” şeklinde finansal raporlamanın amacı belirtilmiştir. Ayrıca NO4 paragrafında ise, faydalı finansal bilginin niteliksel özellikleri “finansal bilginin faydalı olması için, ihtiyaca uygun olması ve açıklamayı amaçladığı hususu gerçeğe uygun bir şekilde sunması gerekir. Finansal bilgi karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, anlaşılabilir ise ve zamanında sunulmuşsa, söz konusu bilginin faydası arttırılmış olur.” ifadeleri ile açıklanmıştır.

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının etkilediği finansal raporlar, yapılan uygulamaları gizlemektedir. Çünkü, finansal raporlar işletmelerin vitrini olduğu için, mutfakta yapılan işlemleri tam anlamıyla göstermemektedir. Ancak, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile manipülasyon yapıldığı, bağımsız denetçiler tarafından ortaya çıkarıldığı, yaratıcı muhasebe uygulaması yapan işletmelerin iflası veya

işletmelerin çalışanlarının ihbarı sonucu anlaşıldıktan sonra, düzeltilmiş finansal raporlar ile oynanmış finansal raporlar arasındaki farklar incelenerek, ne boyutta yaratıcı muhasebe uygulamalarının yapıldığı görülebilir.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları, finansal raporlara veri teşkil eden finansal bilgileri değiştirmek, yok etmek veya saklamak için kullanılmaktadır. Bu nedenle yapılan ya da yapılmayan muhasebe işlemlerini finansal raporlarda direkt görmemiz mümkün olmamaktadır. Yaratıcı muhasebe uygulamaları, finansal raporların Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve de belirtilen niteliksel özelliklerine bakış açısı ve toplum tarafından algılanış biçimi üzerinde tahribat yapmaktadır.

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının, finansal raporlara olan etkileri yine finansal raporların özellikleri üzerinden açıklanmıştır.

3.2.1. İhtiyaca Uygunluk

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve de ihtiyaca uygunluk, “ihtiyaca uygun finansal bilgi, kullanıcılar tarafından verilen kararları etkileme gücüne sahiptir.” ve “finansal bilgi; tahminlerde kullanılabilme, teyit etme veya her iki özelliği birden taşıyorsa, verilen kararları etkileme gücüne sahiptir.” şeklinde tanımlanmıştır.

Kaynakların tahsisi ile ilgili olarak kararları etkileyebilme gücü varsayılan finansal raporlar ile sunulan finansal bilgiler, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile tahminlerde kullanılabilme ve teyit etme özelliklerinin deforme edilmesiyle birlikte kullanıcılar için doğru karar vermelerine dayanak oluşturamayacaklardır.

Ayrıca, ihtiyaca uygunluk özelliğinin bir parçası olan önemlilik kavramı, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve de “bir bilginin verilmemesi veya yanlış verilmesi kullanıcıların belirli bir raporlayan işletmeye ilişkin finansal bilgiye dayanarak verecekleri kararları etkileyebiliyorsa, bu bilgi önemlidir. Önemlilik

ihtiyaca uygunluğun işletmeye özgü halidir.” şeklinde açıklanmıştır. Zaten yaratıcı muhasebe uygulamaları ile yapılan da “bir bilginin verilmemesi veya yanlış verilmesi”dir. Bu durum finansal rapor kullanıcıları tarafından, işletmelerin sorumlu yöneticilerinin yapmış oldukları ve kamuoyundan gizledikleri yaratıcı muhasebe uygulamalarının bilinmesinin verecekleri kararları ne denli etkileyeceğini göstermektedir.

Sonuç olarak finansal raporların temel özelliklerinden biri olarak sayılan ihtiyaca uygunluk, yaratıcı muhasebe uygulamaları nedeniyle geçerliliğini yitirmiş olacaktır.

3.2.2. Gerçeğe Uygun Şekilde Sunum

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve de finansal raporların temel özelliklerinden biri olarak sayılan gerçeğe uygun şekilde sunum, “finansal raporlar, açıklamayı amaçladığı ekonomik olayları gerçeğe uygun bir şekilde sunmalıdır. Gerçeğe uygun bir sunumun, tam anlamıyla sağlanabilmesi için, üç özelliğe sahip olması gerekir. Buna göre sunum tam, tarafsız ve hatasız olmalıdır.” şeklinde tarif edilmiştir. Buna göre, gerçeğe uygun sunumda, finansal raporlarda gerekli tüm bilgilerin bulunması, bilgilerin yönlendirici ve manipüle edilmiş olmaması ile raporlama sürecinin ihmallerden arındırılarak uygulanmış olması gereklidir.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları ile şekillendirilen finansal raporlarda, gerçeğe uygun şekilde sunum kavramına göre istenilen özellikler, tam anlamı ile karşılık bulamamaktadır. Nitekim finansal raporlarda, örneğin işletmelerin gelecek dönemlere ait mahkeme kararları ile kesinleşmesi muhtemel borçları sunulmayabilir veya mahkeme sonucunun olumlu olacağı varsayımı üzerine cari dönemde gelir kaydı yapılarak işletme performansı iyi algısı verilmeye çalışılabilir. Finansal raporlarda yer alan bilgiler yaratıcı muhasebe uygulamaları neticesinde manipüle edilmiş şekilde kullanıcılara sunulmakta ve yatırımcıların kararlarına yön verilmeye çalışılmaktadır.

Bu şekilde kullanıcılara faydalı bilgi sunması gereken finansal raporlar, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile gerçeğe uygun sunum özelliğine aykırı hazırlanmaktadır.

3.2.3. Karşılaştırılabilirlik

Finansal raporlama yapan işletmelerin sunmuş oldukları finansal bilgilerin, kendileri ile aynı veya benzer sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin finansal verileri ile karşılaştırılabilmeleri, aynı zamanda ilgili işletmelerin geçmiş dönem finansal raporlarında yer alan finansal bilgileri ile karşılaştırılabilmeleri, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçevenin öngördüğü finansal raporlama özelliklerinden birisidir. Karşılaştırılabilirlik özelliğine göre, raporlama yapan işletmelerin dönemden döneme finansal bilgilerinin karşılaştırılabiliyor olması, tutarlılık kavramı ile açıklanmaktadır.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları kapsamında işletmelerin dönemden döneme muhasebe kayıt sistemlerini değiştirmesi, örneğin nakit esaslı kayıt sisteminden tahakkuk esaslı kayıt sistemine geçmeleri veya maliyetleme yöntemlerini değiştirmeleri ve bu değişiklikleri finansal raporların dipnotlarında belirtmeyerek karşılaştırılabilirlik özelliğine aykırı davranmaları sonucunda finansal rapor kullanıcıları işletmenin performansında iyileşme veya kötüleşme algısına varabilirler. Bu durum, yatırımcıların kararlarını hatalı vermelerine neden olacağından, kaynakların daha verimli olabilecekleri sektörler veya işletmelere gitmelerine engel teşkil edebilecektir.

3.2.4. Doğrulanabilirlik

Doğrulanabilirlik kavramı, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçevede, “farklı bilgi düzeyindeki ve bağımsız gözlemcilerin belirli bir açıklamanın gerçeğe uygun sunulduğu hususunda tam bir uzlaşma olmamakla beraber

görüş birliğine varabilmeleri anlamına gelir.” şeklinde tanımlanmıştır ve “doğrulama, doğrudan ya da dolaylı olabilir. Doğrudan doğrulama, nakit tutarının sayılması gibi doğrudan yapılan gözlem ile bir tutarın ya da diğer bir sunumun doğrulanması anlamına gelir. Dolaylı doğrulama, bir modelde, formülde ya da diğer bir yöntemde kullanılan verilerin kontrol edilmesi ve aynı yöntem kullanılarak sonuçların yeniden hesaplanması anlamındadır. Verilerin (miktar ve maliyetler) kontrol edilerek stokların defter değerinin doğrulanması ve aynı maliyet akış varsayımı kullanılarak (örneğin, ilk giren ilk çıkar yöntemi kullanılarak) dönem sonu stokunun yeniden hesaplanması dolaylı doğrulamaya örnek olarak gösterilebilir.” paragrafı ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Kavramsal çerçevede de belirtilen doğrudan ya da dolaylı doğrulama, finansal rapor kullanıcılar olanaksız olduğu için, yaratıcı muhasebe uygulamalarının tespit edilmesi, bağımsız denetçi veya işletmenin iflası ile çalışan ihbarları hariç mümkün gözükmemektedir. Yaratıcı muhasebe uygulamaları ile manipüle edilen finansal raporlarda yer alan bilgilerin gerçeğe uygun olup olmadığı, finansal raporların karşılaştırılabilirlik özelliği ile test edilebilmesi sonucunda anlaşılabilir, ancak karşılaştırılabilirlik ilkesine aykırı işlemler de tesis edildiği takdirde doğrulanabilirlik ilkesi de işlevini yitirebilir. Bu durumda doğrulanabilirlik özelliği anlamını kaybetmiş olacak ve manipüle edilmiş finansal raporlara göre karar verecek olan yatırımcılar, etkin bir sermaye akışı sağlayamayacaklardır.

3.2.5. Zamanında Sunum

Finansal bilgilere, karar verme konumunda olan menfaat grupları tarafından en doğru anda ulaşılması gereklidir. Kaynak tahsis edecek olanların kararlarını etkileyebilecek olan finansal bilgiler eskidiği (geç ulaştığı) takdirde, faydalarında azalma olacaktır. Finansal bilgiler zamanında sunulduğunda, kaynak israfına gidilmemiş veya kaynaklar atıl durumda kalmamış olacaktır.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları ile menfaat grupları için gerekli olan, işletmeye ait finansal veriler ya kayıt altına alınmamakta ya da kayıt altına alınsa bile finansal raporlarda sunulmamaktadır. Bu da zamanında sunulmayan finansal veriler olarak, yatırımcıların verecekleri kararları etkilemektedir.

3.2.6. Anlaşılabilirlik

Genel olarak finansal raporlar, işletmelerin buldukları sektörler ve uluslararası/ulusal ekonomik gelişmeler hakkında orta düzeyde bilgisi olan ve bu finansal bilgileri yine orta düzeyde analiz etme kabiliyetine sahip kullanıcılar için hazırlanır. Bu nedenle hazırlanacak olan finansal raporlar en sade hali ile yayınlanmaktadır. Ancak, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçevenin NÖ31. paragrafında da belirtildiği üzere, bazı ekonomik olaylar, doğası gereği karmaşıktır ve basitleştirilemezler. Bu tür olaylara ilişkin bilgilerin finansal raporların dışında bırakılması, raporlardaki bilgilerin daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir. Ancak, böyle bir durumda, bu raporlar, eksik olmalarından dolayı yanıltıcı olabileceklerdir.

3.2.7. Güvenilirlik

Finansal raporlara olan güveni, finansal raporlama ile sunulan finansal bilgilerin doğruluğuna ve işletmelerin her türlü faaliyetlerinin bildirildiğine olan inanç şeklinde tanımlayabiliriz. Finansal bilgi kullanıcılarının, finansal raporlara olan güven duyguları, ilgili işletmelere dair alacakları kararlara yön verecektir. Finansal raporları yayınlayan işletmelerde düzgün işleyen bir iç kontrol sisteminin olması, üst düzey yöneticilerin ve muhasebe çalışanlarının bilgili ve etik değerlere sahip olması ile bu işletmelerin bağımsız denetimlere tabi olmaları, finansal rapor kullanıcılarının işletmelerin yayınlacakları finansal bilgilere olan güvenilirlik algılarını yükseltecektir.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları ile oynanmış finansal raporların işletmeler tarafından çeşitli nedenlerle tercih edilmesi ve bu işletmelerin finansal skandallarla batmaları sonucunda, finansal raporlara olan güvenilirlik algısı düşüş gösterebilmektedir.

Yaşanan işletme skandalları nedeniyle finansal raporların güvenilirliği sorgulanmaya başlanmış ve farklı ülkelerde yasal mevzuatlarına yaratıcı muhasebe kaynaklı finansal manipülasyon ile ilgili ağır hükümler eklenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL RAPORLAMA SKANDALLARI

ABD’de Enron, WorldCom, Global Crossing, Quest, Adelpha, Xerox, Tyco gibi büyük ve çok ünlü şirketler batmışlar ya da sahip değiştirmişlerdir. Bunların batışında muhasebe denetimi eksikliklerinin büyük payı olduğu kuşkusuzdur. ABD’de batanlar arasında, muhasebe denetimi mesleğinin dünya ölçeğindeki “amiral gemisi” olan Arthur Andersen de bulunmaktadır. Son yıllarda, dünyaca ünlü Swissair (İsviçre), Parmalat (İtalya), Maxwell Publishing, Poly Peck, BCC, Marconi (İngiltere) gibi büyük şirketlerin batışında da muhasebe denetimi eksiklerinin büyük payı vardır. Bu şirketlerin tümünde, olduğundan iyi gösterilen finansal raporlarla şişirilmiş hisse fiyatları, olduğundan iyi gösterilmiş bilgilerle elde edilen yüksek borçlanmalar ve dürüst ya da yetenekli olmayan kötü yönetimler vardır (Aysan, 2005: 33-34).

Yaratıcı muhasebe uygulamaları sayesinde şirketler, var olan performanslarının çok üzerinde raporlama yaparak mevcut hissedarlarının yanı sıra, potansiyel yatırımcıdan devlete, tedarikçiden finansal kurumlara kadar birçok piyasa oyuncusunu kandırabilmektedirler. Bu tarz bir “hileli” uygulamanın en baskın nedeni, şirketin işlem gören hisse senetlerinin değerlerinde olabilecek düşüslere tahammülünün olmayışıdır (Kaya, 2012: 20). Aslında finansal konular birbirleri ile bağlantılı olduğu için, oluşan şirket skandallarının tek bir nedene bağlanması mümkün olmamaktadır. Yaratıcı muhasebe uygulamaları ile manipüle edilen finansal raporlar, sağlıklı denetlenmediği için skandallara zemin hazırlamaktadır.

Tez çalışmasının bu bölümünde, Dünya’da ve Türkiye’de meydana gelen finansal raporlama skandalları ile ilgili örnekler verilecektir.

4.1. FİNANSAL RAPORLAMA SKANDALLARI

Ekonomik kaynak sahibi olan yatırımcıların, karar vermeleri ve verdikleri karar ile en uygun işletmeleri tespit etmeleri, finansal kaynakların etkin kullanımı için önemli bir konudur. İşletmelerin doğru sunacakları finansal raporlar, yatırımcıların dikkatinin o işletmelere kaymasına ve kaynak sunmalarına neden olmaktadır. Sonuç olarak, işletmelerin ömürlerinin uzun olması yatırımları çekebilmeleri ile doğru orantılıdır. Bu bağlamda da yatırımcıların işletmelerden beklentileri, doğru finansal raporlar sunmalarıdır.

Muhasebe uygulamalarının kaynağını, muhasebenin temel kavramları, GKGMİ ve muhasebe standartları oluşturmaktadır. Muhasebe standartları, muhasebe uygulamalarına yön veren ve finansal tabloların hazırlanmasında düzen getiren kurallar olarak tanımlanabilir. Muhasebenin, sermaye piyasası ve muhasebe sisteminden elde edilen bilgileri ilgili kullanıcılara vermesi ve işletme faaliyetlerine ilişkin sağlıklı bilgiler aktarılabilmesi; benzer olayları aynı şekilde ifade etmesi, ürettiği bilgilerin doğru, güvenilir, anlamlı, gerçeğe uygun ve karşılaştırılabilir olması; dolayısıyla belli standartlara göre hazırlanarak belirli formlardaki finansal tablo ve raporlarla ilgililere ulaştırılması ile mümkündür (C. Elitaş, L. B. Elitaş, 2010: 1).

Muhasebe bilgilerinin manipülasyonu, bir anlamda ekonomik krizlere neden olmaktadır. “Muhasebenin krizi” olarak ifade edilebilecek başlıca olayların aşağıdaki noktalarda özetlenmesi mümkündür (Can, 2010: 26);

- a) Muhasebe temel kavramlarından uzaklaşma,
- b) Muhasebe standartları ve düzenleme yetkisine sahip kurumların tam bağımsız olmamaları,
- c) Yaratıcı muhasebe uygulamaları,
- ç) Yanıltıcı finansal raporlar ve denetim raporları,

- d) İhtiyatlılık kavramından uzaklaşma,
- e) Gerçeğe uygun değer yöntemi ile değerlendirme,
- f) Şeffaflık sorunu ve denetim zafiyeti.

Gerçekten dünyanın en büyük yatırım şirketlerinden “Lehman Brothers” ın, 18 Eylül 2007’de toplamı 600 milyar Doları aşan bilançosu ile iflasını istemesiyle çarpıcı biçimde ortaya çıktıktan sonra tüm dünya ülkelerine yayılan ve bugün de etkileri kontrol edilememiş son küresel ekonomik krizin oluşumunda, muhasebe uygulamalarının önemli payı olmuştur. Küresel ekonomik krizin sonucunda oluşan ekonomik daralma içinde, aralarında dünyanın en büyük 25 bankasının da bulunduğu çok sayıda banka, dünyanın en büyük sigorta şirketleri topluluğu AIG ile dünyanın en büyük sanayi işletmesi General Motors (GM) da ödeme güçlükleri içine düşmüş, birçoğu da iflas etmiştir. Bu şaşırtıcı iflaslarla ilgili davalar ve araştırmalar sonucunda, batan tüm bu şirketlerin, büyük patlamalardan önceki 20 yıl boyunca bilançolarındaki varlık değerleri ile karlarını olduğundan yüksek göstererek, borsalardaki hisse senetlerinin değerlerini şişirmiş oldukları tespit edilmiştir. Batan bu şirketlerin, aldatıcı muhasebe uygulamaları ile yarattıkları gerçek dışı finansal şişkinlikten, şirketlerine ve yöneticilerine büyük haksız kazançlar sağladıkları anlaşılmış ve kanıtlanmıştır. Bu uygunsuz sonuçta, bağımsız denetim uzmanlarınca doğruluğu onaylandıktan sonra finansal tablolarda halka açıklanan aldatıcı bilgilerin (bu uygulamaları yapanlar, bunlara “yaratıcı muhasebe uygulamaları” diyorlardı) önemli payı olmuştur (Aysan, 2012).

Finansal piyasaların iç içe geçmişliği ve uluslararası şirketlerin dünyanın her yerinde faaliyet göstermeleri nedeniyle, herhangi bir işletmenin yapmış olduğu yaratıcı muhasebe uygulaması, boyutlarına göre global etkilere neden olabilmektedir.

Konu ile ilgili, 22 farklı ekonominin maliye bakanları ve merkez bankası başkanları 16 Nisan 1998’de uluslararası finansal sistemde istikrarın artırılması ve global sermaye piyasalarının etkin çalışmasının teşvikinin nasıl sağlanabileceğini

görüşmek üzere Washington'da toplanmıştır. Tüm katılımcılar bütünleşme ve globalizasyonun önemini belirtmiş, ancak bunun yaratabileceği yeni riskler nedeniyle, uluslararası finansal krizlerin bulaşmasının önlenmesi için etkin ülke içi politikaların önemini vurgulamışlardır. Böylece uluslararası finansal sistemin güçlendirilmesi gereği üzerinde anlaşılmalı ve bu alanda çalışmak üzere şeffaflık ve açıklığın artırılması, finansal sistemlerin ve piyasa yapılarının güçlendirilmesi, gelecekteki uluslararası finansal krizlerin yönetiminin geliştirilmesi isimleriyle üç yeni grup oluşturulmuştur. Bu gruplar, uluslararası finansal krizlerin sıklığını ve şiddetini azaltacak metotların geliştirilmesi ve üç ana amaç dahilinde, gelecekteki olası krizlerin daha iyi yönetilmesi için çalışmalar yapmıştır (TBB, 1999: 38). Çalışmaların sonuçları ise,

a) Uluslararası finansal krizlerin çözümünde özel sektörün payını mümkün olduğunca artırmak, dolayısıyla kamu üzerindeki yükü ve ahlaki çöküntüyü azaltmak,

b) Doğrudan ilgili ülkelerin kredibilitelerine gelebilecek zararın önlenmesi ve uluslararası sermaye piyasalarına girişlerinin geliştirilmesi,

c) Krizleri bastırmak, bulaşmasını önlemek,

olarak özetlenebilir.

4.1.1. Uluslararası Örnekler

ABD ekonomisini büyük bir krizin eşiğine taşıyan ve Dünya piyasalarını da olumsuz etkileyen, halka açık işletmelere şüpheyle bakılmasına yol açan, bağımsız denetim işletmelerine ve muhasebe hizmeti sunan işletmelere karşı güven algısını değiştiren, finansal skandallar serisi, küresel finans aktörlerinin korkulu rüyalar görmelerine neden olmuştur. ABD'de patlak veren finansal skandallar serisi, tüm Dünya piyasalarını etkilemiş ve sonuçta dikkatlerin finansal raporlama ve bağımsız denetim alanına çevrilmesine neden olmuştur.

ABD’de 2001 – 2003 yılları arasında ortaya çıkan en büyük şirket iflasları aşağıda ki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 4: 2001–2003 Yılları Arasında Meydana Gelen En Büyük Şirket İflasları

ŞİRKET (ABD)	TARİH	TUTAR (MİLYAR \$)
Pasific Gas	2001	21
Enron	Aralık 2001	63
Kmart	Ocak 2002	17
Tyco	2002	80
Global Crossing	Ocak 2002	26
NTL	Mayıs 2002	17
Adelphia	Haziran 2002	24
Worldcom	Temmuz 2002	107

(Hürriyet Gazetesi, 23 Temmuz 2002, s.8 akt. Süer, 2004a: 35)

Bu muhasebe skandallarının temelindeki unsurlar;

a) Yükselen piyasa karşısında yatırımcıların mantık dışı coşkunuğu, bulaşıcı hırsları,

b) Yükselen beklentilerin oluşturduğu kağıttan yapılmış sanal kalelerin yıkılması,

c) Yöneticilerin körelen doğruluk anlayışı,

ç) Yönetim kurulunun, denetim kurulunun, bağımsız denetçilerin ve SEC’in başarısızlığı.

denetçileri finansal raporların iyi görünmesini sağlayacak değişiklikleri kabul etmeleri hususunda teşvik eden finans raporlama standartlarının parlak çizgisi olarak sıralanabilir (Editorial akt. Süer, 2004a: 35).

ABD’de ortaya çıkan muhasebe skandalları, halka açık büyük şirketlerin güvenilir yöneticileri tarafından yapılan yanıltıcı açıklamalarla meydana gelen politik ve ticari skandallardır. Bu yanıltmalar, tipik olarak fonların yanlış yönlendirilmesi ya da yanlış kullanımı, gelirleri olduğundan fazla açıklama, harcamaları düşük gösterme, şirket malvarlığının değerini olduğundan fazla gösterme, kısa vadeli borçları olduğundan düşük göstermeyi içermektedir (www.wikipedia.org akt. Bayraktar, 2007: 38).

Yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurarak finansal raporlarını manipüle eden şirketler, yatırımcıları yanıltmak amacıyla ya karlarını yüksek gösterme ya da daha az vergi ödemek amacıyla karlarını olduğundan daha düşük gösterme çabası içerisinde olduklarıdır. Bu şirketlerden en son yaşanan örnek 2009 yılında Hindistan’ın dördüncü büyük yazılım devi olan Satyam Computer şirkettir. Bu şirketin yöneticisi istifa ederken, istifa mektubunda şirketin muhasebe kayıtlarında usulsüzlük yaptığını itiraf etmiştir. Bu şirket, gelirlerini ve varlıklarını olduğundan çok daha büyükmüş gibi göstererek yatırımcıları yanıltmaya çalışmıştır. Bunun ortaya çıkmasından sonra borsada çok büyük düşüşler yaşanmıştır. Bu gibi olayların gerçekleşmesinde sadece şirketlerin payı yoktur. Bunları denetlemekle yükümlü olan denetim firmalarının da sorumluluğu vardır. Satyam gibi diğer şirketlerde de denetim firmalarının şirketin finansal tablolarının düzgün incelenmediği, kendilerinin de yapmış olduğu açıklamalardan anlaşılmaktadır (Doğan, Çorbacı, 2010: 83).

İşletme iflaslarını sadece bir nedene bağlamak doğru olmayacaktır. İşletmeler karlarını artırmak veya işletmenin diğer amaçları için bir çok muhasebe tekniği kullanmaktadırlar. Uygulanan muhasebe teknikleri yasal olabileceği gibi yasa dışı da olabilmektedir. Yasa dışı uygulamalar, iç kontrol ve iç denetim sistemlerinin varlığı, bağımsız denetimin yapılması ile azaltılabilir. Ancak, yasal çerçevede yapılan teknikler, örneğin yaratıcı muhasebe, için herhangi bir engelleme olmaması nedeniyle, yapılacak denetim, kontrol ve incelemelerin daha dikkatli ve detaylı olması gerekmektedir. Çünkü, bu tür uygulamaların ne zaman yasa dışına çıkacağı ve ne kadar büyüklükte olumsuz etkileri olacağı anlaşılamayabilir.

4.1.1.1. Enron

Enron'dan önce de döneminin koşullarına ve ölçülerine göre büyük şirket skandalları yaşanmış, ancak bunların hiçbirinde Enron'daki kadar kapsamlı, ekonomik ve siyasi sistemin bütün unsurlarını içine alan zincirleme bir yolsuzluk olayı meydana gelmemiştir. Ancak, sürekli yükselişte olan boğa piyasaları ve likidite bolluğu, skandalların maliyetlerini hafifletebildiği veya telafi edilebildiği için olağandışı bir dönem yaşandığı fark edilememiştir. 2001 yılının sonlarında başlayan ve 2002 yılının ortalarına kadar devam eden Enron'un çöküş süreci, deyim yerindeyse, dışarıdan sağlam görünen ancak, temelsiz bir binanın hızlı ve kontrolden çıkmış çöküşünü andırmıştır. Zamanında ABD'nin yedinci büyük şirketi makamında olan ve yeni ekonominin simgelerinden biri olarak tanıtılan Enron'un çöküşünün aniden meydana gelmesi, ilgili kamuoyu ve özellikle menfaat sahipleri açısından büyük ölçüde beklenmeyen bir gelişme olarak nitelendirilmiştir (Sağlar, Kandemir, 2007: 22).

1990'lı yılların ortalarından 1998 yılı sonuna kadar Enron hisse senetlerinin değeri toplamda %311 oranında, diğer bir ifadeyle S&P 500 endeksinin oldukça üstünde bir artış göstermiştir. Bu tarihten sonra Enron hisse senedi fiyatı çok daha yüksek oranda artış göstererek, 1999 yılında %56, 2000 yılında %87 oranında yükselmiştir. Bu yıllarda S&P 500 endeksinde ise sırasıyla %20 artış ve %10 düşüş söz konusudur (Küçüksözen, 2004: 329).

Skandal, 2001 yılının Ekim ayında şirketin denetçi firması, Enron'un iştiraklerinden bir bölümündeki borç ve zararların Enron'un finansal tablolarında yer alması gerektiğini kamuoyuna duyurması ve bunun sonucu olarak Enron'un dönem faaliyetlerinin 1 milyar Dolar zararla sonuçlanmasıyla başlamıştır (Zeytin, 2007: 84).

Finansal raporlarda gözüken kayıpları azaltmak, karları arttırmak, Enron'un kredi değerini düşürerek gireceği enerji sektöründe kredibilitesini azaltabilecek olan bilançoda gözüken fazla borçların görünmemesini sağlamak amaçlarıyla; Enron şirketi kendi hisse senetlerini senet veya nakit karşılığında "özel amaçlı şirket" lere

transfer etmiştir. Enron'un hisse senetleri fiyatının düşmesiyle birlikte "özel amaçlı şirket" lerin değerinin de düşmesi, Enron'un garanti ödemesini gerektirmiş, bu garanti ödemeleri Enron'un hisse senetlerinin fiyatının daha da aşağılara düşmesini hızlandırmıştır. Bu durum, Enron'un "özel amaçlı şirket" leri konsolide kapsamı dışında gösterebilme şartı olan %3 bağımsız 3. kişi hissedar olma kuralının çiğnenmesine neden olmuş, sonuçta "özel amaçlı şirket" lerin bütün borçlarının tekrar Enron'un bilançolarına aktarılmasını gerektirmiştir (Otlu, Uğur akt. Arı, 2007: 51).

Yaratıcı muhasebe teknikleri kullanılarak şirketin büyük miktardaki borcu ve zararı finansal raporlar dışında tutulmuştur. Teoride, yöneticilerin, müdürlerin kuşku uyandıracak muhasebe yöntemleri yoluyla hisse fiyatlarını yükseltmelerini engelleyecek pek çok koruyucu unsur vardır. Yönetim kurulu ve denetim komitesi çoğu şirketten daha iyi olmasına rağmen, bazı üyeler finansal çıkar çatışmaları ile karşı karşıya kalmıştır (IFAC akt. Süer, 2004a: 36).

Enron'un iflası ile arka arkaya çıkan yolsuzluklar, soruşturma derinleştikçe boyut değiştirmiştir. Olmayan elektriği satarak piyasadaki enerji fiyatlarını yükselttiği iddiasının doğrulanmasının ardından, bu kez de Enron'un telekomünikasyon sektörü ile kirli ilişkileri ortaya çıkmıştır. Enron ile ABD'nin ünlü fiber optik ağ operatörü Global Crossing'in, aralarına üçüncü bir şirketi daha alarak muhasebe kurallarının dışında düzenlemeler yaptıkları belirlenmiştir. 2000 yılında ABD'de internet şirketlerinin ve bilişim sektörünün yıldızının parlamasından yararlanan Enron ve diğer bazı enerji firmaları, telekomünikasyon şirketlerini "doğalgaz boru hatlarının içine fiber optik kabloların döşenmesi" yönünde işbirliğine davet etmişlerdir. Ancak Enron, Global Crossing ile yasalara aykırı bir iş ilişkisi kurarak karşılıklı işlemlerde borçlarını gizleyerek muhasebe kayıtlarında gelirlerini daha fazla göstermiştir. Bunun da ötesinde, biri enerji diğeri telekomünikasyon sektöründe faaliyet gösteren her iki şirketin işbirliğinin Wall Street'te işlem gören hisselerinin değerinin de yapay olarak artmasına hizmet ettiği ortaya çıkmıştır (Aslay, 2006: 39).

Enron, uzun vadeli sözleşmelerle üstlendiği işlere ilişkin olarak, sözleşmeleri bilanço dönemlerinde ilişkili şirketlerle yapılan işlemlerde ortaya çıkan fiyat

üzerinden (piyasa fiyatı) değerlemek suretiyle, çoğu zaman sözleşmeden kaynaklanacak gelir ve giderlere ilişkin önemli belirsizliklerin olmasına rağmen gelir kaydı yapmış ve böylece dönem karlarını önemli tutarlarda manipüle etmiştir (Küçüksözen, 2004: 37).

Enron olayına yasal çerçeveden bakıldığında, denetim açısından çıkarılması gereken derslerle dolu olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki, denetim faaliyetlerinin yeniden düzenlenmesinin ve denetim firmalarının yolsuzluk yapma riskinin değerlendirilmesinin gerekliliği, ikincisi ise, muhasebe ve denetim standartlarının yeniden düzenlenmesidir (Toraman akt. Özbirecikli, Süslü, 2005: 59). Nitekim Enron olayı sonrasında ABD’deki finansal raporları ve denetim raporlarını hazırlayanların kendi kendini kontrol etmekte olan sisteme karşı güvenin ortadan kalkması nedeniyle ve bu tür olayların tekrarlanmasını önlemek amacıyla ABD Başkanı Bush 30 Temmuz 2002 tarihinde “Sarbanes-Oxley Yasası”nı onayladı. Bu yasa halka açılmış olan firmalarla, onları denetleyen firmaları ve bu görevlerde çalışanları ilgilendirmektedir. Aynı zamanda yasa denetlenen şirketlerde çalışan muhasebeci ve iç denetçileri de kapsamaktadır (Süer, 2004b: 115).

Enron olayı, etkileri ve uygulanan muhasebe teknikleri ile finansal manipülasyon çeşitliliği bakımından bir ders niteliğindedir. Çünkü, Enron olayında skandalın sonuçları ile beraber nedenleri de irdelenmiştir. Bu durum, muhasebe ilkelerinde, standartlarında ve yasal mevzuatta eksiklikleri ve esneklikleri göstermiştir. Bunun üzerine Sarbanes-Oxley Kanunu ve yeni standartlar çıkarılmıştır.

4.1.1.2. WorldCom

Ekonomideki olumsuz seyir nedeni ile 1999’da ABD’nin en büyük telekomünikasyon firmalarından biri olan WorldCom’un gelirlerindeki büyüme hızlı bir şekilde yavaşlamaya, giderlerinin gelirlere oranı ise giderek artmaya ve sonuç olarak şirketin hisse senedi değeri düşmeye başlamıştır. Finansal analistlerin olumlu tahminlerini yerine getirebilmek ve hisse senedi değerindeki düşüşü durdurmak

amacıyla WorldCom üst düzey yöneticileri giderleri olduğundan düşük, gelirleri ise olduğundan yüksek raporlamak için birçok yaratıcı muhasebe yöntemine başvurmuştur (Türel, 2011: 10).

2002 yılı Haziran ayında Amerikan şirketlerinin finans ve muhasebe uygulamalarını denetleyen en yüksek makam olan SEC, finansal durumunu olduğundan farklı göstermek için 3,8 milyar Dolarlık muhasebe hilesi yaptığı ortaya çıkarılan ABD'nin ikinci büyük telekomünikasyon şirketi WorldCom hakkında dolandırıcılık davası açmıştır (Hürriyet Gazetesi, 28.02.2002, s.10 akt. Bayraktar, 2007: 41).

WorldCom; 21 Temmuz 2002 tarihinde ABD hukuki düzenlemelerinden “Bölüm 11” isimli düzenleme çerçevesinde gönüllü iflas başvurusunda bulunduğunu kamuya duyurmuştur. Kurumda; söz konusu tarih itibari ile 3,8 milyar Dolarlık muhasebe usulsüzlüğü tespit edilmiş olup, buna ilaveten WorldCom'un (ilk etapta kamuya duyurulan) 32 milyar Dolarlık borcunu ödeyemez duruma gelmesi “Bölüm 11” düzenlemeleri çerçevesinde iflas başvurusu yapılmasını zorunlu kılmıştır (Milliyet Gazetesi, 23.07.2002, akt. İnam, 2007: 50).

WorldCom giderlerini aktifleştirerek, karını 3,8 milyar Dolar şişirmiştir. Bu masraflar fiber optik ve veri iletim hatlarına ödenen kira giderlerinden oluşmaktaydı. SEC'in WorldCom ile ilgili dosyasının 5. sayfasında yer alan tabloda, 2000 yılı 3. çeyreği ile 2002 yılı 1. çeyreği aralığında, raporlanmış olan hat maliyetleri toplam 49,13 milyar Dolar iken gerçek hat maliyetleri 57,1 milyar Dolar olarak yer almıştır. Aradaki 7,97 milyar Dolarlık fark gelir tablolarında gösterilmesi gerekirken bilançolara maliyet olarak kaydedildiği için; gelir tablolarında gerçek kar 5,96 milyar Dolar yerine, 13,93 milyar Dolar olarak raporlanmış, finansal rapor kullanıcılarına sunulan gelir tablolarında kar rakamları 7,97 milyar Dolar şişirilmiş olarak yer almıştır (Özbirecikli akt. Arı, 2007: 53).

Wall Street'in bir numaralı hisse senedi olma hayali kuran WorldCom, büyüme hızının yavaşlaması ve sektördeki rakip işletmelerin performansının gerisinde

kalması nedenleri ile finansal raporlarını makyajlayarak kar oranını olduğundan yüksek göstermeyi amaçlamıştır. Ancak, bu durum şirketin iflasına yol açmıştır.

4.1.1.3. Parmalat

1961 yılında Calisto Tanzi tarafından kurulan ve bir aile şirketi olarak büyüyerek yaklaşık 7,6 milyar Euro yıllık cirosu ile İtalya'nın en büyük gruplarından olan Parmalat, bankalar için yıllar boyunca zorlu, fakat karlı operasyonları nedeniyle de bir o kadar çekici bir müşteri olmuştu. Zorlu bir müşteri olmasının nedeni şirketin bilançolarının yeteri kadar açık ve anlaşılır bulunmamasıydı. Parmalat'ın özellikle off-shore iştiraklerini de devreye katıp karmaşık yapılar kurarak swap, opsiyon gibi bilanço dışı türev ürünlerini sık olarak kullanma isteği bu zorluğu daha da artırıyordu. Fakat, her şeye rağmen, firma karlı operasyonları nedeniyle yıllar boyunca piyasalardan bir yaptırımla karşı karşıya kalmamıştı ve borçlanma konusunda bir sorun yaşamamıştı (Kozlu, 2004: 4).

1990-2002 yılları arasında şirketin finansal durumunun iyi olmadığına dair herhangi bir bilgi ya da belge kamuya açıklanmadığı gibi ilgili otoritelere de ulaşmamıştır. Bunun yanında uluslararası yatırım bankaları (Ekim 2003'de Deutsche Bank ve Citibank Parmalat hakkında olumlu araştırma raporu yayınlamışlardır.) ve derecelendirme şirketinin rapor ve açıklamaları ya da işlemleri (yine Deutsche Bank Eylül 2003'de Parmalat'ın 350 milyon Dolarlık tahvilini satmıştır.) Parmalat'ın finansal açıdan güçlü bir şirket olduğu izlenimi yaratmıştır. Şirketin finansal durumu hakkında kaygı uyandıracak ilk gelişme 2002 yılının sonunda bir hisse senedi analistinin (Merrill Lynch) şirket hakkındaki olumsuz değerlendirmesi (hisse senedine ilişkin tavsiyesini “al” dan “sat” a çevirmesi) üzerine fark edilerek, şirket İtalyan Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (CONSOB-Commissione Nazionale Per Le Societa E La Borsa) tarafından yakın izlemeye alınmıştır (IOSCO Report akt. Küçüksözen, 2004: 377-378).

Parmalat yaklaşık 9,16 milyar Euro tutarında borcunu daha düşük göstermiştir. 3,8 milyar Euro tutarında borcu iştiraklerine borç olarak, 1,16 milyar Euro borcu da sabit kıymet için ayrılan sermaye olarak göstererek gerçekte var olmayan işlemlerle borcunu azaltmıştır (Brown akt. Göçen, 2010: 118). Skandalı tetikleyen ilk ciddi olay, Parmalat'ın 2003 Şubat ayında 500 milyon Euro tutarındaki bono ihracını piyasalardaki olumsuz şartları öne sürerek son anda iptal etmek zorunda kalması olmuştur. 2003 Kasım ayında şirketin Cayman Adaları'nda kurulu Epicurum fonunda 500 milyon Euro kadar katılımının olduğunun ortaya çıkması, Parmalat'ın yatırımcıların parasını spekülâtif işlemlerde kullandığı şüpheleri nedeniyle piyasaları daha da tedirgin eden bir gelişme olmuştur. Firma, piyasalarda güveni tekrar sağlamak için bu fondaki katılımını likidite edeceğini açıklamasına rağmen, önce grubun finans direktörünün istifası piyasaları sarsmış, daha sonra da bu paranın fondan tahsil edilememesi üzerine 150 milyon Euro'luk bir bono itfasının gerçekleştirilememesi firmayı iflasın eşiğine getirmiştir (Aslay, 2006: 41).

Parmalatın hisse senetleri Milan Borsasında ve ABD tezgah üstü piyasasında işlem görmekteydi. Şirketin piyasa değeri 30 Eylül 2003 tarihinde 2,2 milyar Euro iken, finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarının ortaya çıkması ve hisse senedi işlemlerinin durdurulmasını müteakip, 23 Aralık 2003 tarihinde (üç ay önceki değerinin %96'sı oranında azalarak) 90 milyon Euro'ya düşmüştür. Birim hisse senedi fiyatı da hisse başına yaklaşık 3 Euro'dan 0,11 Euro'ya inmiştir (Activeline akt. Küçüksözen, 2004: 369).

Diğer ülkelerde de yaşanan finansal skandallar ile ilgili tablo aşağıda özetlenmiştir.

Tablo 5: Skandalların Özeti Tablosu

ŞİRKET	ÜLKE	SEKTÖR	ÖZET GEÇMİŞ
Ahold	Hollanda	Süpermarket Perakende Satış	Büyük derecede muhasabe aykırılıkları
Cable and Wireless	İngiltere	Telekomünikasyon	Başarısız devralma stratejisi
Enron	A.B.D.	Enerji	Ciddi muhasabe aykırılıkları
France Telecom	Fransa	Telekomünikasyon	Başarısız devralma stratejisi
HIH	Avustralya	Sigorta	Yetersiz yönetim
Livent Inc	Kanada	Eğlence	Ciddi muhasabe aykırılıkları
Marconi	İngiltere	Telekomünikasyon	Başarısız devralma stratejisi
Peregrine Investment Holdins Ltd	Hong Kong	Banka	Yetersiz yönetim ve risk yönetimi ile şirketin kendini aşırı büyütmesi
D Tripovich	İtalya	Nakliye ve Finansal Hizmetler	Başarısız devralma stratejisi

(IFAC akt. Süer, 2004a: 39-40).

4.1.2. Türkiye Örnekleri

Türkiye’de sermaye piyasalarının gelişmiş ülkelerin oldukça gerisinde olması nedeniyle hileli finansal raporlamanın toplumsal etkisi, ABD ve diğer gelişmiş ülkelerdeki kadar etkili bir şekilde kamuoyunda tepki yaratmamaktadır. Ancak, bizde asıl kriz, halkın tasarruflarını değerlendirdiği banka ve bankerlik skandallarında ortaya çıkmıştır. Bu finansal krizler, toplumun her kesimini derinden etkilemiştir. Gelişmekte olan bir piyasa olsa da sermaye piyasasında hileli finansal raporlamanın örnekleri bizde de küçümsemeyecek boyuttadır (Önder akt. Çıtak, 2009a: 135).

4.1.2.1. ukurova Elektrik Anonim Şirketi

ÇEAŞ'ın yönetimi, Şirket sermayesindeki (yaklaşık %13 oranındaki) kamu payının satılması zerine, Nisan 1993'den sonra Uzan Grubuna geçmiŐtir. Bu tarihten sonra Şirketin finansal raporlama ve mevzuata uyum ile ilgili sorunları gündeme gelmiŐ olup SPK, 1995-2003 yılları arasında Şirketle ilgili olarak müteaddit defalar inceleme ve denetim gerekleŐirmiŐtir. ÇEAŞ'la ilgili temel sorun, Şirket yönetiminin Uzan grubu tarafından ele geçirilmesi sonrasında sistemli olarak Şirket kaynaklarının çeşitli yöntemlerle, Uzan grubuna aktarılması, diğer bir ifade ile örtülü kar aktarımı uygulamalarıdır. Bunun yanında sermaye piyasası mevzuatının gerektirdiği bilgilerin zamanında ve tam olarak kamuya açıklanmaması ve/veya SPK'ya iletilmemesi ve Şirket nezdinde yapılacak gerek bağımsız denetim çalıŐmalarının ve gerekse SPK denetimlerinin çeşitli Şekillerde engellenmesi de Şirketle ilgili yaşanan sorunlar arasındadır (Küçüksözen, 2004: 400-401).

SPK tarafından ÇEAŞ nezdinde 2000 yılı içinde gerçekleştirilen denetim sonucunda 01.01.1998 - 30.06.2000 dönemine ilişkin olarak;

a) Daha önce grup Şirketlerinden satın alınan iştirak hisselerinin emsallerine göre düşük fiyattan yine grup Şirketlerine satılması,

b) İŐtiraklerdeki sermaye artırımına katılmayarak rüçhan hakkının grup Şirketleri tarafından kullanılmasına müsaade edilmesi,

c) Hakim ortağın sahibi olduğu grup bankalarından alınan kredilere, kredi sözleŐmesine aykırı olarak ve emsallerine göre bariz Şekilde yüksek oranda faiz ödenmesi,

) Hakim ortağın sahibi olduğu grup bankalarında tutulan Şirket mevduatına emsallerine göre düşük oranlarda faiz yürütülmesi,

suretiyle halka kapalı grup şirketlerine yaklaşık 96 milyon Dolar örtülü kar aktarımında bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, ÇEAŞ, yapılmakta olan yatırımların (Berke Barajı) finansmanında kullanılan kredilerle ilgili finansman giderlerini, ilgili duran varlığın maliyetine ekleyerek aktifleştirmek yerine, doğrudan dönem gideri olarak kaydetmiştir (Küçüksözen, 2004: 402).

ÇEAŞ'da gerçekleştirilen finansal bilgi manipülasyonu uygulamaları ve şirketin sermaye piyasası mevzuatı yanında, faaliyet gösterdiği sektöre ilişkin düzenlemelere de uymaması, şirketin imtiyaz sözleşmesi ile verilen ana faaliyet konusundan mahrum kalmasına ve hisse senetlerinin işlem gördüğü İMKB kotundan çıkarılmasına, dolayısıyla ÇEAŞ hisse senedini elinde bulunduran yaklaşık 9.000 yatırımcının 85 trilyon TL tutarında zarara uğramasına neden olmuştur (Küçüksözen, 2004: 408).

4.1.2.2. Boyasan Tekstil Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi

SPK tarafından şirket nezdinde yapılan denetim sonucunda, şirketin 1997 ve 1998 yılları hesap dönemleri ile ilgili olarak;

a) Satılan malın maliyeti, finansman giderleri ve çalışmayan kısım giderleri gibi giderlerin gelir tablosu ile ilişkilendirilmesi gerekirken, ilk madde ve malzeme stoku, alıcılar, maddi duran varlıklar, yapılmakta olan yatırımlar ve gelecek yıllara ait giderler hesaplarına aktarılarak aktifleştirilmesi,

b) Banka kredileri henüz ödenmeden banka kredileri hesabına borç ve alıcılar hesabına alacak kaydı yapılarak, banka kredileri hesabının bilanço dışına çıkarılması ve böylece bu kredilere ilişkin finansman giderlerinin gelir tablosuna yansıtılmaması suretiyle;

yaratıcı muhasebe uygulamaları ile manipülasyon yaptığı tespit edilmiştir. Bu finansal bilgi manipülasyonu uygulamaları finansal tabloların hazırlandığı tarihlerde

gerçekleştirilmekte, bilanço tarihinden hemen sonra söz konusu işlemler ters kayıtlarla düzeltilmektedir. Dolayısıyla Boyasan, bilanço tarihinden önce gerçekleştirdiği temel muhasebe kurallarına aykırı ve fiktif muhasebe kayıtları ile karlı bir şirket izlenimi yaratmaktadır. Bilanço tarihinden sonra, daha önce yapılan fiktif kayıtlar düzeltilmiş gibi kayıt yapılmakta, bir sonraki bilanço tarihinde bu işlemler tekrar edilmektedir (Küçüksözen, 2004: 409-410-411).

Bu gelişmeler karşısında, Boyasan Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı, tekstil sektöründe bulunan daralmayı neden göstererek 01/01/1999 tarihi itibarıyla fabrika ve çalışanlarını 1 yıl süre ile 675 bin Mark'a Güneş Tekstil'e kiralandığını İMKB'ye bildirmiştir (Hürriyet, a.g.i.s, 1999). Şirket tarafından İMKB'ye bildirilen açıklamada “işçi ücretlerinin gecikmeli ödendiği ve işçi çıkarmalarının gündemde olduğu gerekçesiyle Borsa uzmanları ardından SPK uzmanları tarafından şirket nezdinde yapılan incelemeler sonucu, ücret ödemeleri, kredi kullanımları, kredi ödemeleri gibi konularda aylık bildirimde bulunma zorunluluğu getirildiği” de belirtilmiştir (Zaman, a.g.i.s, 1999). Bu durum mal kaçırmaya teşebbüs olarak algılandığı için alacaklı bankalar tarafından, şirketin malvarlıklarına ihtiyati haciz kararı aldirmek için mahkemelere başvurulmuştur.

Nihayetinde, İMKB yönetim kurulu, mahkeme tarafından iflas erteleme talebi reddedilen Boyasan'ı borsadan atmıştır. Borsa dışında aracı kuruluşlar vasıtasıyla alım satıma konu olan Boyasan'da 2.223 bireysel yatırımcı bulunuyordu. Son hisse fiyatlarına göre piyasa değeri 6,2 milyon TL, halka açıklık oranı %38,4 olan Boyasan'de küçük yatırımcıların 2,4 milyon TL'si bulunuyordu (Radikal, a.g.i.s, 2011). Boyasan Yönetim Kurulu Başkanı, Boyasan ile birlikte dört şirketin de sahibidir. Diğer şirketlerin akıbeti de Boyasan gibi olmuş ve içlerinden bir tanesi haciz edilerek borçlarına karşılık satışa çıkarılmıştır.

4.1.2.3. İmar Bankası

20 Haziran 1994 tarihinde İmar Bankası, 3182 sayılı Kanun'un 64. maddesi kapsamına alınmıştır. Bankanın yakın gözetime alınma nedenleri şunlardır (BDDK, 2003: 61),

- a) Kredilerin neredeyse tamamını Uzan Grubuna kullandırması,
- b) Bankacılık işlevlerinden uzaklaşması,
- c) Gelir-gider dengesinin bozulması,
- ç) Karlılığın düşmesi,
- d) Likidite sıkışıklığı.

Banka, 90'lı yıllarda etkili olan ancak 1999 ve 2001 Türkiye ekonomik krizlerinden sonra sorun oluşturan off-shore sistemiyle yüksek kazanç sağlayacakken oluşan iç açık nedeniyle, bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırılmasına gerekçe oluşturan Bankacılık Kanunu'nun 14. maddesinin 3. fıkrası gereğince, istenen tedbirlerin kısmen ya da tamamen alınmadığı ve yükümlülüklerin vadesinde yerine getirilmediği nedeniyle 3 Temmuz 2003 tarihinde BDDK tarafından TMSF'ye (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu) devredilerek etkinliğine son verildi (Wikipedia, agis, 2013).

BDDK'nın tespitlerine göre, resmi raporlardaki mevduat rakamları ile tespit edilen mevduat rakamları arasında 1'e 10 oranından daha fazla bir uyumsuzluk görülmektedir; 12/06/2003 itibariyle Uzan Grubuna bağlı iki enerji şirketinin lisans sözleşmelerinin iptali ile başlayan süreçte, bankaya verilen off-shore mevduatının yurtiçi mevduata dönüştürülmeme talimatına uyulmamıştır. Bankanın borsa bankerlik belgesi iptal edilmesine rağmen, bankanın 2002 Ekim ayından itibaren sistematik olarak bono ve tahvil piyasası işlemleri yaptığı anlaşılmıştır. Yapılan işlemlerin

kayıtlarının silinmesi amacıyla “özel yazılımlar” hazırlandığı tespit edilmiştir (Ercan, 2003).

Ayrıca, Bankalar Yeminli Murakıplarınca 1994-2000 yılları arasında gerçekleştirilen denetimlerde, banka kaynaklarının yoğun olarak Uzan Grubuna kullandırıldığı, kredi portföyünün hemen tamamının grup kredilerinden oluştuğu ve bu kredilerin teminatsız olduğu; faaliyet zararları nedeniyle öz kaynak yetersizliği; birikmiş zararların öz kaynakları aşarak yabancı kaynaklara sirayet ettiği; yeterli nakit, sermaye arttırımı yapılmayan bankanın öz kaynak yetersizliğinin süreç içerisinde arttığı, sermaye yeterliliği standart rasyosunun negatife döndüğü hususları tespit edilmiştir.

Eldeki veriler, bankanın bilanço içi yükümlülüklerinin tamamına yakınının 50 milyar TL'nin altındaki tasarruf mevduatından, bilanço dışı yükümlülüklerin ise, büyük ölçüde Uzan Grubu risklerinden ibaret olduğunu göstermekteydi. Böyle bir yol, mudilerin haklarının korunması açısından pratikte bir fark ortaya çıkmayacağı ve gruba ait yükümlülükler üstlenilmeyerek kamusal maliyet en aza indirileceği için tercih edilmiştir. Bankanın bilgi-işlem sistemi, “outsourcing” yolu ile Uzan Grubuna dahil olan ve bankanın ortakları arasında yer alan Merkez Yatırım Ticaret A.Ş. tarafından sağlanmıştır. BDDK incelemelerinde kullanılmak üzere banka kayıtları talep edildiğinde, Merkez Yatırım'daki canlı kayıtlar ve yedekleme sistemleri tamamıyla kapatılmış, durdurulan bilgi-işlem raporlarının ikamesi, kilit konumdaki yöneticilerin (teftiş, hukuk, operasyon, krediler birimlerindeki personel ile bazı büyük şubelerin müdürleri) toplu halde istifa etmeleri yüzünden mümkün olamamıştır. Mevzuata aykırı işlemlere ilişkin pek çok tespit yapılmıştır. İmar Bankası'nın bilgisayar sisteminin ana belleğindeki veriler, sadece 2003 yılına ilişkin tespit yapılabilmesine imkan vermiştir. Bu kayıtlar, bazı hususların tespit edilmesini sağlamıştır (Aslay, 2006: 55).

Yapılan incelemeler neticesinde Banka'da işlemlerin kayıt dışı bırakıldığı, fiili mevduat toplamı ile kamu otoritelerine bildirilen mevduat arasında farklılık olduğu, off-shore hesaplarından yurt içine dönüştürülen mevduat bulunduğu, izinsiz ve açığa

DİBS (Devlet İç Borçlanma Senetleri) satışı yapıldığı, mevduat faizinden yapılan yasal kesintilerin düşük beyan edildiği görülmüştür (BDDK, 2009: 16). Dolayısıyla, banka sahipleri resmi bankacılık lisansı ile gayri meşru bankacılık yaparak kamuyu dolandırmışlardır (E. Gürel, Demir, B. Gürel, 2012: 27).

BEŞİNCİ BÖLÜM

YARATICI MUHASEBE UYGULAMALARI İLE İLGİLİ

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARI

ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Tez çalışmasının bu kısmında Adana ve Kayseri il merkezlerinde faaliyet gösteren Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin “Yaratıcı Muhasebe” kavramı hakkındaki bilgi düzeylerini ve “Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları” ile karşılaşma derecelerini ölçmek amacıyla yapılan saha çalışması ile ilgili olarak, araştırmanın amacı, araştırmanın kapsamı ve sınırları, araştırmanın yöntemi ve araştırma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesi gibi konular yer almaktadır.

5.1. Araştırmanın Amacı

Yaratıcı muhasebe konusunda Adana ve Kayseri il merkezlerinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe hakkında bilgilerinin, müşterilerinden yaratıcı muhasebe uygulamaları yapılması yönünde talepler olup olmadığının ve müşterilerinin hesaplarında yaratıcı muhasebe uygulamaları belirteçlerinin bulunup bulunmadığının tespit edilmesidir.

5.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Bu araştırma, Adana Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasına tabi 70 meslek mensubu ve Kayseri Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odasına bağlı 50

meslek mensubu ile yüz yüze anket uygulaması ile yapılmıştır. Anket soruları, teorik bölümden ve yapılan literatür taramasından yararlanarak muhasebe meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe ile ilgili bilgilerini ve yaratıcı muhasebe uygulamaları belirteçleri ile karşılaşma düzeylerini tespit etmeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

5.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla anket yöntemi kullanılmıştır. Veriler, rastgele seçilen meslek mensuplarıyla karşılıklı olarak anket sorularına cevap alınmak suretiyle elde edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 16.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır. Anket sonuçları öncelikle SPSS veri tabanına girilmiş elde edilen sonuçlar için tablolar oluşturulmuştur. Çalışmada, ankette yer alan her soru için ayrı ayrı frekans hesapları yapılmıştır.

5.4. Bulguların Değerlendirilmesi

Anket sonuçlarının analiz edildiği bu bölümde, öncelikle anket uygulamasına katılan meslek mensuplarının demografik özellikleri sunulmuş, daha sonra anket formunda yer alan sorulara verilen cevaplar analiz edilmiştir. Anket uygulaması iki farklı ilde yapıldığı için, sonuçları bir arada gösterilmiştir.

Tablo 6: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Erkek	53	75,7	75,7	75,7
	Kadın	17	24,3	24,3	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Adana il merkezinde, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarından %75,7'si bay, %24,3'ü ise bayan muhasebe meslek mensubundan oluşmaktadır.

Tablo 6.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Erkek	44	88,0	88,0	88,0
	Kadın	6	12,0	12,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri il merkezinde, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarından %88'i bay, %12'si ise bayan muhasebe meslek mensubundan oluşmaktadır.

Her iki ilde de ankete katılanların çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Bunun nedeni olarak muhasebe mesleğinin çalışma koşullarının bayanlar için pek uygun olmaması ve Türkiye'de genel bir sorun olan bayanların çalışma hayatında yeterince yer almaması olarak ifade edilebilir.

Tablo 7: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaş Durumlarına Göre Dağılımı

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	25 ve Altı	6	8,6	8,6	8,6
	26-35	14	20,0	20,0	28,6
	36-45	28	40,0	40,0	68,6
	46-55	17	24,3	24,3	92,9
	56 ve Üstü	5	7,1	7,1	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Tablo 7’den anlaşılacağı üzere, Adana il merkezinde, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %8,6’sı 25 yaş altı, %20’si 26–35 yaş arası, %40’ı 36–45 yaş arası, %24,3’ü 46-55 yaş arası ve %7,1’i 56 yaş ve üzeri meslek mensubundan oluşmaktadır.

Tablo 7.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaş Durumlarına Göre Dağılımı

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	25 ve Altı	2	4,0	4,0	4,0
	26-35	12	24,0	24,0	28,0
	36-45	22	44,0	44,0	72,0
	46-55	13	26,0	26,0	98,0
	56 ve Üstü	1	2,0	2,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Tablo 7.1’den anlaşılacağı üzere, Kayseri il merkezinde, ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %4’ü 25 yaş altı, %24’ü 26–35 yaş arası, %44’ü 36–

45 yaş arası, %26'sı 46-55 yaş arası ve %2'si 56 yaş ve üzeri meslek mensubundan oluşmaktadır.

Anket çalışması yaptığım illerde, meslek mensuplarının 36-45 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmüştür.

Tablo 8: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Lise	2	2,9	2,9	2,9
	Ön Lisans	4	5,7	5,7	8,6
	Lisans	48	68,6	68,6	77,1
	Yüksek Lisans	15	21,4	21,4	98,6
	Doktora	1	1,4	1,4	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Adana ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %2,9'u lise, %5,7'si önlisans, %68,6'sı lisans, %21,4'ü yüksek lisans ve %1,4'ü de doktora düzeyinde eğitim almıştır.

Tablo 8.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

		Geçerli		
		Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Ön Lisans	2	4,0	4,0
	Lisans	33	66,0	70,0
	Yüksek Lisans	15	30,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0

Kayseri ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %4'ü önlisans, %66'sı lisans, %30'u yüksek lisans düzeyinde eğitim almıştır. Ankete katılan meslek mensupları arasında doktora eğitimi alan bulunmamaktadır.

Tablo 9: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı

		Geçerli		
		Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	0-5 Yıl Arası	12	17,1	17,1
	6-10 Yıl Arası	17	24,3	41,4
	11-15 Yıl Arası	19	27,1	68,6
	15 Yıl ve Üzeri	22	31,4	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0

Adana ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının, %17,1'i 0-5 yıl, %24,3'ü 6-10 yıl, %27,1'i 11-15 yıl ve %31,4'ü 15 yıl ve üzerinde mesleklerini icra etmektedirler.

Tablo 9.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli	
				Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	0-5 Yıl Arası	10	20,0	20,0	20,0
	6-10 Yıl Arası	18	36,0	36,0	56,0
	11-15 Yıl Arası	9	18,0	18,0	74,0
	15 Yıl ve Üzeri	13	26,0	26,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının, %20'si 0-5 yıl, %36'sı 6-10 yıl, %18'i 11-15 yıl ve %26'sı 15 yıl ve üzerinde mesleklerini icra etmektedirler.

Tablo 10: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Mükellef Sayılarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli	
				Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	30 ve Altı	21	30,0	30,4	30,4
	31-60	23	32,9	33,3	63,8
	61-90	15	21,4	21,7	85,5
	91-120	9	12,9	13,0	98,6
	121 ve Üstü	1	1,4	1,4	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Tablo 10'da görüldüğü gibi muhasebe meslek mensuplarının %1,4'ü anketimizin bu sorusunu cevapsız bırakmıştır. %30'u 30 ve daha az, %32,9'u 31-60, %21,4'ü 61-90, %12,9'u 91-120 ve %1,4'ü 121 ve daha fazla mükellef sayısına sahiplerdir.

Tablo 10.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Mükellef Sayılarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	30 ve Altı	18	36,0	36,0	36,0
	31-60	12	24,0	24,0	60,0
	61-90	11	22,0	22,0	82,0
	91-120	7	14,0	14,0	96,0
	121 ve Üstü	2	4,0	4,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Tablo 10.1’de görüldüğü gibi, Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının %36’sı 30 ve daha az, %24’ü 31-60, %22’si 61-90, %14’ü 91-120 ve %4’ü 121 ve daha fazla mükellef sayısına sahiptir.

Her iki ilde de ankete katılan muhasebe meslek mensupları, mükelleflerden almaları gereken ücretlerin toplamı ve zamanı konusunda sıkıntı yaşadıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 11: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebe İle İlgili Bilgi Düzeyleri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç Bilgim Yok	5	7,1	7,2	7,2
	Çok Az Bilgim Var	5	7,1	7,2	14,5
	Orta Derecede Bilgim Var	22	31,4	31,9	46,4
	Oldukça Bilgim Var	27	38,6	39,1	85,5
	Çok Bilgim Var	10	14,3	14,5	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %7,1'inin yaratıcı muhasebe ile ilgili hiç bilgilerinin olmadığı, %7,1'inin çok az bilgisi olduğu, %31,4'ünün orta derecede bilgisinin varlığı, %38,6'sının oldukça bilgili olduğu ve %14,3'ünün çok bilgisinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Adana il merkezinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe ile ilgili genel anlamda bilgi sahibi olduğunu ancak yeterli seviyede bilgili olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 11.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebe İle İlgili Bilgi Düzeyleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Hiç Bilgim Yok	2	4,0	4,0	4,0
Çok Az Bilgim Var	9	18,0	18,0	22,0
Orta Derecede Bilgim Var	13	26,0	26,0	48,0
Oldukça Bilgim Var	20	40,0	40,0	88,0
Çok Bilgim Var	6	12,0	12,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri il merkezinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %4'ünün yaratıcı muhasebe ile ilgili hiç bilgilerinin olmadığı, %18'inin çok az bilgisi olduğu, %26'sının orta derecede bilgisinin varlığı, %40'ının oldukça bilgili olduğu ve %12'sinin çok bilgisinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe ile ilgili genel anlamda bilgi sahibi olduğunu ancak yeterli seviyede bilgili olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 12: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebenin Nedenleri Hakkındaki Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli İşletmenin Durumunu Daha İyi Göstermek	32	45,7	45,7	45,7
Daha Az Vergi Ödemek	28	40,0	40,0	85,7
İşletme Hisselerinin Fiyatlarını Arttırmak	4	5,7	5,7	91,4
Diğer	6	8,6	8,6	100,0
Toplam	70	100,0	100,0	

Adana ilinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %45,7'sinin yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma nedeni olarak işletmenin durumunun daha iyi gösterilmesini ilk sırada gördükleri, %40'ının daha az vergi ödeme amacıyla bu yola sapılabileceğini düşündüğünü, %5,7'sinin işletme hisse fiyatlarının arttırılmasının ve %8,6'sının diğer etkenlerin amaçlanabileceği fikrinde olduğu tespit edilmiştir. Anketimize katılan hiçbir meslek mensubu işletmelerin daha az kar payı dağıtmak amacıyla yaratıcı muhasebe uygulamalarına yöneleceklerini düşünmemektedir. Bu sonuçlar, yaratıcı muhasebeye başvurma nedeni olarak, işletmenin durumunun daha iyi gösterilmesini ve daha az vergi ödemeyi lokomotif etkenler olarak göstermektedir.

Tablo 12.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebenin Nedenleri Hakkındaki Cevapları

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli İşletmenin Durumunu Daha İyi Göstermek	18	36,0	36,0	36,0
Daha Az Vergi Ödemek	25	50,0	50,0	86,0
İşletme Hisselerinin Fiyatlarını Arttırmak	2	4,0	4,0	90,0
Diğer	5	10,0	10,0	100,0
Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri ilinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %50'sinin yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma nedeni olarak daha az vergi ödeme amacını ilk sırada gördükleri, %36'sının işletmenin durumunun daha iyi gösterilmesi amacıyla bu yola sapılabileceğini düşündüğünü, %4'ünün işletme hisse fiyatlarının artırılmasının ve %10'unun diğer etkenlerin amaçlanabileceği fikrinde olduğu tespit edilmiştir. Anketimize katılan hiçbir meslek mensubu işletmelerin daha az kar payı dağıtmak amacıyla yaratıcı muhasebe uygulamalarına yöneleceklerini düşünmemektedir. Anket sorularının cevaplayan meslek mensuplarının yarısı yaratıcı muhasebeye başvurma nedeni olarak daha az vergi ödemeyi ana etken olarak görmektedir.

Tablo 13: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yararlatıcı Muhasebe Yapılması İle İlgili İsteklere Dair Cevapları

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	42	60,0	61,8	61,8
	Hayır	26	37,1	38,2	100,0
	Toplam	68	97,1	100,0	
Geçersiz		2	2,9		
Toplam		70	100,0		

Anketin en dikkat çekici sorularından biri olan ve müşterilerden tarafından yaratıcı muhasebe uygulamaları istenilip istenilmediği ile ilgili sorumuza Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %60'ı evet, %37,1'i hayır yanıtı vermiştir. %2,9'u ise sorumuza cevap vermemiştir. Adana ilinde yaratıcı muhasebe uygulamalarının yapılması konusunda meslek mensuplarına yoğun bir talepte bulunulduğu görülmektedir.

Tablo 13.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yararlatıcı Muhasebe Yapılması İle İlgili İsteklere Dair Cevapları

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	36	72,0	75,0	75,0
	Hayır	12	24,0	25,0	100,0
	Toplam	48	96,0	100,0	
Geçersiz		2	4,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren ve anketimize katılan meslek mensuplarının %72'si müşterileri tarafından yaratıcı muhasebe uygulamaları istenildiğini belirtmiştir. Meslek mensuplarının %24'ü ise kendilerine müşterilerinden

böyle bir talep gelmediği yanıtını vermiştir. Anketimizin bu sorusuna katılımcıların %4'ü cevap vermemiştir. Kayseri ilinde de Adana ilinde olduğu gibi yaratıcı muhasebe uygulamalarının yapılması konusunda meslek mensuplarına yoğun bir talepte bulunulduğu görülmektedir.

Tablo 14: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hataları Hakkında Bilgi Düzeyleri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Az Bilgim Var	5	7,1	7,2	7,2
	Orta Derecede Bilgim Var	25	35,7	36,2	43,5
	Oldukça Bilgim Var	26	37,1	37,7	81,2
	Çok Bilgim Var	13	18,6	18,8	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %7,1'inin muhasebe hataları hakkında çok az bilgisinin olduğu, %35,7'sinin orta derecede bilgi sahibi olduğu, %37,1'inin oldukça bilgili olduğu ve %18,6'sının çok bilgili olduğu tespit edilmiştir. %1,4'ü ise bu sorumuzu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 14.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hataları Hakkında Bilgi Düzeyleri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Az Bilgim Var	4	8,0	8,0	8,0
	Orta Derecede Bilgim Var	18	36,0	36,0	44,0
	Oldukça Bilgim Var	20	40,0	40,0	84,0
	Çok Bilgim Var	8	16,0	16,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren ve anketimize katılan muhasebe meslek mensuplarının %8'inin muhasebe hataları hakkında çok az bilgisinin olduğu, %36'sının orta derecede bilgi sahibi olduğu, %40'ının oldukça bilgili olduğu ve %16'sının çok bilgili olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 15: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hilesi Hakkında Bilgi Düzeyleri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç Bilgim Yok	4	5,7	5,7	5,7
	Çok Az Bilgim Var	7	10,0	10,0	15,7
	Orta Derecede Bilgim Var	20	28,6	28,6	44,3
	Oldukça Bilgim Var	28	40,0	40,0	84,3
	Çok Bilgim Var	11	15,7	15,7	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Adana ilinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %5,7'sinin muhasebe hileleri hakkında hiç bir bilgisi olmadığı, %10'unun çok az bilgisinin olduğu, %28,6'sının orta derecede bilgi sahibi olduğu, %40'ının oldukça bilgili olduğu ve %15,7'sinin çok bilgili olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 15.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hilesi Hakkında Bilgi Düzeyleri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç Bilgim Yok	1	2,0	2,0	2,0
	Çok Az Bilgim Var	6	12,0	12,0	14,0
	Orta Derecede Bilgim Var	21	42,0	42,0	56,0
	Oldukça Bilgim Var	15	30,0	30,0	86,0
	Çok Bilgim Var	7	14,0	14,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri il merkezinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %2'sinin muhasebe hileleri hakkında hiç bir bilgisi olmadığı, %12'sinin çok az bilgisinin olduğu, %42'sinin orta derecede bilgi sahibi olduğu, %30'unun oldukça bilgili olduğu ve %14'ünün çok bilgili olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 16: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hatalarının Nedenleri Hakkındaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Bilgisizlik	27	38,6	38,6	38,6
	İş Yoğunluğu	12	17,1	17,1	55,7
	Dikkatsizlik	10	14,3	14,3	70,0
	Tecrübesizlik	19	27,1	27,1	97,1
	Diğer	2	2,9	2,9	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Adana ilinde ankete katılan meslek mensuplarının %38,6'sı muhasebede yapılan hataları bilgisizliğe bağlamaktadır. %17,1'i iş yoğunluğunun hatalar konusunda önemli bir faktör olduğunu beyan etmektedir. %14,3'ü dikkatsizliği,

%27,1'i tecrübesizliği ve %2,9'u ise diğer nedenleri muhasebe hatalarının en önemli etkeni olarak düşünmektedir.

Tablo 16.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hatalarının Nedenleri Hakkındaki Cevapları

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Bilgisizlik	11	22,0	22,0	22,0
	İş Yoğunluğu	19	38,0	38,0	60,0
	Dikkatsizlik	11	22,0	22,0	82,0
	Tecrübesizlik	9	18,0	18,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri ilinde ankete katılan meslek mensuplarının %22'si muhasebede yapılan hataları bilgisizliğe bağlamaktadır. %38'i iş yoğunluğunun hatalar konusunda önemli bir faktör olduğunu beyan etmektedir. %22'si dikkatsizliği, %18'i tecrübesizliği muhasebe hatalarının en önemli etkeni olarak düşünmektedir.

Muhasebe hataları konusunda Adana il merkezinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %91,40'ının orta derece ve üstünde bilgisi olduğunu belirtmiştir. Muhasebe hatalarında asıl etkenin ise bilgisizlik olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Aynı konuda Kayseri il merkezindeki muhasebe meslek mensuplarının %92'sinin orta derece ve üstünde bilgi sahibi olduğu ortaya çıkmıştır, Kayseri'de faaliyet gösteren meslek mensupları muhasebe hatalarının temel kaynağı olarak ise ilk sırada iş yoğunluğunu ikinci sırada bilgisizliği ve dikkatsizliği görmektedirler. Muhasebe meslek mensuplarının en az bir personel çalıştırdığı ve muhasebe kayıtlarının bu personelce tutulduğu göz önüne alındığı takdirde, muhasebe hataları konusunda personelin bilgilendirilmesinin yine muhasebe meslek mensuplarınca yapılması gerekmektedir.

Tablo 17: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hilelerinin Nedenleri Hakkındaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Karı Arttırmak	8	11,4	11,4	11,4
	İşletme Değerini Arttırmak	5	7,1	7,1	18,6
	Vergi Matrahını Düşürmek	47	67,1	67,1	85,7
	Art Niyetli Olmak	6	8,6	8,6	94,3
	Diğer	4	5,7	5,7	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Adana ilinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %11,4'ü karı arttırmak amacının muhasebe hilelerinin en önemli nedeni olduğunu, %7,1'i işletme değerinin artırılmasının başlıca muhasebe hilesine yönelik sebebi olduğunu, önemli bir çoğunluğu olan %67,1'i vergi matrahının düşürülmesi amacının etkili olduğunu, %8,6'sı art niyetli olmayı ve %5,7'si diğer sebepleri muhasebe hilesi yapılmasının nedeni olarak görmektedir.

Tablo 17.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Muhasebe Hilelerinin Nedenleri Hakkındaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Karı Arttırmak	3	6,0	6,0	6,0
	İşletme Değerini Arttırmak	2	4,0	4,0	10,0
	Vergi Matrahını Düşürmek	27	54,0	54,0	64,0
	Art niyetli Olmak	17	34,0	34,0	98,0
	Diğer	1	2,0	2,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri ilinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %6'sı karı arttırmak amacının muhasebe hilelerinin en önemli nedeni

olduğunu, %4'ü işletme değerinin artırılmasının başlıca muhasebe hilesine yönelik sebebi olduğunu, %54'ü vergi matrahının düşürülmesi amacının etkili olduğunu, %34'ü art niyetli olmayı ve %2'si diğer sebepleri muhasebe hilesi yapılmasının nedeni olarak görmektedir.

Tablo 18: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Hile Tespiti Konusundaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	49	70,0	70,0	70,0
	Hayır	21	30,0	30,0	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Adana ilinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %70'i işletme yöneticilerinin hile yaptığını tespit etmiştir, %30'u ise işletme yöneticilerinin hile yaptığını tespit etmemiştir. Ankete katılan meslek mensuplarının bu kadar yüksek oranda hile ile karşılaşmaları önemli bir bulgudur.

Tablo 18.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Hile Tespiti Konusundaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	40	80,0	80,0	80,0
	Hayır	10	20,0	20,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri il merkezinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %80'i işletme yöneticilerinin hile yaptığını tespit etmiştir, %20'si ise işletme yöneticilerinin hile yaptığını tespit etmemiştir. Kayseri ilinde de ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının çoğunluğunun işletme yöneticilerinin hile yapması ile karşılaşmaları üzerinde durulması gereken bir sonuçtur.

Tablo 19: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının GKGMİ'ne Aykırı Davranılması Taleplerine İlişkin Cevapları

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	46	65,7	65,7	65,7
	Hayır	24	34,3	34,3	100,0
Toplam		70	100,0	100,0	

Ankete katılan meslek mensuplarının %65,7'si müşterileri tarafından GKGMİ'ye aykırı davranılması talebi ile karşılaşmıştır. %34,3'ü ise böyle bir teklifin kendilerine gelmediğini beyan etmiştir.

Tablo 19.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının GKGMİ'ne Aykırı Davranılması Taleplerine İlişkin Cevapları

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	38	76,0	76,0	76,0
	Hayır	12	24,0	24,0	100,0
Toplam		50	100,0	100,0	

Ankete katılan meslek mensuplarının %76'sı müşterileri tarafından GKGMİ'ye aykırı davranılması talebi ile karşılaşmıştır. %24'ü ise böyle bir teklifin kendilerine gelmediğini beyan etmiştir.

Tablo 20: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Faaliyet Sonuçlarını Değiştirme Taleplerine İlişkin Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	47	67,1	67,1	67,1
	Hayır	23	32,9	32,9	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Ankete sorularını yanıtlayan meslek mensuplarının %67,1'i müşterileri tarafından işletmenin faaliyet sonuçları ile olumlu ya da olumsuz yönde oynanması teklifini aldıklarını, %32,9'u ise böyle bir istekle karşılaşmadıklarını söylemişlerdir.

Tablo 20.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Faaliyet Sonuçlarını Değiştirme Taleplerine İlişkin Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	34	68,0	68,0	68,0
	Hayır	16	32,0	32,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Ankete sorularını yanıtlayan meslek mensuplarının %68'i müşterileri tarafından işletmenin faaliyet sonuçları ile olumlu ya da olumsuz yönde oynanması teklifini aldıklarını, %32'si ise böyle bir istekle karşılaşmadıklarını söylemişlerdir.

Tablo 21: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Finansal Raporlarını Değiştirme Taleplerine İlişkin Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	42	60,0	60,0	60,0
	Hayır	28	40,0	40,0	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Adana ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %60'ı müşterileri tarafından işletmenin finansal raporlarının olumlu ya da olumsuz yönde değiştirilmesinin istenildiğini belirtmiştir. %40'ı ise böyle bir istekle karşılaşmadıklarını söylemişlerdir.

Tablo 21.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Finansal Raporlarını Değiştirme Taleplerine İlişkin Cevapları

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	32	64,0	64,0	64,0
	Hayır	18	36,0	36,0	100,0
Toplam		50	100,0	100,0	

Kayseri ilinde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının %64'ü müşterileri tarafından işletmenin finansal raporlarının olumlu ya da olumsuz yönde değiştirilmesinin istenildiğini belirtmiştir. %36'sı ise böyle bir istekle karşılaşmadıklarını söylemişlerdir.

Tablo 22: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebenin Etkileri Hakkındaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	İşletmenin İmajını	28	40,0	40,0	40,0
	Yatırımları Çekmek	16	22,9	22,9	62,9
	Kredi Alabilmek	20	28,6	28,6	91,4
	Yüksek Prim ve İkramiye	1	1,4	1,4	92,9
	İşletmenin Borsa Değerini	4	5,7	5,7	98,6
	Diğer	1	1,4	1,4	100,0
Toplam		70	100,0	100,0	

Adana ilinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %40'ı yaratıcı uygulamaları ile finansal raporların daha iyi

gösterilmesinin nedeni olarak işletmenin imajının güçlendirilmesini, %22,9'u yatırımları çekebilmeyi, %28,6'sı kredi alabilmeyi, %1,4'ü yüksek prim ve ikramiye dağıtılmasını, %5,7'si borsa değerinin arttırılmasını, %1,4'ü ise diğer nedenleri görmektedir. Sonuçlara göre işletmenin hacminin büyütülmesi ve değerinin arttırılması ana hedef gibi durmaktadır.

Tablo 22.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yaratıcı Muhasebenin Etkileri Hakkındaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	İşletmenin İmajını	22	44,0	44,0	44,0
	Yatırımları Çekmek	8	16,0	16,0	60,0
	Kredi Alabilmek	16	32,0	32,0	92,0
	İşletmenin Borsa Değerini	1	2,0	2,0	94,0
	Diğer	3	6,0	6,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri ilinde yapılan anket çalışması sonucunda muhasebe meslek mensuplarının %44'ü yaratıcı uygulamaları ile finansal raporların daha iyi gösterilmesinin nedeni olarak işletmenin imajının güçlendirilmesini, %16'sı yatırımları çekebilmeyi, %32'si kredi alabilmeyi, %2'si işletmenin borsa değerinin arttırılmasını, %6'sı ise diğer nedenleri görmektedir. Ankete katılan hiçbir muhasebe meslek mensubu bu soruya “yüksek prim ve ikramiye dağıtmak” seçeneği şeklinde cevap vermemiştir.

Tablo 23: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Bağımsız Dış Denetim Yaptıran Mükelleflerine İlişkin Cevapları

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	21	30,0	30,4	30,4
	Hayır	48	68,6	69,6	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %30'unun bağımsız dış denetim yaptıran müşterisi bulunmaktadır. %68,6'sının müşterileri arasında bağımsız dış denetim yaptıran işletme bulunmamaktadır. Bu sorumuza anketimize katılanların %1,4'ü cevap vermemiştir. Türkiye'de bağımsız denetimi borsada işlem gören ve genelde İstanbul merkezli işletmelerin yaptırmalarının zorunlu olması, anketimin 13. sorusunda böyle bir sonuca neden olmuştur. Yeni yürürlüğe giren Türk Ticaret Kanunu sayesinde KOBİ'lerinde bir süre sonra bağımsız denetime tabi olması ile birlikte bu oranlar artabilir.

Tablo 23.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Bağımsız Dış Denetim Yaptıran Mükelleflerine İlişkin Cevapları

		Geçerli			
		Frekans	Yüzde	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Evet	17	34,0	34,0	34,0
	Hayır	33	66,0	66,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %34'ünün bağımsız dış denetim yaptıran müşterisi bulunmaktadır. %66'sının müşterileri arasında bağımsız dış denetim yaptıran işletme bulunmamaktadır.

Tablo 24: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Mali Tabloların Dipnotlarını İnceleme Konusundaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Nadiren Dikkate Alırım	4	5,7	5,7	5,7
	Bazen Dikkate Alırım	17	24,3	24,3	30,0
	Sıklıkla Dikkate Alırım	27	38,6	38,6	68,6
	Her Zaman Dikkate Alırım	22	31,4	31,4	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

İşletmelerin finansal tablolarında bulunan dipnotları, Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %5,7'si hiç dikkate almadığını, %24,3'ü bazen dikkate aldığını, %38,6'sı sıklıkla dikkate aldığını, %31,4'ü ise her zaman dikkate aldığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, birçok ayrıntıyı anlatan dipnotların incelenmesi konusunda meslek mensuplarının gerekli hassasiyeti göstermediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 24.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Mali Tabloların Dipnotlarını İnceleme Konusundaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç Dikkate Almam	1	2,0	2,0	2,0
	Nadiren Dikkate Alırım	13	26,0	26,0	28,0
	Bazen Dikkate Alırım	11	22,0	22,0	50,0
	Sıklıkla Dikkate Alırım	19	38,0	38,0	88,0
	Her Zaman Dikkate Alırım	6	12,0	12,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

İşletmelerin finansal tablolarında bulunan dipnotları, Kayseri ilinde faaliyet gösteren ve ankete katılan meslek mensuplarının %2'si hiç dikkate almadığını, %26'sı nadiren dikkate aldığını, %22'si bazen dikkate aldığını, %38'i sıklıkla dikkate aldığını, %12'si ise her zaman dikkate aldığını belirtmiştir.

Tablo 25: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Denetlenmiş Finansal Raporları İnceleme Konusundaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Nadiren İncelerim	3	4,3	4,5	4,5
	Bazen İncelerim	17	24,3	25,4	29,9
	Sıklıkla İncelerim	25	35,7	37,3	67,2
	Her Zaman İncelerim	22	31,4	32,8	100,0
	Toplam	67	95,7	100,0	
Geçersiz		3	4,3		
Toplam		70	100,0		

Hisse senetlerini satın almayı düşündükleri işletmelerin, denetlenmiş finansal raporlarını Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %4,3'ü nadiren incelediğini, %24,3'ü bazen incelediğini, %35,7'si sıklıkla incelediğini, %31,4'ü ise her zaman incelediğini belirtmiştir. Bu sorumuza anketimize katılanların %4,3'ü cevap vermemiştir.

Tablo 25.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Denetlenmiş Finansal Raporları İnceleme Konusundaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hiç İncelemem	6	12,0	12,2	12,2
	Nadiren İncelerim	9	18,0	18,4	30,6
	Bazen İncelerim	18	36,0	36,7	67,3
	Sıklıkla İncelerim	11	22,0	22,4	89,8
	Her Zaman İncelerim	5	10,0	10,2	100,0
	Toplam	49	98,0	100,0	
Geçersiz		1	2,0		
Toplam		50	100,0		

Hisse senetlerini satın almayı düşündükleri işletmelerin, denetlenmiş finansal raporlarını Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının yüksek bir oran olarak kabul edilebilecek %12'si hiç incelemediğini, %18'i nadiren incelediğini,

%36'sı bazen incelediğini, %22'si sıklıkla incelediğini, %10'u ise her zaman incelediğini belirtmiştir. Bu soruya anketimize katılanların %2'si cevap vermemiştir.

Tablo 26: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yanıltıcı Bilgi Veremeyeceği Hakkındaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	36	51,4	52,2	52,2
	Katılıyorum	27	38,6	39,1	91,3
	Ne Katılıyorum	2	2,9	2,9	94,2
	Ne Katılmıyorum	2	2,9	2,9	97,1
	Katılmıyorum	2	2,9	2,9	100,0
	Kesinlikle Katılmıyorum	2	2,9	2,9	100,0
Toplam		69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %51,4'ü meslek mensubunun müşteri menfaatlerini korumak amacıyla yanıltıcı bilgi veremeyeceği yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %38,6'sı katıldığını, %2,9'u ne katıldığını ne katılmadığını, %2,9'u katılmadığını, %2,9'u ise kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Bu yargı ile ilgili sorumuza anketimize katılanların %1,4'ü cevap vermemiştir.

Tablo 26.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yanıltıcı Bilgi Veremeyeceği Hakkındaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	34	68,0	68,0	68,0
	Katılıyorum	13	26,0	26,0	94,0
	Ne Katılıyorum	2	4,0	4,0	98,0
	Ne Katılmıyorum	1	2,0	2,0	100,0
	Kesinlikle Katılmıyorum	1	2,0	2,0	100,0
Toplam		50	100,0	100,0	

Kayseri ilinde faaliyet gösteren ve ankete katılan meslek mensuplarının %68'i meslek mensubunun müşteri menfaatlerini korumak amacıyla yanıltıcı bilgi veremeyeceği yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %26'sı katıldığını, %4'ü ne katıldığını ne katılmadığını, %2'si katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 27: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Devletin ve Toplumun Menfaatlerine Öncelik Vermesine Ait Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	26	37,1	37,7	37,7
	Katılıyorum	31	44,3	44,9	82,6
	Ne Katılıyorum	8	11,4	11,6	94,2
	Ne Katılmıyorum	1	1,4	1,4	95,7
	Kesinlikle Katılmıyorum	3	4,3	4,3	100,0
Toplam		69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %37,1'i meslek mensubu her koşulda devletin ve toplumun menfaatlerini kendisinin ve müşterisinin menfaatlerinin önünde tutmalıdır yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %44,3'ü katıldığını, %11,4'ü ne katıldığını ne katılmadığını, %1,4'ü katılmadığını, %4,3'ü ise kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Bu yargı ile ilgili sorumuza anketimize katılanların %1,4'ü cevap vermemiştir.

Tablo 27.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Devletin ve Toplumun Menfaatlerine Öncelik Vermesine Ait Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	30	60,0	60,0	60,0
	Katılıyorum	14	28,0	28,0	88,0
	Ne Katılıyorum	6	12,0	12,0	100,0
	Ne Katılmıyorum				
Toplam		50	100,0	100,0	

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %60'ı meslek mensubu her koşulda devletin ve toplumun menfaatlerini kendisinin ve müşterisinin menfaatlerinin önünde tutmalıdır yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %28'i katıldığını, %12'si ne katıldığını ne katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 28: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Müşteri İlişkileri Hakkındaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	26	37,1	37,7	37,7
	Katılıyorum	26	37,1	37,7	75,4
	Ne Katılıyorum	12	17,1	17,4	92,8
	Ne Katılmıyorum	3	4,3	4,3	97,1
	Katılmıyorum	2	2,9	2,9	100,0
	Kesinlikle Katılmıyorum	2	2,9	2,9	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %37,1'i meslek mensubu müşteri ile ücret dışında herhangi bir borç-alacak ilişkisine girmemelidir yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %37,1'i katıldığını, %17,1'i ne katıldığını ne katılmadığını, %4,3'ü katılmadığını, %2,9'u ise kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Bu yargı ile ilgili sorumuza anketimize katılanların %1,4'ü cevap vermemiştir.

Tablo 28.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Müşteri İlişkileri Hakkındaki Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	26	52,0	53,1	53,1
	Katılıyorum	10	20,0	20,4	73,5
	Ne Katılıyorum	10	20,0	20,4	93,9
	Ne Katılmıyorum	3	6,0	6,1	100,0
	Katılmıyorum	3	6,0	6,1	100,0
	Toplam	49	98,0	100,0	
Geçersiz		1	2,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %52'si meslek mensubu müşteri ile ücret dışında herhangi bir borç-alacak ilişkisine girmemelidir yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %20'si katıldığını, %20'si ne katıldığını ne katılmadığını, %6'sı katılmadığını ifade etmiştir. Bu yargı ile ilgili soruya ankete katılanların %2'si cevap vermemiştir.

Tablo 29: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının İltimaslar İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	32	45,7	46,4	46,4
	Katılıyorum	30	42,9	43,5	89,9
	Ne Katılıyorum	5	7,1	7,2	97,1
	Ne Katılmıyorum	2	2,9	2,9	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %45,7'si meslek mensubu kararlarını ve faaliyetlerini etkileyecek her türlü iltimastan uzak durmalıdır yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %42,9'u katıldığını, %7,1'i ne katıldığını ne katılmadığını, %2,9'u katılmadığını ifade etmiştir. Bu yargı ile ilgili sorumuza anketimize katılanların %1,4'ü cevap vermemiştir.

Tablo 29.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının İltimaslar İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	32	64,0	64,0	64,0
	Katılıyorum	15	30,0	30,0	94,0
	Ne Katılıyorum	3	6,0	6,0	100,0
	Ne Katılmıyorum				
	Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %64'ü meslek mensubu kararlarını ve faaliyetlerini etkileyecek her türlü iltimastan uzak durmalıdır yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %30'u katıldığını, %6'sı ne katıldığını ne katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 30: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Hediyeler İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	29	41,4	42,0	42,0
	Katılıyorum	25	35,7	36,2	78,3
	Ne Katılıyorum	9	12,9	13,0	91,3
	Ne Katılmıyorum				
	Katılmıyorum	3	4,3	4,3	95,7
	Kesinlikle Katılmıyorum	3	4,3	4,3	100,0
Toplam		69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %41,4'ü meslek mensubu müşterilerinden yüksek değerli veya toplumca uygun görülmecek hediyeler almamalıdır yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %35,7'si katıldığını, %12,9'u ne katıldığını ne katılmadığını, %4,3'ü katılmadığını, %4,3'ü ise kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Bu yargı ile ilgili sorumuza anketimize katılanların %1,4'ü cevap vermemiştir.

Tablo 30.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Hediyeler İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	29	58,0	58,0	58,0
	Katılıyorum	17	34,0	34,0	92,0
	Ne Katılıyorum	4	8,0	8,0	100,0
	Ne Katılmıyorum				
Toplam		50	100,0	100,0	

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %58'i meslek mensubu müşterilerinden yüksek değerli veya toplumca uygun görülmecek hediyeler almamalıdır yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %34'ü katıldığını, %8'i ne katıldığını ne katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 31: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Müşteriler İle Ortaklık Kurmalarına Ait Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	16	22,9	23,2	23,2
	Katılıyorum	24	34,3	34,8	58,0
	Ne Katılıyorum	13	18,6	18,8	76,8
	Ne Katılmıyorum	7	10,0	10,1	87,0
	Katılmıyorum	9	12,9	13,0	100,0
	Kesinlikle Katılmıyorum	9	12,9	13,0	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %22,9'u meslek mensubu müşteri işletmeler ile ortaklık kurmamalıdır yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %34,3'ü katıldığını, %18,6'sı ne katıldığını ne katılmadığını, %10'u katılmadığını, %12,9'u ise kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Bu yargı ile ilgili sorumuza anketimize katılanların %1,4'ü cevap vermemiştir.

Tablo 31.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Müşteriler İle Ortaklık Kurmalarına Ait Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	18	36,0	36,0	36,0
	Katılıyorum	9	18,0	18,0	54,0
	Ne Katılıyorum	12	24,0	24,0	78,0
	Ne Katılmıyorum	9	18,0	18,0	96,0
	Katılmıyorum	9	18,0	18,0	96,0
	Kesinlikle Katılmıyorum	2	4,0	4,0	100,0
	Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri ilinde faaliyet gösteren ve ankete katılan meslek mensuplarının %36'sı meslek mensubu müşteri işletmeler ile ortaklık kurmamalıdır yargısına

kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %18'i katıldığını, %24'ü ne katıldığını ne katılmadığını, %18'i katılmadığını, %4'ü ise kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 32: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Denetimden Önce Anlaşma Sağlanmasına Ait Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	30	42,9	43,5	43,5
	Katılıyorum	28	40,0	40,6	84,1
	Ne Katılıyorum	9	12,9	13,0	97,1
	Ne Katılmıyorum	2	2,9	2,9	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %42,9'u denetim faaliyeti yürüten meslek mensupları, denetim faaliyeti ile ilgili ücret konusunda denetimden önce müşteri ile anlaşmaya varmalıdır yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %40'ı katıldığını, %12,9'u ne katıldığını ne katılmadığını, %2,9'u ise kesinlikle katılmadığını ifade etmiştir. Bu yargı ile ilgili sorumuza anketimize katılanların %1,4'ü cevap vermemiştir.

Tablo 32.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Denetimden Önce Anlaşma Sağlanmasına Ait Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Katılıyorum	29	58,0	58,0	58,0
	Katılıyorum	18	36,0	36,0	94,0
	Ne Katılıyorum	3	6,0	6,0	100,0
	Ne Katılmıyorum				
	Toplam	50	100,0	100,0	

Kayseri’de ankete katılan meslek mensuplarının %58’i denetim faaliyeti yürüten meslek mensupları, denetim faaliyeti ile ilgili ücret konusunda denetimden önce müşteri ile anlaşmaya varmalıdır yargısına kesinlikle katıldığını belirtmiştir. %36’sı katıldığını, %6’sı ne katıldığını ne katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 33: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Tahsilatlar İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	10	14,3	14,3	14,3
	Sık Karşılaşıyorum	28	40,0	40,0	54,3
	Ne Karşılaşıyorum	13	18,6	18,6	72,9
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	9	12,9	12,9	85,7
	Hiç Karşılaşmıyorum	10	14,3	14,3	100,0
Toplam		70	100,0	100,0	

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %14,3’ü müşterilerinin nakit tahsilatları artarken çek veya kredi kartı tahsilatlarının azalması ve aynı kalması durumu ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %40’ı sık karşılaşmakta, %18,6’sı ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %12,9’u nadiren karşılaşmakta ve %14,3’ü hiç karşılaşmamaktadır.

Tablo 33.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Tahsilatlar İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	4	8,0	8,3	8,3
	Sık Karşılaşıyorum	19	38,0	39,6	47,9
	Ne Karşılaşıyorum	7	14,0	14,6	62,5
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	12	24,0	25,0	87,5
	Hiç Karşılaşmıyorum	6	12,0	12,5	100,0
Toplam		48	96,0	100,0	
Geçersiz		2	4,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %8'i müşterilerinin nakit tahsilatları artarken çek veya kredi kartı tahsilatlarının azalması ve aynı kalması durumu ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %38'i sık karşılaşmakta, %14'ü ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %24'ü nadiren karşılaşmakta ve %12'si hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusunu ankete katılan meslek mensuplarının %4'ü cevapsız bırakmıştır.

Tablo 34: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Tahsilatlar ve Ekstre Farklılıkları İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	13	18,6	18,6	18,6
	Sık Karşılaşıyorum	20	28,6	28,6	47,1
	Ne Karşılaşıyorum	12	17,1	17,1	64,3
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	13	18,6	18,6	82,9
	Hiç Karşılaşmıyorum	12	17,1	17,1	100,0
Toplam		70	100,0	100,0	

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %18,6'sı müşterilerinin günlük nakit tahsilatları ile banka raporları arasında farklılıklar olması ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %28,6'sı sık karşılaşmakta, %17,1'i ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %18,6'sı nadiren karşılaşmakta ve %17,1'i hiç karşılaşmamaktadır.

Tablo 34.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Tahsilatlar ve Ekstre Farklılıkları İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	5	10,0	10,2	10,2
	Sık Karşılaşıyorum	12	24,0	24,5	34,7
	Ne Karşılaşıyorum	12	24,0	24,5	59,2
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	14	28,0	28,6	87,8
	Hiç Karşılaşmıyorum	6	12,0	12,2	100,0
Toplam		49	98,0	100,0	
Geçersiz		1	2,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %10'u müşterilerinin günlük nakit tahsilatları ile banka raporları arasında farklılıklar olması ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %24'ü sık karşılaşmakta, %24'ü ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %28'si nadiren karşılaşmakta ve %12'si hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusunu ankete katılan meslek mensuplarının %2'si cevapsız bırakmıştır.

Tablo 35: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Kasa Mevcuduna Ait Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	10	14,3	14,7	14,7
	Sık Karşılaşıyorum	29	41,4	42,6	57,4
	Ne Karşılaşıyorum	6	8,6	8,8	66,2
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	17	24,3	25,0	91,2
	Hiç Karşılaşmıyorum	6	8,6	8,8	100,0
Total		68	97,1	100,0	
Geçersiz		2	2,9		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %14,3'ü müşterilerinin kasa mevcutlarında olağan olmayan veya beklenmeyen dalgalanmalar ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %41,4'ü sık karşılaşmakta, %8,6'sı ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %24,3'ü nadiren karşılaşmakta ve %8,6'sı hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %2,9 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 35.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Kasa Mevcuduna Ait Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	3	6,0	6,1	6,1
	Sık Karşılaşıyorum	15	30,0	30,6	36,7
	Ne Karşılaşıyorum	10	20,0	20,4	57,1
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	14	28,0	28,6	85,7
	Hiç Karşılaşmıyorum	7	14,0	14,3	100,0
Toplam		49	98,0	100,0	
Geçersiz		1	2,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %6'sı müşterilerinin kasa mevcutlarında olağan olmayan veya beklenmeyen dalgalanmalar ile çok sık

karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %30'u sık karşılaşmakta, %20'si ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %28'i nadiren karşılaşmakta ve %14'ü hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %2 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 36: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Faturalar İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	14	20,0	20,3	20,3
	Sık Karşılaşıyorum	20	28,6	29,0	49,3
	Ne Karşılaşıyorum	13	18,6	18,8	68,1
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	16	22,9	23,2	91,3
	Hiç Karşılaşmıyorum	6	8,6	8,7	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %20'si müşterilerine satıcılarından gelen faturaların numaralarının ardışık olması ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %28,6'sı sık karşılaşmakta, %18,6'sı ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %22,9'u nadiren karşılaşmakta ve %8,6'sı hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %1,4 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 36.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Faturalar İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	2	4,0	4,2	4,2
	Sık Karşılaşıyorum	8	16,0	16,7	20,8
	Ne Karşılaşıyorum	15	30,0	31,2	52,1
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	11	22,0	22,9	75,0
	Hiç Karşılaşmıyorum	12	24,0	25,0	100,0
	Toplam	48	96,0	100,0	
Geçersiz		2	4,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %4'ü müşterilerine satıcılarından gelen faturaların numaralarının ardışık olması ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %16'sı sık karşılaşmakta, %30'u ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %22'si nadiren karşılaşmakta ve %24'ü hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %4 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 37: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Hizmet Alımları İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçrl.Yüzde	Kmltf Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	7	10,0	10,3	10,3
	Sık Karşılaşıyorum	24	34,3	35,3	45,6
	Ne Karşılaşıyorum	18	25,7	26,5	72,1
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	15	21,4	22,1	94,1
	Hiç Karşılaşmıyorum	4	5,7	5,9	100,0
	Toplam	68	97,1	100,0	
Geçersiz		2	2,9		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %10'u müşterilerinin yüksek düzeyde ve sıklıkta hizmet alımı yapması ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %34,3'ü sık karşılaşmakta, %25,7'si ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %21,4'ü nadiren karşılaşmakta ve %5,7'si hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %2,9 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 37.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Hizmet Alımları İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	3	6,0	6,4	6,4
	Sık Karşılaşıyorum	9	18,0	19,1	25,5
	Ne Karşılaşıyorum Ne Karşılaşmıyorum	12	24,0	25,5	51,1
	Nadiren Karşılaşıyorum	13	26,0	27,7	78,7
	Hiç Karşılaşmıyorum	10	20,0	21,3	100,0
	Toplam	47	94,0	100,0	
Geçersiz		3	6,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %6'sı müşterilerinin yüksek düzeyde ve sıklıkta hizmet alımı yapması ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %18'i sık karşılaşmakta, %24'ü ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %26'sı nadiren karşılaşmakta ve %20'si hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %6 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 38: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yüksek Fiyatlı Alımlarla İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	4	5,7	6,0	6,0
	Sık Karşılaşıyorum	19	27,1	28,4	34,3
	Ne Karşılaşıyorum Ne Karşılaşmıyorum	19	27,1	28,4	62,7
	Nadiren Karşılaşıyorum	14	20,0	20,9	83,6
	Hiç Karşılaşmıyorum	11	15,7	16,4	100,0
	Toplam	67	95,7	100,0	
	Geçersiz	3	4,3		
Toplam	70	100,0			

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %5,7'si müşterilerinin aldıkları mal veya hizmetin standart fiyatların oldukça üzerinde olması durumu ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %27,1'i sık karşılaşmakta, %27,1'i ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %20'si nadiren karşılaşmakta ve %15,7'si hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %4,3 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 38.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Yüksek Fiyatlı Alımlarla İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	2	4,0	4,3	4,3
	Sık Karşılaşıyorum	8	16,0	17,0	21,3
	Ne Karşılaşıyorum Ne Karşılaşmıyorum	9	18,0	19,1	40,4
	Nadiren Karşılaşıyorum	15	30,0	31,9	72,3
	Hiç Karşılaşmıyorum	13	26,0	27,7	100,0
	Toplam	47	94,0	100,0	
	Geçersiz	3	6,0		
Toplam	50	100,0			

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %4'ü müşterilerinin aldıkları mal veya hizmetin standart fiyatların oldukça üzerinde olması durumu ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %16'sı sık karşılaşmakta, %18'i ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %30'u nadiren karşılaşmakta ve %26'sı hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %6 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 39: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek***Mensuplarının Birden Fazla Ödeme Yapılmasına Ait Cevapları***

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	7	10,0	10,0	10,0
	Sık Karşılaşıyorum	19	27,1	27,1	37,1
	Ne Karşılaşıyorum	14	20,0	20,0	57,1
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	20	28,6	28,6	85,7
	Hiç Karşılaşmıyorum	10	14,3	14,3	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %10'u müşterilerinin benzer tarihte bir satıcıya birden fazla ödeme yapması ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %27,1'i sık karşılaşmakta, %20'si ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %28,6'sı nadiren karşılaşmakta ve %14,3'ü hiç karşılaşmamaktadır.

Tablo 39.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek***Mensuplarının Birden Fazla Ödeme Yapılmasına Ait Cevapları***

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	4	8,0	8,3	8,3
	Sık Karşılaşıyorum	9	18,0	18,8	27,1
	Ne Karşılaşıyorum				
	Ne Karşılaşmıyorum	10	20,0	20,8	47,9
	Nadiren Karşılaşıyorum	14	28,0	29,2	77,1
	Hiç Karşılaşmıyorum	11	22,0	22,9	100,0
	Toplam	48	96,0	100,0	
Geçersiz		2	4,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %8'i müşterilerinin benzer tarihte bir satıcıya birden fazla ödeme yapması ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %18'i sık karşılaşmakta, %20'si ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %28'i nadiren karşılaşmakta ve %22'si hiç karşılaşmamaktadır. Bu soruya meslek mensuplarının %4'ü cevap vermemiştir.

Tablo 40: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Personel Kayıtları İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	7	10,0	10,0	10,0
	Sık Karşılaşıyorum	13	18,6	18,6	28,6
	Ne Karşılaşıyorum Ne Karşılaşmıyorum	18	25,7	25,7	54,3
	Nadiren Karşılaşıyorum	13	18,6	18,6	72,9
	Hiç Karşılaşmıyorum	19	27,1	27,1	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %10'u müşterilerinin bordrolarında gözüken çalışanların personel kayıtlarının olmaması durumu ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %18,6'sı sık karşılaşmakta, %25,7'si ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %18,6'sı nadiren karşılaşmakta ve %27,1'i hiç karşılaşmamaktadır.

Tablo 40.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Personel Kayıtları İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	3	6,0	6,2	6,2
	Sık Karşılaşıyorum	6	12,0	12,5	18,8
	Ne Karşılaşıyorum	6	12,0	12,5	31,2
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	8	16,0	16,7	47,9
	Hiç Karşılaşmıyorum	25	50,0	52,1	100,0
	Toplam	48	96,0	100,0	
Geçersiz		2	4,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %6'sı müşterilerinin bordrolarında gözüken çalışanların personel kayıtlarının olmaması durumu ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %12'si sık karşılaşmakta, %12'si ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %16'sı nadiren karşılaşmakta ve %50'si yani ankete katılanların yarısı hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %4 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 41: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Karlar ve Giderler İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	4	5,7	5,8	5,8
	Sık Karşılaşıyorum	15	21,4	21,7	27,5
	Ne Karşılaşıyorum Ne Karşılaşmıyorum	21	30,0	30,4	58,0
	Nadiren Karşılaşıyorum	19	27,1	27,5	85,5
	Hiç Karşılaşmıyorum	10	14,3	14,5	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
	Geçersiz	1	1,4		
Toplam	70	100,0			

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %5,7'si müşterilerinin karlarında açıklanamayan azalmalar ve faaliyet giderlerinde oluşan artışlar durumu ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %21,4'ü sık karşılaşmakta, %30'u ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %27,1'i nadiren karşılaşmakta ve %14,3'ü hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %1,4 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 41.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Karlar ve Giderler İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	2	4,0	4,1	4,1
	Sık Karşılaşıyorum	6	12,0	12,2	16,3
	Ne Karşılaşıyorum	10	20,0	20,4	36,7
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	19	38,0	38,8	75,5
	Hiç Karşılaşmıyorum	12	24,0	24,5	100,0
	Toplam	49	98,0	100,0	
Geçersiz		1	2,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren ve ankete katılan meslek mensuplarının %4'ü müşterilerinin karlarında açıklanamayan azalmalar ve faaliyet giderlerinde oluşan artışlar durumu ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %12'si sık karşılaşmakta, %20'si ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %38'i nadiren karşılaşmakta ve %24'ü hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %2 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 42: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Sevkiyat Noksanları İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	3	4,3	4,3	4,3
	Sık Karşılaşıyorum	11	15,7	15,9	20,3
	Ne Karşılaşıyorum	19	27,1	27,5	47,8
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	21	30,0	30,4	78,3
	Hiç Karşılaşmıyorum	15	21,4	21,7	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
Toplam		70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %4,3'ü müşterilerinin sevkiyatlarında çıkan noksanlıklarla ilgili olarak alıcılardan gelen şikayetler ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %15,7'si sık karşılaşmakta, %27,1'i ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %30'u nadiren karşılaşmakta ve %21,4'ü hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %1,4 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 42.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Sevkiyat Noksanları İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	2	4,0	4,1	4,1
	Sık Karşılaşıyorum	4	8,0	8,2	12,2
	Ne Karşılaşıyorum Ne Karşılaşmıyorum	7	14,0	14,3	26,5
	Nadiren Karşılaşıyorum	19	38,0	38,8	65,3
	Hiç Karşılaşmıyorum	17	34,0	34,7	100,0
	Toplam	49	98,0	100,0	
	Geçersiz	1	2,0		
Toplam	50	100,0			

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %4'ü müşterilerinin sevkiyatlarında çıkan noksanlıklarla ilgili olarak alıcılardan gelen şikayetler ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %8'i sık karşılaşmakta, %14'ü ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %38'i nadiren karşılaşmakta ve %34'ü hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %2 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 43: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Düzeltmeler İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	3	4,3	4,3	4,3
	Sık Karşılaşıyorum	11	15,7	15,9	20,3
	Ne Karşılaşıyorum	23	32,9	33,3	53,6
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	17	24,3	24,6	78,3
	Hiç Karşılaşmıyorum	15	21,4	21,7	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
Geçersiz		1	1,4		
	Toplam	70	100,0		

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %4,3'ü müşterilerinin envanter kayıtlarında yapılan ve mantıklı açıklamaları olmayan düzeltmeler ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %15,7'si sık karşılaşmakta, %32,9'u ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %24,3'ü nadiren karşılaşmakta ve %21,4'ü hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %1,4 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 43.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Düzeltmeler İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	1	2,0	2,0	2,0
	Sık Karşılaşıyorum	6	12,0	12,2	14,3
	Ne Karşılaşıyorum	12	24,0	24,5	38,8
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	11	22,0	22,4	61,2
	Hiç Karşılaşmıyorum	19	38,0	38,8	100,0
	Toplam	49	98,0	100,0	
Geçersiz		1	2,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %2'si müşterilerinin envanter kayıtlarında yapılan ve mantıklı açıklamaları olmayan düzeltmeler ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %12'si sık karşılaşmakta, %24'ü ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %22'si nadiren karşılaşmakta ve %38'i hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %2 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 44: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Şüpheli Satışlar İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	6	8,6	8,7	8,7
	Sık Karşılaşıyorum	18	25,7	26,1	34,8
	Ne Karşılaşıyorum Ne Karşılaşmıyorum	18	25,7	26,1	60,9
	Nadiren Karşılaşıyorum	20	28,6	29,0	89,9
	Hiç Karşılaşmıyorum	7	10,0	10,1	100,0
	Toplam	69	98,6	100,0	
	Geçersiz	1	1,4		
Toplam	70	100,0			

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %8,6'sı tahsilatı yapılamayan satışlar veya şüpheli alacaklarda artışlar durumları ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %25,7'si sık karşılaşmakta, %25,7'si ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %28,6'sı nadiren karşılaşmakta ve %10'u hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %1,4 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 44.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Şüpheli Satışlar İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	1	2,0	2,1	2,1
	Sık Karşılaşıyorum	4	8,0	8,3	10,4
	Ne Karşılaşıyorum	16	32,0	33,3	43,8
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	18	36,0	37,5	81,2
	Hiç Karşılaşmıyorum	9	18,0	18,8	100,0
	Toplam	48	96,0	100,0	
Geçersiz		2	4,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %2'si tahsilatı yapılamayan satışlar veya şüpheli alacaklarda artışlar durumları ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %8'i sık karşılaşmakta, %32'si ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %36'sı nadiren karşılaşmakta ve %18'i hiç karşılaşmamaktadır. Anketin bu sorusuna %4 oranında meslek mensubu cevap vermemiştir.

Tablo 45: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının İptal Edilen Satışlar İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	11	15,7	15,7	15,7
	Sık Karşılaşıyorum	11	15,7	15,7	31,4
	Ne Karşılaşıyorum Ne Karşılaşmıyorum	20	28,6	28,6	60,0
	Nadiren Karşılaşıyorum	23	32,9	32,9	92,9
	Hiç Karşılaşmıyorum	5	7,1	7,1	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %15,7'si mal gönderildikten sonra iptal edilen satışlar ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %15,7'si sık karşılaşmakta, %28,6'sı ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %32,9'u nadiren karşılaşmakta ve %7,1'i hiç karşılaşmamaktadır.

Tablo 45.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının İptal Edilen Satışlar İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	1	2,0	2,1	2,1
	Sık Karşılaşıyorum	8	16,0	16,7	18,8
	Ne Karşılaşıyorum Ne Karşılaşmıyorum	3	6,0	6,2	25,0
	Nadiren Karşılaşıyorum	24	48,0	50,0	75,0
	Hiç Karşılaşmıyorum	12	24,0	25,0	100,0
	Toplam	48	96,0	100,0	
Geçersiz		2	4,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %2'si mal gönderildikten sonra iptal edilen satışlar ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %16'sı sık karşılaşmakta, %6'sı ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %48'i nadiren karşılaşmakta ve %24'ü hiç karşılaşmamaktadır. Bu soruya ankete katılan meslek mensuplarının %4'ü cevap vermemiştir.

Tablo 46: Adana İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Kullanılamaz Hale Gelen Mallar İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	2	2,9	2,9	2,9
	Sık Karşılaşıyorum	10	14,3	14,3	17,1
	Ne Karşılaşıyorum Ne Karşılaşmıyorum	17	24,3	24,3	41,4
	Nadiren Karşılaşıyorum	23	32,9	32,9	74,3
	Hiç Karşılaşmıyorum	18	25,7	25,7	100,0
	Toplam	70	100,0	100,0	

Adana ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %2,9'u değersiz hale gelen, kaybolan, çalınan veya atık duruma gelen mallarda artış durumu ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %14,3'ü sık karşılaşmakta, %24,3'ü ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %32,9'u nadiren karşılaşmakta ve %25,7'si hiç karşılaşmamaktadır.

Tablo 46.1: Kayseri İlinde Faaliyet Gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının Kullanılamaz Hale Gelen Mallar İle İlgili Cevapları

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Çok Sık Karşılaşıyorum	1	2,0	2,2	2,2
	Sık Karşılaşıyorum	5	10,0	10,9	13,0
	Ne Karşılaşıyorum	5	10,0	10,9	23,9
	Ne Karşılaşmıyorum				
	Nadiren Karşılaşıyorum	17	34,0	37,0	60,9
	Hiç Karşılaşmıyorum	18	36,0	39,1	100,0
	Toplam	46	92,0	100,0	
Geçersiz		4	8,0		
Toplam		50	100,0		

Kayseri ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının %2'si değersiz hale gelen, kaybolan, çalınan veya atık duruma gelen mallarda artış durumu ile çok sık karşılaşmaktadır. Meslek mensuplarının %10'u sık karşılaşmakta, %10'u ne karşılaşmakta ne karşılaşmamakta, %34'ü nadiren karşılaşmakta ve %36'sı hiç karşılaşmamaktadır. Anketin son sorusuna da meslek mensuplarının %8'i cevap vermemiştir.

Tablo 47: Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı (21. soruya ait)

Aralık	Seçenekler	Aralık Değeri
0.00 - 1.24	Kesinlikle Katılıyorum	Çok Olumlu
1.25 - 2.24	Katılıyorum	Olumlu
2.25 - 3.24	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Orta
3.25 - 4.24	Katılmıyorum	Olumsuz
4.25 - 5.00	Kesinlikle Katılmıyorum	Çok Olumsuz

Anket çalışmasını 21. sorusunun değerlendirilmesinde kullanılan verilerin ait oldukları aralıklar Tablo 47'de görülmektedir.

Tablo 47.1: Kayseri İlinde Yapılan Ankette 21. Soru İle Yöneltilen Yargılara Verilen Cevaplara İlişkin Ortalama

Soru	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Raporlardan Faydalanan Çevrelere Yanıltıcı Bilgi Verilemez	1,41	,762
İltimastan Uzak Durulmalıdır	1,41	,610
Denetimden Önce Müşteri İle Fiyat Anlaşması Sağlanmalıdır	1,47	,616
Devletin ve Toplumun Menfaatleri Her Zaman Önceliklidir	1,49	,681
Yüksek Değerli/Uygun Görülmeyen Hediyeler Alınmamalıdır	1,49	,649
Müşteri İle Borç-Alacak İlişkisi Kurulmamalıdır	1,80	,979
Müşteriler İle Ortaklıklar Kurulmamalıdır	2,35	1,267

Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren ve anket uygulamasına katılan meslek mensupları, anket uygulamasında kendilerine yöneltilen yargılara “meslek mensubu, müşteriler ile ortaklık kurmamalıdır.” yargısı dışında katıldığını veya kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir. Tablodan anlaşılacağı üzere “meslek mensubu, müşteriler ile ortaklık kurmamalıdır.” yargısında meslek mensuplarının tamamında olmasa da kararsızlık durumu ortaya çıkmıştır. Bu durumun Türkiye’de meslek mensuplarının iş profesyonelliği konusunda eksikliklerinin olduğunu göstermektedir.

Tablo 47.2: Adana İlinde Yapılan Ankette 21. Soru İle Yöneltilen Yargılara Verilen Cevaplara İlişkin Ortalama

Soru	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Raporlardan Faydalanan Çevrelere Yanıltıcı Bilgi Verilemez	1,65	,905
İltimastan Uzak Durulmalıdır	1,67	,741
Denetimden Önce Müşteri İle Fiyat Anlaşması Sağlanmalıdır	1,78	,889
Devletin ve Toplumun Menfaatleri Her Zaman Önceliklidir	1,90	,972
Yüksek Değerli/Uygun Görülmeyen Hediyeler Alınmamalıdır	1,93	1,062
Müşteri İle Borç-Alacak İlişkisi Kurulmamalıdır	1,97	1,000
Müşteriler İle Ortaklıklar Kurulmamalıdır	2,55	1,312

Adana il merkezinde faaliyet gösteren ve anket uygulamasına katılan meslek mensupları da, anket uygulamasında kendilerine yöneltilen yargılara “meslek mensubu, müşteriler ile ortaklık kurmamalıdır.” yargısı dışında katıldığını veya kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir. Adana da Kayseri ili ile aynı yönde sonuçların çıkması iş profesyonelliği hususunda eksikliklerin geliştirilebileceği kanısına yol açmaktadır.

**Tablo 48: Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı
(6, 9, 10, 19 ve 20 numaralı sorular ait)**

Aralık	Seçenekler	Aralık Değeri
0.00 - 1.24	Hiç Bilgim Yok	Çok Olumsuz
1.25 - 2.24	Çok Az Bilgim Var	Olumsuz
2.25 - 3.24	Orta Derecede Bilgim Var	Orta
3.25 - 4.24	Oldukça Bilgim Var	Olumlu
4.25 - 5.00	Çok Bilgim Var	Çok Olumlu

Anket çalışmasını 6, 9, 10, 19 ve 20 numaralı sorularının değerlendirilmesinde kullanılan verilerin ait oldukları aralıklar Tablo 48’de görülmektedir.

Tablo 48.1: Kayseri İlinde Yapılan Ankette 6, 9, 10, 19 ve 20 Numaralı Sorulara Verilen Cevaplara İlişkin Ortalama

Soru	Ortalama	Standart Sapma
Muhasebe Hataları Hakkında Bilgi Düzeyi	3,63	,859
Muhasebe Hileleri Hakkında Bilgi Düzeyi	3,41	,956
Yaratıcı Muhasebe Hakkında Bilgi Düzeyi	3,37	1,055
Mali Tabloların Dipnotlarını Dikkate Alma Düzeyi	3,31	1,065
Denetlenmiş Finansal Raporları İnceleme Düzeyi	3,00	1,155

Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren ve anket uygulamasına katılan meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe, muhasebe hataları ve hileleri konularında oldukça bilgili oldukları, mali tabloları incelerken dipnotları sıklıkla dikkate aldıkları ancak satın almayı düşündükleri hisse senetlerine ilişkin ilgili işletmelerin denetlenmiş finansal raporlarını bazen inceledikleri görülmektedir. Finansal raporların denetlenmesinin önemi, en başta meslek mensupları tarafından bile tamamen kavranmış gözükmemektedir.

Tablo 48.2: Adana İlinde Yapılan Ankette 6, 9, 10, 19 ve 20 Numaralı Sorulara Verilen Cevaplara İlişkin Ortalama

Soru	Ortalama	Standart Sapma
Denetlenmiş Finansal Raporları İnceleme Düzeyi	3,98	,893
Mali Tabloların Dipnotlarını Dikkate Alma Düzeyi	3,94	,899
Muhasebe Hataları Hakkında Bilgi Düzeyi	3,71	,879
Muhasebe Hileleri Hakkında Bilgi Düzeyi	3,54	1,047
Yaratıcı Muhasebe Hakkında Bilgi Düzeyi	3,43	1,075

Adana il merkezinde faaliyet gösteren ve anket uygulamasına katılan meslek mensuplarının yaratıcı muhasebe, muhasebe hataları ve hileleri konularında oldukça bilgili oldukları, mali tabloları incelerken dipnotları sıklıkla dikkate aldıkları ve Kayseri ilinden farklı olarak satın almayı düşündükleri hisse senetlerine ilişkin ilgili işletmelerin denetlenmiş finansal raporlarını da sıklıkla inceledikleri görülmektedir.

Tablo 49: Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı (22. soruya ait)

Aralık	Seçenekler	Aralık Değeri
0.00 - 1.24	Çok Sık Karşılaşıyorum	Çok Olumsuz
1.25 - 2.24	Sık Karşılaşıyorum	Olumsuz
2.25 - 3.24	Ne Karşılaşıyorum Ne Karşılaşmıyorum	Orta
3.25 - 4.24	Nadiren Karşılaşıyorum	Olumlu
4.25 - 5.00	Hiç Karşılaşmıyorum	Çok Olumlu

Anket çalışmasını 22 numaralı sorusunun değerlendirilmesinde kullanılan verilerin ait oldukları aralıklar Tablo 49'da görülmektedir.

Tablo 49.1: Kayseri İlinde Yapılan Ankette 22. Soru İle Yöneltilen Olaylara Verilen Cevaplara İlişkin Ortalama

Soru	Ortalama	Standart Sapma
Değersiz hale getirilen, kaybolan, çalınan veya atık durumuna gelen mallarda artış	4,05	1,025
Bordroda gözüken çalışanın, personel kayıtlarının olmaması	4,03	1,246
Sevkiyatlarda çıkan noksanlıklarla ilgili olarak sürekli müşteri şikâyetleri	4,00	1,000
Envanter kayıtlarında yapılan ve mantıklı açıklamaları olmayan düzeltmeler	3,87	1,080
Karlarda açıklanamayan azalmalar ve faaliyet giderlerinde oluşan artışlar	3,77	1,063
Mal gönderildikten sonra iptal edilen satışlar	3,72	1,075
Alınan mal veya hizmetlerin standart fiyatların oldukça üzerinde olması	3,67	1,177
Tahsilatı yapılamayan satışlarda veya şüpheli alacaklarda artışlar	3,64	,932
Benzer tarihte bir satıcıya birden fazla ödeme yapılması	3,51	1,295
Satıcıdan gelen faturaların numaralarının ardışık olması	3,46	1,211
Yüksek düzeylerde ve sıklıklarda hizmet alımı yapılması	3,38	1,227
Kasadaki nakitte, olağan olmayan veya beklenmeyen dalgalanmalar	3,23	1,180
Günlük nakit tahsilatları ile banka raporları arasında farklılıklar olması	3,08	1,222
Nakit tahsilatlar artarken çek veya kredi kartı tahsilatlarının azalması ve aynı kalması	2,97	1,158

Kayseri il merkezinde faaliyet gösteren ve anket uygulamasına katılan meslek mensuplarının, anket uygulamasında kendilerine yöneltilen olaylar ile karşılaşma dereceleri ölçülmeye çalışılmıştır. Meslek mensupları yöneltilen olaylar ile “ Nakit tahsilatlar artarken çek veya kredi kartı tahsilatlarının azalması ve aynı kalması.” dışında nadiren karşılaştıklarını veya hiç karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Söz konusu olaya ise, ne karşılaştıklarını ne karşılaşmadıklarını ve nadiren karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 49.2: Adana İlinde Yapılan Ankette 22. Soru İle Yöneltilen Olaylara Verilen Cevaplara İlişkin Ortalama

Soru	Ortalama	Standart Sapma
Değersiz hale getirilen, kaybolan, çalınan veya atık durumuna gelen mallarda artış	3,68	1,105
Sevkiyatlarda çıkan noksanlıklarla ilgili olarak sürekli müşteri şikâyetleri	3,54	1,150
Envanter kayıtlarında yapılan ve mantıklı açıklamaları olmayan düzeltmeler	3,49	1,120
Bordroda gözüken çalışanın, personel kayıtlarının olmaması	3,42	1,354
Karlarda açıklanamayan azalmalar ve faaliyet giderlerinde oluşan artışlar	3,29	1,130
Alınan mal veya hizmetlerin standart fiyatların oldukça üzerinde olması	3,19	1,181
Benzer tarihte bir satıcıya birden fazla ödeme yapılması	3,15	1,257
Tahsilatı yapılamayan satışlarda veya şüpheli alacaklarda artışlar	3,12	1,176
Mal gönderildikten sonra iptal edilen satışlar	2,98	1,210
Günlük nakit tahsilatları ile banka raporları arasında farklılıklar olması	2,75	1,385
Yüksek düzeylerde ve sıklıklarda hizmet alımı yapılması	2,75	1,139
Satıcıdan gelen faturaların numaralarının ardışık olması	2,69	1,303
Nakit tahsilatlar artarken çek veya kredi kartı tahsilatlarının azalması ve aynı kalması	2,69	1,263
Kasadaki nakitte, olağan olmayan veya beklenmeyen dalgalanmalar	2,69	1,249

Adana il merkezinde faaliyet gösteren ve anket uygulamasına katılan meslek mensuplarının, anket uygulamasında kendilerine yöneltilen olaylar ile karşılaşma dereceleri ölçülmeye çalışılmıştır. Meslek mensupları yöneltilen olaylar ile “ Nakit

tahsilatlar artarken çek veya kredi kartı tahsilatlarının azalması ve aynı kalması; günlük nakit tahsilatları ile banka raporları arasında farklılıklar olması; kasadaki nakitte, olağan olmayan veya beklenmeyen dalgalanmalar; satıcıdan gelen faturaların numaralarının ardışık olması; yüksek düzeylerde ve sıklıklarda hizmet alımı yapılması; mal gönderildikten sonra iptal edilen satışlar” dışında nadiren karşılaştıklarını veya hiç karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Söz konusu olaylara ise, ne karşılaştıklarını ne karşılaşmadıklarını ve nadiren karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

SONUÇ

İşletmeler ile menfaat grupları arasındaki bağlantıyı sağlayan, işletmenin özellikle muhasebe kayıtlarını kaynak alan, işletme ile ilgili finansal veya finansal olmayan olaylarını Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine ve Standartlarına uygun olarak sunan, ayrıca otorite konumundaki özel sektörün ve kamunun belirlediği sınırlar içerisinde yine aynı işletmelerce hazırlanan finansal raporlar, iç bilgi kullanıcıları ve dış bilgi kullanıcıları için atacakları adımlarda rehber niteliğindedir. Genel olarak borsaya kote olmuş ve/veya halka arz edilmiş işletmelerin, Türkiye’de ve piyasaları küresel ekonomik etkilere açık olan ülkelerde, bağımsız denetim firmalarınınca denetlenmesi ve ilgili işletmelerin finansal raporları hakkında denetim firmalarının görüş bildirmeleri zorunluluğu vardır. Bağımsız denetimin amacı, iç bilgi kullanıcılarına ve dış bilgi kullanıcılarına makul seviyede bir güvence verilmek istenilmesidir.

Her ne kadar finansal raporların hazırlanılışından sunulmasına değin yapılması ve uyulması gereken noktalar ile finansal raporların taşınmaları gereken özellikler, özel kesim ve kamu otoritelerince belirlenmişse de, söz konusu ilkelere, standartlarda ve yasal mevzuatta var olan esnekliklerin, eksikliklerin veya sunulan avantajların, çeşitli şekillerde işletmeler tarafından kullanılması ile karşımıza tamamen gerçeği yansıtan finansal raporlar çıkmamaktadır. İşletmeler bazen yasal bazen de yasal olmayan şekillerde bu bahsi geçen “yumuşak bölgeler”den yararlanmaktadırlar. Bu durum ise, karşımıza genel anlamda finansal bilgi manipülasyonu, uygulanış biçimi bakımından hileli finansal raporlama, yaratıcı muhasebe uygulamaları vb. gibi kavramları çıkarmaktadır. Yaratıcı muhasebe uygulamaları, şeklen ilkelere, standartlara ve yasalara uygun olduğu halde özünde sonuçları itibari ile sakıncalar doğurabilme potansiyeline sahiptir. İşletmeler tarafından piyasa algısını değiştirmeye yönelik olarak uygulanan yaratıcı muhasebe sonucunda oluşturulan finansal raporlara göre hareket eden yatırımcılar, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile oynanan finansal

verilerin çoğalması ile birlikte, birçok örneğini gördüğümüz (büyük şirket iflasları gibi) büyük zararlara uğramışlardır.

Enron, WorldCom, ÇEAŞ gibi işletmelerin iflaslarını sadece yaratıcı muhasebe uygulamalarına bağlamak hatalı bir tespit olur. Bu yaşanan iflaslar genel anlamda finansal bilgi manipülasyonu türlerinin aşırı derecede uygulanması ve denetim faaliyetlerinin istenilen ölçülerde yapılmaması nedenleriyle gerçekleşmiştir. Finansal raporların, bağımsız denetim firmalarınca denetlenmesi bile birçok finansal krizin ve şirket iflaslarının önüne geçemediği için, yasal çerçeve içerisinde olsa bile, yaratıcı muhasebe uygulamaları ile manipüle edilen finansal raporlar, yatırımcıların finansal raporlara olan güvenlerini temelden sarsmıştır. Çünkü, sonuç itibarıyla finansal raporlar manipüle edilmektedir.

Yaratıcı muhasebe uygulamalarının sıklıkla kullanılmasının en büyük nedeni olarak ülkelerin uygulamış oldukları maliye politikalarını ve ülkelerin işletmelerden beklentileri (vergi vermesi veya yatırımcıları çekmesi gibi) gösterilebilir. Maliye politikalarında kanuna dayalı sayısal sınırlamaların ağırlıkta olması, yaratıcı muhasebe uygulamalarını tetiklemektedir. Burada çıkar çatışmaların meydana gelmesi ve mevzuatta bulunan esneklikler, yaratıcı muhasebeyi işletmeler için kaçış yolu haline getirmektedir.

Literatürde yaratıcı muhasebenin “hile” kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bir kısım akademisyenler mevzuat (kamu, özel) sınırları içerisinde kaldığı için “hile” olarak algılanamayacağını, diğer bir kısım akademisyenler ise, sonuçları itibarıyla yaratıcı muhasebe uygulamalarının “hile” kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Fakat, yaratıcı muhasebenin yasal olduğu ve bu yasallığı sayesinde finansal raporları makyajladığı, ancak dış bilgi kullanıcılarının amaçlarına uygun olmaması hatta aykırı olabileceği noktasında “uygun olmayan bir davranış” olduğu söylenebilir.

Ülke yönetimleri, sermaye piyasalarını canlandırmak ve güçlendirmek amacıyla işletmelere birçok yasal imkan tanımaktadırlar. Yatırım teşviki, üretim desteği, vergi avantajları bu yasal imkanlara örnek olarak sayılabilir. Ayrıca, yayınlanan Uluslararası/Ulusal Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları da kesin hükümler içermemesi ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerindeki esneklikler yine işletmelere çeşitli imkanlar tanımaktadır. Fakat, yaşanan şirket iflasları yatırımcıların yeterince korunamadığını ve işletmelerin kendilerine sağlanan fırsatları hem suiistimal ettikleri hem de bu fırsatların yatırımcılar karşısında avantajlı duruma gelmelerini sağladıklarını göstermiştir.

Finans piyasalarının gelişimine ön ayak olan veya gelişimi engelleyici olmayan, ancak esnekliği ve eksikliği bulunmayan, yatırımcı-işletme dengesini bozmayan, son olarak caydırıcı özellikleri olan ağır hükümler içeren kanunlar ile muhasebe, finansal raporlama ve bağımsız denetim alanları düzenlenmelidir. İşletmelerin, bağımsız denetimlerine kamu kesimi müfettişlerinin de nezaret etmesi, işletme çalışanlarının ve piyasa aktörlerinin bilinçlendirilmesi birçok usulsüzlüğün önüne geçilmesini sağlayabilir.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları ile ilgili bilgilerini ölçmek için Adana il merkezinde 70, Kayseri il merkezinde 50 muhasebe meslek mensubu ile yapmış olduğum anket çalışması neticesinde; Adana il merkezinde faaliyet gösteren ve anket çalışmasına katılan muhasebe meslek mensuplarının %52,9'u Kayseri il merkezinde bulunan ve anket çalışmasına katılan muhasebe meslek mensuplarının ise %52'si yaratıcı muhasebe ile ilgili yeterli bilgileri olduğunu belirtmiştir. Adana ilinde ankete katılan meslek mensuplarının %85,7'si yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurma nedeni olarak işletmenin durumunu daha iyi göstermek ve daha az vergi ödemek cevaplarını seçerken, aynı cevaplar için Kayseri ilinde oran %86'dır. Ayrıca Adana ilinde ankete katılan meslek mensuplarının %60'ı Kayseri ilinde ise %72'si, müşterileri tarafından yaratıcı muhasebe uygulamaları yapılması yönünde istekler ile karşılaştıklarını belirtmiştir. Her üç soru birlikte değerlendirildiğinde, işletmelerin finansal verilerinin makyajlanması ve/veya devletin bu işletmelerden daha az vergi geliri elde etmesi, toplumun her kesimi (kamu-özel) için sakıncalar doğuracağı ve

muhasabe meslek mensuplarının müşterilerinden yaratıcı muhasabe uygulamaları yapılması istekleri geldiği görülmektedir. Bu durumun önüne geçilebilmesi ise, kamuoyunun bilinçlendirilmesi ile mümkün olabilecektir.

Muhasebe hileleri konusunda Adana il merkezindeki ankete katılan meslek mensuplarının %84,30'u, Kayseri il merkezindeki ankete katılan meslek mensuplarının %86'sı orta derece ve üstünde bilgisi olduğunu beyan etmiştir. Her iki ilde de meslek mensupları muhasabe hilesinin ana nedeni olarak vergi matrahını düşürme olgusunu kabul etmektedir. Bu durum, yaratıcı muhasabe uygulamalarına başvurma sebebi ile örtüşmektedir. Aynı şekilde Adana ilindeki ankete katılan meslek mensuplarının %70'i, Kayseri ilindeki ankete katılan meslek mensuplarının ise %80'i işletme yöneticilerinin hile yaptığını tespit ettiklerini beyan etmektedir. Bu sonuç ise, yaratıcı muhasabe uygulamaları yapılması talebi ile aynı yöndedir.

Yaratıcı muhasabenin etkileri konusunda özellikle İstanbul, Kocaeli ve Ankara gibi illerde, muhasabe meslek mensuplarını, işletme yöneticilerini ve akademisyenleri kapsayacak şekilde araştırma yapılması ve bu araştırma sonuçlarının finans piyasasını düzenleyen kurumlar ve bağımsız denetçiler ile paylaşılması olumlu ve yönlendirici sonuçlar verecektir. Ayrıca, muhasabe mesleğine kaynak teşkil eden her düzeydeki eğitim-öğretim kurumlarında “finansal manipülasyon ve etik” konulu derslerin verilmesi her türlü muhasabe usulsüzlüğünün önüne geçilebilmesinde çok olumlu katkılar sağlayabilecektir.

KAYNAKÇA

- AĞCA, A. ve R. Aktaş (Ağustos 2007), “Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama (IAS/IFRS) Standartları İMKB’de Yer Alan Firmaların Finansal Tablolarını Nasıl Etkiledi?”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s.18: 1-17.
- ALAGÖZ, A. ve T. Eren (2010-2), “ Satış ve Geri Kiralama İşleminin TMS 17 Kiralama İşlemleri Standardı ve Yürürlükteki Mevzuat Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, s. 27-46.
- AKBULAK, Yavuz (2006), “Bilanço ve Gelir Tablosu Unsurlarının Mali Tablolara Alınmasına İlişkin Olarak Seri: XI, No: 25 Tebliği İle Getirilen İlkeler”, *Mali Pusula Dergisi*,
- AKDOĞAN, Nalan (2009), *Tek Düzen Muhasebe Sisteminde Maliyet Muhasebesi Uygulamaları (8.Baskı)*, Ankara: Gazi Kitapevi.
- AKYEL, N. ve N. Karaca (2005), “Bağımsız Denetim Açısından Etik ve Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları”, *İSMMMO Yayın Organı Mali Çözüm Dergisi*, s.72: 242-254.
- AMAT, O., J. Blake and J. Dowds (1999), “The Ethics Of Creative Accounting”, *Journal Of Economic Literature Classification*, M41, Web: <http://www.recerca.cat/bitstream/handle/2072/495/349.pdf?sequence=1> 16/03/2013’te alınmıştır.
- ARI, Mustafa (2007), “*Finansal Raporlamaya Olan Güvenin Arttırılmasına Yönelik Yeni Yaklaşımlar*”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ARI, Mustafa (Nisan 2009), “Finansal Raporlama Skandalları ve Mali Tabloların Güvenirliliği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s.23: 409-419.
- ARIKBOĞA, Aysel (2011), “Maliye Politikalarında 1980 Sonrasında Yaşanan Değişim: Mali Disiplin ve Mali Kural Uygulamaları”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c.2: 13-25.
- ARPACI, Altar Ömer (Mart-Nisan 2007), “Vergi Usul Kanunu Uyarınca Reeskont Uygulaması”, *İSMMMO Mali Çözüm Dergisi*, s.80: 149-154.

- ASLAY, Yavuz (2006), ‘*Bankalarda Risk Yönetimi ve Riske Maruz Değer-RMD (Value at Risk-VaR) Uygulamaları*’, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ATAMAN, Ümit (1997), *Şirketler Muhasebesi (3.Baskı)*, İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- AYARLIOĞLU, Mehmet Akif (2007), ‘*Kar Yönetimi Uygulamaları ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda Test Edilmesi*’, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- AYSAN, Mustafa A. (2005), ‘*Ekonomik Kalkınmada Muhasebe Denetiminin Rolü*’,. *Uluslararası Muhasebe Denetimi Sempozyumu ve VII. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu, Sempozyum Sunuş Bildirisi II*, s.27-41, Antalya: İstanbul SMMMO, 20-24 Nisan 2005.
- AYSAN, Mustafa A. (2012), ‘*Küresel Kriz ve Muhasebe Uygulamaları*’, Web: <http://www.finansgundem.com/yazar/kuresel-kriz-ve-muhasebe-uygulamaları/316581> 06/03/2013’te alınmıştır.
- BALACIU, D., V. Bogdan and A. B. Vladu (2009), ‘*A Brief Review Of Creative Accounting Literature And Its Consequences In Practice*’, *Annales Universitatis Apulensis Seri Oeconomica*, 11 (1), s:170-183, Web: <http://www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/1120091/16.pdf> 20/03/2013’te alınmıştır.
- BALACIU, Diana (), ‘*Is Creative Accounting a Form Of Manipulation?*’, s.934-940, Web: <http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2008/v3-finances-banks-accountancy/172.pdf> 15/02/2013’te alınmıştır.
- BAYRAKLI, H.H., M. Erkan ve C. Elitaş (2012), *Muhasebe ve Vergi Denetiminde Muhasebe Hata ve Hileleri*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- BAYIRLI, Rıdvan (2006), ‘*Yaratıcı Muhasebe, Etik, Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama*’, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BAYRAKTAR, Ahmet (2007), ‘*Türkiye’de Muhasebe Hileleri Tarihi*’, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu) (Ekim 2003), *Türk Bankacılık Sektörünün Güçlendirilmesine Yönelik Çabalar ve İmar Bankası Olayı*, Ankara.
- BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu) (29/12/2009), *Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi - Çalışma Tebliği 2. Baskı*, Ankara.

- BEKTÖRE, S., F. Çömlekçi ve H. Sözbilir (1993), *Mali Tablolar Analizi*, Eskişehir: Birlik-Ofset Yayıncılık.
- BİNİCİ, Ömer (2011), ‘*Kurumsal Yönetim İle Finansal Bilgi Manipülasyonu Arasındaki İlişki: İMKB Metal Eşya, Makine Endeksine Yönelik Bir Uygulama*’, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- BOZKURT, Nejat (2012), *TÜRMOB Bağımsız Denetim Eğitimi Ders Notları (Denetim, Denetim Standartları ve Uygulamaları)*, İstanbul.
- CAN, Ahmet Vecdi (2010), ‘Krizin Muhasebesi ve Muhasebenin Krizi’, *Mali Çözüm Dergisi*, s.97: 21-47.
- CANBULUT, Gonca (2008), ‘*Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Örnek Bir Uygulama*’, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- CEVRE, Volkan (), ‘*Vergi Usul Kanunu Yönünden Reeskont Uygulaması*’, Web: http://www.dengeymm.com.tr/userfiles/File/vergi%20usul%20kanunu%20oyonunden%20reeskont%20uygulamasi_volkan%20cevre.pdf 15/08/2013’te alınmıştır.
- ÇALIŞ, Yıldırım Ercan (2008), ‘*Dönem Sonu İşlemlerinde Değerlemenin, Türkiye Finansal Raporlama Standartları ve Türk Vergi Kanunlarına Göre İncelenmesi, Farklılıkların Finansal Tablolar Üzerine Etkilerinin Araştırılması ve Bir Uygulama*’, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÇATIKKAŞ, Ö., M. Okur ve İ. Balkan (2012), *Bankalarda Denetim Komitesi Uygulaması*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları (Yayın No: 287).
- ÇELİK, Tuncay (2010), ‘*Muhasebede Hata ve Hileler İle İlgili Muhasebe Meslek Mensupları Üzerinde Bir Araştırma*’, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- ÇITAK, Nermin (2007), ‘*Hileli Mali Raporlamada Yaratıcı Muhasebe ve Bir Uygulama*’, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÇITAK, Nermin (2009a), *Hileli Finansal Raporlamada Yaratıcı Muhasebe*, İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- ÇITAK, Nermin (2009b), ‘Yaratıcı Muhasebe Hileli Finansal Raporlama Mıdır?’, *Mali Çözüm Dergisi*, s.91: 81-112.

- ÇÖMLEKÇİ, F., M. Yılandı, N. Erdoğan, S. Önce, S. K. Selimoğlu ve E. Kaya (2009), *Muhasebe Denetimi ve Mali Analizi (4. Baskı)*, Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- DALĖAR, H. ve S. Pekin (Eylül-Ekim 2011), “Kurumsal Yönetim İle Finansal Tablo Manipülasyonu Arasındaki İlişki İMKB Kurumsal Yönetim Endeksinde Yer Alan Şirketlerde Bir Araştırma”, *İSMMMÖ Mali Çözüm Dergisi*, s.19-44.
- DAŞTAN, Abdulkerim (Mart 2010), “Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Kurumsal Muhasebe Etkileşimi”, *Türkiye Bankacılar Birliği Bankacılar Dergisi*, s.72: 3-19.
- DEMİR, V. ve O. Bahadır (Kasım-Aralık 2007), “Muhasebe Manipülasyonu Yöntemler ve Teknikler”, *Mali Çözüm Dergisi*, s.84: 103-119.
- DEMİR, V. ve O. Bahadır (2012), *KOBİ’lerde Finansal Raporlama*, Ankara: TÜRMOB Yayınları.
- DOĞAN, E. ve Ö. Çorbacı (6-8 Mayıs 2010), “Bilanço Makyajlama Yöntemleri ve Örnek Şirket İncelemesi”, *Zonguldak 9. Ulusal İşletmecilik Kongresi Bildiriler Kitabı*, s. 82-87.
- DÖNMEZ, A. ve T. Karausta (Mart-Nisan 2011), “Çalışanların Mesleki Hile Algısı ve İhbar Hattı Kullanarak Rapor Etme Eğilimleri Üzerine Akdeniz Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesinde Yapılan Bir Araştırma”, *Mali Çözüm Dergisi*, s.104: 17-42.
- DUMAN, H., R. Özpeynirci ve M. Bezirci (Aralık 2005), “Bilgi Çağının Değiştirdiği 21. Yüzyılın Rekabet Anlayışına Bağlı Olarak Geleneksel Muhasebeden Stratejik Muhasebeye”, *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, c.5, s.2: 111-119.
- DUMAN, Haluk (2010), “Kamunun Aydınlatılması İlkesi Kapsamında Kazanç Yönetimi Uygulamalarının Finansal Raporlama Kalitesi ve Şirket Performansı Üzerine Etkisi: İMKB’de Bir Uygulama”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- DURMAZ, M. Hulusi (1994), *Tek Düzen Hesap Planına Göre Genel Muhasebe*, Konya: Mimoza Yayınları.
- DURSUN, Nergis Nevruz (2007), “Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı Kapsamında Uluslararası Fiansal Raporlama Standartlarını Uygulayan İşletmelerde Karşılaşılan Sorunlar”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- ELİTAŞ, C. ve L. B. Elitaş (2010), *Türkiye Muhasebe Standartları, Türkiye Finansal Raporlama Standartları Üzerine Yorumlar ve Örnek Uygulamalar*, Ankara: Gazi Kitapevi.
- ELİTAŞ, Cemal (2012), *Muhasebe Hilelerinin Önlenmesinde Sarbanes-Oxley Yasası ve Alman On Adım Programının Karşılaştırılması: Türkiye İçin Yol Haritası*, Ankara: Gazi Kitapevi.
- ERCAN, Metin (17/10/2003), “BDDK’ya Göre İmar Bankası Olayı”, Web: www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=93430 13/08/2013’te alınmıştır.
- FİŞEROVÁ, Veronika (2005), “Effects Of Creative Accounting On The Future Of The Company”, Web: <http://www.opf.slu.cz/aak/2011/01/fiserova.pdf>, 08/02/2013’te alınmıştır.
- GACAR, Anıl (Mayıs-Haziran 2012), “Ekonomik Krizler Sonrası Yaşanan Şirket İflasları ve Yaratıcı Muhasebe İlişkisi”, *Mali Çözüm Dergisi*, s.111: 73-83.
- GENÇ, Gülhan (2009), *“Hileli Finansal Raporlama”*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GÜREL, E. , N. Demir ve E. B. Bulgurcu Gürel (Ocak 2012), “Basel III Kriterleri”, *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, c.1, s.3-4: 16-28.
- GÖÇEN, Ceren Ayça (2010), “Kurumsal Yönetim, İç Kontrol ve Bağımsız Denetim: Parmalat Vakası”, *Mali Çözüm Dergisi*, s.97: 107-127.
- GÖKGÖZ, Ahmet (2012), “Küresel Finansal Krizin Muhasebe Temelli Nedenleri Bağlamında Kurumsal Yönetim ve Muhasebe Meslek Etiğinin Önemi”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, c.26, s.3-4:313-331.
- GÖKGÖZ, A., S. Ülkü, E. Yılmaz, M. Erol Fidan ve M. Zeytin (2012) , *Muhasebenin Sosyal Yönü*, Bursa: Dora Yayıncılık.
- GÖKSU, Seyhan (2011), *“Adli Muhasebe Kapsamında Çalışan Hileleri ve Kars İlinde Adli Vakalar Analizi”*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GÜÇLÜ, F. ve R. Gören (1999), *Tek Düzen Muhasebe Sistemine Göre Genel Muhasebe Çözümlü Örnekler-Sorular-Sözlük*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- HÜRRIYET, Gazetesi (14/01/1999), Web: webarsiv.hurriyet.com.tr/1999/01/14/90403.asp. 13/08/2013’te alınmıştır.

İBİŞ, C. ve S. Özkan (Ocak-Şubat-Mart 2006), “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’na (UFRS) Genel Bakış”, *İstanbul SMMMO Mali Çözüm Dergisi*, s.74: 25-43.

İmar Bankası T.A.Ş. (2012) Web: http://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_%C4%B0mar_Bankas%C4%B1_T.A.%C5%9E, 05/01/2013’te alınmıştır.

İNAM, Burak (2007), “Denetim Mesleğinde Etik, Bağımsızlık ve Sarbanes-Oxley Kanunu Sonrası Gelişmeler”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KALMIŞ, Halis (2007), “Geleneksel Finansal Raporlama, Muhasebeden Beklentiler ve Sorunlar”, *Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, c.1, s.2:139-142.

KANDEMİR, C. ve Ş. Kandemir (Eylül-Ekim 2012), “Muhasebe Hilelerinin Önlenmesi ve Ortaya Çıkarılmasında Kullanılan Geleneksel Araç ve Yöntemler”, *İSMMMO Mali Çözüm Dergisi*, s. 39-77.

KANDEMİR, Canol (2010), “Muhasebe Hilelerinin Ortaya Çıkarılmasında ve Önlenmesinde Bağımsız Denetimin Rolü ve Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu”, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

KARAKAYA, Mevlüt (2007), *Maliyet Muhasebesi (3.Baskı)*, Ankara: Gazi Kitapevi

KAVAL, Hasan (2008), *Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Uygulama Örnekleri İle Muhasebe Denetimi (3.Baskı)*, Ankara: Gazi Kitapevi.

KAYA, Can Tansel (2012), “Etik Değerlerden Sapmanın Muhasebesi”, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi (Online)*, c. 4, s. 2:19-27. Web:http://www.sobiad.org/eJOURNALS/dergi_YBD/arsiv/2012_2/can_tansel_kaya.pdf. 28/02/2013’te alınmıştır.

KIRBAKİ, Y. ve M. Civriz (2013), “Yunanistan Krizi ve Yaratıcı Muhasebe Üzerine”, *Maliye Uzmanları Derneği Uzman Bakış Dergisi*, y. 1, s. 1:24-31.

KİRİK, Zafer (2007), “Muhasebe Hata ve Hileleri İle Muhasebe Mesleğinde Etik: Afyonkarahisar’da Muhasebeciler Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

KOZLU, Emre (Ocak 2004), “Dünyada Bankacılık: Parmalat Skandalının Finans Dünyasında Bırakacağı İzler”, *Garanti Bankası Dergisi*, s: 4-6.

KUTLU, Hüseyin Ali (2011), *Muhasebe Meslek Ahlakı (2.Baskı)*, Ankara:Nobel Yayıncılık.

- KÜÇÜK, E. ve Ş. Uzay (Ocak-Haziran 2009), “Hileli Finansal Raporlamanın Oluşumu ve Doğurduğu Sorunlar”, *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, s.32: 239-258.
- KÜÇÜK, E. ve A. Doğan (Temmuz-Aralık 2009), “Özellikli Durumlar Bağlamında Muhasebe İşlemlerinde Hasılatın Kayda Alınması”, *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, s.33: 279-293.
- KÜÇÜKKOCAOĞLU, G., Y. K. Benli ve C. Küçüksözen (), “Finansal Bilgi Manipülasyonunun Tespitinde Yapay Sinir Ağı Modelinin Kullanımı”, *İMKB Dergisi*, Yıl 9 Sayı 36, s:1-30
- KÜÇÜKSÖZEN, Cemal (2004), “*Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları ve İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma*”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- MEGEP, (2008), “*Muhasebe ve Finansman Finansal Tablo ve Raporlar*”, MEB Yayınları, Ankara.
- MHUD (Maliye Hesap Uzmanları Derneği) (2004), *Denetim İlke ve Esasları (3.Baskı)*, İstanbul: Acar Matbaası.
- ÖZBİRECİKLİ, M. ve C. Süslü, (Ekim 2005), “Bağımsız Denetim Firmalarının Yolsuzluk Riski Faktörlerini Değerleme Uygulamaları ve Türkiye’deki Bağımsız Denetim Firmaları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma II”, *MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:28, ss. 48-66.
- PAMUKÇU, Ayşe (2010), “Bilanço Dışı Finansman Yöntemleri ve Muhasebeleştirme İşlemleri”, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, c. XXIX, s.II: 479-484.
- PARLAKKAYA, Raif (2010), *Uluslar arası (Türkiye) Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları Kapsamında Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- PAZARÇEVİREN, Selim Yüksel (2005), “Adli Muhasebecilik Mesleği”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, c.1, s.2:1-19
- PİRGAİP, Burak (2008), “*Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Türk Sermaye Piyasasının Şeffaflık Seviyesine Etkisi ve Ampirik Bir Çalışma*”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- POLAT, Gürkan (2006), “*Hisse Senetleri Borsaya Kote Edilmiş Şirketlerde Kurumsal Yönetim Kapsamında Bağımsız Denetim*”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.

- RADİKAL, Gazetesi (11/10/2011), Web: www.radikal.com.tr/ekonomi/borsada_havlu_atti_1065969. 13/08/2013'te alınmıştır.
- SAĞLAR, J. ve C. Kandemir (2007), "Enron Olayı: Muhasebe Hilesi mi, Sistem Hatası mı?", *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, c. 11, s.1:20-39
- SALOME, E. N., O. M. Ifeanyi, C. M. Ezemoyih and O. E. Echezonachi (2012), "The Effect Of Creative Accounting On The Job Performance Of Accountants (Auditors) In Reporting Financial Statementin Nigeria", *Kuwait Chapter of Arabian Journal of Business and Management Review*, Vol. 1, No.9, Web: http://www.arabianjbmr.com/pdfs/KD_VOL_1_9/1.pdf 16/03/2013'te alınmıştır.
- SALTOĞLU, Müge (Eylül 2003), "Yaratıcı Muhasebede Özel Amaçlı Şirketlerin Rolü ve Enron Örneği", *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, s.10: 107-116.
- SEN, K. D. and E. L. Inanga (), "Creative Accounting In Bangladesh And Global Perspectives", Web: http://web2.msm.nl/news/articles/050707papers/0206_Sen_Inanga.PDF, 20/02/2013'te alınmıştır.
- SENAL, Serpil (2011), "Bağımsız Denetim Kalitesinin Arttırılmasında Kamu Gözetim Kurulu'nun Rolü: Bağımsız Denetim Firmaları Üzerine Bir Araştırma", Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- SİNNAR, Didem (2006), "Denetim Komitesinin Finansal Tabloların Güvenilirliği Üzerindeki Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- SÜER, Ayça Zeynep (2004a), "Muhasebe Uygulamalarında Enron Vakasının Yeri ve Önemi ve Ülkemiz Muhasebe Uygulamaları Üzerindeki Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- SÜER, Ayça Zeynep, (2004b), "Profesyonel Muhasebe Mesleğinde Enron Skandalı ve Sonrası Gelişmeler", *VI. Türkiye Muhasebe Denetim Sempozyumu*, İSMMM Yayın No: 49, ss. 112-126.
- SÜRMEİ, F., Ö. Cemalcılar ve Y. Benligiray (2008), *Genel Muhasebe (8. Baskı)*, Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- TEKİN, A., N. Kabadayı (2011), "Kazanç Yönetimi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, c.14, s.1-2: 127-159.

- TOKAY, S. H., A. Deran (2008), “Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Değerleme Ölçüleri”, *Mali Çözüm Dergisi*, s.90: 15-47.
- TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ (1999), *Şeffaflık ve Sorumluluk, Uluslararası Mali Krizler, Mali Sistemlerin Güçlendirilmesi Konularında Çalışma Grupları Raporları Derleme Çalışması*, Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu.
- TÜSİAD Yayınları (2012), *Uygulama Örnekleri İle Birlikte A’dan Z’ye Denetim Komiteleri*, İstanbul.
- TÜREL, Ahmet (2011), *Worldcom Skandalı: Muhasebe Hileleri*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- TÜREL, Ahmet (2012), *Finansal Raporlamada Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- ULUSOY, Yasin (2005), “Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetimin Fonksiyonları ve Denetçi Bağımsızlığı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c.7, s.2: 265-300.
- ULUSOY, Sibel (2007), “Finansal Tablo Hilelerinin Değerlendirilmesi ve Bu Kapsamda Hasılatın Kaydedilmesinde Özellikli Durumlar”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- UYAR, U. ve İ. Küçük Kaplan (2011), “Finansal Tablolarda Yapılan Hile ve Hataların Firmaların Hisse Senedi Getirilerine Etkisi”, Web: http://icongfesr2011.tolgaerdogan.net/documents/national_presentation/UL15.pdf 27/02/2013’te alınmıştır.
- ÜNSAL, Ahmet (2010), “Bulanık Finansal Şeffafsızlık”, *Mali Çözüm Dergisi*, s.99: 49-86.
- ÜSTÜN, Rıfat (1992), *Yönetim Muhasebesi (2.Baskı)*, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi
- VARICI, İdris (Ocak 2012), “Hileli Finansal Raporlama Açısından Denetçinin Sorumluluğu: İMKB’de Faaliyet Gösteren İşletmelerin Denetim Raporlarının İncelenmesi”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, s.5: 122-144.
- VLADU, A. B. and D. Matis (2010), “Corporate Governance and Creative Accounting: Two Concepts Strongly Connected? Some Interesting Insights Highlighted By Constructing The Internal History Of A Literature”, *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 12(1): 332-346, Web: <http://www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/1220101/33.pdf> 27/02/2013’te alınmıştır.

- YAHYAOĞLU, G., M. Korkmaz ve Ü. Çatulay (Temmuz-Ağustos-Eylül 2011), ‘‘BASEL Kriterleri Çerçevesinde İşletmelerin Yatırım Bütçelerinin Oluşumunda Vergi Planlaması’’, *Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, c.1,s.1: 309-343.
- YAMAN, Tuba (2008), ‘‘Finansal Tablolar Aracılığı İle Kullanıcılara Yanıltıcı Bilgi Sunulması ve Sonuçları’’, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YÜCEL, Aydın Alber (2012), ‘‘Sermaye Piyasasında Manipülasyon’’, *TBB Dergisi*, s.98: 363-388.
- YÜKÇÜ, S. ve G. Atağan (), ‘‘Muhasebe Uygulamalarında Hile Denetimi’’, Web: <http://www.suleymaniyukcu.com/sunum/HİLE.doc> 15/08/2013’te alınmıştır.
- YÜKSELTÜRK, Osman (2006), ‘‘İşletmelerde Karı Yüksek Gösterme Yöntemleri ve Türkiye’de Hisse Senetlerinin Halka Arzı Öncesi Karı Yüksek Gösterme Eğilimleri’’, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ZEYTİN, Mustafa (2007), ‘‘Bağımsız Muhasebe Meslek Mensuplarını Hata ve Etik Dışı Davranışlara Yönlendiren Faktörler’’, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- ZAMAN, Gazetesi (1999), Web: arsiv.zaman.com.tr/1999/01/14/ekonomi/1.html. 15/08/2013’te alınmıştır.

Yasal Mevzuat :

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu

6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu

1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve

Sermaye Piyasası Kurulu Kurumsal Yönetim İlkeleri

Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ (Seri:X,No:22)

Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: XI, No: 25)

TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı

TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı

- TMS 11 İnşaat Sözleşmelerine İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı
- TMS 16 Maddi Duran Varlıklara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı
- TMS 18 Hasıllata İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı
- TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklara İlişkin
Türkiye Muhasebe Standardı
- TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklara İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı
- TMS 39 Finansal Araçlar Muhasebeleştirme ve Ölçmeye İlişkin
Türkiye Muhasebe Standardı

EKLER

ANKET ÇALIŞMASI FORMU

Sayın Meslek Mensubu,

Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe-Finansman Bölümü yüksek lisans tez çalışmamda kullanmak üzere hazırlamış olduğum bu anket formunun amacı, literatürde üzerinde uzlaşılan tam bir tanımı olmamakla beraber, **“muhasebe politikalarında, standartlarında ve ilkelerinde bulunan eksikliklerin ve esnekliklerin kullanılarak yasal çerçevede muhasebe kayıtlarının işletme menfaatlerine göre şekillendirilmesi”** olarak tanımlayabileceğimiz Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları hakkında Muhasebe Meslek Mensuplarının bilgilerini, Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının finansal raporlamaya etkilerini ve Muhasebe Meslek Mensuplarının karşılaştığı veya maruz kaldığı finansal raporlama hilelerini analiz etmektir. Kimlik bilgilerinizi belirtmeden cevaplayacağınız anket soruları tamamen tez çalışmamda veri teşkil edecektir.

Soruları cevapladığınız için teşekkür ederim.

İzzet AKGÜN

Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme A.B.D. Muhasebe-Finansman Bölümü
Yüksek Lisans Öğrencisi

ANKET SORULARI :

1.Cinsiyetiniz nedir ?

E K

2.Eğitim düzeyiniz nedir?

Ortaöğretim Ön Lisans Lisans
 Yüksek Lisans Doktora:

3.Yaş durumunuza uygun olanı işaretleyiniz.

25 yaş altı 26-35 36-45
 46-55 56 yaş üstü

4.Yaklaşık olarak kaç yıldır bu meslekte çalışıyorsunuz?

- 0-5 yıl 5-10 yıl 10-15 yıl 15 yıl üstü

5.Yaklaşık olarak mükellef sayınız ne kadardır?

- 30 ve daha az 31-60 arası 61-90 arası
 91-120 arası 121 ve daha üstü

6.Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları hakkında ne kadar bilgili olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Hiç bilginim Yok	Çok az bilginim var	Orta derecede bilginim var	Oldukça bilginim var	Çok bilginim var

7.Sizce yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurmak istenilmesinin işletmeye ne gibi bir etkisi olur?

- İşletmenin durumunu daha iyi göstermek
 İşletmenin durumunu daha kötü göstermek
 Daha az vergi ödemek
 Daha az kar payı dağıtmak
 İşletme hisselerinin fiyatlarını arttırmak
 Diğer.....

8.Müşterileriniz tarafından Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları olarak tanımlanabilecek işlemleri yapmanız istendi mi?

- Evet Hayır

9.Muhasebe hataları hakkında bilginiz var mı?

Hiç bilginim Yok	Çok az bilginim var	Orta derecede bilginim var	Oldukça bilginim var	Çok bilginim var

10.Muhasebe hileleri hakkında bilginiz var mı?

Hiç bilginim Yok	Çok az bilginim var	Orta derecede bilginim var	Oldukça bilginim var	Çok bilginim var

11.Sizce muhasebede yapılan hataların en önemli nedeni nedir?

- Bilgisizlik Dikkatsizlik
 İş Yoğunluğu Tecrübesizlik
 Diğer.....

12.Sizce muhasebede yapılan hilelerin en önemli nedeni nedir?

- Karı arttırmak Vergi matrahını düşürmek
 İşletme değerini arttırmak Artıynetli olmak
 Diğer.....

13.İşletme yöneticilerinin hiç hile yaptığını tespit ettiğiniz oldu mu?

- Evet Hayır

14.Müşterileriniz tarafından hiç Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine aykırı davranmanız istendi mi?

- Evet Hayır

15.Müşterileriniz tarafından işletmenin faaliyet sonuçlarını olumlu ya da olumsuz yönde değiştirmeniz istendi mi?

- Evet Hayır

16.Müşterileriniz tarafından işletmenin finansal raporlarını olumlu ya da olumsuz yönde değiştirmeniz istendi mi?

- Evet Hayır

17.Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarıyla, finansal raporların daha iyi gösterilmesinin işletmeye katkısı ne olabilir?

- İşletmenin imajını güçlendirmek
 Yatırımları çekmek
 Kredi alabilmek
 Yüksek prim ve ikramiye dağıtmak
 İşletmenin borsa değerini arttırmak
 Diğer.....

18.Müşterileriniz arasında bağımsız dış denetim yaptıran işletme var mı?

- Evet Hayır

19.Bir işletmeye ait mali tabloları incelerken dipnotları ne derece dikkate alırsınız?

Hiç dikkate almam	Nadiren dikkate alırım	Bazen dikkate alırım	Sıklıkla dikkate alırım	Her zaman dikkate alırım

20. Bir işletmeye ait hisse senetlerini satın almayı düşündüğünüzde denetlenmiş finansal raporları önceden hangi sıklıkla incellersiniz?

Hiç incelemem	Nadiren incelerim	Bazen incelerim	Sıklıkla incelerim	Her zaman incelerim

21. Meslek mensupları ile ilgili aşağıda belirtilen yargılara katılma derecenizi belirtiniz.

YARGILAR	KATILMA DERECEŚİ				
	KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	NE KATILYORUM NE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
Meslek mensubu, müşteri menfaatlerini korumak amacıyla, muhasebe bilgilerinden ve finansal raporlardan faydalananlara yanıltıcı bilgiler veremez.					
Meslek mensubu, her koşulda devletin ve toplumun menfaatlerini, müşterisinin ve kendi menfaatinin önünde tutmalıdır.					
Meslek mensubu, müşterileri ile ücret dışında borç-alacak ilişkisi kurmamalıdır.					
Meslek mensubu kararlarını ve faaliyetlerini etkileyecek her türlü iltimastan uzak durmalıdır.					
Meslek mensubu, müşterilerinden yüksek değerli veya toplumca uygun görülmecek hediyeler almamalıdır.					
Meslek mensubu, müşteri işletmeler ile ortaklık kurmamalıdır.					

Denetim faaliyeti yürüten meslek mensupları, denetim faaliyeti ile ilgili ücret konusunda denetimden önce müşteri ile anlaşmaya varmalıdır.					
---	--	--	--	--	--

22.Müşterilerinizle ilgili aşağıda sunulan uygulamalar ile karşılaşma derecenizi belirtiniz (Çelik, 2010: Anket Formu 9. Soru).

KARŞILAŞILAN UYGULAMALAR	KARŞILAŞMA DERECEŚİ				
	ÇOK SIK KARŞILAŞIYORUM	SIK KARŞILAŞIYORUM	NE KARŞILAŞIYORUM NE KARŞILAŞMIYORUM	NADİREN KARŞILAŞIYORUM	HIÇ KARŞILAŞMIYORUM
Nakit tahsilatlar artarken, çek veya kredi kartı tahsilatlarının azalması ve aynı kalması					
Günlük nakit tahsilatları ile banka raporları arasında farklılıklar olması,					
Kasadaki nakitte, olağan olmayan veya beklenmeyen dalgalanmalar					
Satıcıdan gelen faturaların numaralarının ardışık olması					
Yüksek düzeylerde ve sıklıklarda hizmet alımı yapılması					
Alınan mal veya hizmetlerin standart fiyatların oldukça üzerinde olması					
Benzer tarihte bir satıcıya birden fazla ödeme yapılması					
Bordroda gözüken çalışanın, personel kayıtlarının olmaması					
Karlarda açıklanamayan azalmalar ve faaliyet giderlerinde oluşan artışlar					
Sevkiyatlarda çıkan noksanlıklarla ilgili olarak sürekli müşteri şikâyetleri					

Envanter kayıtlarında yapılan ve mantıklı açıklamaları olmayan düzeltmeler						
Tahsilatı yapılamayan satışlarda veya şüpheli alacaklarda artışlar						
Mal gönderildikten sonra iptal edilen satışlar						
Değersiz hale getirilen, kaybolan, çalınan veya atık durumuna gelen mallarda artış						

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : İzzet AKGÜN
Doğum Yeri ve Tarihi : Adana 22/02/1978
Medeni Hali : Evli, 2 Çocuk Sahibi
İletişim Bilgileri : zzetakgun@hotmail.com , iakgun@muhasebat.gov.tr
0554 753 84 33 (GSM)

EĞİTİM DURUMU

2011-20... Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme
Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı
2000-2004 Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F.İktisat Bölümü
1992-1995 Adana Çağrıbey Lisesi

İŞ DENEYİMİ

2001-Devam Ediyor Maliye Bakanlığı Bor Malmüdürlüğü –
Defterdarlık Uzmanı